

Eindrapport van de visitatiecommissie BKV

Deel 1: Opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving

Sectorale kwaliteitszorg hbo
Eindrapport van de visitatiecommissie BKV
Deel 1: Opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving

Productie

HBO-raad
Interne en externe communicatie
Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
Telefoon 070 - 312 21 21
Telefax 070 - 312 21 00

Prijs € 25,00

Vormgeving

Cover: Soap ateliers, Rotterdam
Binnenwerk: Elan creatieFacilitair, Delft

Digitaal printwerk

Lifoka kopie en print bv, Den Haag

december 2002 © HBO-raad

Inhoudsopgave	3
Woord vooraf	5
Inleiding	7
1 Het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving	8
1.1 De opleidingen in het domein	8
1.2 Ontwikkelingen in het beeldend kunstvakonderwijs	10
1.3 Ontwikkelingen in de beroepspraktijk	12
2 Taakstelling en werkwijze van de visitatiecommissie	15
2.1 Taak	15
2.2 Beoordelingskader	15
2.3 De rol- en taakopvatting van de commissie	15
2.4 De werkwijze van de commissie	17
2.5 De manier van oordeelvorming door de commissie	18
2.6 Bestuurlijk aandachtspunt	19
3 Algemene bevindingen	20
3.1 Inhoudelijk opleidingskader	21
3.2 Curriculum	22
3.3 Kwalificaties van afgestudeerden	25
3.4 Het onderwijsleerproces	27
3.5 Instroom van studenten en aansluiting op de vooropleiding	28
3.6 Doorstroom van studenten	29
3.7 Bereikte resultaten t.a.v. de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten	31
3.8 Externe relaties	33
3.9 De opleidingsorganisatie	34
3.10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten	35
3.11 Kwaliteitszorg	36
4 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	37
5 Specifieke delen	43
Academie Beeldende Kunsten, Hogeschool Zuyd, Maastricht	43
Academie voor Kunst en Vormgeving/St Joost, Hogeschool Brabant, Breda	69
Academie voor Kunst en Vormgeving/St Joost, Hogeschool 's- Hertogenbosch, 's- Hertogenbosch	91
Academie Minerva, Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Groningen	117
ArtEZ, AKI, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater, Enschede	141

ArteZ, Constantijn Huygens, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Kampen	165
ArteZ, faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater, Hogeschool voor de Kunsten, Arnhem	191
Design Academy, Eindhoven	217
Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht	239
Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam	269
Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans, Den Haag	291
Willem de Kooning Academie, Hogeschool van Rotterdam, Rotterdam	319

Bijlage

Bijlage 1	formele taakstelling van de commissie	343
Bijlage 2	samenstelling van de commissie	344
Bijlage 3	overzicht van gevisiteerde opleidingen	345
Bijlage 4	totale beoordelingskader	347
Bijlage 5	bezoekprogramma	357
Bijlage 6	lijst van te bestuderen materiaal	359
Bijlage 7	geraadpleegde literatuur	360
Bijlage 8	lijst van begrippen en afkortingen	361

Woord vooraf

De visitatiecommissie voor het Hoger Beroepsonderwijs in Beeldende Kunst en Vormgeving heeft haar werk met bijzonder veel plezier en ook nieuwsgierigheid gedaan. Vooral de bezoeken aan de verschillende opleidingen heeft zij als leerzaam en inspirerend ervaren. De opleidingen hebben alle hun uiterste best gedaan om ons tijdens de bezoekdagen zo veel mogelijk ter wille te zijn. Wij zijn hen daarvoor zeer erkentelijk.

Niettemin was de visitatie ook een uitputtende en complexe onderneming: 15 hogescholen werden bezocht, waarin totaal 35 opleidingen moesten worden beoordeeld, waarbij gebruik werd gemaakt van een beoordelingskader van 23 evaluatievragen, die ieder weer waren onderverdeeld in circa 6 ijkpunten. Met andere woorden: zo'n 130 maatstaven die langs de opleidingen gelegd moesten worden. Daarnaast heeft de commissie een grote hoeveelheid documenten onder ogen gehad. Behalve de veelal zeer uitvoerige en soms bijzonder fraai vormgegeven zelfevaluatie-rapporten hebben wij onder andere ook onderwijsprogramma's, beleidsstukken, personeelsplannen, studiegidsen, studiematerialen, afstudeerscripties en stageverslagen bestudeerd. En met zeer veel plezier hebben wij kennis genomen van het artistieke werk van de studenten dat op de ateliers in kleine exposities aan de commissie werd getoond, dikwijls door de studenten en hun docenten zelf werd toegelicht.

Het door de HBO-raad gehanteerde beoordelingskader meet in hoofdzaak de inhoudelijke invulling van de opleiding, het onderwijsproces, de onderwijsorganisatie en de kwaliteitszorg daarvoor. De kwaliteit van de onderwijsorganisatie is vanzelfsprekend voor een belangrijk deel bepalend voor de mate waarin die organisatie sturing kan geven aan het onderwijsproces en de richting waarin zich dat zou moeten bewegen met het oog op ontwikkelingen in de maatschappij. Het beoordelingskader lijkt de commissie evenwel minder geschikt om recht te doen aan de *artistieke visie* van de opleidingen waar jonge beeldende talenten op de harde en moeilijke praktijk van het kunstenaarschap worden voorbereid. Er is niet altijd een rechtstreeks verband tussen de kwaliteit van de onderwijsorganisatie en de artistieke kwaliteit van de afgestudeerden. Een goede beschrijving van het programma en de procedures geeft op zich nog geen garantie voor een goede opleiding. Er zijn kwalitatief goede academies waarin relatief weinig wordt opgeschreven.

De meerwaarde die een opleiding biedt is niet altijd even makkelijk vast te stellen. Heeft een opleiding kwaliteit omdat zij talentvolle studenten weet aan te trekken of juist omdat zij erin slaagt ook minder grote talenten tot ontwikkeling te brengen? De eisen die aan de opleidingen worden gesteld zijn ook niet altijd even goed met elkaar te rijmen. Zo wordt er bijvoorbeeld naar kwalitatief hoogwaardige opleidingen gevraagd met een hoog rendement. Dit lijkt evenwel een onmogelijke eis: immers hoe hoger men de lat legt hoe minder studenten er overheen zullen komen. Kwaliteit en kwantiteit zijn nu eenmaal omgekeerd evenredig.

Als voorzitter wil ik gaarne mijn bewondering en waardering uitspreken voor de leden van de visitatiecommissie, die hun zware en langdurige taak met grote inzet, deskundigheid en volharding hebben uitgevoerd. Mijn bewondering en waardering gaan ook uit naar de secretarissen van de commissie, die ons op voorbeeldige wijze hebben begeleid en ondersteund. Zij zijn erin geslaagd

om de niet eenvoudige taak, de bevindingen van de commissie duidelijk en waarheidsgetrouw op schrift te stellen, tot een goed einde te brengen.

De commissie heeft tot haar bevreemding geconstateerd dat een aantal van haar aanbevelingen in het verleden al eens eerder zijn gedaan, onder andere door de vorige visitatiecommissie en de projectorganisatie Kunstvakonderwijs, hetgeen betekent dat de opleidingen deze aanbevelingen niet ter harte hebben genomen.

De commissie hoopt en verwacht daarom tot slot dat de aanbevelingen die zij heeft geformuleerd in vruchtbare aarde zullen vallen. Want deze visitatie mag alleen geslaagd heten wanneer zij een bijdrage heeft kunnen leveren aan de ontwikkeling van het hoger onderwijs in de beeldende kunst en vormgeving.

Frank Lubbers,
voorzitter van de visitatiecommissie beeldende kunst en vormgeving.

Inleiding

In dit rapport doet de visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving verslag van haar werkwijze, bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Het rapport is op 18 december 2002 aangeboden aan het bestuur van de HBO-raad.

De visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving werd op 31 mei 2001 formeel namens het bestuur van de HBO-raad geïnstalleerd tijdens een besloten bijeenkomst. Na een tweetal intensieve commissievergaderingen legde de commissie haar bezoeken van de eerste tranche af in september, oktober en november 2001.

De bezoeken van de tweede tranche vonden plaats in februari, maart en april 2002. Naast de rapporten per opleiding (de specifieke delen) heeft de commissie per domein conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

Het rapport bestaat uit drie delen.

In het eerste deel beschrijft de commissie haar conclusies en aanbevelingen op landelijk niveau voor de 12 opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving. Tevens zijn in dit deel de specifieke rapportages van de opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving opgenomen.

In het tweede deel worden de 8 Docentenopleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving beschreven, zowel de specifieke delen als op landelijk niveau.

In het derde deel beschrijft de commissie de 15 voortgezette opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving op landelijk niveau en per opleiding.

In de hoofdstukken 1 van alle drie de rapporten geeft de commissie een beschrijving van het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving. Hierin komen onder meer de politieke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de beroepspraktijk aan de orde. In hoofdstuk 2 legt de commissie verantwoording af over de manier waarop zij haar formele taakstelling concreet heeft ingevuld en toegepast. In hoofdstuk 3 doet zij verslag van de algemene bevindingen over de kwaliteitsaspecten die door de commissie zijn beoordeeld. Deze algemene bevindingen zijn gebaseerd op de specifieke rapportages van de opleidingen. In hoofdstuk 4 geeft de commissie haar samenvattende conclusies en aanbevelingen. Na hoofdstuk 4 volgen de specifieke rapportages van de opleidingen.

Op diverse plaatsen in de rapporten wordt verwezen naar bijlagen. Deze bijlagen zijn opgenomen achterin elk rapport.

1 Het visitatiedomein Beeldende Kunst en Vormgeving

1.1 De opleidingen in het domein

Het domein van de visitatiecommissie Beeldende kunst en Vormgeving bestaat in totaal uit vijftig HBO-opleidingen. Het gaat dan om 12 opleidingen beeldende kunst en vormgeving, acht docentenopleidingen textiele werkvormen, handvaardigheid en tekenen en 15 voortgezette opleidingen. De opleidingen worden verzorgd door 12 hogescholen (zie tabel 1).

		Initiële opleidingen			Voortgezette opleidingen		
		Docenten opleiding	BKV				
1	Amsterdamse hogeschool voor de kunsten, Amsterdam	X					
2	Academie voor Beeldende Vorming, Fontys Hogeschool, Tilburg	X					
3	Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, Den Haag	X					
4	Academie voor kunst en vormgeving/ St. Joost, Den Bosch	X					
5	Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht	X	X				
6	Academie Beeldende Kunsten, Hogeschool Zuyd, Maastricht	X	X				
7	Design Academy, Eindhoven		X	IM			
8	Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam		X	Autonome Kunst	Ontwerpen	Vrije vormgeving	
9	St. Joost, Hogeschool Brabant, Breda		X	Autonome Beeldende Kunst	Grafisch Ontwerpen	Fotografie	
10	Willem de Kooning, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam	X	X	ABK	Interieur-architect		
11	Academie Minerva, Hanzehogeschool, Groningen	X	X	MFA Schilderkunst		MFA IME	
12	Artez						
	Constantijn Huygens, Kampen	X	X				
	Hogeschool voor de kunsten, Arnhem	X	X	Werkplaats Typografie	MV&S	FIA	
	AKI, Enschede		X	DAI			

Tabel 1. De 12 verschillende hogescholen verzorgen samen 35 verschillende opleidingen.

De opleidingen staan geregistreerd in het Centraal Register voor Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). Deze registratie zal met ingang van het studiejaar 2002 – 2003 komen te vervallen. Vanaf dat jaar zal er als gevolg van de herindeling van de opleidingen in het kunstonderwijs een andere formele indeling van kracht zijn. De initiële opleidingen beeldende kunst en vormgeving worden ondergebracht in twee domeinen: Autonome beeldende kunst en Vormgeving. Daarnaast is er een domein Docent beeldende kunst en vormgeving. De voortgezette opleidingen zullen waarschijnlijk worden omgezet in masteropleidingen in het HBO. Omdat de initiële opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving een groot aantal afstudeerrichtingen kent, is voor de visitatie besloten de opleidingen op cluster-niveau te onderzoeken. Daartoe is uitgegaan van de clusters zoals voorgesteld in het rapport *Beroep Kunstenaar: Autonome Beeldende Kunst, Productontwerp, Visuele Communicatie, Ruimtelijk Ontwerp en docent Beeldende Vakken*. Voor alle volledigheid moet opgemerkt worden dat binnen andere CROHO-domeinen van het HBO ook vormgevingsonderwijs wordt gegeven dat niet binnen dit BKV-domein valt en daarom hier niet wordt meegenomen.

Alle opleidingen BKV gezamenlijk hadden in het studiejaar 2000 – 2001 8361 studenten. Dit was 89,2 % van het totaal aantal studenten in het kunstonderwijs in dat studiejaar. De totale instroom in de opleidingen in 2000 – 2001 bedroeg 2681 studenten. De ontwikkeling van het totaal aantal ingeschreven studenten en die van de totale instroom in de afgelopen jaren is in de volgende tabellen weergegeven. Ingeschreven studenten domein Beeldende Kunst en Vormgeving

Ingeschreven studenten domein Beeldende Kunst en Vormgeving

Opleiding	'97 –'98	'98 – '99	'99 – '00	'00 – '01
BKV	9038	8872	8708	8361
docent BKV	945	896	846	770
Voortgezette opleiding	195	192	187	236
Totaal	10.178	9960	9741	9367

Instroom studenten domein Beeldende Kunst en Vormgeving

Opleiding	'95 –'96	'96–'97	'97 –'98	'98 – '99	'99 – '00	'00 – '01
Beeldende Kunst en Vormgeving	2493	2556	2530	2458	2438	2382
Docentenopleiding BKV	308	296	303	282	252	196
Voortgezette opleidingen	52	67	98	63	82	103
Totaal in absolute aantallen	2853	2919	2931	2803	2772	2681

1.2 *Het beeldend kunstvakonderwijs.*

In het licht van haar visitatie, acht de commissie het van belang een aantal recente ontwikkelingen, dat wil zeggen ontwikkelingen na de eerste visitatie van het domein in 1995, in het kunstonderwijs aan te stippen. Het betreft hier de ontwikkelingen rond de herstructurering van het kunstonderwijs, de bekostigingssystematiek van het kunstonderwijs en de herindeling van de kunstopleidingen.

In de loop van 1997 is door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een herstructurering van het kunstonderwijs gestart, met als doel de kwaliteit en doelmatigheid van het kunstonderwijs te bevorderen en een betere aansluiting met de beroepspraktijk tot stand te brengen. Deze herstructurering heeft als basis een in 1996 door het ministerie van OCenW opgelegde bezuiniging van fl.25 miljoen op jaarbasis. In 2000 heeft het ministerie fl.10 mln. van deze bezuinigingen laten vervallen. Het ministerie van OCenW riep de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* in het leven, die de opdracht kreeg een plan te maken voor de herstructurering. De *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* heeft haar bevindingen en aanbevelingen vastgelegd in het rapport *Beroep kunstenaar*, dat in 1999 verscheen. Een belangrijke uitkomst van het werk van de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* zijn de beroepsprofielen en startkwalificaties van afgestudeerden voor de diverse sectoren van het kunstonderwijs. Voor de sector beeldende kunst en vormgeving zijn er profielen geformuleerd van beeldende kunstenaars, vormgevers - en daarbinnen voor de clusters: communicatie, ruimtelijk verblijf en product - en voor de docenten beeldende kunst en vormgeving.

Voor de opleiding beeldende kunst en vormgeving - en de drie clusters daarbinnen - zijn inmiddels de beroepskwalificaties omgezet in competentiegerichte opleidingskwalificaties (de opleidingsprofielen). Deze zijn voorgelegd aan de beroepspraktijk. Dit gebeurde in het kader van een convenant tussen HBO-raad en Federatie van Kunstenaarsverenigingen dat per september 2001 in werking trad. De landelijke opleidingskwalificaties wachten nu nog op bestuurlijke vaststelling. De opleidingen zijn inmiddels begonnen met de implementatie van de uitgewerkte profielen. Het traject voor de docentenopleidingen is vertraagd in verband met de problemen rond inpassing van die opleiding in de bachelor -masterstructuur. Door de Projectorganisatie wordt, conform de aan haar verstrekte opdracht, tevens een aantal voorstellen gedaan betreffende de organisatie en bekostiging van het kunstvakonderwijs. Een belangrijke aanbeveling, die niet door het ministerie is overgenomen, betrof de samenwerking tussen instellingen voor hoger kunstonderwijs. Hen wordt aanbevolen op onderwijsinhoudelijke gronden (regionale) clusters te vormen en gezamenlijke programma's met ander hoger beroepsonderwijs en universiteiten verder te ontwikkelen. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk disciplines in een cluster zijn vertegenwoordigd.

Om de herstructurering als gevolg van deze bezuiniging te ondersteunen, werden door het ministerie herstructureringsgelden aan de instellingen ter beschikking gesteld. Om hierop aanspraak te kunnen maken, moesten instellingen herstructureringsplannen bij het ministerie indienen. In 2000 werd de tijdelijke commissie Ondersteuning herstructurering kunstonderwijs hbo 2000 - 2004 ingesteld ("de commissie Van Gelder"), die de staatssecretaris moest adviseren over deze plannen. De commissie Van Gelder heeft de plannen beoordeeld in het licht van de te realiseren bedrijfs-economische stabiliteit van de kunstvakopleidingen. De plannen hadden voornamelijk betrekking

op concentratie van opleidingen en samenwerking tussen instellingen. De staatssecretaris heeft alle adviezen van de commissie Van Gelder over de ingediende herstructureringsplannen overgenomen. Na enkele aanpassingen zijn de meeste vernieuwingsplannen met de daarbijbehorende subsidieaanvragen goedgekeurd.

Een belangrijke algemene constatering van de commissie Van Gelder was, dat vrijwel alle hogescholen de exploitatie van de kunstopleidingen voor de komende jaren niet sluitend kunnen krijgen. De commissie heeft de aanbeveling gedaan deze constatering te betrekken bij de inrichting van het toekomstige bekostigingssysteem en bekostigingsniveau voor de kunstopleidingen.

Als reactie op het rapport van de commissie Van Gelder verscheen in juni 2000 de nota *Meer zicht op kwaliteit*. Daarin werden onder meer de contouren voor een nieuw bekostigingssysteem vastgelegd. Basisuitgangspunt is dat de bekostiging in het kunstvakonderwijs gelijk zou moeten zijn aan die van de rest van het HBO. Dat wil zeggen een bekostiging gebaseerd op daadwerkelijke prestaties van studenten. Er wordt dus afgestapt van de bekostiging op basis van afgesproken aantallen studenten. Consequentie is dat instellingen geprikkeld worden om een student binnen een gereede periode naar een diploma te leiden. Veel meer dan nu zullen opleidingen een beleid moeten ontwikkelen gebaseerd op behaalde kwalitatieve en kwantitatieve rendementen. In een overgangsfase naar de nieuwe systematiek worden de opleidingen vanaf 2002-2003 bekostigd op basis van het daadwerkelijk aantal instromende studenten. De huidige verschillende prijsniveaus worden in de overgangsfase gehandhaafd. Hoewel de systematiek in de opzet helder is, zijn er op dit moment veel onduidelijkheden als het gaat om de concrete uitwerking. Dat geldt zowel bedrijfseconomische aspecten als de instroomproblematiek. De opleidingen weten niet waar ze aan toe zijn. De commissie betreurt die situatie, omdat deze een negatieve invloed kan hebben op de kwaliteit van het kunstonderwijs.

Hiervoor is al het begrip bachelor - master gevallen. Met ingang van september zal het hoger beroeps- onderwijs een bachelor -masterstructuur kennen. Voor het HBO en dus ook het kunstonderwijs houdt dit in dat de initiële opleiding een vierjarige bacheloropleiding wordt met daaraan verbonden een bachelor degree. De opleidingen hebben inmiddels gekozen voor een gesplitste titel: Bachelor of Fine Arts en Bachelor of Design. De bestaande voortgezette opleidingen zouden volgens het concept- wetsvoorstel omgezet worden in bekostigde masteropleidingen. Inmiddels is gebleken dat de positie van de huidige voortgezette opleidingen per 1 september 2002 nog niet is geregeld. Ook rond de docentenopleidingen in de kunst zijn er problemen, met name wat betreft de invoering van een bekostigde masterfase.

Hierboven is aangegeven dat door de *Projectorganisatie Kunstvakonderwijs* aanbevelingen zijn gedaan om tot (regionale) clustervorming te komen. In een aantal gevallen zijn zulke clusters reeds tot stand gebracht. De commissie ziet in deze clusters en in andere vormen van samenwerking tussen instellingen goede mogelijkheden voor differentiatie en profilering. De vorige visitatiecommissie heeft hiervoor reeds nadrukkelijk gepleit. Ook deze commissie vindt dat er – nog steeds – teveel sprake is van overlapping tussen opleidingen en een 'overwegend uniform onderwijsaanbod'.

In plaats van (vrijwel) allemaal te streven naar een compleet aanbod van studies beeldende kunst en vormgeving, zouden de academies afzonderlijke keuzes moeten maken voor een aantal terreinen

waarop ze sterk (willen) zijn. Tijdens de visitatie bleken bepaalde opleidingen sterk in de autonome richting en zwakker in de toegepaste disciplines, terwijl anderen het tegenovergestelde beeld vertoonden. Daarnaast lieten academies binnen eenzelfde regio of cluster soms aanzienlijke niveauverschillen zien bij dezelfde toegepaste richtingen. Verder zijn sommige opleidingen sterker in het opleiden van docenten dan van kunstenaars, en geldt voor andere academies het omgekeerde.

Behalve door de keuze voor bepaalde studierichtingen kunnen academies zich ook van elkaar onderscheiden door een eigen mentaliteit, cultuur, en positionering in het veld. Dat is deels nu al het geval, maar het zou verder benadrukt en uitgebuit kunnen worden. Het profiel van een opleiding wordt mede bepaald door aspecten als grootstedelijk of regionaal, extravert of introvert, vrij of schools, mono- of multidisciplinair, etc. Bij de visitatie is gebleken dat deze aspecten een belangrijke rol spelen bij de opleidingskeuze van studenten. Concentratie per opleiding op enkele studierichtingen van hoge kwaliteit zou, samen met de versterking van het eigen profiel van de academies, de transparantie van het onderwijsaanbod bevorderen en studenten een duidelijker keuzemogelijkheid geven.

1.3 *Ontwikkelingen in de beroepspraktijk*

Het rapport *Beroep Kunstenaar* geeft een heldere schets van ontwikkelingen binnen de kunsten, het onderwijs en de maatschappij die van invloed zijn – of zouden moeten zijn – op het kunstvakonderwijs. De commissie is van mening dat deze schets (mei 1999) nog weinig aan actualiteit heeft ingeboet en acht het derhalve niet nodig om in dit rapport opnieuw een uitputtende beschrijving van de situatie te geven. Zij beperkt zich daarom hier tot het benoemen van enkele ontwikkelingen die een rol hebben gespeeld bij de visitatie.

Een dominante trend in de beroepspraktijk is de grensvervaging tussen disciplines. Hedendaagse kunstenaars beperken zich steeds minder tot één medium, idioom of kunstpraktijk. Hun projectmatige werkwijze leidt vaak tot samenwerking tussen meerdere disciplines binnen de beeldende kunst, maar ook daarbuiten met vormgeving, dans, muziek, architectuur, wetenschap, etcetera. Binnen de ontwerpwereld groeit het aantal multidisciplinaire bureaus, bijvoorbeeld voor productontwerp, ruimtelijke en grafische vormgeving en webdesign. Disciplines als mode, fotografie, styling en grafische vormgeving vloeien in elkaar over en verplaatsen zich soms gezamenlijk naar een beeldende kunstcontext. Dit is symptomatisch voor het groeiende grensverkeer tussen de zogenaamde 'lage' en 'hoge' cultuur, waarbij over en weer wordt geciteerd, ontleend en becommentarieerd.

Ook het onderscheid tussen beeldende kunst en vormgeving, 'autonoom' en 'toegepast', vervaagt. Men maakt niet alleen gebruik van dezelfde inspiratiebronnen, maar begeeft zich ook op elkaars terrein. Beeldende kunstenaars treden op als interieurontwerper, webdesigner of bedenker van imago-campagnes. Tegelijkertijd ontwikkelen ontwerpers op eigen initiatief projecten met een puur conceptuele of maatschappijkritische intentie. Daarnaast vertoont de beroepspraktijk van vrije vormgevers veel overeenkomsten met die van beeldende kunstenaars, omdat ze veelal unica vervaardigen die via een circuit van gespecialiseerde galeries hun publiek bereiken.

Dit alles wil niet zeggen dat traditionele vormen en methodes hun betekenis verloren zouden hebben. Telkens weer blijken kunstenaars in staat om hier nieuwe inhoud aan te geven en deze kunstvormen

te verbinden met contemporaine cultuur. Daarnaast hebben traditie en ambacht een belangrijke waarde als tegenwicht van een in toenemende mate immateriële, technologische wereld.

Deels inherent aan de hierboven beschreven grensvervaging is een toegenomen betrokkenheid van kunstenaars op de samenleving. Beeldend kunstenaars treden op als generator van sociale processen in gemeenschappen, of als motor van een cultuuromslag binnen een organisatie. Ontwerpers analyseren en bekritisieren de impact van de beeldcultuur, of storten zich eigener beweging op de ontwikkeling van zelfvoorzienende, het milieu ontlastende woonsystemen. Het gaat hierbij niet zozeer om de herleving van het politiek 'engagement' van de jaren zeventig, als wel om een vorm van betrokkenheid met de omgeving, een zekere alertheid op wat zich daar afspeelt, een bereidheid om zich met de buitenwereld te verstaan en daarin als actor op te treden.

Tegelijkertijd doen tentoonstellingen als Documenta 11 de discussie herleven over de maatschappelijke functie van de kunstenaar en over het vermogen van de kunst om de maatschappelijke werkelijkheid te beschrijven, te interpreteren, van commentaar te voorzien en eventueel te beïnvloeden.

De commissie verwacht in geen geval dat iedere kunstenaar zich tot een sociale commentator ontwikkelt, maar acht het wel van belang dat studenten tijdens hun studie een houding ontwikkelen ten opzichte van de maatschappij en de maatschappelijke implicaties van hun beroep. Dat raakt ook aan de ethische component van het vak. Enerzijds kunnen kunstwerken ethische problemen aan de kaak stellen, anderzijds zijn uitingsvormen in de beeldende kunst soms zelf onderwerp van ethische discussies. Studenten dienen zich daar bewust van te worden en op voor te bereiden. Duidelijk moge zijn dat dit om een sterke externe gerichtheid van de opleidingen vraagt.

Snelle en ingrijpende technologische ontwikkelingen hebben zowel het aanzien van kunst en vormgeving als de beroepspraktijk van kunstenaars en vormgevers sterk beïnvloed. Digitale technieken stimuleren het interdisciplinaire karakter van kunstwerken en vereenvoudigen de reproductie, distributie en expositie ervan. Ze worden toegepast in disciplines als fotografie, film en video, maar vormen daarnaast ook een nieuw medium voor nieuwe (mediaspecifieke) uitingsvormen van kunst, zoals websites en interactieve kunstwerken. Ze stellen ook nieuwe vragen aan ontwerpers, die vanuit verschillende achtergronden (grafische vormgeving, ergonomie, audiovisueel, etc) betrokken zijn bij het hanteerbaar maken van digitale communicatievormen. Daarnaast leiden nieuwe materialen (ruimtevaart) en productietechnieken (digitale textielbewerking) tot nieuwe wegen in productvormgeving. Binnen het (kunst)onderwijs is ICT niet meer weg te denken. Het gebruik ervan is alleen al om bovengenoemde redenen noodzakelijk. Daarnaast biedt de technologie nieuwe mogelijkheden voor het geven van onderwijs en voor communicatie tussen docenten en studenten. Verder kunnen studenten eenvoudiger zelf informatie vergaren, buiten de kanalen van de traditionele kennisstructuur om. De commissie ziet voor de opleidingen wel een gevaar. De technologie ontwikkelt zich zo snel dat er een reële kans bestaat dat opleidingen door een tekort aan middelen, faciliteiten en soms ook terzake kundige docenten, achterop gaan lopen.

De Nederlandse multiculturele samenleving is een gegeven: in 2015 heeft vijftien procent van de Nederlandse bevolking een niet-Nederlandse culturele achtergrond. In de randstedelijke gebieden zal dit percentage het drievoudige bedragen. Het kunstonderwijs zal zich daar rekenschap van moeten geven, zowel waar het gaat om de toegankelijkheid van de studie en het wegnemen van eventuele belemmeringen, als op het inhoudelijke vlak. Een toenemende culturele pluriformiteit op de academies

zal leiden tot een grotere heterogeniteit aan opvattingen over de mogelijke inhoud en positie van kunst. Dat kan bijvoorbeeld resulteren in een nieuwe benadering van traditionele westerse opvattingen over 'vooruitgang' en 'oorspronkelijkheid' in de kunst, met in het verlengde daarvan een discussie over criteria voor beoordeling.

Tenslotte wordt in deze tijd op het bedrijfsmatige vlak veel van de - al dan niet pas afgestudeerde - kunstenaar en vormgever gevraagd, of het nu gaat om de realisering van de eigen artistieke ambities of om het opzetten en bestieren van een ontwerpbureau. Om het werk aanwezig te laten zijn of te laten functioneren in de maatschappij moet de kunstenaar/ontwerper er vrijwel altijd zelf mee naar buiten treden en de dialoog of samenwerking met anderen aangaan. Naast kunstenaar of ontwerper is hij of zij van alles een beetje: organisator, diplomaat, boekhouder, pr-medewerker, jurist, etc. De hiervoor benodigde bagage wordt wel samengevat onder het begrip 'cultureel ondernemerschap' en omvat zowel zakelijke kennis als communicatieve vaardigheden. De commissie acht het van belang dat deze aspecten een integraal onderdeel van de studie vormen.

2 Taakstelling en werkwijze van de visitatiecommissie

2.1 Taak

De visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is op 31 mei 2001 geïnstalleerd door het bestuur van de HBO-raad. De samenstelling van de commissie is weergegeven in bijlage 1. De commissie heeft als taakstelling een beredeneerde beoordeling te geven van de kwaliteit van het onderwijsaanbod en van het onderwijsproces, en het doen van aanbevelingen voor kwaliteitsverbetering. In de volgende paragrafen legt de commissie verantwoording af over de wijze waarop ze deze taakstelling heeft vormgegeven.

2.2 Beoordelingskader

Het bestuur van de HBO-raad heeft bestuurlijke richtlijnen vastgesteld voor de opbouw en inhoud van de visitatierapporten en voor het door de visitatiecommissie te hanteren beoordelingskader. Gezien het specifieke karakter van het te visiteren domein, is voor de visitatie Beeldende Kunst en Vormgeving het beoordelingskader op enkele punten aangepast. Een speciaal hiertoe ingestelde werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de opleidingen en van de HBO-raad, heeft hiervoor voorstellen gedaan. Het bestuur van de HBO-raad heeft deze voorstellen overgenomen. De commissie heeft de beide genoemde bestuurlijke richtlijnen, die voor de opbouw en inhoud van de visitatierapporten en die voor het beoordelingskader, als uitgangspunt gehanteerd.

Het beoordelingskader kent drie kwaliteitsperspectieven: het arbeidsmarktperspectief, het bedrijfs-economisch- en studeerbaarheidsperspectief en het organisatieontwikkelingsperspectief. Voor ieder kwaliteitsperspectief is een aantal kwaliteitsaspecten benoemd die samen de essentie vormen van dat bepaalde perspectief. Op ieder van deze aspecten vormt de commissie zich een oordeel met behulp van evaluatievragen. Per evaluatievraag zijn ijkpunten geformuleerd: kwaliteitscriteria die worden gehanteerd om de evaluatievragen te beantwoorden. Er zijn ijkpunten die betrekking hebben op visies en plannen en ijkpunten die betrekking hebben op de uitvoering ervan. De kwaliteitsaspecten en evaluatievragen zijn vastgesteld als onderdeel van de bestuurlijke richtlijnen voor de visitatiecommissie. Enkele ijkpunten zijn door de commissie aangepast om het beoordelingskader specifiek te maken voor het betrokken domein. Het gespecificeerde beoordelingskader van de visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is te vinden in bijlage 4.

2.3 De rol- en taakopvatting van de commissie

De visitatie van het domein Beeldende Kunst en Vormgeving heeft twee functies: een beoordelende functie, om na te gaan of de opleidingen aan vooraf bepaalde kwaliteitseisen voldoen en een verbeterfunctie, om opleidingen adviezen te geven omtrent mogelijke of noodzakelijke kwaliteitsverbetering. De commissie heeft met dit eindrapport aan beide functies uitwerking gegeven. Uit de beoordeling moet duidelijk worden in hoeverre de opleidingen de verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit waarmaken en in hoeverre zij systematisch werken aan een verdere kwaliteitsverbetering. De analyse en de aanbevelingen van de commissie zijn dan ook gericht op verdere ontwikkeling en verbetering van de opleiding.

Beschrijvingen op het niveau van opleiding, clusters en afstudeerrichtingen.

Tijdens de voorbereiding op de visitatie van het domein Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) zijn er tussen de HBO-raad en de betreffende opleidingen afspraken gemaakt ten aanzien van het aggregatieniveau van beantwoording van de evaluatievragen in het beoordelingskader. Deze afspraak werd gemaakt om de onderlinge vergelijkbaarheid van de opleidingen zo maximaal mogelijk te maken, iets dat gezien de ervaringen van de vorige (afgekeurde) visitatie als een absolute noodzaak wordt ervaren. Afgesproken werd om, reeds vooruitlopend op de herstructurering van het BKV onderwijs, de opleidingen te verdelen in twee initiële opleidingen namelijk; Autonome Beeldende Kunst (ABK) en Vormgeving, waarbij de richting Vormgeving nog kan worden onderverdeeld in de clusters/profielen Productontwerp, Ruimtelijk Ontwerp en Visuele Communicatie.

De visitatie zou zich richten op de totale opleiding waarbij soms op het niveau van de afzonderlijke initiële opleidingen of clusters/profielen de evaluatievraag zou worden beantwoord. De opleidingen werd daarom verzocht de zelfevaluatierapporten te schrijven op opleidingsniveau of, een aggregatieniveau lager, op clusterniveau. De opleidingen hebben voor een belangrijk deel gehoor gegeven aan dit verzoek. De ook bij dit domein behorende docentenopleidingen hebben alle (op één na) een apart zelfevaluatierapport ingebracht.

Tijdens de bezoeken van de commissie aan de opleidingen – en soms al eerder uit de zelfevaluaties - bleek echter dat het overgrote deel van de BKV opleidingen in de praktijk nog is georganiseerd op afstudeerrichtingniveau. De sturende werking van een cluster blijkt nog lang niet overal zijn beslag te hebben gekregen. De commissie heeft gehandeld naar bevinden. Ze heeft de vragen op opleidingsniveau of clusterniveau behandeld, maar soms leidde de situatie op een opleiding ertoe, dat (toch) ook het afdelingsniveau werd genoemd.

Per evaluatievraag geeft de commissie een oordeel over de aangetroffen kwaliteit. De commissie heeft bij haar oordeelsvorming gelet op de visie van de opleiding, de wijze waarop deze tot uiting komt in het curriculum, in de werkvormen en in de uitvoering van het beleid. Daarbij heeft de commissie met name ook gekeken naar de kwaliteit van de uitvoering. Een ander belangrijk aspect is de wijze waarop een opleiding de uitvoering van haar beleid evalueert en bijstelt in relatie tot de visie. Bij dit laatste is ook gekeken naar het enthousiasme waarmee de vernieuwingen zijn opgepakt en worden uitgevoerd.

Beoordeling artistieke kwaliteit (werken)

De commissie heeft, gedwongen door het afkeuren door de Inspectie van het vorige visitatierapport op methodologische gronden, zich genoodzaakt gezien het aan het domein aangepaste beoordelingskader nauwgezet te volgen. Dit kader is binnen de beeldende kunstopleidingen toepasbaar. Echter in de opvatting van de opleidingen en de commissie is het een gemis dat dit kader niet voorziet in een beoordeling van de artistieke kwaliteit. Zoals bij elke visitatie heeft de commissie een oordeel uitgesproken over de behaalde kwalificaties. Ook hier is dit oordeel gebaseerd op meningen van het werkveld, alumni en bestudering van afstudeerwerken zoals scripties. De commissie is van mening dat haar oordeel hierbij niet afwijkt van de betrouwbaarheid zoals bij andere visitaties. De commissie heeft, mede na overleg hierover met de opleidingen, besloten het eindexamenwerk niet bij de beoor-

deling te betrekken. Zij is van mening dat dit werk te zeer een momentopname vertegenwoordigt om te kunnen dienen als basis voor een oordeel over de artistieke kwaliteit van een opleiding. Wel heeft zij de opleidingen gevraagd tijdens de visitatie werk te laten zien dat deel uitmaakt van het lopende onderwijsproces, omdat dit behulpzaam zou kunnen zijn bij de beoordeling van de onderwijskundige kwaliteit. De meeste academies hebben aan dit verzoek gehoor gegeven.

Voorts is de commissie van mening dat de beoordeling van artistieke kwaliteit buiten dit beoordelingskader valt en een eigen beoordelingsmethodiek vraagt. Een aanvaardbare methodiek daarvoor is nog niet voorhanden. Zo is er nog onvoldoende duidelijkheid over de operationalisatie van het begrip 'artistieke kwaliteit'. De commissie vindt het spijtig dat dit nog het geval is, maar heeft na amper beraad besloten dat het beoordelingskader hiervoor ten enen male nog niet voldoet.

2.4 De werkwijze van de commissie

De voorbereiding van de commissie

De commissie heeft in twee vergaderingen de visitatiebezoeken voorbereid. In deze vergaderingen is gesproken over de werkwijze en procedures en het beoordelingskader. Het beoordelingskader is grondig bediscussieerd en met enkele aanvullingen vastgesteld. De commissie heeft vervolgens een raamprogramma voor de bezoeken opgesteld (bijlage 5), waarin de verschillende gesprekspartners en de duur van de gesprekken zijn gespecificeerd. Ook is een lijst opgesteld van het materiaal dat de commissie tijdens de bezoeken wilde bestuderen (bijlage 6). De commissie heeft een aantal formats vastgesteld welke in het kader van de beoordeling zijn gebruikt.

Voorafgaand aan het eerste bezoek heeft een bijeenkomst van de commissievoorzitter en de secretarissen met de contactpersonen van de betrokken opleidingen plaatsgevonden. Tijdens deze bijeenkomst heeft de voorzitter op hoofdlijnen de benadering van de commissie geschetst.

Tevens heeft er voorafgaand aan de bezoeken, een gesprek plaats gevonden tussen een delegatie van de commissie en het Overleg Beeldende Kunstonderwijs (OBK) waarin ondermeer de complexe situatie waarin het Kunstonderwijs zich bevindt onderwerp van gesprek was.

De bezoeken aan de hogescholen

De commissie heeft een bezoekrooster opgesteld, rekening houdend met de geschikte bezoekdagen voor opleidingen en commissieleden. Het bezoekrooster is opgenomen in bijlage 3. De secretarissen hebben vervolgens met de afzonderlijke contactpersonen concrete afspraken gemaakt over de inrichting van de bezoeken. De bezoeken vonden plaats in twee tranches. De eerste tranche betrof de hogescholen die geen voortgezette opleidingen hebben. Deze bezoeken vonden plaats van september 2001 tot en met november 2001. In de tweede tranche werden de opleidingen bezocht die een voortgezette opleiding aanbieden. Dit gebeurde gedurende de periode februari – april 2002. De opleidingen werden bezocht door commissies in wisselende samenstellingen en met verschillende dagvoorzitters.

Ter voorbereiding van elk bezoek hebben de betrokken commissieleden het zelfevaluatie-rapport bestudeerd aan de hand van het daarvoor ontwikkelde format en een eerste oordeel gevormd. Aan het begin van elk bezoek werd ter plekke het opleidingsmateriaal bestudeerd. Op basis van het eerste

oordeel, het opleidingsmateriaal en onderlinge discussie, heeft de commissie vervolgens bepaald op welke punten informatie ontbrak of verduidelijking nodig was. Daarna heeft de commissie besloten welke vragen aan welke gesprekspartners zouden worden voorgelegd. Tijdens de visitatie sprak de commissie met diverse geledingen van binnen en buiten de opleiding. Leden van de commissie hebben tijdens de visitatie een rondleiding gekregen door de hogeschool, en keken daarbij naar faciliteiten als ateliers, leslokalen, computerfaciliteiten, mediatheek, bibliotheek, werkplaatsen en studie- en projectruimtes.

Kengetallen

Aan elk specifiek deel is een tabel met kengetallen toegevoegd. De cijfers voor deze tabel zijn, zoals bij visitaties gebruikelijk, ontleend aan de gegevens zoals die aangeleverd worden door de afdeling Bestuurlijke Informatie Voorziening van de HBO-raad. Deze gegevens, verzameld op opleidingsniveau, zijn gebaseerd op het CRIHO (Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs). Onder meer door definitieverschillen kunnen deze gegevens afwijken van de opgaven die de opleidingen geven in hun zelf-evaluatierapporten. Daar waar de afdeling Bestuurlijke Informatie Voorziening geen gegevens heeft aangeleverd, zijn, indien toepasbaar, de opgaven uit de rapporten van de opleiding overgenomen. Daar dit soms tot inconsistenties kan leiden, zijn met name de percentages naar vooropleiding (bij 'instroom propedeuse' en 'aantal studiestakers') in een aantal gevallen oningevuld gebleven.

2.5 De manier van oordeelvorming door de commissie

De commissie heeft tijdens de bezoeken gerichte vragen gesteld aan de gesprekspartners. Door deze werkwijze heeft de commissie nadere informatie en gegevens kunnen achterhalen die nodig waren voor het onderbouwen en vaststellen van de beoordelingen. Afhankelijk van het verloop van de gesprekken zijn in de loop van de bezoekdag prioriteiten gesteld in de te bespreken onderwerpen. Na afloop van het laatste gesprek en de rondleiding is door de voorzitter in overleg met de overige commissieleden een terugrapportage opgesteld. Bij de mondelinge terugrapportage heeft de voorzitter steeds het voorlopige karakter ervan benadrukt. Op basis van een grondige bestudering van al het materiaal na afloop van het bezoek, na hantering van het beoordelingskader en een check op onderlinge consistentie kunnen immers veranderingen en bijstellingen plaatsvinden.

Om de evaluatievragen van het beoordelingskader te beantwoorden, heeft de commissie besloten uit te gaan van een driepuntsschaal: onvoldoende, voldoende en goed. Op grond van inhoudelijke argumenten en het aantal gerealiseerde ijkpunten is op die schaal voor elke evaluatievraag een positie bepaald. Het aantal positief of negatief beoordeelde ijkpunten is op zich echter niet doorslaggevend; er is dus geen sprake van een eenvoudige optelsom. De commissie maakte een afweging in het gewicht van de verschillende ijkpunten, waarbij naast de specifieke aard van de opleiding met nadruk is gekeken naar de uitvoering. De afwegingen die naar het eindoordeel 'goed', 'voldoende' of 'onvoldoende' bij een evaluatievraag leiden, zijn omschreven in de tekst van het opleidings specifieke rapport. De commissie wil hierbij opmerken dat er per opleiding verschillen kunnen zijn in de onderbouwing van haar antwoorden op de evaluatievragen. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste heeft elke opleiding zijn eigen traditie en aanpak. Ten tweede vindt de beantwoording van de evaluatievragen niet geïsoleerd plaats. De verschillende kwaliteitsobjecten staan in relatie tot elkaar en deze

onderlinge relaties kunnen per opleiding verschillen. Ten derde is er altijd een bepaalde mate van subjectiviteit doordat de commissie bestaat uit externe deskundigen met een verschillende achtergrond. De commissie heeft dit laatste opgevangen door de verschillen in oordeelsvorming in commissievergaderingen te bespreken.

Voor de hoofdstukken over de afzonderlijke opleidingen hebben de secretarissen conceptteksten opgesteld. Daarbij is gebruik gemaakt van het zelfevaluatie-rapport met bijlagen, aantekeningen van de gesprekken, de door commissieleden ingevulde formats, de beoordelingen van de commissieleden, aantekeningen van de mondelinge terugrapportage en (eventueel) aanvullende documenten. De concepten zijn schriftelijk door de betrokken commissieleden becommentarieerd. In een plenaire commissievergadering zijn de bijgestelde concepten besproken, mede met het oog op mogelijke onderwerpen voor het algemene deel. Vervolgens zijn de conceptrapporten vastgesteld. Deze vastgestelde concepten zijn vervolgens in volgorde van de bezoeken naar de opleidingen gestuurd ter controle van de feitelijke gegevens. Naar aanleiding van de reacties hierop zijn onjuistheden gecorrigeerd.

De specifieke delen vormen de basis voor het algemeen deel van het visitatierapport, waarin conclusies, oordelen en aanbevelingen worden gepresenteerd op landelijk niveau. Voor het algemene deel van het eindrapport over de landelijke situatie hebben de commissieleden van gedachten gewisseld aan de hand van notities van de secretarissen. Mede aan de hand van deze discussies hebben de secretarissen conceptteksten opgesteld. Deze teksten zijn in een schriftelijke ronde en in een commissievergadering van commentaar voorzien en vervolgens is de tekst vastgesteld.

2.6 Bestuurlijk aandachtspunt

De commissie heeft vanuit de HBO- raad de opdracht meegekregen om te beoordelen of de opleidingen die opleiden tot Interieur Architect voldoen aan de eisen van het Architecten Register van het SBA (Stichting Architecten Register). De commissie heeft getracht deze opdracht uit te voeren, maar is slechts in beperkte mate tot een resultaat gekomen. Niet alle opleidingen geven in hun zelfevaluatie-rapport of andere documenten aan hoe zij deze eisen in eindtermen en curriculum hebben verwerkt. Daardoor is het moeilijk respectievelijk onmogelijk de betreffende eisen daarin terug te vinden. Nog meer geldt dat voor de daadwerkelijke realisatie binnen het curriculum. Dat uitzoeken zou een uitvoerig inventarisatie- en vergelijkingsonderzoek vergen. De commissie is van mening dat dat haar verificatietask te boven gaat. De commissie onthoudt zich daarom van een eindoordeel over de vraag of opleidingen Interieur Architectuur voldoen aan de eisen van het Architecten Register. De commissie verwacht dat een dergelijk oordeel wel te geven is als het concept- Opleidingprofiel Vormgeving in de betreffende opleidingen is geïmplementeerd. De voorwaarden van het Register zijn, vertaald als gedragingen, opgenomen in het profiel.

3 Algemene bevindingen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de wijze waarop de verschillende onderdelen van het beoordelingskader zijn aangetroffen bij de twaalf opleidingen beeldende kunst en vormgeving. Voor de gedetailleerde informatie per opleiding wordt verwezen naar het specifieke deel van iedere opleiding. In dit hoofdstuk worden niet de afzonderlijke evaluatievragen behandeld, maar de 11 kwaliteitsobjecten. Het doel is een indruk te geven van de algemene kwaliteit van het onderwijs op de opleidingen beeldende kunst en vormgeving.

Tabel 2. In onderstaande tabel worden de oordelen in percentages weergegeven voor alle opleidingen. Daar waar er een gemengd oordeel is gegeven (O/V) is het hoogste oordeel meegeteld. Dit wordt in de tabel aangegeven door een *.

BKV	% O	% V	% G
1. beroepsbeeld	33.3	41.7*	25
2. eindtermen	41.7	50	8.3
3. curriculum binnenschools	8.3	91.7	
4. curriculum buitenschools	33.3	66.7*	
5. samenhang	41.7	58.3	
6. gerealiseerde kwalificatie		100	
7. bewaking kwalificaties	100		
8. werkvormen	8.3	83.3	8.3
9. toetsen	33.3	66.7	
10. instroom	25.0	66.7	8.3
11. selecterende functie propedeuse	75	25	
12. studievoortgang	16.7	83.3	
13. studiebegeleiding	8.3	83.3	8.3
14. stagebegeleiding, enz	66.7	33.3*	
15. rendement	83.3	16.7	
16. contacten werkveld	25	66.7*	8.3
17. wetenschappelijke oriëntatie	91,7	8.3	
18. organisatie	45.5	54.5	
19. opleidingscultuur	25	50	25
20. personeelsbeleid	58.3	41.7	
21. faciliteiten		58.3	41.7*
22. interne kwaliteitszorg	83.3	16.7	
23. zelfevaluatie rapport	33.3	66.7	

I BEROEPSVOORBEREIDING EN BEROEPSKWALIFICATIE: HET ARBEIDSMARKTPERSPECTIEF

3.1 Inhoudelijk opleidingskader

Het inhoudelijk opleidingskader wordt gevormd door het beroepsbeeld en de gehanteerde eindtermen (evaluatievragen 1.1 en 1.2).

De commissie vindt het belangrijk en vanzelfsprekend dat hoger beroepsopleidingen en dus ook kunstvakopleidingen hun onderwijsprogramma baseren op een duidelijke eigen visie op het beroep, het beroepenveld en de ontwikkelingen daarbinnen. Daarmee wordt de weg duidelijk die de opleiding wil volgen. De commissie heeft op dit kwaliteitsaspect een wisselend beeld aangetroffen. De helft van de opleidingen scoorde een goed of voldoende. Bij de andere opleidingen werd het beroepsbeeld als onvoldoende beoordeeld of werd een dubbel oordeel gegeven; dat wil zeggen het oordeel voor de clusters autonoom en vormgeving werd gesplitst. Dat resulteerde in een onvoldoende voor de autonome richting.

In het algemeen viel het de commissie op dat maar weinig opleidingen hun visie als zodanig hebben geëxpliciteerd. In nogal wat gevallen heeft ze uit meerdere documenten en gesprekken het beroepsbeeld zelf moeten reconstrueren. Daarmee wordt door opleidingen een kans gemist om het beroepsbeeld te laten dienen als basis voor oriëntatie voor en informatie aan studenten.

Juist bij de opleidingen die een oordeel 'goed' kregen (Gerrit Rietveld Academie, Willem de Kooning Academie, Design Academy), is er wel sprake van een expliciete eigen visie. Ook tonen deze opleidingen aan een goed zicht te hebben op maatschappelijke en artistieke ontwikkelingen en geven zij duidelijk blijk van een eigen profilering.

Onvoldoendes zijn gebaseerd op het feit dat er al dan niet bewust sprake is van het ontbreken van een beroepsbeeld. Met bewust bedoelt de commissie dat opleidingen een beroepsbeeld dat het curriculum stuurt als te dwingend zien voor de individuele ontwikkeling van de student. In een paar gevallen was er meer sprake van een onderwijsvisie dan van een beroepsvisie. Soms ook was er sprake van een beroepsbeeld in ontwikkeling. Geen van de opleidingen die een onvoldoende kreeg, gaf er expliciet blijk van een goed zicht te hebben op relevante ontwikkelingen.

Uit de diverse zelfevaluatierapporten komt een wisselend beeld van het beroep kunstenaar naar voren. Dat geldt sterker voor de autonome richtingen dan voor de vormgevingsdisciplines. Bij een aantal opleidingen staat de individuele artistieke ontwikkeling van de student centraal. Anderen gaan een stap verder en verwachten dat afgestudeerden in staat zijn een eigen praktijk te houden of adequaat in een dienstverband te kunnen functioneren. Sommigen streven zelfs na dat afgestudeerden in staat zijn het 'vak' of aspecten daarvan verder te ontwikkelen. In het algemeen vindt de commissie het opvallend dat in de beroepsbeelden nog steeds weinig expliciet aandacht wordt besteed aan de bedrijfsmatige van het vak.

Hoewel de commissie inziet dat een eenduidige beschrijving van het beroep kunstenaar en vormgever moeilijk is, vindt ze het toch opvallend dat zo weinig opleidingen een positie hebben bepaald ten opzichte van de beroepsprofielen zoals die zijn neergelegd in het rapport *Beroep Kunstenaar*. Hier ligt toch een referentiepunt waarbij je je kunt aansluiten of je juist tegen af kunt zetten om zo een tot een eigen positie te komen.

Hierboven is aangegeven dat het beroepsbeeld in principe dient als kader voor de inrichting van de opleiding. Dat houdt in dat het beroepsbeeld indicaties geeft voor de eindtermen of opleidingskwalificaties die de opleiding nastreeft. Een belangrijke functie van eindtermen is dat ze sturing geven aan de vormgeving van het curriculum en indicaties leveren voor de toetsing. Daarom is in het beoordelingskader aangegeven dat eindtermen inzicht geven in de specifieke kennis, vaardigheden, inzichten en (beroeps)houding die studenten aan het eind van de opleiding verworven moeten hebben. Juist daar schieten de opleidingen die op dit aspect een oordeel 'onvoldoende' hebben gekregen, tekort. Of ze hebben helemaal geen eindtermen geformuleerd, of de eindtermen zijn zo algemeen, abstract geformuleerd of gedateerd dat ze niet geschikt zijn om het onderwijs te sturen. Dergelijke eindtermen dekken ook niet of in beperkte mate de aspecten die de commissie in het beoordelingskader als relevant heeft genoemd.

De meerderheid van de opleidingen voldoet beter, één (de Willem de Kooning Academie) zelfs goed, aan de hier aangegeven criteria. Ook hier geldt weer in globale zin dat de toepassingsgerichte opleidingen verder zijn dan de autonoom gerichte. Bij een aantal opleidingen is er een duidelijk verband tussen eindtermen en de beschreven beroepsvisie. Wat betreft de door de commissie aangegeven aspecten die in de eindtermen benoemd zouden moeten zijn, is het opvallend dat ook hier de bedrijfsmatige aspecten van het beroep kunstenaar nog weinig aandacht krijgen. Positief vindt de commissie dat het merendeel van de opleiding zich voor wat betreft de eindtermen wil gaan richten op de startkwalificaties zoals die zijn neergelegd in *Beroep Kunstenaar*.

Een aantal (de Gerrit Rietveld Academie en Academie Minerva) heeft op basis daarvan zelfs al eindtermen of competenties geformuleerd. Deze ontwikkeling kan in een stroomversnelling komen, nu de van die startkwalificaties afgeleide landelijke competenties, zoals verwoord in de landelijke opleidingsprofielen, gereed zijn. Voor zover nodig kunnen opleidingen nu nog de slag maken om competenties of opleidingskwalificaties te formuleren in overeenstemming met de eigen uitgangspunten.

3.2 *Het curriculum*

Onder curriculum worden zowel het binnenschools als het buitenschoolse curriculum en samenhang beschreven.

De diverse curricula vertonen wat betreft opbouw, inrichting en inhoud nogal wat verschillen. Dat geldt allereerst voor de totaalopbouw van de curricula. Deze loopt van zeer gestructureerd tot vrijwel structuurloos. Dat laatste is met name het geval bij opleidingen waarbij de individuele artistieke ontwikkeling centraal staat of waarbij individuele docenten de inhoud van het curriculum bepalen. Gedeeltelijk hiermee samenhangend heeft de commissie grote verschillen geconstateerd in de wijze van beschrijving en de explicitering van de curricula. Bij nogal wat opleidingen is te weinig vastgelegd, waardoor het moeilijk is voor een buitenstaander om zicht en greep op het curriculum te krijgen. Het moge duidelijk zijn dat deze meerdere of mindere mate van gestructureerdheid en vastgelegd zijn ook consequenties heeft voor de samenhang in het curriculum. Die is bij de minder gestructureerde opleidingen niet of vrijwel niet aanwezig. Bij de andere opleidingen is wel sprake van duidelijke(r) inhoudelijke en volgtijdelijke verbanden. Over het algemeen is er sprake van een ontwikkeling van een oriëntatie in het eerste jaar naar een verbreding en verdieping in de latere jaren. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toenemende complexiteit en een sterkere zelfsturing door studenten.

De samenhang binnen de studie jaren is sterker naarmate de opleiding meer project - of themagericht werkt. Bij de meeste opleidingen is kritiek geformuleerd op de samenhang tussen theorie, vakstudie en praktijkonderdelen. Met name de stage is een losstaand onderdeel binnen het curriculum. Vrijwel nergens wordt de samenhang in documenten geëxpliciteerd. Door de bestudering van de concrete curricula moet de samenhang opgemaakt worden. Dat is uiteraard onmogelijk waar het curriculum niet duidelijk is vastgelegd en beschreven.

Belangrijke verschillen zijn er ook in de situatie rond de clustering. Hoewel het merendeel van de opleidingen in de documenten een beeld van clusters en profielen beschrijft, blijkt in de praktijk dat er nog voornamelijk gewerkt wordt op basis van een groot aantal verschillende afdelingen respectievelijk afstudeerrichtingen. De herstructurering naar grotere eenheden moet in de praktijk bij veel opleidingen nog vorm krijgen, maar sommigen zijn er al ver(der) mee. Ook wat betreft de vormgeving van het propedeusejaar zijn er grote verschillen. Bij een aantal opleidingen kiezen studenten direct voor een vakstudie. Andere opleidingen bouwen een oriëntatiejaar in voor de oriëntatie op studie en beroep waarna voor een vakstudie gekozen wordt. Bij sommige is het eerste half jaar bestemd voor de algemene oriëntatie en het andere half jaar voor oriëntatie op de vakstudie. Bij weer andere opleidingen is het hele eerste jaar bedoeld voor selectie en oriëntatie op de verschillende mogelijkheden. Er zijn enkele opleidingen die de oriëntatie en keuze in het tweede jaar een vervolg geven. Tijdens de visitatie zijn er nogal wat klachten gehoord over de oriëntatie op studie en beroepspraktijk. Gecombineerd met de hoge uitvalcijfers in latere jaren die blijkt uit de kengetallen, ziet de commissie een probleem. Mede gezien de veranderde instroom (jonger, minder ervaring, minder kunstachtergrond) en de wettelijke eisen die aan de propedeuse worden gesteld, vraagt de commissie zich af of het eerste jaar niet te zwaar belast wordt.

Een sterk wisselend beeld is ook te geven van de keuzemogelijkheden voor studenten. Er zijn een paar opleidingen waar het curriculum zo dicht getimmerd is dat er nauwelijks sprake is van keuzemogelijkheden. Andere opleidingen zijn zo gericht op de individuele ontwikkeling van de student dat het onderwijsprogramma in feite één grote keuzemogelijkheid voor de studenten lijkt. Daarnaast zijn er de opleidingen die een tussenpositie innemen. Een veel voorkomende situatie is, dat de eerste twee jaar vrijwel geheel verplicht zijn ingevuld en dat studenten na het tweede jaar een veel grotere keuzemogelijkheid krijgen.

De commissie heeft op één na alle curricula voldoende bevonden. Het gaat dan zowel om de inhoud als de vorm van de curricula. Zonder meer positief is de commissie over de wijze waarop de opleidingen, allen op hun eigen wijze, proberen vorm te geven aan de artistieke ontwikkeling van de studenten. Op een paar andere inhoudelijke aspecten wil ze hier nader ingaan. Dat betreft in de eerste plaats de leerdoelen. Het merendeel van de opleidingen heeft geen concrete leerdoelen geformuleerd. Met concreet bedoelt de commissie leerdoelen die toetsbaar zijn en beschreven in termen van studentgedrag. De commissie kan deze omissie plaatsen bij opleidingen waar de nadruk wordt gelegd op de persoonlijke artistieke ontwikkeling van studenten. Leerdoelen zouden dan door studenten zelf moeten worden geformuleerd. De commissie heeft daar geen duidelijk beeld van kunnen krijgen, omdat er ook op dit punt weinig vastgelegd wordt. Echter, ook bij de opleidingen waar er een gestructureerd curriculum wordt aangeboden, zijn de leerdoelen van de verschillende onderdelen niet geëxpliciteerd. Daarmee wordt voor studenten niet duidelijk wat er van ze verwacht wordt, maar ontbreekt er

tegelijktijd een basis voor toetscriteria. Tevens wordt zo niet duidelijk hoe de verschillende programmaonderdelen een bijdrage leveren aan de nagestreefde eindkwalificaties. Een ander aandachtspunt betreft de oriëntatie op de beroepspraktijk. Op dat specifieke punt van de oriëntatie van studenten op het toekomstige beroep heeft de commissie nogal wat kritiek vernomen en heeft ze ook zelf tekortkomingen geconstateerd. Het gaat dan niet om het kunstenaarschap als zodanig, de artistieke vorming, maar om het feitelijk functioneren in de beroepspraktijk. Het gaat dan met name om de, bedrijfsmatige en communicatieve aspecten van het beroep. De meeste opleidingen besteden er wel enige aandacht aan, maar vaak te beperkt en te geconcentreerd op één moment en in de ogen van de studenten te laat. De commissie vindt ook 1 of 2 studiepunten in het derde of vierde jaar op een totaal van 168 te behalen studiepunten wat weinig. Wat de commissie nauwelijks aantreft, is dat door het curriculum heen, bijvoorbeeld binnen een project of bij het bezoek aan een galerie, aan dit wezenlijke onderdeel van het beroep aandacht wordt besteed. Er is nu meestal te veel sprake van een binnenschoolse cursus in plaats van een buitenschoolse oefening.

Een laatste punt dat de commissie aan wil stippen, is het theoretische gehalte van het merendeel van de opleidingen. Op geen onderdeel van de opleiding heeft de commissie meer kritiek vanuit studenten, afgestudeerden en vooral ook werkveld gekregen als over inhoud, kwaliteit en kwantiteit van de aangeboden theorie. Veelvuldig heeft de commissie gehoord dat studenten niet in staat zijn hun eigen werk in een bepaalde context te plaatsen, omdat ze niet op de hoogte zijn van de geschiedenis van hun vak en de kunstgeschiedenis (Nederlands en mondiaal) in het algemeen. Ook kennis op het gebied van filosofie en maatschappelijke ontwikkelingen laat vaak te wensen over. Het maakt het bijzonder moeilijk om op het eigen werk te kunnen reflecteren als er geen duidelijke kaders zijn aangebracht. De commissie vindt dat er soms teveel wordt gedacht dat studenten uit zichzelf de theoretische kennis wel eigen zullen maken of dat gastdocenten die wel binnen brengen. Te weinig wordt getoetst of noodzakelijk geachte kennis ook werkelijk aanwezig is. Het gebrek aan theoretische scholing blijkt ook uit het studiemateriaal dat de commissie heeft gezien. Dat studiemateriaal was beperkt in hoeveelheid en wisselend van kwaliteit.

Hierboven is al iets gezegd over de beroepsgerichtheid van de opleidingen. Een goede mogelijkheid om die beroepsgerichtheid te versterken, is de confrontatie met de praktijk. De commissie vindt het van belang dat deze al in het eerste jaar plaatsvindt. Op dat punt heeft ze een wisselend beeld aangetroffen. Ongeveer een derde van de opleidingen doet weinig of niets aan confrontaties met de beroepspraktijk in de propedeuse. Bij de andere opleidingen is er in meerdere of minder mate sprake van diverse activiteiten: bezoeken aan (buitenlandse) tentoonstellingen, musea, galleries, beurzen, ontwerp bureaus en bedrijven, de inzet van kunstenaars en ontwerpers in een Studium Generale of workshops; het bijwonen van lezingen. De meeste opleidingen noemen hier ook de rol van de docenten die deels ook als kunstenaar of ontwerper werken. Dat is op zich juist, maar er zou wel een zekere garantie moeten zijn dat die inbreng er ook werkelijk is. Die zou een systematisch onderdeel van het lesprogramma moeten zijn, maar dat is blijkens uitlatingen van studenten, lang niet altijd het geval. Anders ligt dat met de inzet van gastdocenten, die juist vanwege hun specifieke praktijkervaring worden gevraagd. Het beeld van het tweede en derde jaar is wat diffuser. Voor een deel worden de hiervoor genoemde activiteiten voortgezet. Met name bij de autonome opleidingen wordt veel van het eigen initiatief van de studenten verwacht, waardoor confrontatie met de beroepspraktijk

niet gegarandeerd wordt. In de vormgevingsopleidingen wordt in die fase veel met praktijkopdrachten of aan de praktijk ontleende opdrachten gewerkt. Een positieve rol spelen hier de praktijkbureaus die door sommige opleidingen in het leven zijn geroepen. De vormgevingsopleidingen hebben vrijwel allemaal in het derde of vierde jaar een stage die in duur varieert van twee tot zes maanden. Vrijwel geen van de opleidingen heeft daarvoor heldere leerdoelen geformuleerd. Ook lang niet altijd is er sprake van duidelijke opdrachten. Het is daardoor moeilijk om te bepalen hoe de stage bijdraagt aan het verwerven van de eindtermen, maar ook is niet duidelijk hoe de stage aansluit op wat in het curriculum voorafging en wat gaat volgen. Desondanks wordt de stage door studenten als zeer nuttig ervaren.

Studenten autonome beeldende kunst lopen vrijwel nergens een stage. De commissie begrijpt dat een traditionele stage daar moeilijk ligt, maar ze vindt wel dat er dan alternatieven zouden moeten zijn. Bij sommige opleidingen is er sprake van dat studenten kunnen deelnemen aan buitenlandse uitwisselingsprogramma's, bij andere kan er aan projecten of praktijkopdrachten gewerkt worden of zijn er andere alternatieven (tentoonstelling maken bijvoorbeeld). De commissie vindt dat op zich positief. De nadruk ligt echter vaak op het kan en kunnen. Dat wil zeggen dat niet alle studenten aan een alternatief voor een stage deelnemen. Hoewel de commissie over het geheel een positief beeld heeft van de buitenschoolse curricula van de meeste opleidingen, vindt ze dat er op onderdelen verbeteringen nodig en mogelijk zijn.

3.3 De kwalificaties van afgestudeerden

Binnen deze paragraaf wordt beschreven of de door de student gerealiseerde kwalificaties voldoende zijn om adequaat in de praktijk te functioneren. Daarnaast wordt beschreven of de opleidingen adequate middelen hanteren om de kwalificaties te waarborgen.

Afgestudeerden geven aan dat ze makkelijk een baan vinden en dat de aansluiting op de opleiding behoorlijk is. Dat ligt voor vormgevingsstudenten overigens makkelijker dan voor autonome beeldende kunstenaars. Voor een aantal van hen was er toch wel een kloof tussen opleiding en praktijk. Ze zijn over het algemeen tevreden over de bagage die ze hebben meegekregen. Allereerst geldt dat voor de kwaliteit van de vakstudie. Daarnaast worden veelvuldig genoemd: de breedte van de studie, de verworven zelfstandigheid, het conceptuele vermogen, de toegenomen creativiteit en inventiviteit. De werkveldvertegenwoordigers zijn merendeel tevreden over de kwaliteit van de afgestudeerden. Zij onderschrijven grotendeels de bevindingen van de afgestudeerden.

Ten aanzien van de studenten autonome beeldende kunst wordt regelmatig gewezen op de eigenheid, de creativiteit, het enthousiasme, de 'open mind'. Ten aanzien van vormgevers wordt dikwijls genoemd de mate van professionaliteit, de praktische instelling en het conceptuele vermogen. Aan dat laatste wordt regelmatig toegevoegd dat de praktische vaardigheden beperkt zijn. Omgekeerd komt ook voor: grote technische vaardigheden, maar een beperkt conceptueel vermogen. Ook over de lacunes zijn afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers het eens. Bij vrijwel alle opleidingen wordt gewezen op het gebrekkige theoretische niveau. Daarbij moet gedacht worden aan vakken als kunstgeschiedenis, filosofie, cultuur en ethiek. Studenten zijn vaak niet (goed) in staat zichzelf en hun werk te plaatsen in de context van de kunst. Bij vormgeving gaat het om gebrekkige kennis van de

geschiedenis van het vak. De commissie heeft zelf ook geconstateerd dat het niveau van scripties of andere theoretische eindwerkstukken veel verschil in kwaliteit vertoont. Een ander vrijwel overal terugkerend kritiekpunt is het gebrek aan kennis van de bedrijfsmatige aspecten van de beroepspraktijk. Genoemd worden dan ondernemerschap, netwerken, omgaan met opdrachtgevers, het opstellen van offertes etcetera. In dat verband moeten ook genoemd worden de meer communicatieve vaardigheden als: presentatievaardigheden, redactionele vaardigheden, het eigen werk kunnen beschrijven. Hoewel veel opleidingen op dit punt al verbeteringen hebben ingezet, zijn zowel theorie als zakelijke kanten van de beroepspraktijk aspecten waar de opleidingen meer aandacht aan zullen moeten geven.

Geen van de opleidingen beschikt over adequate methoden om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden betrouwbaar en valide te toetsen. Er wordt niet structureel evaluatieonderzoek verricht onder recent afgestudeerden. Ook worden er nog geen periodieke onderzoeken verricht in het werkveld. De commissie is van mening dat dergelijk onderzoek toch zo eens in de twee jaar gehouden moet worden. Dit onderzoek dient zich dan in elk geval te richten op de relevantie van het curriculum, de relevantie van de eindtermen en het verloop van de beroepsloopbaan. Vrijwel alle opleidingen onderhouden wel op informele en onregelmatige basis contact met hun alumni maar van een daadwerkelijk alumnibeleid is nog nergens echt sprake. Gevolg is dat opleidingen onvoldoende inzicht hebben in de beroepsloopbaan van afgestudeerden. Opleidingen verkrijgen informatie via de docenten, gastdocenten en externe deskundigen bij het afstuderen of, bij uitzondering, via het bevragen van een werkveldcommissie. Hoe nuttig ook, toch betreft het hier nog teveel interne actoren. Het gaat bij de borging vooral om de validatie door externen, het beroepenveld. Vrijwel alle opleidingen doen mee aan de *Kunstenmonitor*. De commissie is van mening dat dit instrument wel interessante en bruikbare informatie oplevert, maar niet specifiek genoeg is om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. De commissie concludeert, dat er over het algemeen veel contacten worden onderhouden en de commissie wil deze contacten bestempelen als relevante informatiebronnen. Wat ontbreekt is de systematiek en het structurele karakter van de dataverzameling. Bovendien blijkt dat de opleidingen geen methode hebben om de verkregen informatie systematisch te verwerken en door te vertalen naar het curriculum.

II EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

HET ONDERWIJSLEERPROCES

3.4 Het onderwijsleerproces

In het onderwijsleerproces worden zowel de werkvormen en studieactiviteiten als de toetsen beschreven.

De meeste opleidingen beschikken over een visie op het onderwijzen aan en leren van HBO-studenten. Dat wil niet zeggen dat deze visie overal even helder en coherent is beschreven. Ook hier heeft de commissie soms nogal wat reconstructiewerk moeten verrichten. In vrijwel alle visies staat de zelfstandigheid van de student centraal. Daarnaast richten de opleidingen zich op ontwikkelingen van de beroepspraktijk en ontwikkelingen in de maatschappij. Vaak genoemde steekwoorden zijn; "leren door doen", 'de individuele artistieke ontwikkeling, 'attitudeontwikkeling' en 'weerbaarheid'. In de praktijk blijken de opleidingen in grote meerderheid een brede variatie in werkvormen aan te bieden. Veel genoemd worden : klassikaal werken aan opdrachten, atelier-en werkplaatsstudie met individuele begeleiding, reële of gesimuleerde opdrachten, kleinere en grotere projecten. Voor de theorie worden werkvormen genoemd als hoorcolleges, werkcolleges, workshops, excursies en bij sommige opleidingen het Studium Generale. Een directe relatie met de onderwijsvisie wordt slechts zelden door de commissie waargenomen. Daar de keuze voor de werkvormen lang niet altijd expliciet in opleidingsdocumenten is beschreven, is het niet makkelijk aan te geven of de werkvormen passen bij de onderwijsvisie en geschikt zijn voor de te realiseren leerdoelen. Dat laatste is al helemaal lastig gezien de leerdoelproblematiek die eerder is beschreven. Wat de commissie is opgevallen, is dat nog maar heel weinig opleidingen, (waaronder de Willem de Kooning Academie en Academie Minerva), zich richten op nieuwere werkvormen als thematisch, project- en probleemgestuurd onderwijs. Dat is opmerkelijk, omdat dat werkvormen zijn die heel goed passen binnen competentiegericht onderwijs, waar veel opleidingen heen willen. Juist deze werkvormen bevorderen de actieve kennisverwerving en de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding die kenmerkend is voor competentiegericht onderwijs.

Bij driekwart van de opleidingen is de commissie van mening dat de toetsing op een voldoende wijze plaats vindt. De nadruk bij de toetsing ligt op de praktijkvakken, ofwel het gemaakte werk. Bij de meeste opleidingen worden de praktijkvakken eerst door de individuele docent beoordeeld. Vervolgens is er (per kwartaal of semester) een integrale beoordeling van (een selectie) van het werk van de student. Docenten geven dan (veelal in aanwezigheid van de student) een gezamenlijk oordeel over het totale studieresultaat. Het is dan ook meestal zo dat de groepsbeoordeling de individuele beoordelingen overstijgt. Opleidingen geven aan voor deze werkwijze te kiezen, omdat op deze wijze de subjectiviteit van de individuele docent wordt opgeheven door de groepsbeoordeling. Ook wordt, daar waar de individuele toetsing een meer continu karakter heeft, voorkomen dat het resultaat van de hoofdbeoordeling onverwacht komt.

Bij het merendeel van de opleidingen is de procedure voor de beoordeling opgenomen in de *Onderwijs- en Examenregeling* (OER) en/of de studiegids. Dit geldt ook voor de gehanteerde criteria. Soms worden als bron ook een leerplan of een programmaboek genoemd. Dat gaat overigens minder op

voor de theorievakken. De meeste studenten vinden de criteria duidelijk en zijn van mening dat ze correct worden toegepast. Over het algemeen zijn de studenten wel tevreden over de toetswijze van de praktijkvakken. Deze wordt als eerlijk, rechtvaardig en voldoende streng ervaren. En wat belangrijker is, ze zien deze beoordeling als een belangrijk leermoment. De theorievakken hebben geschikte toetsvormen zoals tentamens met open- of essayvragen, referaten, werkstukken papers en presentaties. Het niveau van de toetsen is bij het merendeel van de opleidingen door de commissie als voldoende beoordeeld. Wel heeft de commissie nogal eens kritische opmerkingen gemaakt over de ondoorzichtigheid van de beoordeling van theoretische (eind)werkstukken.

Bij verreweg de meeste opleidingen geven de studenten aan tevreden te zijn over de mate van feedback. Meestal is er sprake van een schriftelijk verslag van de beoordeling. Dat is soms wat te beperkt ten opzichte van de feitelijke beoordeling. Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden tot nabespreking. Studenten geven aan over het algemeen voldoende inzicht te krijgen in de eigen sterke en zwakke punten.

De commissie heeft tijdens de bezoeken vooral de uitvoering van de werkvormen en de toetsing bij studenten en docenten bevraagd. Op basis hiervan en op basis van de beschikbare evaluaties komt de commissie tot de conclusie dat zowel bij de werkvormen als bij de toetsing de formele borging achterblijft bij de uitvoering.

3.5 Instroom van studenten en aansluiting op de vooropleiding

Vrijwel alle opleidingen kennen een heldere en adequate toelatingsprocedure. Studenten tonen meegebracht werk, het resultaat van een thuisopdracht en/of maken ter plaatse een opdracht en hebben een gesprek met een toelatingscommissie. Andere opleidingen kennen varianten daarop. Potentiële studenten dienen te voldoen aan wettelijk voorgeschreven toelatingscriteria. Daarnaast worden aanvullende criteria gebruikt. Die zijn in nogal wat gevallen te impliciet. Ze zouden meer geëxpliciteerd moeten worden om potentiële studenten van te voren duidelijk te maken wat er van ze verwacht wordt. Bij geen van de opleidingen wordt aandacht besteed aan het feit of de student binnen het afstudeerprofiel Cultuur & Maatschappij is afgestudeerd. Gezien het korte bestaan van de afstudeerprofielen is dit wel verklaarbaar. Mogelijk is het wel een verklaring voor het feit dat regelmatig de studenten de aansluiting op de vooropleiding niet goed vonden, omdat de kunstgeschiedenis die zij kregen een herhaling was van wat ze al op de middelbare school geleerd hadden. Alle opleidingen hebben een oriëntatiecursus, vooropleiding of variant daarvan die zich op de beeldende kwaliteiten van de aankomende student richt. De commissie vindt dat positief. Alleen de Gerrit Rietveld Academie kent een dergelijke oriëntatiecursus specifiek voor potentiële allochtone studenten. De procedure voor de toelating van zij- instromers is over het algemeen helder. De toelatingscriteria zijn meestal niet uitgewerkt. Gezien het feit dat dit over het algemeen maatwerk is, heeft de commissie hier begrip voor. Opvallend is het feit dat vrijwel geen enkele opleiding een efficiëntieprogramma heeft. Daar staat tegenover dat de begeleiding bij de meeste opleiding persoonlijk en intensief is, zodat mogelijke problemen (bijvoorbeeld dyslexie) snel worden onderkend en naar een oplossing wordt gezocht.

3.6 Doorstroom van studenten

De selecterende en verwijzende functie van de propedeuse, de studievoortgang, de studiebegeleiding en voortgangsbewaking en de stageorganisatie maken onderdeel uit van de doorstroom van studenten.

Het beleid ten aanzien van selectie en verwijzing laat bij het overgrote merendeel van de opleidingen te wensen over. Op twee na (de Gerrit Rietveld Academie en de Academie voor Kunst en Vormgeving Den Bosch), heeft de commissie bij geen der opleidingen expliciete inhoudelijk beargumenteerde criteria aangetroffen die een indicatie vormen voor de geschiktheid voor het beroep en voor de verdere studie. Alle opleidingen hanteren een negatief bindend studieadvies, maar in de uitwerking zijn er grote verschillen. Bij een aantal opleidingen is het advies direct gekoppeld aan een aantal studiepunten. De range van dat aantal loopt van 21 tot 36. Sommige opleidingen geven aan dat bij een bepaald aantal studiepunten een bindend negatief studieadvies gegeven kan worden. Niet duidelijk is dan echter op grond van welke criteria er feitelijk een advies wordt gegeven. Ook is het vrijwel nergens zo dat binnen het te behalen aantal studiepunten bepaalde (selecterende) programmaonderdelen moeten worden gehaald. De commissie heeft geconstateerd dat het bindend negatief studieadvies bij de meeste opleidingen slechts mondjesmaat wordt toegekend.

Vrijwel alle opleidingen gaan ervan uit dat de opzet van het curriculum zodanig is, dat deze tot (zelf)selectie van de studenten leidt. Met andere woorden, de student ziet zelf of hij geschikt is voor het kunstenaarsberoep. De commissie vindt dat een goed uitgangspunt, maar constateert tevens dat bij het merendeel van de opleidingen de uitval in de hoofdfase hoog is, tussen de twintig en dertig procent en dat de gemiddelde verblijfsduur van uitvallers lang is (langer dan twee jaar). Dit zijn indicaties dat de selectie in de propedeuse onvoldoende functioneert. Een expliciet verwijzingsbeleid heeft de commissie vrijwel nergens aangetroffen.

Een belangrijk aspect van de doorstroom is de studievoortgang of wel de studeerbaarheid van de opleiding. Op dat punt scoort het grote merendeel van de opleidingen voldoende. Wat betreft de studielast gaan de kunstopleidingen niet gebukt onder de problematiek van de te lage studielast, zoals bij meerdere hbo-opleidingen het geval is. Tweederde van de opleidingen geeft in *Onderwijs- en examenreglement*, studiegids of andere documenten aan hoe de studielast over de verschillende programmaonderdelen is verdeeld. Op grond daarvan is ook vast te stellen dat in grote lijn een juiste mate van spreiding is bereikt. Bij een aantal opleidingen is dat lastig, omdat ze in één keer 21 studiepunten toekennen. Dat maakt de studielast ondoorzichtig en moeilijk te verbeteren.

Beargumenteerde opvattingen over spreiding en bepaling van de studielast heeft de commissie nergens aangetroffen. De commissie heeft tijdens de gesprekken met studenten en afgestudeerden geen klachten over de studielast gehoord. Studenten vinden het normaal dat de studie zwaar is. Wel wordt het propedeusejaar meermaals als erg zwaar ervaren. Bij iets meer dan de helft van de opleidingen wordt de studielast en de spreiding ervan geëvalueerd. Dat zou bij alle opleidingen het geval moeten zijn.

De spreiding van de toetsmomenten is voldoende. De toetsmomenten zijn duidelijk: ze vinden plaats na een blok, een kwartaal of semester. De planning wordt weergegeven in jaarrooster, jaaragenda etcetera. Er zijn geen knelpunten geconstateerd bij de uitslagtermijn van de toetsing.

Herkansingen zijn overwegend goed geregeld. Positief vindt de commissie dat studenten de mogelijkheid wordt geboden om alvast aan een volgend jaar (of kleinere curriculum-eenheid) kan beginnen als nog niet alle studiepunten voor dat jaar (of een onderdeel daarvan) is gehaald. In dat verband vindt de commissie het uit een oogpunt van studeerbaarheid niet terecht dat bij een aantal opleidingen een kwartaal, semester of zelfs een heel jaar moet worden overgedaan - 'blijven zitten' - alvorens men verder kan studeren.

Ook op het doorstroomaspect studiebegeleiding en voortgangsbewaking scoort vrijwel elke opleiding een voldoende. Eén opleiding heeft de waardering 'goed' gekregen (Willem de Kooning Academie). De opleidingen hechten veel waarde aan de begeleiding van de studenten omdat deze van groot belang is voor de ontwikkeling van hun artistieke identiteit. Begeleiding is dan een veel inhoudelijker taak dan alleen het controleren van de studievoortgang en het signaleren en hulp bieden bij studieproblemen. De concrete invulling van de begeleiding verschilt per opleiding. Meestal is die in de propedeuse sterk gestructureerd. De begeleiding is dan in eerst instantie in handen van een mentor, groeps- of klassesdocent of de propedeusecoördinator. Daarnaast spelen (vak)docenten een belangrijke rol, niet alleen voor de vakbegeleiding, maar ook bij studieproblemen. Met name bij de kleinschaliger opleidingen zijn de contacten veelvuldig en intensief. Aardig vindt de commissie de initiatieven waarbij ouderejaarsstudenten optreden als mentor van jongerejaars studenten zoals bij Constantijn Huygens in Kampen. In de latere jaren is de begeleiding veelal diffuser en informeler. De begeleidende taak ligt vooral bij docenten en vindt veel meer plaats op initiatief van de student. De commissie vindt dat op zich positief, maar heeft ook een aantal keren moeten constateren dat de grens tussen stimuleren tot zelfstandig handelen en vrijblijvendheid wordt overschreden. Voor studieoverschrijdende problemen kunnen de studenten bij alle opleidingen terecht bij een decaan. Nog niet alle opleidingen beschikken over een adequaat studievoortgangregistratiesysteem. Waar dat wel het geval is, geeft het systeem wel informatie over de voortgang van individuele studenten, maar worden er zelden cohortanalyses gemaakt. Dat is jammer, omdat zo een mogelijkheid gemist wordt programmaonderdelen op te sporen die de studievoortgang kunnen belemmeren of signalen door te krijgen over het functioneren van de selectie. De meeste studenten krijgen, hoewel er niet overal een goed systeem is, voldoende informatie over hun voortgang. Dat geldt in sterke mate voor opleidingen die de informatie ook via intranet of een website aanbieden. Met name de Academie St.Joost in Breda heeft een goedwerkend en uitgebreid intranet.

De commissie heeft bij vrijwel geen enkele opleiding verwijzingen gevonden naar documenten waarin beschreven is hoe taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd of waarin afspraken staan over doel en invulling van de begeleiding. Met ander woorden: de formele borging van de begeleiding ontbreekt bij de meeste opleidingen, waardoor gewenste continuïteit in gevaar kan komen. Daar de uitvoering echter voldoende tot goed is, heeft de commissie dit kwaliteitsaspect bij vrijwel alle opleidingen als voldoende beoordeeld.

De commissie heeft in een eerdere paragraaf reeds aandacht besteed aan het buitenschools curriculum van de opleidingen. Ten aanzien van de opleiding autonome beeldende kunst is erop gewezen dat stages daar meestal ontbreken en dat het van belang is dat er dan naar andere wegen wordt gezocht om studenten met de beroepspraktijk te confronteren. In deze paragraaf zal verder alleen het stagebeleid verder uitgewerkt worden. De meeste opleidingen beschikken over een voldoende bestand

aan stageadressen. Daarnaast is het mogelijk dat studenten zelf een stageplaats werven. De kwaliteit daarvan wordt zelden gecontroleerd. Studenten zijn meestal zelf verantwoordelijk voor het verwerven van de stageplaats, maar worden bij die sollicitatie vaak niet begeleid. Er is over het algemeen weinig informatie over de stage. Vrijwel nergens zijn taken en verantwoordelijkheden van alle bij de stage betrokken partijen vastgelegd. Eenderde van de opleidingen heeft een stagegids of een vergelijkbaar document waarin richtlijnen voor de stage zijn vastgelegd. Stagedoelen zijn zelden omschreven en studenten worden ook nauwelijks begeleid bij het formuleren van de eigen stagedoelen. Slechts bij twee opleidingen, de Willem de Kooning Academie en Constantijn Huygens te Kampen, waren studenten tevreden over de begeleiding. Daar was het zo dat de begeleidende docent in elk geval één keer bij het stagebedrijf op bezoek komt. Bovendien wordt daar een terugkomdag georganiseerd waar stage-ervaringen kunnen worden uitgewisseld. Stagebegeleiders uit de stageverlenende instellingen klaagden regelmatig over het matige contact met de opleiding. Ook zijn ze nauwelijks betrokken bij de beoordelingen van de stages en wordt er vaak weinig met hun feedback naar de opleiding gedaan. Wat betreft die beoordeling van de stage(verslagen) constateert de commissie dat er maar zelden heldere criteria zijn geformuleerd die ook nog een relatie hebben met leerdoelen die voor een succesvolle stage relevant zijn. De stageverslagen die de commissie heeft gezien, vond ze wisselend van kwaliteit. Met name de mate van reflectie is vaak zwak. Positief vindt de commissie dat sommige opleidingen studenten na hun stage een presentatie laten houden voor jongerejaarsstudenten.

Ondanks de hier beschreven tekortkomingen zijn de meeste studenten positief over hun stage. De commissie ziet ook dat elke stage al een vormende waarde op zich heeft. Studenten krijgen informatie over de dagelijkse praktijk, werken aan externe opdrachten, doen contacten op. Er is echter veel meer uit te halen als de opleiding meer sturend optreedt en de stage/opdracht meer een geïntegreerd onderdeel van het totale curriculum uitmaakt.

De commissie is het met de opleidingen eens dat het buitengewoon belangrijk is dat studenten tijdens de opleiding praktijkervaring opdoen. De commissie vindt ook dat indien er stages en opdrachten worden georganiseerd, de opleidingen de verantwoordelijkheid hebben die zo goed mogelijk te ondersteunen en te begeleiden. Daarvan is op dit moment nauwelijks sprake. De commissie heeft dan ook de meeste opleidingen geadviseerd het onderwijskundig kader waarbinnen de stage (en andere confrontaties met de beroepspraktijk) plaatsvinden te expliciteren en de uitvoering te verbeteren.

3.7 Bereikte resultaten t.a.v. de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

De commissie concludeert op basis van de zelfevaluatie-rapporten en de gevoerde gesprekken met het management van de opleidingen dat slechts enkele opleidingen een beleid voeren op basis van kwantitatieve rendementen. Er is dus vrijwel nergens beleid gevoerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. Slechts drie opleidingen (de Academie voor Kunst en Vormgeving Den Bosch, de Academie Beeldende Kunst, Maastricht en de Academie St Joost hebben streefcijfers geformuleerd voor de verschillende rendementen. De commissie verbaast zich daarover. Juist de discrepanties tussen streefcijfers en behaald resultaat kunnen aanleiding zijn om oorzaken op te zoeken en verbeteringen aan te brengen. Het merendeel van de opleidingen heeft ook weinig zicht op de (ontwikkeling van) de relevante doorstroom en uitstroomgegevens van de afgelopen jaren.

De commissie heeft dan ook nauwelijks kunnen constateren dat tegenvallende kwantitatieve resultaten aanleiding zijn voor nadere analyse en op basis daarvan oorzaak van gerichte verbeteracties. De commissie ziet als belangrijkste verklaring voor deze situatie dat de bestaande wijze van bekostiging er te weinig toe uitdaagt om op kwantitatieve rendementen te sturen.

III CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUITEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

3.8 Externe relaties

De vraag naar contacten met het werkveld is tweeledig op te vatten: hebben de opleidingen contacten met het werkveld - en worden externe contacten structureel benut voor de verbetering van het onderwijs. Het eerste deel van de vraag kan de commissie zonder meer positief beantwoorden. Alle opleidingen hebben docenten die in meer of mindere mate in de beroepspraktijk werkzaam zijn. Er wordt veelvuldig gewerkt met gastdocenten. Op die manier komt actuele, relevante werkervaring de opleiding binnen. De Design Academy loopt wat dit betreft voorop. Hier wordt structureel samengewerkt met coryfeeën uit de ontwerpwereld wat ook zijn vertaling krijgt in praktijkopdrachten. Opleidingen – de een meer dan de ander - hebben contacten met culturele instellingen in de regio of landelijk, er wordt hier en daar in projecten samengewerkt en sommige opleidingen hebben een internationaal netwerk. Waarom veel opleidingen toch een onvoldoende op dit kwaliteitsaspect scoren, heeft te maken met het feit dat er weinig gestructureerd met de contacten wordt omgegaan. De contacten hebben veelal een ad hoc-karakter en zijn sterk individueel bepaald. Ze leiden niet aanwijsbaar tot verbetering van het onderwijs. Stagebiedende bedrijven en gastdocenten worden niet stelselmatig betrokken bij de beleidsontwikkelingen ten aanzien van confrontaties met de beroepspraktijk. Een werkveldadviescommissie is een uitgelezen instrument om de beroepspraktijk bij de opleiding te betrekken. Helaas functioneert zo'n commissie nog lang niet op alle opleidingen, al zijn de plannen ervoor vaak wel in de maak.

Wat betreft de wetenschappelijke oriëntatie scoren vrijwel alle opleidingen onvoldoende. Ook hier is het manco dat opleidingen nog weinig gestructureerd en beleidsmatig aandacht hebben voor relevante wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van kunst en onderwijs. Bij sommige opleidingen is de wetenschappelijke oriëntatie praktisch non-existent. Andere hebben een begin gemaakt, in die zin dat zij hun studenten (al dan niet via een samenwerkingsverband) in staat stellen om bij- of keuzevakken te doen aan een universiteit in de regio. In een enkel geval (zoals bij de Gerrit Rietveld Academie en Academie Minerva) heeft een opleiding samen met de universiteit een aantal theoretische modules ontwikkeld die door studenten van beide opleidingen kunnen worden gevolgd. Bij de Design Academy heeft de wetenschappelijke oriëntatie een praktische kant. Als ontwerpers stelt men zich op de hoogte van ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld materialen en technologie. De commissie stelt vast, dat maar weinig opleidingen in dezen duidelijke ambities hebben. In enkele gevallen zijn er academie- of hogeschoolbrede initiatieven.

Zo streeft men in Rotterdam bij de Willem de Kooning Academie naar een centre of excellence. Het is de bedoeling dat zowel docenten als studenten van initiële opleidingen daaraan kunnen deelnemen. Een aantal opleidingen is bezig met de voorbereiding van lectoraten. De Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht streeft in samenwerking met de Universiteit van Utrecht naar een kunstuniversiteit. De Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag heeft dit al geëffectueerd in een samenwerking met de Universiteit Leiden. Bovengenoemde initiatieven zullen in de toekomst zeker impulsen voor de wetenschappelijke oriëntatie opleveren. Maar overall genomen is het op dit moment met de wetenschappelijke oriëntatie nog karig gesteld.

3.9 De opleidingsorganisatie

Hier worden zowel de organisatie als de cultuur beschreven

Opleidingen bestaan doorgaans uit afdelingen die door een coördinator geleid worden. Deze is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding en het – binnen de kaders van de opleiding – uitvoeren van het onderwijsprogramma. Op meerdere opleidingen wordt – in het verlengde van de herstructurering – toegewerkt naar clusters die een bepaald uitstroomprofiel omvatten. De autonomie van de afdelingen verschilt per opleiding. De herstructurering heeft meestal ook afbouw van afdelingen en meer samenwerking tot gevolg. De commissie heeft echter ook opleidingen aangetroffen waar nauwelijks sprake was van centrale regie en afstemming. Dat heeft dan ook tot gevolg dat de – door studenten wel vaak gewenste samenwerking tussen afdelingen – niet of nauwelijks van de grond komt. De structuur wordt vrijwel overal bepaald door de breedte van opleidingsaanbod. Andere modellen heeft de commissie praktisch niet aangetroffen.

Grotendeels parallel aan de herstructurering loopt een cultuuromslag. Een aanzienlijk deel van de opleidingen heeft die recent meegemaakt, is nog midden in een ontwikkelingsproces of zet de eerste stappen daartoe. Deze – door de commissie positief gewaardeerde – cultuuromslag hangt samen met het feit dat opleidingen overgaan van vakgericht naar beroepsgericht onderwijzen. Het proces verloopt niet altijd even gemakkelijk, maar het besef van de noodzaak van interdisciplinair werken is er. Met dit proces gaat dan ook de afbraak van de bovengenoemde ‘eilandenstructuur’ gepaard, een cultuur waarin de loyaliteit voor alles bij de eigen afdeling lag, de docent en zijn vak autonoom waren en mondjesmaat werd samengewerkt. Voorbeelden van opleidingen waar nog steeds sterk afdelingsgebonden, vakgericht gewerkt wordt en weinig aandacht is voor onderwijskundige vernieuwing, zijn er nog steeds. Maar het aantal opleidingen waar dit het geval is, wordt minder.

De commissie heeft geconstateerd dat de inbreng en stimulans van het management voor deze niet geringe cultuuromslag cruciaal is. Een voorbeeld van een – door het management gestimuleerde – succesvolle verandering kan worden gezocht bij de opleiding Beeldende Kunst en vormgeving van de Academie Minerva in Groningen. Daar is de afgelopen tijd hard gewerkt aan een nieuw, beroepsgericht onderwijsconcept, dat door de medewerkers wordt gedragen. Samenvattend ziet de commissie over het geheel van de opleidingen een ontwikkeling naar een meer innovatieve cultuur, waarin beroepsgericht onderwijzen en studeren centraal staat. De ‘hokjes’geest is aan het verdwijnen en de samenwerking neemt toe. Tegelijkertijd neemt meestal ook de externe gerichtheid op de opleidingen toe.

Over de sfeer op de opleidingen heeft de commissie zonder uitzondering positieve geluiden gehoord. Studenten en docenten worden serieus genomen. Medewerkers voelen zich betrokken bij de opleiding. De contacten tussen studenten en docenten verlopen plezierig. Er is doorgaans sprake van een informele werksfeer. Keerzijde daarvan is dat men elkaar niet makkelijk lijkt aan te spreken op verantwoordelijkheden.

Intercollegiale feedback vindt nog lang niet op alle opleidingen plaats – een structuur om die feedback te bevorderen heeft de commissie nog niet aangetroffen. Ook op andere terreinen verschilt de mate van formalisering sterk. Taken en verantwoordelijkheden zijn meestal wel helder, maar lang niet

altijd op papier vastgelegd. Dat roept soms verwarring en onvrede op. Binnen afdelingen zijn er altijd overleggen, maar de wijze waarop de communicatie over het de opleiding als geheel is georganiseerd verschilt sterk.

3.10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

Met het personeelsbeleid van de opleidingen is het bepaald mager gesteld. Meer dan de helft van de opleidingen is op dit punt met een onvoldoende beoordeeld. De commissie heeft zelfs in een klein aantal gevallen duidelijk uitgesproken ontevredenheid over het personeelsbeleid aangetroffen. Waar het over de hele linie aan ontbreekt, is de systematiek in het beleid. Dat begint bij het feit dat opleidingen veelal nog niet hebben vastgelegd welke kwalificaties het personeel zou moeten hebben. De volgende stap – een scholingsplan op basis daarvan - is meestal niet gezet. Personeelsplannen ontbreken of zijn cijfermatig (hoeveel formatie is er in de toekomst nodig). Taken en verantwoordelijkheden zijn niet altijd even goed vastgelegd; op een klein aantal opleidingen moeten de medewerkers het nog zonder functiebeschrijving doen. Opleidingen geven niet duidelijk aan welke procedures er zijn voor werving en selectie. De commissie heeft maar in een minderheid van de gevallen kunnen constateren dat er sprake is van een doorvertaling van hogeschoolbeleid naar opleidingsbeleid.

De scholing van het personeel verloopt vaak op initiatief van het betrokken personeelslid. Een scholingsplan dat gerelateerd is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid heeft de commissie nog nergens aangetroffen. Initiatieven tot scholing vanuit de directie zijn een zeldzaamheid. Wel biedt een aantal opleidingen didactische bijscholing voor nieuwe docenten. De commissie vindt dat alle geledingen op de opleiding regelmatig moeten worden bijgeschoold, van onderwijsondersteunend personeel tot management.

Op ongeveer de helft van de opleidingen worden functioneringsgesprekken gehouden. De uitkomsten van studentevaluaties worden daar voor zover de commissie heeft kunnen nagaan zelden of nooit bij betrokken. Het is de commissie opgevallen, dat ook waar er functioneringsgesprekken worden gevoerd, daar toch ook betrekkelijk vaak manco's over gemeld worden. De ene keer blijkt dat op de ene afdeling van een opleiding wel functioneringsgesprekken en op de andere afdeling geen functioneringsgesprekken gevoerd worden, de andere keer zijn medewerkers niet echt tevreden over de functioneringsgesprekken, en op weer andere opleidingen worden onregelmatig of alleen met bepaalde geledingen functioneringsgesprekken gehouden.

Studenten geven aan dat zij over het algemeen tevreden zijn over hun docenten. Uitspraken in deze richting gaan echter wel bijna altijd gepaard met wensen tot meer jongere gastdocenten, omdat van hen toch het meest een verfrissende werking uit gaat. Dat is begrijpelijk, want bij veel opleidingen is de mobiliteit gering. De commissie is voorstander van een beleid dat is gebaseerd op een variatie aan aanstellingen. Dat bevordert de doorstroom en zorgt voor continue afstemming op de actualiteit. De commissie vindt het aanstellen van een jaardocent zoals bij de afdeling Autonome beeldende kunst van Arnhem een initiatief dat navolging verdient.. De commissie heeft slechts zelden – zoals bij de Willem de Kooning Academie - een beleid aangetroffen waarin aansluitend op de onderwijsorganisatie bewust wordt gewerkt aan flexibilisering van het personeelsbeleid. Samenvattend concludeert de commissie dat er op het gebied van personeelsbeleid nog veel te verbeteren valt.

De faciliteiten van de opleidingen variëren van voldoende tot goed. De gebouwen zijn vaak gerenoveerd of hebben een bijzondere uitstraling (bijvoorbeeld de Academie Beeldende Kunst, Maastricht). Ze leveren doorgaans een stimulerende werk- en studieomgeving op voor de studenten, niet in de laatste plaats omdat sommige gebouwen een erg 'open' structuur hebben: bijvoorbeeld de AKI en de Design Academy. De outillage van de werkplaatsen is niet overal van hetzelfde niveau. Het oordeel van de commissie over de toerusting van de bibliotheek en de omvang van de daar aanwezige werkplekken is eveneens wisselend. Studenten zouden het liefst willen dat de opleiding ook 's avonds open is. Dat is nu niet altijd het geval. Een goed voorbeeld is hier de AKI die vierentwintig uur per dag toegankelijk is. Relatief veel klachten vernam de commissie over de ICT-faciliteiten. Studenten vinden nogal eens dat de faciliteiten niet up-to-date zijn, te gering in aantal of onvoldoende toegankelijk (omdat het computerlokaal bijvoorbeeld ook voor lessen wordt gebruikt). De commissie kan zich de klachten van de studenten voorstellen, maar vindt anderzijds dat er gezien de razendsnelle ontwikkelingen op dit gebied altijd wel klachten zullen blijven. Opleidingen zijn zich van het probleem bewust en investeren waar mogelijk.

3.11 *Kwaliteitszorg*

Het interne kwaliteitszorgsysteem en het zelfevaluatierapport worden in deze paragraaf behandeld.

De commissie vindt het zorgelijk dat de meerderheid van de opleidingen nog geen goed kwaliteitszorgsysteem heeft (slechts één opleiding, De Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht werd op dit punt als voldoende beoordeeld). Dat wil niet zeggen dat er op het gebied van kwaliteitszorg niets gebeurt of dat er geen kwaliteitsbewustzijn zou heersen. Dat laatste is zeker het geval. Alleen is het kwaliteitsbewustzijn sterk inhoudelijk gericht – dat wil zeggen op het vakmanschap van de docenten en de artistieke kwaliteit van het werk van de studenten. Opleidingen bedrijven ieder voor zich vormen van kwaliteitszorg, zoals (uitgebreide) onderwijsevaluaties (de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag bijvoorbeeld) en studentenquêtes. Sommige opleidingen hebben een kwaliteitszorgcommissie en/of een kwaliteitszorgmedewerker. Maar het komt ook geregeld voor, dat het niet duidelijk is hoe de verdeling van taken en verantwoordelijkheden op het gebied van de kwaliteitszorg is geregeld. De commissie heeft moeten vaststellen dat er in veruit de meeste opleidingen geen sprake is van een kwaliteitszorgsysteem. De commissie verstaat hieronder dat evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en op gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Over het algemeen zijn voor de verschillende aspecten van de opleiding geen kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft. Een kwaliteitszorgplan komt slechts bij uitzondering voor. De commissie betreurt het, dat de resultaten van studentenquêtes niet altijd naar studenten worden teruggekoppeld. Het gevaar daarvan is, dat deze onderzoeken op den duur niet serieus meer worden gekomen. De commissie concludeert dat de opleidingen nog teveel impliciet op kwaliteit sturen.

De aanpak van het zelfevaluatierapport liep uiteen. Een aantal opleidingen gaf duidelijke beschrijvingen van de stand van zaken en liet zien op welke punten men verbeteringen wenselijk achtte. De commissie moet echter constateren dat deze nog niet voortkomen uit kwaliteitscriteria die de

opleiding voor opleidingsonderdelen heeft gesteld of uit sterkte-zwakte analyses. Op dat laatste punt scoren de opleidingen – zoals boven reeds aangegeven - slecht. Daar staat tegenover dat de beschrijvingen die de commissie aantrof al met al toch een voldoende beeld gaven van de opleidingen. De commissie heeft de helft van de rapporten met een voldoende beoordeeld. Dit is voor een belangrijk deel ook te wijten aan de afhankelijke positie van de docentenafdelingen. In een enkel geval was er geen eigen zelfevaluatierapport voor de docentenopleiding, maar werd de opleiding beschreven als afgeleide van de BKV- opleidingen.

In een ander geval (de opleidingen van ArteZ) heeft men geprobeerd de zelfevaluatie in te zetten in de groei naar één faculteit. Er werden voor de ABK-, Vormgeving- en Docentenopleidingen drie rapporten geschreven die de verschillende opleidingen binnen deze domeinen vergelijkenderwijs beschreven. Echter tegelijkertijd opteerde ArteZ voor afzonderlijke bezoeken per opleiding. De commissie is ArteZ hierin tegemoet gekomen. De commissie was niet onverdeeld gelukkig met de zelfevaluaties. De rapporten schoten op deze wijze te kort in het leveren van concrete informatie en leverden informatieverlies voor de verschillende vestigingsplaatsen op. De commissie moest veel tijd steken in het bijengaren van aanvullende informatie per opleiding. Dat laatste gaat overigens op voor meerdere opleidingen. Niet zelden ontbrak informatie op ijkpuntniveau of was de feitelijke informatie te mager. De zelfevaluatierapporten werden wel in meerderheid van de gevallen tijdens de visitatie door de aanwezigen onderschreven. De commissie is dan ook van mening dat de meeste opleidingen een beeld schetsen dat recht doet aan de werkelijkheid, maar dat de rapportages in evaluatieve zin nog niet valide en betrouwbaar genoeg zijn.

4 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

4.1 Inleiding.

In de voorgaande paragrafen heeft de commissie over de verschillende kwaliteitsobjecten haar bevindingen weergegeven met betrekking tot alle opleidingen uit het visitatiedomein. Basis daarvan is de kwaliteitsbeoordeling van de verschillende opleidingen, zoals die is beschreven in de afzonderlijke specifieke delen. Steeds werd daar geëindigd met een analyse van positieve en negatieve oordelen en werden verbetervoorstellen gedaan. In deze nabeschuiving zal alleen aandacht geschonken worden aan die positieve en negatieve aspecten die een meerderheid van de opleidingen betreffen. Vervolgens wordt een aantal aanbevelingen geformuleerd.

De commissie signaleert veel positieve zaken op het vlak van onderwijsinhoud en -proces. Ze denkt dan aan: het beroepsbeeld, het curriculum, de kwalificaties van de afgestudeerden, maar ook aan de werkvormen, de toetsing, het instroombeleid, de begeleiding en de studievoortgang. Belangrijk voor de inhoudelijke kwaliteit is in de ogen van de commissie dat de opleidingen zich merendeels baseren op duidelijke visies op beroep en onderwijs en ontwikkelingen daarbinnen. Ook de vele contacten die ze onderhouden met het beroepenveld zijn daarbij van belang. Deze laatste positieve invloed kan nog sterker zijn als de contacten meer gestructureerd worden, bijvoorbeeld door het instellen of versterken van werkveldcommissies en het uitvoeren van alumnibeleid. De commissie heeft in veel gesprekken met afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers gemerkt dat men graag bereid is om

de opleidingen met raad en daad bij te staan. Belangrijk is daarnaast de inbreng van vakdocenten en gastdocenten waardoor aandacht voor het 'vak' in voldoende mate aanwezig is. Over de artistieke vorming en ontwikkeling van studenten heerst tevredenheid. Tegelijkertijd is er bij veel opleidingen terecht sprake van een overgang van een vakgericht naar een meer beroepsgericht curriculum. Daarmee wordt ook de positieve rol die de heersende cultuur speelt, benoemd. Te denken valt dan aan de sterke betrokkenheid bij de studenten, de open informele sfeer, het enthousiasme van de studenten. Bij een paar opleidingen speelt ook de wijze waarop ze georganiseerd zijn een belangrijke rol.

De commissie heeft ook een aantal zaken gesignaleerd die zij als onvoldoende heeft gekwalificeerd. Het gaat dan met name om: de borging van de kwalificaties, het stagebeleid, het selectiebeleid, het beleid ten aanzien van de rendementen, de wetenschappelijke oriëntatie, de kwaliteitszorg en het personeelsbeleid.

De commissie heeft kunstopleidingen gevisiteerd die zich in een situatie van grote veranderingen bevonden en nog bevinden. Het gaat dan niet alleen om organisatorische veranderingen, maar ook om inhoudelijke. De commissie heeft waardering voor het vele werk dat door de opleidingen in het kader van al deze veranderingen en met beperkte financiële mogelijkheden wordt verricht.

4.2 Herstructurering.

Allereerst is er de herstructurering die het aanbod in de hele sector kunstonderwijs heeft teruggebracht tot een beperkter en transparanter aanbod aan opleidingen. Daarnaast is er op sectorniveau de bekostiging van het kunstonderwijs die in de uitwerking maar niet duidelijk wil worden en voor onzekerheid en onrust zorgt. Tenslotte is er de invoering van de bachelor en masterstructuur die per september 2002 is ingevoerd en waar ook alle invoeringsproblemen nog niet zijn opgelost. Meer op domeinniveau zijn er de voorstellen tot clustering die per opleiding tot een transparanter curriculumaanbod moeten leiden. Doorvoering van deze clustering maakt een einde aan de nog veel voorkomende eilandenstructuur van zelfstandige afdelingen. Voordeel daarvan is dat de mogelijkheid wordt geopend om te komen tot een sterkere samenwerking tussen de verschillende disciplines, waarmee ingespeeld wordt op een van de belangrijke ontwikkelingen in de beroepspraktijk. De commissie heeft geconstateerd dat de herstructurering naar grotere eenheden in de praktijk bij veel opleidingen nog vorm moet krijgen. Sommige opleidingen zijn er al ver mee. De commissie heeft daar waardering voor.

De commissie vindt het wenselijk dat de opleidingen deze herstructureringsacties aangrijpen om meer te differentiëren en zich sterker te profileren. Ze heeft gesuggereerd (zie pagina 6) daarbij uit te gaan van de eigen sterke punten. Het zou een overgang kunnen markeren van min of meer regionaal gewortelde academies die alles aanbieden, naar academies die hun identiteit ontleen aan een beperkt aantal afdelingen van hoge kwaliteit. Tot nu toe redeneren opleidingen te weinig vanuit een gezamenlijk belang en teveel vanuit het instituuts belang. De commissie dringt aan op een sterkere samenwerking tussen de opleidingen.

4.3 *Onderwijsinhoud en -proces*

Inmiddels zijn er op basis van de startkwalificaties en beroepsprofielen zoals beschreven in het rapport *Beroep Kunstenaar* opleidingsprofielen geformuleerd die in termen van competenties aangeven wat er van afgestudeerden van de opleiding wordt verwacht. Uitwerking en implementatie daarvan hebben belangrijke consequenties voor de inhoud van het onderwijs. Zo kunnen opleidingen die niet of in onvoldoende mate beschikten over een adequaat beroepsbeeld en eindtermen de achterstand inhalen. Tenslotte heeft het merendeel van de opleidingen aangegeven zich voor wat betreft de eindtermen te gaan richten op voornoemde startkwalificaties. Van belang is tevens dat de opleidingen duidelijk gaan aangeven hoe in de verschillende curriculumonderdelen de competenties of onderdelen daarvan in de diverse programonderdelen aan de orde komen. Nu is het zo dat er maar zelden leerdoelen per programmaonderdeel zijn geformuleerd.

Maar ook de opzet en inhoud van de curricula zullen veranderingen ondergaan. De commissie heeft, mede gezien uitlatingen van studenten en werkveldvertegenwoordigers, gewezen op een aantal zaken die bij een aanpassing van de curricula meegenomen zouden moeten worden. De commissie vindt het belangrijk dat de academies de interdisciplinaire praktijk die in de paragraaf over ontwikkelingen in de beroepspraktijk is beschreven, in hun opzet weerspiegelen. Dat kan bijvoorbeeld door uitwisseling en samenwerking tussen disciplines binnen de academie te bevorderen en door belemmeringen weg te nemen voor studenten die een multidisciplinair studietraject willen volgen. Bij het onderdeel curriculum heeft de commissie gewezen op twee tekortkomingen: de theoretische scholing en het onderwijs in de bedrijfsmatige aspecten van de beroepspraktijk. Een gedegen theoretische scholing is nodig om op eigen werk te kunnen reflecteren. Dit betekent niet alleen dat de hoeveelheid theorie toe zou moeten nemen, maar ook is een verhoging van het theoretisch niveau mogelijk als de wetenschappelijke oriëntatie van de opleidingen wordt versterkt. Dat wil niet zeggen dat studenten dissertaties moeten kunnen schrijven, maar wel is het van belang dat opleidingen zich bezighouden met het bijhouden van relevante wetenschappelijke ontwikkelingen in relevante wetenschappelijke disciplines en die kennis doorvertalen naar het curriculum.

De kennis van de zakelijke beroepspraktijk is van belang voor de beroepsgerichtheid. De tekortkomingen hier ziet de commissie als gevolg van het feit, dat de nadruk nog te sterk ligt op de vakstudie, hoe belangrijk die ook is. Een zeker loskomen daarvan kan ruimte scheppen voor verbetering van de geconstateerde tekortkomingen. Daarnaast is er bij veel opleidingen nog sprake van een aanbod van een groot aantal vakken dat volgtijdelijk – en regelmatig zonder duidelijke samenhang wordt aangeboden. Te weinig wordt nog nagedacht over mogelijkheden om door clustering en integratie van vakken en door gebruik te maken van modernere onderwijsvormen als thematisch, project- of probleemgestuurd onderwijs ruimte binnen het curriculum te creëren. Juist werkvormen die een beroep doen op integratie van kennis, houdingen en vaardigheden passen bij het competentiegerichte onderwijs waar de opleidingen heen willen.

4.4 *Selectie- en stagebeleid*

Hoewel de commissie het merendeel van de kwaliteitsobjecten die het onderwijsproces betreffen voldoende heeft beoordeeld, zijn er toch twee uitzonderingen. Die gelden het selectie- en het stagebeleid. Op beide gebieden is de commissie bij slechts enkele opleidingen tot het oordeel voldoende gekomen. Wat betreft de selectie zijn er wel instrumenten als het bindend negatief studieadvies maar die worden zelden toegepast. Duidelijke inhoudelijke selectiecriteria heeft de commissie vrijwel nergens aangetroffen. Ook heel weinig wordt onderzocht of de selectiemethoden die gehanteerd worden, en dat geldt ook voor de instroomselectie, effectief zijn en een voorspellende waarde hebben voor de mogelijkheden van studenten. Rendementsgegevens geven indicaties dat de selectie onvoldoende werkt. Uit artistiek oogpunt kan het wenselijk zijn dat een laag kwantitatief rendement wordt gehaald, omdat er dan een elite overblijft. Vanuit een maatschappelijk en onderwijskundig oogpunt is het niet wenselijk dat er in de hoofdfase nog sprake is van een grote uitval en dat studenten na 2,6 jaar de studie nog verlaten. Waar het om gaat is dat tussen beide uitgangspunten een balans wordt gevonden. Een goed werkende selectiemethodiek kan daarin een rol spelen.

In paragraaf 3.6 heeft de commissie laten zien dat de stage – en dan gaat het voornamelijk om de vormgevingsopleidingen, zowel wat betreft de organisatie, begeleiding en beoordeling veel te wensen overlaat. Informatie over de stage is er nauwelijks. Stagedoelen zijn niet of te algemeen geformuleerd en heldere criteria voor opdrachten ontbreken vaak. Daardoor hebben de opleidingen weinig of geen greep op de inhoudelijke aspecten van de stage. Daar komt bij dat de begeleiding vanuit de opleidingen sterk te wensen overlaat. Dat is soms bewust –men wil niet begeleiden – soms wordt het geweten aan gebrek aan capaciteit en middelen. Dat stages toch positief worden ervaren, is voornamelijk een verdienste van de studenten en de stageverleners. De commissie vindt dat de opleidingen hier een duidelijke keuze moeten maken en verantwoordelijkheid moeten nemen. Als je vindt dat een stage een belangrijk onderdeel is van de beroepsgerichtheid van het curriculum, dan moet er ook voor een adequate organisatie, begeleiding en beoordeling gezorgd worden.

4.5 *Kwaliteitszorg(beleid)*

Hoewel de opleidingen sterk gefixeerd zijn op het behalen van artistieke kwaliteit, geldt dat veel minder voor andere aspecten van kwaliteit. Dit uit zich op verschillende manieren. Bij de meeste opleidingen is er geen sprake van een sterk ontwikkelde schriftelijke cultuur. Te veel beleid is impliciet gebleven, er ligt te weinig vast. Te veel wordt informeel en ad hoc geregeld. Dat geldt dan met name voor de eindtermen, criteria voor de beoordelingen, criteria voor instroom en de selectie, de begeleiding en in heel sterke mate voor het kwaliteitszorg - en personeelsbeleid. Explicitering is van groot belang voor de duidelijkheid, zowel intern als extern, maar ook voor de kwaliteitsbewaking en de aansturing van processen.

De kwaliteitszorg als systeem staat bij vrijwel alle opleiding nog in de kinderschoenen. Er wordt wel geëvalueerd, maar dit gebeurt zelden binnen een gesystematiseerde context. Dat wil zeggen dat er heldere kwaliteitscriteria zijn geformuleerd, dat er taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de kwaliteitszorg zijn vastgelegd en dat er sprake is van het doorlopen van een continue evaluatie- en verbetercyclus. Dit gebrek aan systematiek doet zich ook voelen bij het sturen op resultaten.

Bij de meeste opleidingen zijn er geen streefcijfers geformuleerd met betrekking tot rendementen, studieduur en uitval. De opleidingen hebben daar dan ook weinig greep op. De commissie heeft al aangegeven dat zij begrip heeft voor deze situatie, omdat externe financiële prikkels om op kwantitatieve rendementen te sturen beperkt waren. Dat zal met de invoering van een nieuw bekostigingsstelsel moeten veranderen. Daarnaast wil de commissie erop wijzen dat het hier niet gaat om cijfers op zich, als einddoel maar dat ze informatie kunnen geven over mogelijke problemen in onderwijsinhoud en -proces.

Tot de kwaliteitszorg hoort ook de borging van kwalificaties van de afgestudeerden. Op dat punt schieten de opleidingen duidelijk tekort. Er worden hier en daar wel instrumenten ingezet, maar die zijn vaak intern gericht. Waar het hier om gaat, de externe validatie, die is nog nauwelijks van de grond gekomen. De ervaringen van afgestudeerden en bedrijven, instellingen en organisaties waar ze terechtkomen worden niet systematisch geëvalueerd. Dat zou wel moeten gaan gebeuren.

4.6 *Personeelsbeleid*

Een laatste aandachtspunt is het personeelsbeleid dat bij veel opleidingen te wensen overlaat. Waar het over de hele linie aan ontbreekt, is de systematiek in het beleid. Personeels- en scholingsplannen ontbreken grotendeels. Functioneringsgesprekken worden bij de helft van de opleidingen gevoerd, maar waar dat gebeurt, is de manier waarop aan kritiek onderhevig. Het management heeft daardoor slechts een beperkt zicht op het functioneren van het totale docententeam. Teveel wordt aan de individuele docenten overgelaten. Scholing is wel mogelijk op eigen initiatief, maar de hoge werkdruk maakt dat die er vaak bij inschiet. Beleid ten aanzien van gastdocenten is er nauwelijks. De commissie vindt dat de opleidingen het personeelsbeleid sterk moeten verbeteren, temeer daar het juist de docenten zijn die in hoge mate de kwaliteit van de opleidingen bepalen.

De commissie komt op grond van bovenstaande tot een aantal aanbevelingen.

Aanbevelingen

Aanbevelingen aan (nagenoeg) alle opleidingen:

- versterk de theoretische component van de curricula. Nodig is een verdieping van de kennis ten aanzien van theoretische vakken als: kunstgeschiedenis, kunstbeschouwing, vakgeschiedenis (vormgeving) en filosofie (ethiek);
- versterk de aandacht voor de bedrijfsmatige aspecten van de beroepspraktijk. Niet alleen als cursorisch aanbod, maar ook als onderdeel van praktijkopdrachten. Niet alleen op een moment laat in het curriculum, maar door het hele curriculum heen;
- versterk de selecterende functie van de propedeuse; dat kan door het formuleren van inhoudelijke criteria, het consequenter toepassen van het bindend studieadvies en het aanwijzen van curriculumonderdelen die bepalend zijn voor geschiktheid voor studie en beroep;
- ontwikkel een stagebeleid dat recht doet aan het belang van de stage in het totaal van het curriculum. Dat betekent een adequate organisatie, voldoende informatie, een degelijke begeleiding,

- goed contact met de stageverlenende instantie en heldere criteria voor de beoordeling;
- stel mede ter borging van de eindkwalificaties een representatieve werkveldcommissie in (of versterk de bestaande) ten einde te komen tot een gezaghebbend gremium dat uitspraken kan doen over (onder meer) de kwalificaties van afgestudeerden;
 - formuleer in datzelfde kader een alumnibeleid dat niet alleen de opleiding voordeel biedt, maar ook afgestudeerden bedient in hun behoefte aan na – en bijscholing;
 - werk op korte termijn aan een sterkere formalisering van de organisatie. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle geledingen dienen zodanig vastgelegd te zijn, dat iedereen duidelijk is hoe de beslis- en besluitvormingslijnen lopen;
 - leg mede in het kader van het interne kwaliteitszorgsysteem de bestaande (impliciete) beoordelings- selectie- en vrijstellingscriteria, nagestreefde doelen, regelingen, procedures en impliciet beleid vast;
 - breng de reeds bestaande evaluatieactiviteiten onder in een bij de opleiding passend kwaliteitszorgsysteem;
 - ontwikkel een personeelsplan waarin aandacht voor een adequate regeling van functioneringsgesprekken, een adequaat taakbelastingbeleid en op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan voor docenten, waarin ook aandacht is voor de snelle ontwikkelingen in het vakgebied.

Aanbevelingen aan het Overleg Beeldende Kunstonderwijs:

- ontwikkel in gezamenlijk overleg een systematiek, die een adequate borging garandeert van de kwalificaties van de afgestudeerden. Met name kan gedacht worden aan de ontwikkeling van een evaluatiesystematiek die een regelmatige bevraging van afgestudeerden en relevante werkveldvertegenwoordigers mogelijk maakt;
- entameer een discussie die opleidingen ertoe brengt om in het kader van herstructurering en inhoudelijke vernieuwing te komen tot een grotere samenwerking en een sterkere differentiatie en profilering van de opleidingen;
- werk aan een verdere ontwikkeling en voortdurende actualisatie van de landelijke kwalificatiestructuur.

Aanbeveling aan de HBO-raad:

- zie er op toe dat voor de toekomstige accreditatie van de kunstvakopleidingen beeldende kunst en vormgeving een beoordelingskader wordt ontwikkeld dat meer is toegesneden op de eigenheid van deze opleidingen en waarin een methodiek wordt aangegeven waarmee de artistieke kwaliteit van opleiding en afgestudeerden meegenomen kan worden.

Aanbeveling aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen:

- maak op korte termijn een einde aan de onduidelijkheid die er bestaat over de feitelijke uitwerking van de nieuwe bekostigingssystematiek, de eisen voor instroom en de invoering van de bachelor- masterstructuur in het kunstonderwijs.

Hogeschool Zuyd

Academie Beeldende Kunsten, Maastricht

Opleiding: Beeldende Kunst en Vormgeving

- Autonome Beeldende Kunst
- Visuele Communicatie
- Ruimtelijke vormgeving

Visitatiedata: 1 en 2 november 2001

Samenvatting

De academie heeft een moeilijke tijd achter de rug. De ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft zijn sporen nagelaten in de organisatie. Ondanks de zware tijden op managementgebied blijft de academie enthousiasme uitstralen. Met de komst van de nieuwe directeur is niet alleen de vacature vervuld maar lijkt er nieuwe moed, gedrevenheid en uitstekende externe contacten de academie binnen te komen. Dat is naar de mening van de commissie ook nodig.

De academie maakt een naar binnen gekeerde indruk. Binnen de opleiding wordt hard gewerkt om de student zo goed mogelijk te begeleiden in zijn of haar streven naar het kunstenaarschap. Het beroep, de buitenwereld, wordt daarbij niet bewust genegeerd maar de externe werkelijkheid is niet richtinggevend in het handelen en de koers van de opleiding. De nieuwe directeur heeft in het gesprek met de commissie de contouren van zijn toekomstvisie uiteengezet. Leidende trefwoorden daarin zijn "het is baggertijd" en "we mogen niet achterover leunen in zelfgenoegzaamheid" en "de buitenwereld moet worden binnengehaald". De commissie is het met de contouren van deze visie eens. Er gaat veel goed, er wordt hard gewerkt, maar een duidelijke eigen koers wordt niet gevaren.

Inleiding

De Hogeschool Zuyd is op 1 januari 2001 ontstaan uit een fusie tussen de Hogeschool Maastricht en de Hogeschool Limburg. De hogeschool kent 43 opleidingen met in totaal ruim 12.000 studenten en ruim 1200 medewerkers en is gevestigd in Maastricht, Heerlen en Sittard. De Academie Beeldende Kunsten Maastricht (ABKM) kent een lange traditie. Gestart als Stadstekeninstituut in 1898, werd de school in 1926 omgezet in een Middelbare Kunstnijverheidsschool. In 1987 werd de school onderdeel van de Rijkshogeschool Maastricht, vervolgens in 1994 de Hogeschool Maastricht. Sinds 1 januari 2001 is de ABKM één van de faculteiten van de Hogeschool Zuyd en van de Stichting Hogeschool der Kunsten Zuid-Nederland. In deze laatste stichting, onder de werknaam Zuid Nederlandse Hogeschool voor de Kunsten, wordt samengewerkt met de kunstopleidingen van de Fontys Hogeschool. De Academie verzorgt in het studiejaar 2000- 2001 de opleiding Beeldende Kunsten en Vormgeving (BKV) en de opleidingen tot leraar Voortgezet Onderwijs van Eerste graad in Tekenen, Handvaardigheid en Textiele werkvormen (TEHATEX). Dit rapport gaat alleen in op de opleiding BKV. Aan de ABKM volgen in het studiejaar 2000-2001 577 studenten een opleiding, waarvan 454 in de voltijdopleiding en 121 in de deeltijdopleiding. Ruim één derde van de studenten heeft een niet Nederlandse nationaliteit. Zo'n 80% van de studenten volgt de opleiding vormgeving en 20% beeldende kunsten. De opleiding BKV wordt, behalve de studiedifferentiatie Theatervormgeving, ook in deeltijd aangeboden. Tenzij expliciet anders vermeld gelden alle beschouwingen in dit rapport zowel voor de deeltijd- als voor de voltijdopleiding. In het studiejaar 2000-2001 werken er 55 docenten aan de ABKM in 37,2 FTE.

De recente fusie per 1 januari 2001 leidt tot een nieuwe bezinning, ook op onderwijskundig gebied. Zo geeft de opleiding aan dat de missie die de nieuwe hogeschool ontwikkeld heeft (De uitstekende Hogeschool, Missie en organisatorische kaders Hogeschool Limburg/ Maastricht), nog niet door haar geïmplementeerd is, gezien de recente datum van deze visie.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een nog **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

De commissie is van mening dat het huidige beroepsbeeld van de academie in zeer algemene en algemeen geldige termen is beschreven. Er worden veel termen gebruikt die op zich relevant zijn, maar deze termen worden, naar de mening van de commissie, niet tot een samenhangend beroepsbeeld gebracht. De beschrijving van het beroepsbeeld in het zelfevaluatierapport betreft meer de inrichting van het onderwijs dan dat van een beroepsbeeld.

De commissie heeft hiervoor als verklaring dat de academie van mening dat is dat “kunstenaars niet te maken zijn maar dat zij zichzelf maken”. Daarom leidt de academie de student op met het oog op het beroepsbeeld dat de student zelf heeft. De commissie concludeert hieruit dat de academie vindt dat een heel erg duidelijk sturend beroepsbeeld van de academie teveel afbreuk zou doen aan de zelfregie van de student. Het bezwaar dat de commissie tegen bovenstaand uitgangspunt heeft is dat studenten, en zeker beginnende studenten, over het algemeen geen duidelijk en betrouwbaar beeld hebben van het toekomstig beroep. Dit beeld moet worden verworven. En dit moet, vindt de commissie, worden verworven met behulp van een academie die wel duidelijk weet waar zij heen wil. Het hebben van een duidelijk beroepsbeeld door academie wil nog niet zeggen dat dit moet leiden tot een artistiek dictaat voor de student.

Door de academie wordt het rapport Beroep Kunstenaar als expliciet referentiekader gebruikt voor de bepaling van de toekomstige richting en inrichting. De opleiding heeft ook het doel de beschreven profielen in te gaan voeren. De commissie vindt dit positief. Hierbij is echter het hebben van een eigen duidelijk beroepsbeeld onontbeerlijk. Het beroepsbeeld van de academie is noodzakelijk om het landelijke profiel in te kleuren tot een Maastrichts academieprofiel.

Daarnaast is de commissie van mening dat de huidige beroepsvisie te weinig de relevante ontwikkelingen in het beroep verwoordt. Ontwikkelingen op het gebied van de ethische component van het beeldend vak en de ontwikkeling van West Europa als multiculturele samenleving komen in de visie niet voor. Ook de visie op de maatschappelijke relevantie van het beeldend vak is niet erg duidelijk. Vragen als; regelend of ontregelend? Constructief of destructief? Aanvallend of verdedigend? worden niet gesteld. Positief waardeert de commissie het feit dat de ABKM zich positioneert als opleiding met veel aandacht voor de ambachtelijke kanten van de beeldende beroepen. Alhoewel dit niet heel duidelijk in de beroepsvisie is opgenomen kan hier toch worden gesproken van een zekere eigenheid. De commissie vindt echter dat alhoewel de aandacht voor ambachtelijkheid een groot goed is en ook eigen aan de academie, zij nu nog teveel als een doel op zichzelf wordt beschouwd. Een visie op, of een kritische omgang met ambachtelijkheid en haar tradities, is nog te weinig aanwezig. De academie moet de aandacht voor ambachtelijkheid zeker in ere houden (in de werkplaatsen is hiervoor alles aanwezig: ze zijn zeer goed en breed uitgerust) maar tevens meer aandacht voor concepten en ideevorming ontwikkelen.

Samenvattend concludeert de commissie dat de huidige visie van de opleiding op het beroep niet als helder, expliciet en goed beargumenteerd ervaren wordt waarbij ook de relevante ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk nog onvoldoende worden benoemd. De beroepsvisie zoals nu gebruikt is meer een onderwijskundige uitwerking van de wijze waarop de academie de studenten onderwijst dan dat het een duidelijke visie van de academie op het beroep is waartoe het de studenten opleidt. Positief vindt de commissie dat de opleiding eraan werkt de huidige visie te relateren aan de relevante beroepsprofielen en startkwalificaties van het rapport Beroep Kunstenaar van de projectorganisatie kunstvakonderwijs. Ook de ambachtelijke profilering wordt door de commissie als positief ervaren.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan er naar te streven dat de eindtermen een rechtstreeks verband vertonen met het beroepsbeeld, het academieprofiel en de drie V's¹. In het kader van de herstructurering van het Kunstonderwijs zullen de eindtermen worden omgezet in competentieprofielen uitgaande van het rapport Beroep Kunstenaar.

Uit de beschrijving van de eindtermen in het zelfevaluatie-rapport, en uit de bestudering van het onderwijs en examenreglement (OER) door de commissie, blijkt dat de huidige eindtermen door de verschillende studierichtingen, individueel en zonder centrale regie zijn samengesteld. Bij de formulering van de eindtermen van de verschillende studierichtingen is de eigen beroepsvisie en het handelen van de beroepsbeoefenaar niet altijd even zichtbaar als uitgangspunt gebruikt.

Dit varieert per studierichting. Bij alle studierichtingen is er aandacht voor zowel conceptontwikkeling als voor creatieve processen en ontwerpprocessen. De eindtermen zijn algemeen en abstract geformuleerd. Uitsluitend bij mode- en textielvormgeving zijn de eindtermen in de vorm van competenties beschreven. De eindtermen geven voldoende inzicht in de kennis die van studenten wordt geëist. Dit geldt in mindere mate voor de vereiste vaardigheden en beroepshouding. De door de commissie gewenste kennis, vaardigheden en inzichten zoals bijvoorbeeld het hebben van een eigen visie op het vak komen voldoende tot uiting. Helaas geldt dit niet voor de kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep. Deze aspecten blijven in de eindtermen onderbelicht. De opleiding geeft aan dat de toetsingscriteria van het architectenregister volledig terug te vinden zijn in de eindtermen. De academie is van plan tussen 2000 en 2002 de studiedifferentiatieprofielen te herijken en in lijn te brengen met het academieprofiel en aan te passen aan de eisen van het rapport Beroep kunstenaar. Dit proces dient uit te monden in het beschrijven en vaststellen van competenties die concreet en richtinggevend zijn voor de inrichting van het onderwijs. De commissie raadt de academie aan bij dit proces een centrale regie uit te oefenen zodat alle studiedifferentiaties op een min of meer gelijke wijze ervoor zorgen dat straks alle competenties uit het rapport Beroep Kunstenaar door de respectieve curricula zullen worden gedekt. Samenvattend concludeert de commissie dat er ten aanzien van de eindtermen goede voornemens zijn gemaakt die de kwaliteit van de eindtermen en de sturing daarvan op het curriculum verder zullen versterken.

1 De drie V's stellen de opleidingsvisie van de (oude) Hogeschool Maastricht voor; verdieping, vakmanschap en verbeelding.

De drie V's dienen als leidraad voor de inrichting van het onderwijs.

2 Curriculum

De studieduur van de voltijd opleiding bedraagt vier jaar, voor de deeltijdopleiding vijf jaar. Er is een algemeen propedeutisch jaar waarna de student tot één van de volgende studiedifferentiaties kan worden toegelaten: beeldende kunsten (BK) (2D/3D vormgeving (2/3D)), sieraad- en productomgeving (S&P), visuele communicatie (VisCom), mode en textielvormgeving (M&T), architectonische vormgeving (AV) en theatervormgeving (TO). Elke differentiatie vormt een eigen afdeling met een eigen curriculum, stafdocent en docententeam. De laatste twee studiejaar monden, na specialisatie in theorie en praktijk, uit in het afstuderen. Er vinden stages plaats, maar niet bij de studiedifferentiatie beeldende kunsten. De studiejaar zijn verdeeld in semesters. Aan het einde van elk semester vinden afsluitende tentamens plaats.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De propedeuse heeft een algemeen karakter, waarin basiskennis wordt onderwezen en basisvaardigheden worden aangeleerd leidend tot een brede beeldende ontwikkeling en technische vaardigheden. Een reëel en adequaat beeld van de beroepspraktijk en beroepsperspectieven van elk van de afstudeerrichtingen kan, en wordt, daarbij niet geschetst. Het oriënterende karakter van de propedeuse op de beroepspraktijk en de beroepsperspectieven is hiermee van een onvoldoende niveau.

Opvallend is dat eerste en tweedejaarsstudenten (in gesprek met de commissie) eigenlijk geen tijd willen inruimen voor beroepsoriëntatie binnen de propedeuse omdat alle andere activiteiten belangrijker lijken. In de enquête onder derdejaars studenten (december 2000) zijn er ook vragen gesteld over de aansluiting tussen de propedeuse en de hoofdfase. Studenten geven in deze enquête aan dat het onderwijs en het onderwijsprogramma van de propedeuse onvoldoende aansluit dan wel een onvoldoende basis geeft voor de vervolgstudie in de hoofdfase (zie paragraaf 7). De vraag of de propedeuse een goed beeld heeft gegeven van de gekozen vervolgstudie in de hoofdfase wordt met een 2.2 (5 puntsschaal) laag gehonoreerd. De commissie concludeert hieruit dat de gemeenschappelijke propedeuse ook een onvoldoende reëel en adequaat beeld geeft van de verdere studiemogelijkheden en afstudeerrichtingen. Opvallend vindt de commissie dat zowel studenten als docententeam desondanks aangeven niet van de gemeenschappelijke propedeuse af te willen. Studenten roemen de breedheid van de opleiding en de mogelijkheid gefundeerd te kiezen voor een afstudeerrichting.

Met name dit laatste argument bevreemdt de commissie omdat er ook wordt aangegeven dat de propedeuse onvoldoende voorbereidt op de afstudeerrichting. Als ander positief punt van de gemeenschappelijke propedeuse geldt dat studenten van verschillende afstudeerrichtingen elkaar leren kennen, wat de eventuele latere samenwerking ten goede komt. Docenten geven aan dat het beeldend vermogen van de student door de gemeenschappelijke propedeuse breed gevormd kan worden en dat studenten het eerste jaar kunnen gebruiken om de bij hen passende afstudeerrichting te vinden. De commissie kan zich vinden in deze argumentatie.

Er is echter ook kritiek vanuit de studenten op de gemeenschappelijke propedeuse. Deze kritiek betreft met name het eerste semester en is gericht op 'de schoolsheid', de inhoudelijke algemeenheid en het tekort aan oriëntatie op de afstudeerrichtingen. Voorts geven de studenten aan dat de lat door de opleiding wel wat hoger gelegd mag worden. Men dringt aan op meer strengheid en meer pit.

De commissie neigt ertoe, gezien het gebrek aan beroepsoriëntatie, oriëntatie op de afstudeerrichting en de kritiek op met name het eerste semester, aan te bevelen in de propedeuse eerder de beroepsoriëntatie in te voeren waarbij als neveneffect optreedt dat de definitieve keuze voor een studiedifferentiatie eerder gemaakt moet worden. Dit zou de aansluitingsproblematiek ook kunnen ondervangen (zie ook paragraaf 7) en de vormgeving van het eerste semester zou navenant kunnen worden aangepast. In de enquête wordt de inhoud van het onderwijs in de afstudeerrichting met een 3.8 (vijfpuntsschaal) als voldoende gekwalificeerd. Er zijn weinig mogelijkheden voor de student tot het volgen van een persoonlijke keuzeroute. De commissie betreurt dit.

De commissie beschouwt het studiemateriaal nog niet als volledig up-to-date (er kan meer aandacht aan worden geschonken) maar constateert tevens dat er over het algemeen voldoende aanknopingspunten zijn met relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen. In het onderwijs en examenreglement (OER) worden per module de doelstellingen beschreven. Deze, met het oog op de beroepsuitoefening, zinvolle leerdoelen zijn over het algemeen helder geformuleerd. Wat de commissie nog mist is een zogenaamde "blauwdruk" van de curricula waarin duidelijk is op welke wijze de leerdoelen per module zijn afgeleid van de eindtermen. De commissie gaat ervan uit dat met de herijking van de studiedifferentiatieprofielen dit wordt meegenomen.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan de kennismaking met de beroepspraktijk als een belangrijk aspect van het onderwijs aan de ABKM te beschouwen. Deze confrontaties beginnen echter pas, volgens het zelfevaluatierapport, in het tweede studiejaar.

De commissie is van mening dat dit te laat is. De commissie is er voorstander van de studenten vanaf het begin van de opleiding in aanraking te brengen met de beroepspraktijk. De opleiding gaat er vanuit dat de eerste kennismaking met de beroepspraktijk van de studenten gebeurt door de praktijk van de docenten zelf. Er wordt hier door de opleiding niet in gestuurd door dit bijvoorbeeld systematisch in het lesprogramma op te nemen en er is dus geen garantie dat het ook daadwerkelijk gebeurt. Er worden door de opleiding nog vele andere (op zichzelf prima) activiteiten aangeboden die tot doel hebben de studenten te confronteren met de beroepspraktijk, bijvoorbeeld gastdocenten, projecten, workshops, trainingen en ABKM-productions. De commissie heeft echter een duidelijk doel (wat moet de student nu leren bij deze activiteit) per confrontatie met de beroepspraktijk onvoldoende aange troffen. Dit geldt ook voor de stages die helaas niet door alle studenten worden gelopen.

Studenten die wel op stage gaan geven aan daar erg veel van te hebben opgestoken, maar ook dat zij daar onvoorbereid naar toe zijn gegaan. De opleiding heeft de studenten onvoldoende begeleid in het opstellen van leerdoelen die de student op de stageplaats kan gaan halen. De commissie is van mening dat de opleiding tot nu toe onvoldoende systematisch de leerdoelen van confrontaties met de beroepspraktijk heeft ingevuld. De opleiding constateert dit in het zelfevaluatie-rapport ook maar koppelt daar geen verbeteractie aan.

De stageverleners en werkveld leveren forse kritiek op de wijze waarop de opleiding de studenten voorbereidt op de stage. Men geeft aan dat het te vaak onduidelijk is wat de studenten komen doen en dat de studenten geen stagedoelen hebben geformuleerd. Bovendien is er vrijwel geen contact met de opleiding betreffende de student. De oriëntatie op het beroep kan volgens het zelfevaluatie-rapport en de uitkomsten in de Kunsten Monitor nog worden verbeterd. De alumni geven in het gesprek met de commissie aan dat in de praktijk de opleiding niet altijd op het werkveld aansluit. De werkelijkheid blijkt niet overeen te komen met het op de opleiding gepresenteerde beroepsbeeld.

Alumni Autonome Kunst geven aan dat er tijdens de studie echt onvoldoende contact met de beroepspraktijk is. Niet alleen worden er geen stages gelopen ook de door de opleiding aangeboden alternatieven geven onvoldoende informatie. Ook de docenten van de hoofdfase geven aan dat tot nu toe de overgang naar het beroep een "koude douche" is en dat dit verbeterd moet worden. De commissie sluit zich hierbij aan. Samenvattend concludeert de commissie dat er ten aanzien van de formalisering van de externe contacten en de organisatie, begeleiding, opbouw en inhoud van de confrontaties met de beroepspraktijk, door de opleiding een verbetertraject ingezet dient te worden.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

In het OER worden de verschillende programma onderdelen voldoende beschreven. De samenhang dient, volgens de opleiding, te worden gezocht in de volgtijdelijkheid van de studieonderdelen. Dit argument overtuigt de commissie niet. Ook de opleiding geeft aan dat bijvoorbeeld de aansluiting van de propedeuse op de hoofdfase nog een verbetering behoeft. De commissie heeft de rode draad, oftewel de beredeneerde inhoudelijke afstemming om tot een doortimmerd onderwijsaanbod te komen, niet aangetroffen. De invloed van de 3V's op de samenhang is niet duidelijk. Docenten geven aan deze V's toch vooral te zien als een slogan die wervend werkt. Studenten geven aan dat de 3V's kunnen worden gezien als een illustratie van een werkwijze die echter niet dominant is. De commissie is tevens van oordeel dat het praktijk- en theorieonderwijs nog niet optimaal op elkaar is afgestemd. De stageplaats kan door de student zelf worden geworven en de samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage is daarmee niet gegarandeerd.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding beschikt nog niet over een methode om de inhoudelijke relevantie van de afgestudeerden te toetsen. Er is weliswaar sprake van regelmatig contact met de werkveldcommissie, de werkgevers en het beroepenveld maar deze contacten zijn informeel dan wel niet toegespitst op het verkrijgen van deze informatie. De opleiding heeft wel deelgenomen aan de kunstenmonitor 1999. Ook zijn er, eenmalig ten behoeve van het schrijven van het zelfevaluatierapport, zogenaamde terugkoppelingsgesprekken gehouden met afgestudeerden en er is een enquête gehouden onder 3e jaarsstudenten. In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan dat er niet alleen een systematische gegevensverzameling nodig is (zoals bijvoorbeeld door de kunstenmonitor) maar dat een structurele aanpak gewenst is om de verkregen gegevens hanteerbaar te maken. De commissie sluit zich hierbij aan. Het voornemen van de opleiding om het alumnbureau te betrekken bij het genereren van informatie over de sterke en zwakke punten in de kwalificaties van de afgestudeerden wordt door de commissie gesteund. De alumni waarmee de commissie gesproken heeft geven aan wel van de alumnivereniging gehoord te hebben maar geen lid te zijn omdat het lidmaatschap geld kost en men er te weinig voor terug krijgt. Hier ligt een verbeterpunt voor de opleiding.

3.2 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Afgestudeerden werkzaam in de beroepspraktijk geven in het gesprek met de commissie aan over het algemeen wel tevreden te zijn over de verworven startkwalificaties. Uit de Kunsten Monitor blijkt dat de ABKM op het onderdeel "Kans op werk" en "werk en werkzekerheid" laag scoort maar wel hoger dan het landelijke gemiddelde. De ABKM is hierover tevreden maar geeft hiervoor geen analyse en dat zou wel moeten. Het werkveld geeft eveneens aan over het algemeen tevreden te zijn over de Maastrichtse alumni.

Studenten afkomstig van de afdelingen Visuele Communicatie (VisCom) en Architectonische vormgeving (AV) worden gekarakteriseerd als vakmatig voldoende waarbij het conceptuele als minder goed ontwikkeld wordt beschouwd. Budgetkennis wordt aangemerkt als een lacune. De alumni van de Sieraad en Productvormgeving (S&P) en van Mode en Textiele vormgeving (M&T) voldoen zonder speciale uitschieters. Ten aanzien van M&T wordt gezegd dat deze studierichting zeer individueel ingericht is en dat de eventuele meerwaarde van groepswork niet wordt gehaald.

Naast de positieve grondtoon van de afgestudeerden is er ook kritiek. De alumni van de autonome beeldende kunst geven aan volstrekt onvoldoende te zijn voorbereid op de beroepspraktijk (zie paragraaf 2.2). Bovendien ervaren zij een lacune in het volgen van de nieuwe internationale ontwik-

keling en het presenteren door de opleiding van de nieuwe materialen en media. Zowel de studenten van autonoom als die van vormgeving geven aan de contacten met musea en galeries zeer summier te vinden. De confrontatie met wat er in de hedendaagse kunst gebeurt, heeft te weinig aandacht van de opleiding. De alumni worden in deze mening gesteund door het werkveld. Het werkveld geeft aan dat men de blik van de opleiding op de wereld, het vak, het beroep, de musea enz. nog onvoldoende helder vindt.

Alle afstudeerrichtingen kennen afstudeeropdrachten of afstudeerprojecten waarbij ieder een eigen wijze van beoordeling kent. Alumni geven aan dat de criteria waaraan het eindproduct moet voldoen niet altijd voldoende duidelijk zijn maar over de totale beoordeling zijn de studenten uiteindelijk wel tevreden. Positief zijn de studenten over de gecommitteerden die tijdens het vierde jaar enkele malen langskomen om het werk te zien en mede het eindproduct beoordelen. Ook de commissie vindt deze inzet positief. De door de commissie bestudeerde scripties laten een wisselend beeld zien. Over het afstuderen constateert de commissie dat er ten aanzien van de criteria en de hantering daarvan nog een verbetering mogelijk is. De commissie concludeert uit bovenstaande dat er gezegd kan worden dat de studenten over het algemeen aan het eind van de opleiding voldoende gekwalificeerd zijn.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten. Echter de didactische fundering heeft nog verbetering.*

De onderwijsvisie van de opleiding, aldus het zelfevaluatie-rapport, wordt bepaald door drie componenten, namelijk de drie V's, het academieprofiel en de profielen van de studiedifferentiaties. Van invloed zijn tevens ontwikkelingen in maatschappij en ontwikkelingen op het gebied van kunst en vormgeving. Met name uit het academieprofiel valt op te maken dat de opleiding er naar streeft de student te begeleiden in het ontwikkelen van kunde en ervaring op het gebied van kunst en vormgeving door de beoefening hiervan. Het didactische principe 'leren door doen' is hiervan een uitvloeisel. Daarbij dient tevens tijdens het onderwijsproces de sturing gradueel te verschuiven van docent naar de student.

De commissie concludeert dat de visie op het onderwijzen aan en leren van hbo-studenten met name in het academieprofiel voldoende beargumenteerd wordt. Helaas moet de commissie daarbij tegelijkertijd constateren dat het academieprofiel nog in ontwikkeling is (of zoals de opleiding aangeeft in statu nascendi) en derhalve nog onvoldoende als basis en stuur fungeert. Op onderwijskundig gebied is de opleiding in beweging. Er is een voornemen de eindtermen te vervangen door competenties (zie paragraaf 1.2) en de nieuwe missie van de Hogeschool Zuyd (De uitstekende school) moet ook in de onderwijskundige visie verwerkt worden. In de huidige situatie blijkt het didactische concept helder voor de docenten maar de uitvoering daarvan (welke werkvormen voldoen het best bij het behalen van dit leerdoel) gebeurt met name intuïtief. De opleiding signaleert dit ook en heeft als voornemen de diverse werkvormen in toenemende mate didactisch te funderen. De commissie steunt dit voornemen. De uitvoering van het didactische concept vraagt om een centrale regie om de doorlopende lijn in het leerproces van de student te garanderen.

In de praktijk blijken er vele werkvormen te worden gebruikt. Studenten waarderen de werkvormen over het algemeen positief. Duidelijke negatieve uitschieters zijn de excursies en de studiereizen (respectievelijk 5.5 en 5.3 op een tienpuntsschaal). Positieve uitschieters zijn de klassikale leerstof-overdracht (6.7) en het zelfstandig werken (7.8).

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De gesprekken met de studenten ten aanzien van de toetsing waren zeer openhartig. Duidelijk werd dat in ieder geval elke studiedifferentiatie, en zeer waarschijnlijk elke docent, een eigen invulling aan het beschreven toetssysteem geeft. Elke student had een min of meer eigen verhaal en er werd door de studenten verwezen naar het zelfevaluatie-rapport als informatiebron want zij wisten ook

niet precies hoe het nu echt in elkaar zit. Volgens het OER propedeuse bepaald de betrokken docent per semester het aantal en de aard van de gestelde opdrachten en de beoordelingswijze. Het zelf-evaluatierapport meldt dat het ontwikkelingsproces van de student zowel inhoudelijk als vaktechnisch gewogen wordt door leden van het docententeam. Hierbij spelen vakmanschap, intuïtie, intersubjectiviteit en onderlinge complementariteit een rol. Erg veel duidelijkheid geven deze omschrijvingen niet. Opvallend is dat het begrip 'criteria waaraan men studenten toetst' in het zelf-evaluatierapport niet wordt genoemd. Ook de mate van vastlegging van de bevindingen die tot een oordeel leiden blijkt in de praktijk weinig te gebeuren en studiedifferentiatie gebonden.

In het OER is aangegeven hoeveel punten de praktijk en kunsttheorievakken opleveren en hoeveel 'tekorten' een student mag hebben om toch het totaal aantal punten voor de onderwijseenheden te krijgen. Ook de beoordelingscriteria (die er dus op schrift wel zijn) worden in het OER beschreven. Echter hoe het nu precies zit met de verhouding van de vakken onderling binnen een onderwijseenheid wordt onvoldoende duidelijk en de beoordelingscriteria zijn voor meerdere uitleg vatbaar. De commissie concludeert dat de aard en aantal opdrachten en de beoordelingswijze van een vak aan de individuele docent wordt overgelaten. De commissie kan dan ook geen oordeel geven over het adequaat zijn, de mate waarin de toets correspondeert met de inhoud en de diepgang. De groepsbeoordeling van alle vakken leidt tot het toekennen van de studiepunten voor de totale onderwijseenheid, maar de wijze waarop de individuele studenten beoordeeld worden zowel tijdens de individuele als tijdens de groepsbeoordeling, blijft vaag en ongedocumenteerd.

De alumni geven aan de beoordelingscriteria vaag te vinden en de referentie naar de 3V's niet te herkennen. Ook de huidige studenten hebben kritiek op de vaagheid van de criteria en vinden aan de ene kant door de groepsbeoordeling het systeem redelijk objectief maar (vooral de hoofdfase studenten) zien niet veel meerwaarde in de groepsbesprekingen ten opzichte van de individuele beoordelingen. Met name de hoofdfase studenten geven aan dat de groepsbeoordeling te oppervlakkig blijft en er te weinig echte terugkoppeling op het werk van de student plaats vindt. De commissie betreurt dit omdat juist de feedback op het werk vanuit de verschillende invalshoeken de studenten verder helpt in hun ontwikkelingsproces.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **onvoldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding geeft aan studenten te selecteren op hun artistieke vermogen en beeldende capaciteiten. Daarnaast dient de student de potentie te hebben zich tot beeldend kunstenaar of vormgever te ontwikkelen en hiervoor de juiste attitude als wel het vermogen tot theoretische reflectie te bezitten. Een nadere beschrijving van wat dan die potentie inhoudt dan wel wat de juiste attitude of het vermogen is wordt vervolgens niet gegeven. Er wordt tevens geen rekening gehouden met het nieuwe examenprofiel Cultuur en Maatschappij.

De opleiding gaat bij de selectie niet over één nacht ijs. Het toelatingsonderzoek duurt twee dagen en bestaat uit een thuisopdracht en uit het op de academie uitvoeren van vier verschillende opdrach-

ten. De resultaten daarvan worden, aldus het zelfevaluatie-rapport, door het team vergelijkenderwijs beoordeeld. Het selecterende team gebruikt voor de beoordeling de eigen persoonlijke visie, ervaring en kennis van de beroepspraktijk. De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan het toelatingsbeleid nader te willen aanscherpen. Voorgestelde veranderingen zijn onder meer het inschakelen van externe deskundigen en het (in samenwerking met Fontys) onderzoek doen naar beoordelingscriteria voor toelating van studenten. Deze voornemens kunnen op steun van de commissie rekenen.

Er staat ten aanzien van de toekenning van vrijstellingen uitsluitend een summiere procedure op schrift. Duidelijke vrijstellingscriteria heeft de commissie niet aangetroffen. De beoordeling van het vrijstellingsverzoek gebeurt door de betrokken docent. De procedure voorziet niet in een inhoudelijke terugkoppeling van de beslissing naar de student. De procedure voor de preselectie van zij-instromers is duidelijk echter de aannamecriteria niet. De commissie heeft er begrip voor dat expliciete criteria moeilijk van te voren zijn aan te geven gezien het individuele maatwerk dat moet worden geleverd. Er bestaan geen procedures om eventuele studieproblemen en/of studiedeficiënties bij individuele studenten in een vroeg stadium te onderkennen.

De opleiding heeft geen apart beleid gericht op de werving van allochtone studenten. De commissie is van mening dat de opleiding veel tijd en energie steekt in de selectie van de instromende studenten maar dat de selectiecriteria nog wat explicieter moeten zijn. Beleid gericht op de aansluiting bij de vooropleiding van de student en het wegnemen van deficiënties heeft de commissie gemist.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

Er bestaan geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria die een indicatie moeten vormen voor de geschiktheid van de student voor het beroep en de verdere studie. De totale inhoud van het eerste jaar wordt als even belangrijk gezien voor de verdere studie en geschiktheid van de student voor het beroep. De commissie vindt dit te vrijblijvend. Als de opleiding een duidelijk beroepsbeeld heeft moet ze geschiktheidscriteria kunnen aanleggen voor de selectie van studenten. Zeker gezien het hoge uitval percentage in de hoofdfase dient er duidelijker te worden geselecteerd.

Na het eerste semester overlegt het docententeam over de geschiktheid van de studenten. Na het eerste blok van het tweede semester worden waarschuwingen uitgedeeld aan die studenten waarvan het docententeam verwacht dat deze niet aan de eindcriteria kunnen voldoen. Met Pasen is er een geformaliseerd bewakingsmoment ten aanzien van de studievoortgang waarna aan het eind van het studiejaar een bindend negatief studieadvies kan worden afgegeven. Het is voor de commissie moeilijk na te gaan hoeveel studenten inderdaad een negatief bindend studieadvies krijgen omdat de opleiding deze cijfers niet aangeleverd heeft. Deze selectie lijkt niet heel streng te zijn. De commissie

baseert deze uitspraak op het aantal uitvallers in de hoofdfase. Tijdens de propedeuse valt ongeveer 25% van de studenten uit terwijl in de hoofdfase nog eens ongeveer 20% uitvalt. De conclusie die de commissie hier uittrekt is dat de selectie aan het eind van de propedeuse onvoldoende functioneert.

In gesprekken met de studenten blijkt dat studenten voorstander zijn van een streng aanname- en selectiebeleid. Ook alumni geven aan dat de academie te lang probeert studenten binnen te houden terwijl hoofdfase studenten zich afvragen of de academie wel een ondergrens hanteert. Samenvattend concludeert de commissie dat er nog te veel studenten in de hoofdfase afvallen en dat dit voor een deel te verklaren is uit een onvoldoende selectie aan het eind van de propedeuse.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten. De studiebelasting dient echter beter te worden geborgd.*

Ten aanzien van de toetsmomenten, de snelle bekendmaking van de toetsresultaten, het aantal en de spreiding van de herkansingsmomenten en de communicatie hierover met de studenten heeft de commissie een positief oordeel. Deze onderdelen verlopen over het algemeen voldoende. Ten aanzien van de studielast meting en bewaking is de commissie minder positief. De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport aan geen aparte normen te hebben geformuleerd bij de aparte programmaonderdelen. De studielast wordt gekoppeld aan de onderwijsseenheden, te weten de praktijkcomponent (18 studiepunten) en de theoriecomponent (3 studiepunten). Er is daarbij geen beargumenteerde opvatting over de spreiding van de studiebelasting over het jaar en tussen de verschillende vakken. Bovendien blijkt de studielast niet regelmatig te worden onderzocht.

In de enquête onder derde jaarsstudenten wordt de propedeuse qua studielast als zwaar ervaren. In gesprek met de commissie geven de propedeusestudenten echter aan dat de studielast in de propedeuse wel wat hoger mag. Een nader onderzoek lijkt hier op zijn plaats.

De commissie concludeert dat de opleiding weinig zicht heeft op de studiebelasting van de student. In het zelfevaluatierapport heeft de opleiding als voornemen genoteerd dat er een aan het curriculum gerelateerd onderwijsorganisatiesysteem moet worden ontwikkeld waarin beargumenteerde studiebelasting en corresponderende toekenning van studiepunten een onderdeel zijn. De commissie steunt dit voornemen en dringt aan op een spoedige uitvoering hiervan.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De opleiding legt bij de begeleiding van de student nadruk op de vakbegeleiding van de student door de vakdocent. Dit wordt beschreven in de studiegids. Tijdens de propedeuse wordt, aldus de studiegids, door de vakdocent aandacht geschonken aan de studiekeuze, selectie en determinatie. De precieze invulling van deze begeleiding wordt aan de individuele vakdocent overgelaten.

De meer algemene persoonlijke begeleiding van de student, gericht op niet vakgebonden problemen, wordt ondergebracht bij de propedeuse stafdocent en de studentbegeleider van de ABKM.

Alhoewel er een studievolsysteem Progress aanwezig is wordt dit systeem volgens de studiegids niet gebruikt voor cohortanalyses of het bijhouden van de studievoortgang. Dit bevreemdt de commissie. De registratie van de studievoortgang gebeurt via het invullen van klassenlijsten. De student krijgt dus uitsluitend (tweemaal per jaar) informatie op papier over de grote leseenheden. De voortgang binnen een leseenheid is niet inzichtelijk tenzij alle klassenlijsten naast elkaar worden gelegd. Dit bevordert het inzicht in de eigen studieresultaten van de student niet (zie ook paragraaf 4.2 toetsen).

In de uitvoering wordt de studiebegeleiding door de studenten over het algemeen als voldoende beschouwt. Echter de formele borging van het studiebegeleidingsysteem kan beter en de registratie en analyse van de studieresultaten geven te weinig informatie zowel aan de student als aan de opleiding. Het is positief als studenten aangeven dat de studiebegeleiding voldoende is omdat de relatie met de docenten positief gewaardeerd worden. Deze relatie is belangrijk maar de verankering van de studiebegeleiding moet echter ook. De commissie concludeert dan ook dat het beleid ten aanzien van studiebegeleiding nog onvoldoende is maar dat de uitwerking, dank zij de goede docent - student relatie, voldoende is en deze vraag met een voldoende is beoordeelt.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

De opleiding neemt de beantwoording van deze evaluatievraag in het zelfevaluatierapport niet echt serieus. Voor beantwoording wordt uitsluitend verwezen naar de beschrijvingen gedaan in de paragrafen 2.2, 3.1 en 8.1. Een analyse en beleidsvoornemens op ten aanzien van deze evaluatievraag worden niet beschreven.

De stage wordt door de opleiding aangeduid als een belangrijk onderdeel van de studie. In de meeste afstudeerrichtingen wordt dan ook een stage gelopen het zij in het laatste semester van het derde jaar dan wel in het eerste semester van het vierde jaar. De lengte van de stage varieert van 1 maand tot 4 maanden. De stageplaats wordt meestal uit een op de opleiding aanwezige lijst gekozen. De studenten Autonome Kunst hebben geen stage. In het OER worden de algemene doelstellingen voor de stagiaires verwoordt. Deze doelstellingen zijn niet onbelangrijk maar van een algemene strekking. Stageverlenende instituten geven aan dat studenten zonder duidelijke leerdoelen binnenkomen. De opleiding begeleidt de studenten niet in het formuleren van nadere stagedoelen. Ook de begeleiding vanuit de opleiding tijdens de stageperiode is volgens de studenten vrijwel afwezig. De stageverlenende instituten pleiten ook voor meer begeleiding vanuit de opleiding naar de student. Een document waarin de taken en verantwoordelijkheden van alle partijen helder zijn beschreven ten aanzien van taakverdeling met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student heeft de commissie niet aangetroffen. De beoordelingswijze kan, volgens het OER, gedelegeerd zijn aan het stageverlenende instituut of wordt door de opleiding gedaan.

De beschreven beoordelingscriteria in het OER zijn zeer algemeen en onvoldoende expliciet. Samenvattend meent de commissie dat de studierichtingen het stagelopen allen op eigen wijze invullen. Er is nog geen consensus over wijze van leerdoelen formuleren, begeleiding, beoordelingscriteria, etc. De commissie meent dat deze consensus er wel moet komen. De inhoudelijke invulling kan per studierichting verschillen maar de procedures en de vorm zouden identiek moeten zijn. Dit zou ook voorkomen dat elke studierichting in deze opnieuw het wiel moet uitvinden.

De stageverlenende instituten geven aan dat de opleiding onvoldoende doet met de feedback die er vanuit de stageplaats wordt gegeven op de opleiding en de studenten. De commissie betreurt dit omdat juist deze informatie gebruikt kan worden om de curricula up-to-date te brengen en te houden. Studenten en stageverleners geven aan dat de begeleiding vanuit de opleiding tijdens de stage onvoldoende was. Er was tijdens de stage nauwelijks contact met de opleiding. In het verlengde van paragraaf 2.2 constateert de commissie dat er ten aanzien van de formalisering van de externe contacten en de organisatie en begeleiding van de stages nog een verbetertraject ingezet dient te worden. Opvallend is verder dat de stageverlenende instituten de lengte van de stage (3 maanden) te kort vinden. De student komt er net in "begint wat voor de werkgever te betekenen" en gaat dan al weer weg. De stage wordt zo als minder zinvol beschouwd dan een langere stage van 6 maanden. Het echte leereffect treedt pas na 3 maanden op en een 3 maanden durende stage zou dan (gechargeerd gezegd) "zonde van de tijd zijn".

De commissie begrijpt de argumenten van het werkveld maar vindt dat gezien de volheid van het programma een verder verlenging van de stage er waarschijnlijk niet inzit. Wat wel een mogelijkheid is, en waar de commissie sowieso een voorstander van is, is de student dermate goed op de stage voor te bereiden dat de inwerktijd tot een minimum wordt beperkt en het leereffect (en de nuttigheid voor de stageverlener) dus eerder zal optreden. Ook de beoordeling van de stages is nog niet op orde. De commissie dringt erop aan er voor alle afstudeerrichtingen concrete beoordelingscriteria geformuleerd worden, ontleend aan de voor deze stage vastgelegde doelen.

De commissie is van mening dat het aantal en relevantie van de confrontaties met de beroepspraktijk kunnen worden uitgebreid. Met name meer op de actualiteit gerichte confrontaties (excursies, gastdocenten, symposia) zouden vaker mogen plaats vinden. De door de nieuwe directie geformuleerde voornemens op dit punt worden door de commissie positief beoordeeld.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding geeft aan dat zij in het verleden, onderdruk van langdurige ziekte binnen het directieteam, te weinig aandacht heeft geschonken aan een expliciet en beargumenteerd beleid ten aanzien van rendement, studieduur en uitval. De opleiding heeft tot nu toe onvoldoende inzicht in de relevante door- en uitstroom gegevens en heeft dus ook geen gerichte verbeteracties kunnen voeren.

Het vernieuwde Bureau Onderwijs zal op dit gebied een actievere rol gaan spelen. De Academie beschikt niet over uitgesplitste gegevens voor de verschillende opleidingen omdat de personeels- en studentenadministratie van de Hogeschool Zuyd geen verder onderscheid maakt tussen opleidingen. Alle onderstaande gegevens gelden voor de gehele Academie.

De opleiding geeft aan dat in de loop der jaren (sinds 1994) het aantal docenten en studenten evenredig is afgenomen. De daling van het aantal studenten is op het conto van de invoering van de vierjarigheid te schrijven. De daling in het aantal docenten is, gezien de stijging van de docent/student ratio (van 1/14 naar 1/17) daarbij iets achtergebleven. Het zelfevaluatierapport geeft aan dat de ABKM streeft naar een rendement voor de propedeuse van 75% en een totaal rendement van 70%. De commissie vindt dit het nastreven waard. Uit de cijfers blijkt dat de genoemde streefrendementen nog niet behaald worden. Het percentage uitval na de propedeuse schommelt rond 28% terwijl het totale rendement (volgens opgave van de opleiding) op ongeveer 53% uitkomt. Dit betekent dat de uitval in de hoofdfase rond de 20% is.

De onvoldoende selectie aan het eind van de propedeuse kan hiervan de oorzaak zijn. Een andere mogelijkheid is de slechte aansluiting tussen de propedeuse en de hoofdfase (zie enquête derdejaars studenten) waardoor studenten de verkeerde keus maken en alsnog de studie staken. De commissie dringt aan op een nader onderzoek in deze. De gemiddelde studieduur van uitvallers is met 1,5 jaar nog wel hoger dan de bekostigingsnorm (1,35 jaar) maar voor de commissie acceptabel. De commissie concludeert dat de opleiding wel een begin heeft gemaakt met beleid in deze maar tot nu toe onvoldoende greep heeft op de instroom en uitstroomregistratie en beleid en maatregelen dienaangaande.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat de contacten van de directie en de docenten met het werkveld divers en wisselend qua intensiteit zijn. Veel van deze contacten worden omschreven als informeel en worden via het persoonlijke netwerk van directie en docenten onderhouden. Er zijn nauwelijks structurele contacten met culturele instellingen. Een groot deel van de beeldende docenten heeft wel actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. De commissie beoordeelt dit positief. Er wordt volgens het werkveld in het algemeen weinig gedaan met de informatie die vanuit het werkveld komt (zie paragraaf 6.4). De commissie heeft geen procedure aangetroffen die de extern opgedane kennis beschikbaar maakt voor de totale organisatie. Er is tot nu toe ook onvoldoende sprake van het op gestructureerde wijze betrekken van (stageverlenende) instanties en/of gastdocenten bij het ontwikkelen van beleid. Ook ten aanzien van de internationale contacten is de aanwijsbare benutting daarvan in de beleidsvoering nog niet voldoende gestructureerd.

Samenvattend concludeert de commissie dat er wel contacten zijn maar niet erg veel en op een informele basis. De opleiding heeft zeker de behoefte en de bedoeling over de eigen grenzen heen te kijken. Over de relevantie van de contacten valt te weinig te zeggen omdat deze in het algemeen niet zijn ingebed in een beleid. De commissie concludeert dat ten aanzien van de externe contacten er nog een verbetering mogelijk is.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat het onderhouden van relaties met wetenschappelijke instituten nog niet voldoende structureel is. Ook spreekt de opleiding de wens uit om naast de structurele incorporatie van de wetenschappelijke oriëntatie binnen het curriculum ook tot samenwerking met wetenschappelijke instituten te komen. Tot op heden is dit onvoldoende gebeurd. De commissie is van mening dat de mate waarin de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek tot nu toe op een incidentele basis plaats vindt. Er is geen beleid dat er op gericht is structureel kennis te nemen van relevant onderzoek en de resultaten hiervan op te nemen in het curriculum. Dit geldt niet alleen voor artistiek onderzoek maar ook voor onderwijsonderzoek. In het gesprek met de nieuwe directeur van de academie gaf deze aan zich bewust te zijn van deze omissies. Een van zijn beleidsvoornemens is een vaste relatie aan te gaan met in ieder geval de Universiteit van Maastricht (faculteit cultuurwetenschappen) om een masters opleiding te starten. De commissie steunt dit voornemen als eerste stap in het tot ontwikkeling brengen van de wetenschappelijke oriëntatie van de academie.

9 De opleidingsorganisatie

Uit de gesprekken van de commissie met docenten, management en college van bestuur blijkt dat de opleiding zware tijden heeft meegemaakt. De langdurige ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft een zware wissel getrokken op de organisatie en het personeel. De betreffende directeur was dusdanig hecht verbonden met de opleiding en het personeel dat naast de organisatorische problemen het personeel ook geconfronteerd werd met persoonlijk verlies. De noodzakelijke organisatorische en artistieke ontwikkelingen zijn grotendeels stil gelegd en de meeste energie is gebruikt om de opleiding draaiende te houden. De organisatie is als het ware buitenwerking gesteld in verband met de ziekte van de directeur. Met de komst van de nieuwe directeur is aan deze periode van stagnatie, naar de overtuiging van zowel opleiding als commissie, een einde gekomen.

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De inrichting en structuur van de organisatie wordt niet zozeer bepaald door de visie op onderwijs als wel door de indeling van de opleiding in afstudeerrichtingen. In de huidige organisatie staat de directie aan het hoofd van de organisatie. De organisatie bestaat verder uit zes studiedifferentiaties geleid door een stafdocent/coördinator. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement zijn duidelijk omschreven in onder meer de studiegids (00-01) en het document Organisatiestructuur ABKM uit januari 2001. Dit geldt minder duidelijk voor de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van andere geledingen binnen de organisatie en van de individuele docenten. Er zijn veel overlegvormen en commissies waarin de directie vrijwel altijd participeert. Het initiatief voor overleg ligt bij de directie en er wordt (zo lijkt het) weinig gedelegeerd. Het blijft in deze organisatiestructuur nog onduidelijk op welke wijze de besluitvormingsstructuur vorm krijgt. Omdat de opleiding in het zelfevaluatie-rapport als verbeterpunt heeft opgenomen de betrokkenheid en inspraak te optimaliseren (van zowel internen als externen) neemt de commissie aan dat er nog een verder verfijning van de besluitvormingstructuur zal optreden.

De opleiding beschikt over een opleidingscommissie (OC). De commissie oordeelt hierover positief omdat om deze wijze de formele inspraak van docenten en studenten wordt gewaarborgd. In de OC zitten zowel docenten en studenten en ook de directie. De commissie ziet de OC als een onafhankelijk orgaan dat de dagelijkse gang van zaken op de opleiding van commentaar voorziet. De commissie merkt op dat de deelname van de directie aan de OC hiermee in tegenspraak kan zijn. In de enquête onder derdejaarsstudenten wordt de organisatie van de opleiding met een 2.7, de communicatie binnen de academie met een 2.4 en de organisatie binnen de studiedifferentiatie met een 2.9 (allen op een vijfpuntsschaal) als onvoldoende beoordeeld. Hier ligt voor de opleiding een verbeterpunt. Formeel is het Bureau Onderwijs (onder verantwoordelijkheid van de directeur onderwijs) verantwoordelijk voor de sturing en bewaking van de inhoud van het onderwijsprogramma, de onderwijsvisie, de onderwijscondities en de onderwijsontwikkeling. In de praktijk blijkt de studierichtingdifferentiatie deze verantwoordelijkheid te dragen. Eén maal per twee maanden vindt er een overlegplaats

tussen de docenten van een studierichtingdifferentiatie waarbij ook studenten aanwezig zijn. In deze overleggen worden ook nieuwe aanzetten voor het onderwijs besproken. Opvallend is dat de opleiding niet beschikt over commissies gericht op studiebegeleiding en stagebegeleiding. In navolging van de in dit rapport eerder gedane oproep tot meer structuur in zowel studie- als stagebegeleiding zou het oprichten van deze commissies misschien een eerste begin kunnen zijn.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **onvoldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit*

De student wordt door de opleiding centraal gesteld. Dit uitgangspunt resulteert in voorzichtige aanzetten tot een meer geïntegreerd beroepsgericht onderwijs zoals in het tweede semester van de propedeuse en de projecten in de hoofdfase. Zoals eerder door de commissie opgemerkt is beroepsgerichtheid echter nog geen sterk punt van de opleiding. In de propedeuse is deze echt onvoldoende (want zo goed als afwezig) terwijl er in de hoofdfase wel enige aandacht aan wordt geschonken maar nog onvoldoende.

De commissie heeft er goede hoop op dat met het formuleren van competenties aan de hand van het rapport Beroep Kunstenaar het beroep veel meer centraal zal komen te staan. Intercollegiale feedback wordt niet structureel ingepland en vindt met name plaats op een ad hoc basis. Omdat er lange tijd sprake was van een afwezig leiderschap op artistiek gebied is het werkklimaat (begrijpelijk) meer gericht op het 'draaiende houden' van de opleiding en tot dusverre onvoldoende gericht op continue verbetering en innovatie. Het beroepsbeeld is niet heel dwingend geformuleerd (zie paragraaf 1.1) en dient dan ook niet als een zeer sterk sturend element in het curriculum.

Opvallend in de enquête is dat ertussen de studenten een groot verschil is ten aanzien van de waardering van de leeromgeving. Studenten VisCom en interieurarchitectuur beoordelen dit als onvoldoende (2.6 en 2.7) terwijl de andere studierichtingen met een 3,3 tot een 4.1 voldoende tot ruim voldoende worden beoordeeld. De commissie heeft tijdens haar bezoek een open en vriendelijke sfeer aangetroffen waarin alles mogelijk lijkt, of zou moeten zijn. Ook studenten geven aan de sfeer als prettig te ervaren waarin de contacten met de meeste docenten en medewerkers plezierig verlopen.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De academie heeft nog geen expliciet personeelsbeleid geformuleerd. Op onderdelen gebeurt er wel wat maar een samenhangend beleid is nog niet voorhanden. De opleiding tracht, bij de aanname van

nieuwe docenten, enigszins aan te sluiten bij het onderwijsbeleid en bij enkele gewenste personeelskwalificaties. De commissie heeft geen procedures voor de werving en selectie van nieuw personeel aangetroffen. Ten aanzien van het bestaande personeel beschikt de opleiding niet over een overzicht van de personeelskwalificaties. De aandacht voor professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning komt slechts langzaam op gang. Een scholingsplan dat gerelateerd is aan het voorgenomen onderwijsbeleid is er nog niet. Gezien het feit dat de opleiding nog geen overzicht heeft over de competenties van de docenten is het ook nog niet mogelijk gericht scholing aan te bieden die de eventueel ontbrekende competenties zouden opheffen.

De commissie vindt dit onvoldoende en dringt aan op het opstellen van een scholingsplan dat voorziet in een meerjaarlijkse vakinhoudelijke, onderwijskundige, didactische en werkveldgericht scholing van docenten. Er zijn geen functioneringsgesprekken. De manier van leiding geven wordt gekarakteriseerd als 'open deur' manier waarbij het personeel altijd kan binnenlopen om 'iets' te regelen of af te spreken. De commissie vindt dit op zich voldoende maar er dient daarnaast ook een formele relatie tussen directie en docent te bestaan. De commissie dringt aan op implementatie van functioneringsgesprekken. De gemiddelde leeftijd van het personeel is 50+ met een kleine bandbreedte. Dit is op zich natuurlijk geen probleem maar zal dat in de toekomst wel kunnen worden bijvoorbeeld als het personeel massaal met pensioen gaat. Docenten geven daarbij aan zich zwaar belast te voelen en min of meer te fungeren als sponsor van de opleiding. Bovendien is het voor studenten goed meer jonge docenten te hebben die vaak qua geest toch dichter bij de studenten staan. Een goed taakbelasting-toedelingsysteem is onontbeerlijk om docenten niet te overbelasten. Ook het ziekteverzuim onder het niet onderwijzend personeel (20%) is een reden tot zorg. Beide zaken (taakbelasting en ziekteverzuim) dienen pro-actief te worden benaderd door management van zowel de academie als de hogeschool

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende tot goed** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Tijdens haar rondgang door de gebouwen van de ABKM is de commissie onder de indruk geraakt van de aanwezige faciliteiten. De nieuwbouw van Wiel Arets levert een zeer stimulerende werk- en studieomgeving op voor zowel studenten als docenten. In prachtige, vrijwel 'muurloze', ruimten wordt hier een voorschot genomen op de (nog afwezige) inhoudelijke ontschotting tussen de verschillende vormgeving afstudeerrichtingen. De werkplaatsen zijn ruim, schoon en adequaat toegerust.

De onderkomens van de studenten Autonome Kunst (in een oud schoolgebouw) zijn qua ruimte voldoende maar halen het niet bij de professionele uitstraling van de nieuwbouw. De studenten waarderen de faciliteiten met gemiddeld een 6.3. De bibliotheek heeft een verouderd boekenbestand maar een voldoende tijdschriftenbestand. Ten aanzien van de ICT voorzieningen zijn de studenten kritisch (5.0).

Studenten geven aan dat de software langzaam maar zeker up-to-date begint te raken maar dat de standaard nog niet wordt gehaald. De commissie vindt dat, hoewel het altijd beter kan, er voldoende informatie en communicatiemiddelen beschikbaar zijn (dia's, video's, internet, on-line verbinding met NCC) voor docenten en studenten.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

Ten aanzien van het interne kwaliteitszorgsysteem constateert de commissie dat er eerste aanzetten zijn gedaan om dit systeem te implementeren. Er bestaat een “Beleidsplan Kwaliteitszorg” uit 1996 voor de ABKM dat niet gebaseerd is op hogeschool beleid op dit gebied. In het plan zijn er voor het curriculum en het personeelsbeleid kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft.

Het beleidsplan kwaliteitszorg gaat in op diverse kwaliteitszorgonderwerpen (met name curriculum en personeelsbeleid), geeft streefdoelen aan, de frequentie van het verzamelen van gegevens, waar de informatie vandaan moet komen en voor wie de verkregen informatie is bedoeld. Er zit echter geen argumentatie achter deze onderdelen. Voorts wordt er geen aandacht besteed aan het waarom van een streefdoel (uitgangspunten), de wijze van verzamelen van informatie en de analyse ervan en een (tijd)planning. De kwaliteitszorg binnen het onderwijs vindt plaats in werkbeprekingen, semesterbeoordelingen en het eindexamen, gecommiteerden, gast- en projectdocenten en de stage. Het is niet duidelijk op basis waarvan deze gesprekken worden gevoerd en wat er gebeurt met de resultaten. Deze vorm van kwaliteitszorg is vrij impliciet: er worden vooraf geen criteria aangereikt en er wordt weinig schriftelijk vastgelegd.

De commissie Interne Kwaliteitszorg is van plan aan de hand van de studentenquêtes en de schriftelijke evaluatie van de propedeuse verbeterdoelen vast te stellen en uit te werken. De commissie constateert dat er tot nu toe is er op kwaliteitszorggebied weinig gebeurt. Het beleidsplan is niet bijgesteld na 2000. Er zijn tot nu toe weinig veranderingen doorgevoerd op basis van evaluaties. Er is nog geen sprake van een realistische opzet en zorgvuldige implementatie van het kwaliteitsverbetering -/vernieuwingsbeleid, waarbij rekening wordt gehouden met wat de organisatie aankan.

11.2 Het zelfevaluatie rapport

*Het zelfevaluatie rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatie rapport volgt de indeling zoals die is voorgeschreven. Positief is dat het rapport per aandachtspunt een streefdoel, een beschrijving van de huidige situatie, een analyse en voornemens bevat. Volgens de opleiding komt de visitatie op een ongelukkig moment: de voorgenomen herstructurering van het KUO op basis van Meer zicht op Kwaliteit. Door ziekte vanaf 1998 heeft de directie een te grote taakbelasting en staat onder druk. Het zelfevaluatie rapport is geschreven door een externe schrijver aan de hand van een projectplan dat door de leiding en stafdocenten is geaccordeerd. Voor het schrijven is onder meer gebruik gemaakt van interviews en panelgesprekken met en enquêtes

onder de betrokkenen waaronder studenten, afgestudeerden en het beroepenveld. De commissie heeft, op basis van de gesprekken, de indruk dat de schrijver van het zelfevaluatierapport te weinig echt met de betrokken docenten en studenten heeft gediscussieerd.

De commissie heeft nog enige punten van kritiek. De beschrijvingen van de huidige situatie zijn wisselend van kwaliteit. Niet altijd is de gewenste situatie duidelijk onderscheiden van de feitelijke situatie. Van sommige beoordelingen bij de analyses is niet altijd duidelijk op welke gegevens de oordelen zijn gebaseerd en er zijn tegenstrijdigheden in het rapport. Daar komt bij dat de opleiding niet altijd duidelijk maakt van welke evaluatiegegevens zij gebruik heeft gemaakt om tot een oordeel te komen. De voornemens vloeien te weinig voort uit de analyses en ontberen een realistische tijdsplanning voor de uitvoering ervan.

In december 2000 is onder 3e jaarsstudenten van de academie een enquête gehouden die door het IOWO is verwerkt. Op basis van de uitkomsten van deze enquête zijn de studiedifferentiaties in februari 2001 verzocht een analyse te maken en verbeterplannen te ontwikkelen. De commissie heeft deze plannen ten tijde van haar bezoek niet aangetroffen. De commissie vindt het positief dat de mening van de studenten regelmatig in het rapport tot uitdrukking komen. In het zelfevaluatie-rapport zijn ook gegevens uit de HBO- Kunstenmonitor verwerkt. Volgens de opleiding herkennen de betrokkenen zich in het rapport en heeft het rapport voldoende draagvlak. De commissie heeft de indruk dat de externe auteur van het zelfevaluatierapport niet altijd voldoende de situatie, zoals zij door medewerkers en studenten wordt ervaren, heeft weergegeven.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In voorgaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over de eindtermen, het binnenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de studievoortgang, de studiebegeleiding, de faciliteiten en het zelfevaluatierapport.

Een gemengd positief en negatief oordeel heeft de commissie over de werkvormen.

Een negatief oordeel heeft de commissie over het beroepsbeeld, het buitenschools curriculum, de samenhang, de bewaking van de kwalificaties, de toetsen, de instroom, de selecterende functie van de propedeuse, de stagebegeleiding en -beoordeling, het rendement, de contacten met het werkveld, de wetenschappelijke oriëntatie, de organisatie, de opleidingscultuur, het personeelsbeleid en de interne kwaliteitszorg.

De academie heeft een moeilijke tijd achter de rug. De ziekte en het latere overlijden van een directielid heeft zijn sporen nagelaten in de organisatie. Desalniettemin is de academie overeind gebleven. De commissie spreekt ten aanzien van alle medewerkers haar waardering hierover uit maar tekent hierbij aan dat de stagnatie niet positief heeft gewerkt voor de studenten. Ondanks de zware tijden op managementgebied blijft de academie enthousiasme uitstralen. Met de komst van de nieuwe directeur is niet alleen de vacature vervuld maar lijkt er nieuwe moed, gedrevenheid en uitstekende externe contacten de academie binnen te komen. Dat is naar de mening van de commissie ook nodig.

De academie maakt een naar binnen gekeerde indruk. Binnen de opleiding wordt hard gewerkt om de student zo goed mogelijk te begeleiden in zijn of haar streven naar het kunstenaarschap. Het beroep, de buitenwereld, wordt daarbij niet bewust genegeerd maar de externe werkelijkheid is niet richtinggevend in het handelen en de koers van de opleiding.

De nieuwe directeur heeft in het gesprek met de commissie de contouren van zijn toekomstvisie uiteengezet. Leidende trefwoorden daarin zijn “het is baggertijd” en “we mogen niet achterover leunen in zelfgenoegzaamheid” en “de buitenwereld moet worden binnengehaald”. Zoals hierboven al aangegeven is de commissie het met de contouren van deze visie eens. Er gaat veel goed, er wordt hard gewerkt, maar een duidelijke eigen koers wordt niet gevaren.

De commissie heeft begrip voor de gecompliceerde onderwijssituatie waarin de opleiding zich bevindt. Niet alleen zijn er vele afstudeerrichtingen maar binnen dezelfde afstudeerrichting zullen er zich, met name in de afstudeerfase, ook nog individuele verschillen voordoen tussen studenten. Dit vraagt dus om maatwerk. De commissie is van mening dat dit maatwerk geleverd moet worden binnen een duidelijk vastgesteld kader. De opleiding heeft een start gemaakt met het formaliseren van het onderwijs en dus het expliciteren van het kader. Een verdere aanscherping aan de nieuwe landelijke profielen in de vorm van competentiegericht onderwijs wordt door de commissie gewaardeerd.

Samenvattend heeft de commissie een opleiding aangetroffen die tamelijk in zichzelf gekeerd is maar die onder de enthousiaste leiding van de nieuwe directeur koers zet naar een meer ‘open’ beroepsgerichte toekomst.

De commissie beveelt de opleiding aan:

- Stel de prioriteiten heel scherp zodat er één zaak tegelijk wordt aangepakt. Bij veel veranderingen tegelijk is de kans op mislukking navenant.
- Gezien de sturende werking van het beroepsbeeld beveelt de commissie aan het beroepsbeeld zo spoedig mogelijk nader uit te werken en te gebruiken als toetssteen voor de herijking van het onderwijs.
- De uitvoering van het toetsstelsel dient onderwerp van onderzoek te zijn. In de huidige situatie is de validiteit van het systeem onderwerp van zorg.
- De formalisering van de organisatie moet zijn beslag krijgen. De tot nu toe informele organisatie dient een steviger structuur te krijgen met beschreven procedures, taakinhouden, besluitvormingsstructuren enz.
- Binnen de curricula dient een substantieel deel van de studiepunten te worden vrijgemaakt voor keuzevakken enz. Bovendien zullen de curricula zich verder dienen te ontwikkelen naar meer samenhangende curricula in plaats van op zichzelfstaande vakken.
- De zorg voor het personeel moet worden aangescherpt. Een pro-actief ouderenbeleid, taakbelastingbeleid en ziekteverzuimbeleid lijkt de commissie noodzakelijk om het personeel recht te doen.
- De confrontaties met het beroepsveld moeten veel meer dan nu gebeurt voorzien worden van daadwerkelijke leerdoelen en beoordelingscriteria. De stages zijn dermate belangrijk dat zij beter door de opleiding dienen te worden begeleid. De voorbereiding op de stage van de studenten zou van dien aard moeten zijn dat de inwerktijd op de stageplaats zo kort mogelijk is.

13 Kengetallen Hogeschool Zuyd. ABKM.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

BKV Deeltijd, Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	214	146	122	119	116	130	135	124
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	38	25	25	23	32	31	28	31
Vooropleiding instroom, havo, in procenten		12%	10%	9%	15%	12%	10%	17%
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten		16%	24%	16%	28%	28%	8%	12%
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten		16%	15%	12%	9%	9%	5%	8%
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	55	33	31	31	36	41	39	34
Totaal aantal geslaagden	21	1	20	19	16	15	14	X
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'		1	14	12	11	9	12	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren		4,9	5,0	4,9	4,8	5,0	5,0	X
Aantal studiestakers	25	41	15	14	16	15	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,7	3,3	3,7	2,4	1,8	1,9	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %		7%	6%	7%	12%	0%		
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %		10%	20%	0%	25%	26%		
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %		12%	13%	0%	6%	0%		

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar				3%	5%		X	X
Diploma behaald na 3 jaar				13%		X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar			4%	42%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	29%	28%	48%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	29%	32%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	42%	40%	24%	22%	31%	23%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	61%	44%	36%	30%	44%	24%	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	63%	52%	44%	43%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	68%	56%	44%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	71%	60%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	71%	X	X	X	X	X	X	X

BKV Voltijd, Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	628	630	687	583	589	563	516	451
Totaal aantal docenten (exclusief gastdocenten)			63	64	60	56	55	57
Omvang docerend personeel in FTE (inclusief gastdoc)			42.5	42.6	46.5	46.7	45.4	45.4
FTE/student ratio (inclusief gastdocenten)					16.8	14.8	14.3	12.7
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	158	153	191	140	157	136	130	120
Vooropleiding instroom, havo, in procenten		39	39	40	57	42	36	38
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten		21	12	18	10	12	20	18
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten		19	16	15	1	6	2	4
Vooropleiding instroom, buitenlands, in procenten		21	33	37	32	40	42	40
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	182	186	221	159	193	159	141	140
Totaal aantal geslaagden	90	6	176	124	101	120	119	X
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	55	5	140	97	81	104	100	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,9	4,7	4,7	4,3	4,2	4,2	4,3	X
Aantal studiestakers	71	128	75	62	64	64	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,5	3,3	1,6	1,7	1,7	1,5	X	X
Stuïestakers naar vooropleiding, havo, %		32%	38%	38%	54%	37%	27%	
Stuïestakers naar vooropleiding, vwo, %		12%	5%	12%	9%	6%	16%	
Stuïestakers naar vooropleiding, mbo, %		10%	4%	4%	4%	0%	0%	

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten), BKV Voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar		1%	1%	1%	3%	1%	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	37%	37%	39%	46%	24%	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	51%	54%	57%	10%	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	53%	56%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten), BKV Voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	34%	30%	28%	26%	25%	32%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	40%	35%	35%	33%	33%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	42%	41%	38%	35%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	46%	43%	40%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	47%	44%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	47%	X	X	X	X	X	X	X

Hogeschool Brabant, Breda

Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost

Opleiding: **Beeldende Kunst en Vormgeving**

- **Autonome Beeldende Kunst**
- **Visuele Communicatie**
- **Ruimtelijke vormgeving**

Visitatiedata: 27 en 28 februari 2002

Samenvatting

Academie St. Joost ontwikkelt zich van een wat in zichzelf gekeerde, op vakmanschap gerichte academie naar een academie die de blik naar buiten richt - die ontwikkelingen in het vak en het toekomstig werkveld als leidraad voor haar onderwijsactiviteiten neemt. De vernieuwingsdrang van de academie is groot. Op alle fronten wordt gewerkt aan actualisering van het inhoudelijk opleidingskader, modernisering van de onderwijsorganisatie en verandering van de opleidingscultuur. De academie heeft een helder beeld van wat ze wil bereiken en aan welke zaken nog gewerkt moet worden. De visitatiecommissie is buitengewoon positief over de wijze waarop de academie het vernieuwingsproces aanpakt. De commissie ziet de afloop van het veranderingsproces met vertrouwen tegemoet.

Inleiding

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving omvat studies op het gebied van autonome en toegepaste kunst met een groot aantal afstudeerrichtingen. Het herstructureringsproces waarin afstudeerrichtingen worden ondergebracht in profielen met overeenkomstige doelen en aanpak stond tijdens de visitatie pas aan het begin. De praktijk van alledag speelde zich nog op afdelingsniveau af. Dit rapport is voor zover mogelijk beschreven vanuit het aggregatieniveau van profielen. Hier en daar wordt echter ook ingegaan op de situatie op afdelingsniveau/studierichtingsniveau.

De opleiding maakt deel uit van de Hogeschool Brabant. De hogeschool omvat naast de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving de faculteiten Pabo/Educatief, Economie, Gezondheid en Welzijn, en Techniek. De Hogeschool Brabant en de Hogeschool 's-Hertogenbosch zijn op 1 januari 2001 een bestuurlijke fusie aangegaan. Binnen dit kader is samenwerking tot stand gekomen tussen de Academie St. Joost en de Academie voor Kunst en Vormgeving aan de Hogeschool van 's-Hertogenbosch. Tijdens de visitatie werden beide instellingen aangestuurd door een collegiale directie. De bedoeling is dat beide academies op termijn samengaan in één academie, met één directie en twee vestigingsplaatsen. Er is een gezamenlijk herstructureringsplan voor de jaren 2000-2004 opgesteld. Het profiel van de nieuwe academie zal zich in de komende jaren in een geleidelijk proces ontwikkelen.

De academie omvatte in 2001 ongeveer 500 studenten en er waren 100 medewerkers. Naast een voltijdstudie is er voor sommige studierichtingen (Autonome Beeldende Kunst en Grafisch Ontwerpen) een deeltijdvariant. De academie heeft drie voortgezette opleidingen: voor Autonome Beeldende Kunst, voor Fotografie en voor Grafische Ontwerpen. De academie is gevestigd in een gerenoveerd voormalig seminarie aan de rand van Breda.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

De commissie heeft in het zelfevaluatierapport geen beroepsvisie op profielniveau aangetroffen. De academie beschrijft haar visie op afstudeerrichtingsniveau. Daarbinnen zijn diverse ontwikkelingen gaande. Sommige afstudeerrichtingen bevinden zich in een overgangsfase (Architectonische Vormgeving gaat over naar Ruimtelijk Ontwerp, bij Mode-illustratie wordt de afdeling Illustratie omgevormd). Andere afstudeerrichtingen (AV/Programmamaken en Animatie en Fotografie) hebben hun profiel (recent) aangescherpt. De visie op het beroep is dus sterk in beweging. De academie geeft daarbij blijk van een scherp oog voor nieuwe ontwikkelingen in de (vooral nationale) beroepspraktijk. Dat geldt met name voor de studies binnen de profielen *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp*. De opleiding heeft een helder beeld van wat een student in zijn toekomstige beroep te wachten staat en geeft zich voldoende rekenschap van de maatschappelijke context: Ontwerperschap tegen het licht van de (maatschappelijke) realiteit. Hiervoor zijn nodig: Redactionele vaardigheden, kennis van projectmanagement, het bezit van communicatieve vaardigheden en ondernemerschap. Ook is de opleiding zich ervan bewust dat er een zekere spanning is tussen de autonome aspecten van het vakgebied en de noodzaak tot aandacht voor commerciële, wervende vormen in de beroepspraktijk.

De beroepsvisie van *Autonome Kunst* is veel minder goed uitgewerkt. De opleiding geeft een aantal statements met als motivatie dat (ook volgens *Beroep Kunstenaar*) een bruikbaar beroepsprofiel niet te geven is. De commissie mist vooral een visie op relevante ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk.

De commissie vindt het beroepsbeeld van de opleiding in zijn totaliteit voldoende. De commissie vindt evenwel dat de beroepsvisie van *Autonome Kunst* aangescherpt moet worden.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Tijdens de visitatie waren de eindtermen van de nieuwe uitstroomprofielen niet beschikbaar. De opleiding was doende de bestaande (vaak niet volledig uitgeschreven) eindtermen per afstudeerrichting bij te stellen. Wat betreft Vormgeving heeft de opleiding een duidelijk beeld van de punten waarin het onderwijs in de afstudeerrichtingen nog tekort schiet en waar ze als opleiding naar toe wil. Voor *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp* is dan ook naast de feitelijke situatie - met een indicatie van de eindtermen - 'een gewenste situatie' beschreven. Hierin worden 'nieuwe' (nog niet geïmplementeerde) eindtermen benoemd. De commissie constateert dat de uitwerking per afstudeerrichting nog in verschillende stadia verkeert. Bij Grafische Vormgeving bijvoorbeeld zijn de 'gewenste eindtermen' duidelijk omschreven en gekoppeld aan de visie op het beroep, terwijl de

'gewenste eindtermen' van bijvoorbeeld Fotografie meer in algemene termen worden omschreven. Door de commissie belangrijk gevonden kennis en vaardigheden als kennis van de historische achtergronden van het vak, een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, het vermogen verbaal over het werk te kunnen communiceren en kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het vak zijn (nog) niet steeds even duidelijk terug te vinden. De toetsingscriteria van het Architectenregister van het SBA zijn meegenomen bij de startkwalificaties van Ruimtelijk Ontwerp.

De eindtermen van Autonome Kunst zijn geheel omschreven in termen van de startkwalificaties van Beroep Kunstenaar. Dit, gekoppeld aan het feit dat de opleiding geen eigen omschrijving van het Beroepsbeeld heeft kunnen geven, leidt de commissie tot de conclusie dat de opleiding vooralsnog niet helder kan expliciteren wat haar visie ten aanzien van deze afstudeerrichting is. Concluderend is de commissie van mening dat de 'gewenste' eindtermen én de beschrijvingen die de opleiding met betrekking tot de bestaande eindtermen heeft geformuleerd op onderdelen relevant zijn voor de beroepsvoorbereiding, maar dat het geheel nog te veel in het stadium van ontwikkeling is en te weinig systematiek vertoont. Daarom komt ze tot het oordeel onvoldoende.

2 Curriculum

2.1 *Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum*

De curricula van de opleiding waren tijdens de visitatie nog op afstudeerrichtingniveau beschreven. De opleiding is doende haar curriculum bij te stellen. Dit geldt met name voor *Vormgeving*. Het 'oude' curriculum was – zoals het zelfevaluatierapport aangeeft – erg vakmatig opgezet. De nadruk op technische vaardigheden was met name in het begin van de studie groot. Een groot aantal vakken werd aangeboden, vaak 'los' (de integratie tussen de vakken was dus gering). Het curriculum bood weinig keuzemogelijkheden. De actualiteit nam geen belangrijke plaats in. Deze opzet was lange tijd relevant voor de – vaak impliciet geformuleerde – eindtermen: St. Joost leverde goede vakmensen af. Vanaf 1998 is een vernieuwingsproces ingezet, waarbij de opleiding zich nadrukkelijker dan voorheen rekenschap geeft van (zoals de opleiding dat formuleert) 'de veranderende werk-context' dan wel de ontwikkelingen in de positie van het vak. Een aantal afstudeerrichtingen kreeg zoals gemeld in paragraaf 1.1 een duidelijker profiel.

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding heeft een algemene propedeuse voor alle afstudeerrichtingen. Deze wordt door de studenten als positief beoordeeld. Studenten komen vanwege de propedeuse ook naar Breda. Ze hebben behoefte aan een oriëntatie voordat ze definitief voor een bepaalde studie kiezen. Het programma omvat onder meer algemene beeldende vaardigheden en geeft een blik op de studierichting waarvoor men zich heeft aangemeld. Studenten kunnen dus een gemotiveerde keuze maken (of switchen).

Het curriculum van de afstudeerrichtingen is gesplitst in 'praktijk' en 'theorie'. Het programma Algemene Theorie is voor alle studenten hetzelfde. Het traject loopt van feitelijke kennis (kunst- en cultuurgeschiedenis) naar reflectie (kunsttheorie, esthetica, reflectie). De reflectieve kant is door de opleiding bewust ingebracht om meer 'ideevorming' te stimuleren. Ook dit hangt samen met de koerswijziging van de academie. De waardering bij studenten over de Algemene Theorie loopt uiteen. Studenten Autonome Kunst zijn er tevreden over. Het studiemateriaal – dat op intranet staat – maakt een zeer goede indruk. Naast Algemene Theorie is er vaktheorie. Deze behandelt onder andere de geschiedenis van het eigen gekozen vak. Tot voor kort stonden Algemene Theorie en vaktheorie op zichzelf. Studenten hebben – zo melden ze de commissie - behoefte aan meer vaktheorie. De opleiding is doende de samenwerking tussen 'Algemene Theorie' en vaktheorie te verbeteren. De commissie juicht dit toe.

Het curriculum van *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp* is in ontwikkeling. De opleiding geeft helder aan wat de actiepunten ten aanzien van het 'oude' curriculum waren en zijn. Duidelijk is dat voor de beroepspraktijk relevante onderdelen als projectmanagement, werken met nieuwe media en communicatieve vaardigheden meer aandacht krijgen. De commissie staat achter de lijn die de academie heeft ingezet. De onderwijskundige beschrijving en verantwoording van dit curriculum (inclusief vernieuwingen) was tijdens de visitatie nog niet gereed. Startkwalificaties en programma-onderdelen moesten nog met elkaar in relatie worden gebracht, programma-onderdelen en hun leerdoelen moeten veelal nog (beter) worden omschreven.

Wat *Autonome Kunst* betreft trof de commissie een andere situatie aan. Dit curriculum is minder aan verandering onderhevig, al bestaat ook de hier de tendens tot een grotere ontschotting van de vakken. De afzonderlijke programma-onderdelen zijn nog niet goed omschreven. De commissie ziet geen heldere relatie tussen het curriculum en de door de opleiding omschreven eindtermen. Uit documenten wordt summier duidelijk wat de opleiding doet aan de voorbereiding op de beroepspraktijk. Daar staat tegenover dat de commissie tijdens de visitatie veel voorbeelden van projecten in samenwerking met culturele instellingen kreeg. Ook is er een duidelijke opbouw in het curriculum. Er wordt toegewerkt naar een steeds grotere mate van zelfstandigheid van de student.

De commissie concludeert op grond van de hierboven gegeven totaalindruk dat het curriculum van de opleiding als 'voldoende' beoordeeld kan worden. De commissie heeft het feit dat de onderwijskundige beschrijving en verantwoording nog niet gereed is niet zo zwaar willen wegen dat het tot een oordeel 'onvoldoende' kwam. De propedeuse functioneert goed en voorziet in een behoefte. Het vaktechnische gedeelte van de afstudeerrichtingen is voldoende tot goed. De kwaliteit van de Algemene Theorie lijkt dat eveneens. De gerichtheid op het beroep is wat de studies *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp* betreft al vergroot of nog sterk in ontwikkeling. De commissie heeft vertrouwen in de ingezette lijn. Bij *Autonome Kunst* waardeert de commissie het feit dat het curriculum bijdraagt tot het vormen van de juiste attitude voor een autonoom werkende kunstenaar.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding biedt de studenten voldoende confrontaties met de beroepspraktijk. Aard en hoeveelheid wisselen per studierichting. Studenten *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp* volgen een stage, meestal twee of drie maanden aan het eind van het derde - of begin van het vierde jaar. De commissie heeft kennis genomen van de kaderregeling stages waarin doelen, organisatie, beoordeling enzovoort zijn opgenomen. Afstudeerrichtingen moeten deze kaderregeling 'invullen'.

Uit documenten kon de commissie niet opmaken of dit al voor alle studierichtingen gebeurd is. De kaderregeling op zichzelf is helder. Uit de stageverslagen die de commissie heeft gezien komt een positief beeld met betrekking tot het geleerde naar voren. De kwaliteit en verzorging van de stageverslagen is goed. Aan de beoordeling door de opleiding wordt veel aandacht gegeven. Dit viel de commissie in positieve zin op. Ook vindt de commissie het leerzaam dat studenten over hun stages een presentatie voor de lagerejaars studenten houden. Daar staat tegenover dat bij delen van *Visuele Communicatie* (Fotografie, AV/Programmamaken) de stages nog niet goed in het curriculum zijn ingebed. De opleiding is zich hiervan bewust.

Het curriculum biedt ook andere confrontaties met de beroepspraktijk. Studenten *Grafische Vormgeving* bijvoorbeeld maken de eindexamencatalogi. Bij *Ruimtelijk Ontwerp* volgt men in het tweede jaar een bouwproject. Er zijn interessante projecten in samenwerking met de gemeente Breda. In dit verband waardeert de commissie het positief dat St. Joost zich ontwikkelt tot een netwerkorganisatie die 'buitenstaanders' wil betrekken bij het onderwijsprogramma. Ook alumni dragen bij aan confrontaties van de huidige studenten met de beroepspraktijk (bijvoorbeeld via stages). Studenten worden ook gestimuleerd tot netwerken.

(Gast)docenten brengen praktijkervaringen en -opdrachten binnen. De commissie heeft tijdens de visitatie veel op de latere beroepspraktijk geënte opdrachten gezien. Verder zijn er lezingen en dergelijke. De doelen van deze meer 'losse' activiteiten zijn niet omschreven.

Studenten *Autonome Kunst* vinden dat er te weinig confrontaties met de beroepspraktijk zijn. Zij volgen geen stage, maar kunnen projecten doen of praktijkopdrachten uitvoeren. Helaas zijn deze afhankelijk van het aanbod en niet structureel in het programma opgenomen. De academie biedt vierdejaarsstudenten een eigen ruimte aan binnen de academie. Studenten houden regelmatig tentoonstellingen van het eigen werk. Studenten *Autonome Kunst* hebben behoefte aan meer gastdocenten. De cursus *Kunstzaken* in het vierde jaar (zie paragraaf 6.4) is op zich informatief, maar schiet zijn doel deels voorbij omdat studenten weinig geïnteresseerd zijn op het moment dat hij wordt aangeboden. Een mogelijkheid is het 'cultureel ondernemerschap' direct vanaf het tweede jaar in het curriculum op te nemen.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De curricula vertonen een duidelijk inhoudelijk en volgtijdelijk verband, waarbij de commissie aantekent dat ook hier de samenhang sterk in beweging is en nog niet is uitgekristalliseerd dan wel in documenten omschreven. De opbouw van de curricula volgt globaal gesproken hetzelfde patroon: van eenvoudig naar complex, van begeleid naar zelfstandig. Studenten melden soms nog moeite te hebben met de overgang van opdrachtgestuurd onderwijs naar meer zelfstandigheid, maar ervaren geen hiaten. De integratie tussen theorie en praktijk kan – zoals hierboven al aangegeven, beter. Het totaal samenvattend vindt de commissie de samenhang en integratie binnen het curriculum voldoende.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Tijdens de visitatie bleek dat werkveld en stagebegeleiders zeer tevreden zijn over de kwalificaties van afgestudeerden. Gesproken werd over 'buitengewoon professioneel', 'gedreven', 'diepgang in het werk', 'conceptueel ingesteld' en 'zelfverzekerd'. Wat betreft dit laatste tekent de commissie aan dat zij tijdens het bezoek inderdaad 'volwassen', gedreven, zich helder uitdrukken studenten heeft aangetroffen.

Afgestudeerden noemen met betrekking tot hun beroepsmatig functioneren alleen lacunes in kennis van de zakelijk beroepspraktijk. Zij verstaan hieronder met name het omgaan met opdrachtgevers, het opstellen van offertes enzovoort. Afgestudeerden *Autonome Kunst* melden een tekort aan presentatievaardigheden. Wat de academie aanbiedt aan presentatie- en communicatievaardigheden is kennelijk nog onvoldoende. Afgestudeerden zijn wel tevreden over de wijze waarop zij zich tijdens hun studie hebben kunnen ontwikkelen.

De commissie heeft tijdens de visitatie een wisselend beeld van de competenties op het gebied van theorie gekregen. Vorm, onderwerpkeuze en niveau van de afstudeerscripties die de commissie heeft gezien, waren zeer wisselend. De commissie heeft twijfels of de – op zich gedegen – kaderregeling scripties altijd gehanteerd wordt.

De commissie komt in zijn algemeenheid tot het oordeel voldoende voor de kwalificaties van de afgestudeerden. De commissie doet dit met name op grond van de zeer positieve uitlatingen van werkveld en stagebegeleiders.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding peilt op verschillende manieren of het onderwijs adequaat is (geweest). Veel docenten op St. Joost zijn zelf in de beroepspraktijk werkzaam en worden geacht aan te kunnen geven of het curriculum (nog) relevant is. Er zijn verder veel contacten met alumni, al geeft de opleiding aan dat dit gestructureerder kan. Externe deskundigen (gecommitteerden, stageverleners enzovoort) zijn ook een belangrijk instrument voor de bewaking van de kwalificaties op de academie. Verder maakt de opleiding – met enige reserves vanwege de meetmethoden - gebruik van gegevens uit de HBO-monitor en de Kunstenmonitor. Er gebeurt dus veel, maar de opleiding heeft nog geen systeem om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties te meten. Ze houdt zelf geen evaluatieonderzoek onder werkveld of afgestudeerden. De commissie beveelt aan om meer structuur aan te brengen in de activiteiten die de opleiding nu onderneemt en hiervoor duidelijker procedures te ontwikkelen. De opleiding wil dit zelf ook. Op dit moment beoordeelt de commissie de bewaking van de kwalificaties nog als onvoldoende.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

Ook op het gebied van werkvormen is een veranderingsproces gaande. De opleiding geeft duidelijk aan dat de werkvormen bij het praktijkvak vroeger vrijwel automatisch voortvloeiden uit de aard van het betreffende vakonderdeel. Een goed beargumenteerde onderwijsvisie ontbrak. De opleiding wil deze nu meer afstemmen op de (individueel, via keuzes) te verwerven competenties.

De zelfstandigheid van de student moet groter worden, zelfs zo, dat de student in het eerste jaar eigen opdrachten ontwikkelt, organiseert en uitvoert. Op dit moment wordt er in het begin van de studie bij de praktijkvakken (nog) klassikaal aan opdrachten gewerkt, naarmate de studie vordert verloopt het studieproces al meer zelfstandig. Studenten geven aan zich dan (in het vierde jaar) nog wel eens in het diepe gegooid te voelen. De academie meldt in het zelfevaluatie-rapport dan ook 'dat eerder moet worden begonnen met het stimuleren van een zelfstandige werkhouding'. In paragraaf 2.3 werd gemeld dat de opleiding veel op het beroep gerichte opdrachten aanbiedt. Uit de presentaties die de commissie tijdens de visitatie heeft gezien kwam wat dit betreft een heel positief beeld naar voren. De reflectie op individuele leer- en ontwikkelingsdoelen komt bij *Ruimtelijk Ontwerpen* en bij *Autonome Beeldende Kunst* duidelijk naar voren, bij andere afstudeer-richtingen is dit minder.

De werkvormen behorend bij de theoretische onderdelen bestaan uit hoorcolleges, verder zijn er werkcolleges, excursies en worden er werkstukken gemaakt. Het studiemateriaal staat inmiddels voor een deel op intranet zodat studenten dit ook thuis kunnen raadplegen. De voorbeelden die de commissie heeft gezien roepen waardering op.

De integratie tussen de verschillende studies kan beter. Zo zijn er aan het begin van ieder kwartaal werkweken met wisselende onderwerpen, projecten en dergelijke. De commissie heeft de indruk dat deze per afstudeerrichting worden georganiseerd. Er is geen studium generale. Theorie en praktijk staan nog erg op zichzelf. Deze punten zijn volgens de commissie voor verbetering vatbaar.

Samenvattend concludeert de commissie dat de werkvormen voldoende zijn. De werkvormen zijn adequaat voor de leerdoelen en de visie van de academie op de werkvormen is sterk groeiend.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De toetsing verloopt voor de verschillende afstudeerrichtingen grotendeels volgens dezelfde procedure. Er wordt individueel beoordeeld op programma-onderdelen én op de totale productie tijdens

een semester. De propedeuse heeft een zeer uitgebreide beoordelingsprocedure waarin opgenomen de beoordelingscriteria. De afstudeerrichtingen hebben een eigen procedure. Deze procedures zijn bekend (ze staan in de *Onderwijs- en examenregeling* beschreven). De criteria voor Algemene Theorie zijn opgenomen bij de betreffende onderdelen en staan op intranet. De commissie vindt dit een goed systeem.

Eerstejaarsstudenten melden dat docenten naar hun mening de criteria voor het praktijkvak (creativiteit/technische vaardigheden/inzet) soms anders invullen. De argumentatie bij een oordeel wordt echter duidelijk gevonden. Liefst hadden de studenten deze nog uitgebreider op papier gehad. Ouderejaars vinden de criteria duidelijk. De kwaliteit van de feedback is – zo blijkt uit de gesprekken – wisselend per afdeling. Bij *Visuele Communicatie* vernam de commissie meermalen ontevredenheid. Over de toetsing van de theorie heeft de commissie geen klachten vernomen.

De toetsen zelf zijn volgens de commissie adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd. Ook corresponderen ze met de inhoud van het betreffende programma-onderdeel. Het registratiesysteem met betrekking tot toetsen en afstudeerprojecten dat de commissie tijdens de visitatie heeft gezien, maakt een zeer verzorgde indruk. De diepgang van de toetsen is – getuige de beoordelingscriteria – voldoende. De beoordeling van de afstudeerscripties is consciëntieus. De academie heeft naast zijn reguliere toetsingssysteem een zeer gedegen en uitgebreid intranet waar studenten hun beoordelingen en de bevindingen van studenten kunnen terugvinden. Feedback kan ook in dit systeem worden verwerkt.

Samenvattend vindt de commissie het beoordelingssysteem van de opleiding voldoende.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding ontplooit een ruim aantal voorlichtingsactiviteiten waaronder voorlichting voor middelbare scholieren door middel van rondleidingen, foldermateriaal, internetsite, open dag, aanwezigheid op studiebeurzen. De academie heeft een medewerker externe communicatie. Er is nog geen sprake van een specifiek wervingsbeleid voor allochtonen.

Er is een duidelijke selectieprocedure. Een toelatingscommissie stelt vast of de potentiële student (die ook de juiste vooropleiding moet hebben) voldoet aan het in de wettelijke kaders gestelde met betrekking tot artistieke aanleg. Dit gebeurt aan de hand van meegebracht werk, een thuisopdracht en werk dat in een lessituatie wordt gemaakt. De kandidaat ontvangt de uitslag en een advies op maat. De criteria die gehanteerd worden, zijn beeldend vermogen (werken vanuit de waarneming en de fantasie), gevoel voor kleur, vorm en materiaal, en oorspronkelijkheid. Ook wordt gelet op motivatie en vermogen tot reflectie. Er wordt op dit moment nog geen rekening gehouden met studenten die afkomstig zijn uit het examenprofiel Cultuur en Maatschappij.

Bij zij-instromers kijkt een commissie van de gewenste richting naar de capaciteiten van de student en of deze daarmee kan aansluiten op het programma in het door hem of haar gekozen studiejaar. De criteria zijn niet van tevoren bekend, maar dat lijkt de commissie ook een lastige zaak. Het gaat om maatwerk.

De effectiviteit van het selectie- en aansluitingsbeleid wordt nog niet geëvalueerd (de academie noemt dit ook niet als actiepunt). De academie heeft in samenwerking met de Academie in Den Bosch de ZaterdagAcademie, ontwikkeld. Deze omvat een oriëntatiecursus en een vooropleiding. Doel is invloed uit te oefenen op het niveau van instromers, zelfselectie en de student in staat te stellen een goede keuze uit beide opleidingen te laten maken. Een selectiecommissie stelt vast wie na afronding van de vooropleiding kan instromen in de propedeuse. Voorts is er, samen met andere academies in de regio, contact met de MBO-opleiding ABCreatief in Den Bosch (een éénjarige dagopleiding die leerlingen voorbereidt op kunstonderwijs op HBO-niveau). Een leerling die geschikt is, wordt automatisch toegelaten tot de academie van zijn keuze.

Met betrekking tot het propedeusejaar heeft de commissie geconstateerd dat er geen bijzondere maatregelen worden genomen om studieproblemen/deficiënties te verminderen. Daar staat volgens de commissie tegenover dat het op individuele feedback gerichte systeem van begeleiden ervoor zorgt dat problemen snel kunnen worden onderkend.

De commissie concludeert dat de academie een grote hoeveelheid activiteiten ontplooit die bedoeld zijn om de kwalitatieve instroom te verbeteren. De commissie beoordeelt dit als zeer positief. De toelating is goed geregeld. De commissie beveelt wel aan de effectiviteit van de selectie- en aansluitingsmaatregelen te evalueren.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **voldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria die in het eerste jaar moeten aangeven dat de student geschikt is voor het beroep en de verdere studie. Ze is van mening dat individuele ontwikkelingen in de loop van de studie niet altijd goed te voorzien zijn. De gang van zaken is dat er 'tijdens de rit' (het eerste jaar) zorgvuldig wordt gekeken naar de prestaties van de student.

De opleiding hanteert een voorlopig studieadvies (na de totaalbeoordeling van het eerste semester) en een definitief studieadvies (na de totaalbeoordeling van het tweede semester). In feite fungeren de beoordelingscriteria bij de beoordeling dus ook als selectiecriteria. Er wordt een bindend negatief studieadvies gegeven als de student minder dan 21 studiepunten heeft gehaald en niet is geslaagd

voor de tentamens vakstudie verbeelding en constructie. De opleiding geeft de student dus de tijd, mits hij in principe over voldoende beeldend vermogen beschikt.

De opleiding gebruikt de totaalbeoordeling aan het eind van het jaar (zie paragraaf 4.1) ook om te kijken of een student geschikt is voor de door hem of haar gekozen afstudeerrichting. Soms wordt het advies gegeven een andere afstudeerrichting te kiezen. De beoordelingcriteria zijn vastgelegd in de *Onderwijs- en examenregeling*. Studenten geven aan dat de (definitieve) keuze van de afstudeerrichting goed door middel van voorlichting wordt voorbereid en begeleid.

Een derde van de eerstejaarsstudenten valt in de propedeuse af, hoofdzakelijk omdat ze zich niet thuis voelen op de academie. De opleiding heeft de commissie verder gemeld dat zo'n 10% van de studenten al in een vroeg stadium een negatief advies krijgt. Probleem is dat deze studenten vaak blijven 'hangen' en het definitieve advies afwachten (ze verspelen hiermee tijd en studiefinanciering). Het komt echter ook voor dat studenten zich gaande het jaar 'rehabiliteren'. De opleiding zou dan ook graag aan studenten die de propedeuse gehaald hebben alsnog een negatief studieadvies willen geven. Immers, ondanks de selectie in het eerste jaar komt het toch voor dat studenten in latere jaren niet geschikt voor een studie aan de academie blijken te zijn. De academie wil met het oog hierop in ieder geval het studievoortgangsbeleid versterken. De commissie sluit zich hierbij aan.

De commissie vindt het beleid met betrekking tot doorstroom voldoende, maar het valt de commissie ook op, dat de opleiding nog geen initiatieven heeft genomen om andere voor het vak belangrijke vaardigheden in de selectie (bijvoorbeeld vermogen tot samenwerking) mee te wegen. De commissie beveelt aan dat wel te doen.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De studiegids van de opleiding bevat per afstudeerrichting een studiepuntenoverzicht per semester. Dit is ook via het intranet te raadplegen. Studenten vinden dat het intranet goed functioneert met betrekking tot studielast, toetsen en opdrachten. De commissie heeft gezien dat de ingeschatte studielast –een enkele uitschieter daargelaten – tamelijk evenwichtig over de semesters is verdeeld. De commissie kan niet controleren of de opgegeven studielast ook realistisch is, omdat de normen niet in documenten zijn geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd. Studenten melden desgevraagd dat ze de studielast als redelijk ervaren (met uitzondering van het begin van de studie, die zwaar wordt gevonden). De opleiding controleert de studielast bij de evaluaties van de beoordelingen. Indien nodig worden aanpassingen verricht. De commissie concludeert hieruit dat de studievoortgang voor zover het de studielast aangaat voldoende is gewaarborgd.

De toetsen vinden na afloop van een onderwijsblok plaats en zijn opgenomen in de jaarplanningen van de afstudeerrichtingen. Een opvatting over spreiding van de toetsen is de commissie niet tegengekomen, maar de commissie heeft tijdens de visitatie ook geen klachten van studenten over de toetsmomenten gehoord. De uitslag van een beoordeling moet binnen tien dagen na een beoorde-

ling bekend gemaakt worden. In de praktijk wordt de uitslag tijdens de beoordeling of direct daarna bekend gemaakt. Het herkansingsbeleid is volgens de studenten duidelijk en studentvriendelijk in die zin dat een student vaak bij een volgende gelegenheid aanvullend werk mag laten zien waardoor hij niet in de studie wordt opgehouden.

De commissie trekt uit het bovenstaande de conclusie dat er in de praktijk voldoende waarborgen zijn voor een efficiënte voortgang van de studie.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

In de propedeuse heeft elke groep een groepsdocent. De taken van deze docent zijn omschreven. Ook het beoordelingssysteem (individuele – en groepsbeoordelingen) biedt veel gelegenheid om problemen te kunnen signaleren. Het intranet geeft studenten goed inzicht in hun studievoortgang. Studenten kunnen bij persoonlijke problemen terecht bij het decanaat. Informatie hierover is te vinden op intranet.

In de hogere jaren is het beleid met betrekking tot de studiebegeleiding bij problemen nog niet goed van de grond gekomen, wat niet wil zeggen dat de studenten op individueel niveau niet goed begeleid worden. De commissie heeft hierover positieve geluiden gehoord. De opleiding karakteriseert de begeleiding in het zelfevaluatie-rapport zelf als 'informeel'. Ze wil het mentorsysteem formaliseren en uitbouwen, en een begeleidingsvorm voor individuele studietrajecten ontwikkelen. Tot op heden was dat niet zo nodig: het onderwijs verliep grotendeels klassikaal (zie onder andere paragraaf 4.1).

Samenvattend beoordeelt de commissie de studiebegeleiding en voortgangsbewaking als voldoende. Het beleid moet met name voor de hogere jaren nog nader worden uitgewerkt en vastgelegd.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **vol-**
doende efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

Studenten *Autonome Kunst* volgen doorgaans geen stage. Er is tweemaal een cursus Kunstzaken. Deze cursus geeft met name informatie over regelingen, ondernemerschap enzovoort. Aan het einde wordt een persoonlijk startersplan gemaakt. Het problematische van zo'n cursus is dat studenten er op het moment dat hij wordt aangeboden meestal niet aan toe zijn. De commissie vindt het dan ook een goed initiatief dat studenten de cursus ook na hun afstuderen kunnen volgen. De student kan blijkens het zelfevaluatie-rapport ook deelnemen aan projecten, deze worden ad hoc aangeboden (de studiegids geeft hierover weinig informatie). Studenten in het vierde jaar hebben een atelier. Desgevraagd beoordeelden de studenten de confrontatie met de beroepspraktijk tijdens de visitatie zelf als 'te weinig'.

Studenten *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp* lopen in het derde of vierde studiejaar een stage van (meestal) drie maanden. Ze zoeken meestal zelf een stageadres, de kwaliteit wordt nog niet bij alle studierichtingen gecontroleerd. De opleiding wil een toegankelijke database creëren. Er is een goede kaderregeling stages die door de studierichtingen nader wordt ingevuld. Dat is bij de meeste studierichtingen gebeurd. De doelen van de stage zijn niet voor elke studierichting helder geformuleerd. Met name bij AV/programmamaken zijn de stages nog niet goed geregeld. De opleiding erkent dit.

De studenten die de commissie tijdens de visitatie gesproken heeft, geven sterk de indruk dat de stage niet altijd even goed begeleid wordt. Men gaat er zelf op af. Niet duidelijk werd hoe studenten worden begeleid in het formuleren van leerdoelen. De stagebegeleiders die de commissie tijdens de visitatie heeft gesproken, geven aan niet erg te hechten aan formalisering rond de stage. Opvallend is, dat zij meermalen aangeven dat studenten vaak niet goed weten welk bureau voor hen het beste is om een stage te lopen. De commissie beveelt aan op dit punt verbetering aan te brengen. Voorts geven stagebegeleiders die de commissie heeft gesproken aan tijdens de stage geen contact met de school te hebben. Volgens de opleiding geldt dit slechts voor enkele studierichtingen.

Uit de stageverslagen die de commissie heeft gezien, komt (zoals reeds gemeld in paragraaf 2.3) een positief beeld met betrekking tot het geleerde naar voren. De kwaliteit en verzorging van de stageverslagen is goed. Aan de beoordeling door de opleiding wordt veel aandacht gegeven.

De commissie komt alles overziend tot de conclusie dat de stages voor de studenten zinvol zijn (stagebegeleiders waren ook erg tevreden over de stagiaires), maar dat er met betrekking tot de onderwijskundige onderbouwing en organisatie nog veel kan verbeteren. Positief waardeert de commissie dat studenten van sommige afstudeerrichtingen aan derdejaars informatie geven over hun bevindingen. Dit initiatief is voor uitbreiding vatbaar. Verder is er al een goede kaderregeling. Met name de voor stages 'lastige' afstudeerrichtingen (Fotografie, AV/programmamaken, in de toekomst ook Illustratie) verdienen extra aandacht.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **voldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding heeft duidelijke streefcijfers: voor voltijdstudenten als streefnorm een propedeuse-rendement van 75% na een jaar, 100% na twee jaar en een examenrendement van 75% na vier jaar, 95% na vijf jaar (exclusief studiestakers). De deeltijdscijfers zijn overeenkomstig. De uitval in de postpropedeutische fase zou maximaal 10% moeten zijn.

De opleiding heeft een goed zicht op doorstroom- en uitstroom gegevens van de laatste jaren. Het propedeuserendement en het examenrendement worden nog niet gehaald (de opleiding heeft een voor het beeldend kunstonderwijs gebruikelijk rendement, 50% geslaagden na zes jaar).

De opleiding is hier niet tevreden over. Ze wijst op outputfinanciering als noodzaak om dit te verbeteren, ook is er een maatschappelijke noodzaak om te komen tot een beter rendement van het kunstonderwijs. Om het rendement te verhogen heeft de opleiding al een flink aantal maatregelen genomen die de kwaliteit van instromers, selectie (aan de poort en in het eerste jaar) en de begeleiding/studeerbaarheid moeten verbeteren. De commissie heeft waardering voor de inzet van het management in dezen. Ze is van mening dat er alles aan gedaan wordt om het rendement van de opleiding op termijn te verbeteren.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding onderhoudt op verschillende manieren contacten met ontwikkelingen in het werkveld. Allereerst is er de feitelijke inbreng van docenten en gastdocenten met actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. Verder zijn er veel contacten met culturele instituten; er wordt gewerkt aan samenwerkingscontracten. Ook zijn er contacten met het werkveld (ontwerpbureaus en dergelijke), met stageverleners, geëngageerden enzovoort. De commissie vindt dat de academie zich in deze positief profileert. Er kan met recht gesproken worden van een netwerkorganisatie.

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat er nog niet voldoende systematisch gebruik gemaakt wordt van (de feedback van) deze contacten voor de beleidsontwikkeling en voor de verbetering van het onderwijs. Er is nog geen werkveldadviesraad (deze zal binnenkort starten). De internationale oriëntatie is nog te gering. De commissie vindt – met de academie – dat er wat dit betreft verbeterpunten liggen. Maar de wijze waarop de opleiding zijn netwerk organiseert, verdient een compliment.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De wetenschappelijke oriëntatie van de opleiding staat nog in de kinderschoenen. Er zijn weinig gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten/expertisecentra die voor de opleiding relevant zijn (een uitzondering hierop vormt *Ruimtelijk Ontwerp* dat meerdere contacten heeft met Technische Universiteiten, de aard en de intensiteit van deze contacten is echter nog onduidelijk). Interessant is het contact met de Katholieke Universiteit waar theoretisch geïnteresseerde studenten colleges filosofie kunnen volgen. Het voornemen is om dit uit te breiden.

Er wordt op de opleiding nog geen onderzoek gedaan. De aandacht voor relevant onderzoek lijkt – getuige de curricula – überhaupt nog erg gering. De commissie concludeert dat de wetenschappelijke oriëntatie nog onvoldoende is.

9 **De opleidingsorganisatie**

9.1 *Inrichting en structuur*

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

Academie St. Joost wordt geleid door een directeur. In verband met de samenwerking met de Academie Den Bosch functioneert deze in een gezamenlijke collegiale directie. De academie is (nog) georganiseerd op studierichtingsniveau, een uit de traditie, en niet uit een onderwijsvisie voortkomende structuur. Studierichtingen hebben een coördinator. Deze coördinatoren vormen samen met de directie het managementteam. De laatste jaren is de samenwerking tussen de studierichtingen toegenomen. Er is een uitgebreide overlegstructuur, er wordt meer inhoudelijk samengewerkt (bijvoorbeeld bij projecten). Taken worden sinds kort vastgelegd in een taakbeschrijving. Er is inspraak binnen St. Joost zelf en gemeenschappelijk met Den Bosch.

Medewerkers tonen zich tevreden over de wijze waarop besluitvorming (bijvoorbeeld over onderwijszaken) verloopt.

Toch zijn er volgens de academie nog een aantal factoren die het effectief realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit in de weg staan. Deze hebben niet zozeer met de inrichting van de academie als zodanig te maken, maar met gegevensheden als veel parttime aanstellingen, generatieverschillen, bestaande verschillen in onderwijsmotivatie en – competentie, beperkte managementcapaciteit. Het management zet zich zoveel als mogelijk in om de onderwijsorganisatie te verbeteren. De wijze waarop dit gebeurt vindt de commissie vertrouwenwekkend. De commissie ziet duidelijk sturing op onderwijsvisie, - inhoud en – vormgeving.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **goed** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De academie is bezig met een omslag in de cultuur. Lang was een ‘eilandencultuur’ dominant, maar die wordt steeds meer afgebroken. Om de interne communicatie te verbeteren heeft de academie een intranet ontwikkeld, dat goed functioneert. Deze cultuuromslag komt ook tot uiting in het onderwijs. Er zijn discussies over het beroepsbeeld (zie met name paragraaf 1.1) en er wordt gewerkt aan een duidelijker onderwijskundige onderbouwing van inhoudelijk opleidingskader en onderwijsleerproces. De beroepsgerichtheid is aantoonbaar toegenomen.

Deze vernieuwingen zijn in belangrijke mate te danken aan het management dat ook heeft gezorgd voor het draagvlak ervan. Docenten toonden zich tijdens de visitatie tevreden over de wijze waarop het management het vernieuwingsproces aanpakt. De commissie trof een plezierige werksfeer aan met gemotiveerde medewerkers.

Het zelfevaluatie rapport spreekt in de passages over cultuurverandering duidelijke taal. De strekking ervan is tijdens de visitatie bevestigd. De opleiding weet wat ze al bereikt heeft en wat er nog moet gebeuren. Het zelfevaluatie rapport beschrijft helder welke actiepunten er nog liggen. De commissie heeft waardering voor de eerlijkheid van de academie, die in het zelfevaluatie rapport ook aangeeft ‘dat de bereidheid om de onderwijsvraag en niet de ideeën en het werk centraal te stellen, soms nog te wisselend is’. Terugkomend op de evaluatievraag: de commissie vindt de cultuur binnen de organisatie zeer bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De academie geeft in het zelfevaluatierapport een heldere analyse van zijn problematiek op het gebied van personeelsbeleid. Belangrijke elementen hierin zijn vergrijzing (en daardoor beperktere inzetbaarheid), een groot aantal deeltijders, en een (te) kleine kernorganisatie. De Academie is bezig dit voor zover mogelijk aan te passen omdat – zoals ze terecht aangeeft - het vernieuwingsproces hierdoor wordt belemmerd. Studenten zien grote verschillen in motivatie tussen de docenten onderling.

Uit het zelfevaluatierapport spreekt een duidelijke visie wat er op het gebied van personeelsbeleid nog moet gebeuren, al ligt er nog geen specifiek plan. Op een aantal punten is reeds voortgang geboekt. Er wordt gericht aandacht besteed aan scholing en deskundigheidsbevordering, de interne mobiliteit (van met name onderwijsondersteunend personeel) wordt bevorderd, er zijn functioneringsgesprekken (nog niet duidelijk is of hierbij ook studentevaluaties worden betrokken). Docenten spraken zich tijdens de visitatie positief uit over zaken als taakomschrijving, deskundigheidsbevordering en betrokkenheid bij beleid. De commissie concludeert uit dit alles dat het verbeteren van het personeelsbeleid – gezien de huidige situatie – voor St. Joost geen gemakkelijke opgave is, maar dat er voortvarend aan wordt gewerkt en dat er concrete resultaten zijn geboekt.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De academie is gehuisvest in een gerenoveerd seminarie aan de rand van Breda. Er is voldoende ruimte voor werkplaatsen, theorielokalen en tentoonstellingen. De voorzieningen zijn goed. Computer- en ICT-apparatuur zouden moeten worden uitgebreid. Studenten zouden graag over meer randapparatuur (scanners en dergelijke) willen beschikken en het computerlokaal zou vaker toegankelijk moeten zijn. Ook zijn er (nog) klachten over het intranet. Dit functioneert op meerdere fronten (studie-registratie, theorie) goed, maar nog niet alle studenten hebben een computer waarmee ze thuis op intranet kunnen inloggen. Avondstudenten zijn zeer tevreden over het intranet.

De werkplaatsen zijn goed geoutilleerd, schoon, en veilig. Er werkt kundig en gemotiveerd personeel. Studenten vinden dat de werkplaatsen langer open moeten zijn en hebben behoefte aan meer begeleiding (in kwantitatieve zin). De bibliotheek is redelijk voorzien en wordt door de studenten veelvuldig bezocht.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De opleiding geeft in zijn zelfevaluatierapport aan dat “het systematisch en gestructureerd werken op het terrein van de kwaliteitszorg nog geen gemeengoed is en dat een integraal kwaliteitszorgsysteem als basis voor evaluatieactiviteiten nog nader moet worden ontwikkeld.” Dat verwondert de commissie niet. Tot voor kort richtte het kwaliteitsdenken van de academie zich immers vooral op de kwaliteit van het vakmanschap van docenten en toekomstige afgestudeerden, en minder op de kwaliteit van het onderwijsproces. Daar is nu verandering in gekomen. Er zijn overlegorganen die de kwaliteit van het onderwijs evalueren (onderwijscommissie, evaluatiecommissie), er wordt deelgenomen aan hogeschoolbreed onderzoek en de academie ontwikkelt zelf onderzoek. Zo heeft men onderzoek gedaan naar de leefwereld van studenten en de vraag wat een studie aan de academie voor hen betekent. De academie participeert in de sturingssystematiek van de hogeschool en is doende deze ook meer binnen de academie door te trekken. In het zelfevaluatierapport geeft de commissie helder aan hoe het er met de genomen initiatieven voorstaat en wat er nog moet gebeuren. Concluderend vindt de commissie dat de academie gewerkt heeft aan concrete verbeteringen op het gebied van kwaliteitszorg. Er kan echter nog niet gesproken worden van een compleet, integraal kwaliteitszorgsysteem.

11.2 Het zelfevaluatierapport

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

De opleiding heeft bij het schrijven van het zelfevaluatierapport problemen ondervonden. Oorzaak daarvan was het feit dat het zelfevaluatierapport het onderwijs op profielniveau moest beschrijven, terwijl St. Joost feitelijk nog vergaand op afdelingsniveau functioneert. De opleiding is er niet in geslaagd bevindingen op afdelingsniveau te integreren in één heldere zelfevaluatie op het niveau van profielen. In het zelfevaluatierapport worden geen kwaliteitscriteria genoemd. Een duidelijke sterkte-zwakke analyse ontbreekt. Gewenste en feitelijke situatie lopen nogal eens door elkaar heen. Dit probleem doet zich met name voor in de hoofdstukken over het inhoudelijk beroepskader en het onderwijsleerproces. De commissie zag zich voor de taak gesteld om de benodigde informatie in verschillende documenten te zoeken, te verwerken en met elkaar te vergelijken. Een lastig en tijdrovend proces. Veel adequate informatie vond de commissie in de zelfevaluaties van de afstudeer-richtingen. Op heldere wijze is hierin systematisch de gewenste situatie, de feitelijke situatie en een evaluatie beschreven. Sterke en zwakke punten komen duidelijk naar voren. De verbeteracties die worden voorgesteld, vloeien hier overtuigend uit voort. Het beleid van de academie wordt goed zichtbaar. Betrokkenen herkenden zich tijdens de visitatie in de zelfevaluaties op afdelingsniveau. De commissie heeft tijdens de visitatie het probleem met het management besproken.

Het management erkent het probleem. De commissie vindt de zelfevaluatie voldoende, ondanks het feit dat de opleiding er niet in geslaagd is één zelfevaluatierapport te produceren dat alle relevante informatie bevat.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

Academie St. Joost ondergaat een complex veranderingsproces. De academie ontwikkelt zich van een wat in zichzelf gekeerde, op vakmanschap gerichte academie, naar een academie die de blik naar buiten richt - die ontwikkelingen in het vak en het toekomstig werkveld (met name bij *Visuele Communicatie* en *Ruimtelijk Ontwerp*) als leidraad voor haar onderwijsactiviteiten neemt.

De vernieuwingsdrang van de academie is groot. Op alle fronten wordt gewerkt aan actualisering van het inhoudelijk opleidingskader en modernisering van onderwijsorganisatie. De opleiding weet waar ze naar toe wil. De commissie heeft grote waardering voor devootvarendheid waarmee het vernieuwingsproces is aangepakt. Naast dit vernieuwingsproces ligt er immers ook de samenwerking met de Academie voor Vormgeving in Den Bosch en het gezamenlijk herstructureringsplan.

De commissie deelt de zorg van het college van bestuur voor het management dat het veranderingsproces moet trekken. Hierin schuilt een zekere kwetsbaarheid. Niet alleen de (vanuit het management gestuurde) vernieuwingen moeten op deze plaats genoemd worden. Ook de positieve cultuur die er op de opleiding heerst, is van belang. Docenten zijn betrokken bij het vak en de studenten. Er wordt met veel inzet gewerkt. De "eilandenstructuur" wordt afgebroken. De relatie tussen studenten en docenten is goed. Het onderwijs wordt naar vorm en inhoud gemoderniseerd. Dat kan op de fundamenteën van een academie die zichzelf vanuit de traditie hoge eisen stelde.

Het bovenstaande heeft bijgedragen tot een groot aantal positieve oordelen van de commissie. Het betreft: het beroepsbeeld, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de samenhang en integratie binnen het curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen en studieactiviteiten, de toetsen, de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar, de studievoortgang, de studiebegeleiding en -voortgangsbewaking, de bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten, de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie, de contacten met het werkveld, de inrichting en structuur van de organisatie, het personeelsbeleid, de faciliteiten, het zelfevaluatierapport. De commissie beoordeelde de opleidingscultuur als goed.

Waar de commissie een onvoldoende oordeel heeft gegeven, is hiervoor niet één structurele oorzaak aan te wijzen. De oorzaak ligt in die gevallen in het feit dat de opleiding op het betreffende kwaliteitsaspect nog niet voldoende activiteiten dan wel beleid heeft ontplooid of gewoon 'nog niet ver genoeg is'. Het betreft: de eindtermen, de bewaking van de kwalificaties, de wetenschappelijke oriëntatie en het kwaliteitszorgsysteem.

De commissie heeft gelet op het bovenstaande eigenlijk maar één advies: Ga door op de ingeslagen weg. Aanbevelingen voor het management tijdens het veranderingsproces zijn:

- Realiseer een samenhangende set eindtermen;
- Versterk de integratie tussen de vakken en de samenwerking tussen Algemene Theorie en vaktheorie; doe meer aan vakoverstijgende activiteiten;
- Versterk de wetenschappelijke oriëntatie;
- Besteed meer aandacht aan het vastleggen van procedures;
- Zorg voor een goed kwaliteitssysteem.

13 Kengetallen St. Joost initiële opleiding

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel, voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Totaal aantal ingeschreven studenten	575	542	539	513	498	471	471	498
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	127	103	127	123	112	120	126	133
Vooropleiding instroom, havo, in %	39.7	48.8	44.1	39.5	47.5	39.3	47.9	47.1
Vooropleiding instroom, vwo, in %	15.7	17.1	15.2	14.7	13.7	19.3	14.6	12.6
Vooropleiding instroom mbo, in %	30.2	20.4	26.2	28.7	22.3	31.1	25.7	25.3
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	182	145	161	160	145	158	156	179
Totaal aantal geslaagden	72	77	93	75	99	85	87	X
Aantal geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	53	53	70	52	70	60	59	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,3	5,4	5,0	4,8	4,4	4,2	4,2	X
Aantal studiestakers	74	62	76	66	81	55	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,2	2,4	2,0	2,0	2,1	1,7	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in %	36	40	40	46.4	38.5	53	46	42
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in %	22	11	18	13	18.7	15	16	25
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in %	30	17.5	29	25	23	23	20	23

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 2 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 3 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	16	31	32	33	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	42	45	43	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	46	50	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Percentage uitval na 1 jaar	30	21	31	30	39	28	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	39	35	39	40	46	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	45	40	46	47	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	50	47	50	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	54	49	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	54	X	X	X	X	X	X	X

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel (deeltijd)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	93	100	93	74	59	49	51	44
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	14	16	22	8	10	6	7	7
Vooropleiding instroom, havo, in %	11.1	26.9	30.4	50.0	11.1	28.6	8.3	14.3
Vooropleiding instroom, vwo, in %	5.6	11.5	4.3	10.0	0.0	28.6	25.0	14.3
Vooropleiding instroom mbo, in %	22.2	30.7	21.7	20.0	77.8	0.0	25.0	35.7
Totaal aantal instromende studenten: 'instroom opleiding'	21	30	28	14	18	7	16	16
Totaal aantal geslaagden	5	13	10	18	7	8	9	X
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	3	9	7	10	5	4	4	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,9	5,0	5,3	5,2	4,8	4,8	4,8	X
Aantal studiestakers	17	13	22	12	6	1	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,2	2,4	2,2	2,0	2,0	5,0		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %	21.1	27.8	16.7	50.0	22.2	0.0	0.0	33.3
Studiestakers naar vooropleiding, vwo,%	5.3	22.2	8.3	0.0	0.0	0.0	30.0	22.2
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %	21.1	11.1	16.7	10.0	55.6	100	30.0	33.3

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 2 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 3 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	X	X	X	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	36	25	18	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	36	25	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	43	31	55	75	40	X	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	43	50	68	75	40	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	57	56	68	75	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	57	69	68	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	64	75	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	64	X	X	X	X	X	X	X

Hogeschool 's-Hertogenbosch, 's-Hertogenbosch Academie voor Kunst en Vormgeving/ St. Joost

Opleiding: Beeldende Kunst en Vormgeving

- Autonome Beeldende Kunst
- Visuele Communicatie

Visitatiedata: 13 en 14 november 2001

Samenvatting

De opleiding heeft een heel eigen identiteit. Het is een klein instituut met een sterk autonome traditie (ook voor Visuele Communicatie) en een persoonlijk, informeel klimaat. De onderwijsvisie (het onderwijs staat in het teken van de artistieke ontwikkeling van de student) is sterk bepalend voor zowel de inrichting van het onderwijs als de inrichting van de organisatie. Het is de sterkte, maar ook de zwakte van de opleiding. Sterkte, in die zin dat het leidt tot een onderwijsmodel dat consequent is doorgevoerd met veel aandacht voor de artistiek-inhoudelijke kant van het onderwijs en de intensieve begeleiding van de student, zwakte omdat er (te) weinig aandacht is voor de voorbereiding op de beroepspraktijk (bij de opleiding Visuele Communicatie). Het concretiseren van het onderwijsproces (het omschrijven van doelen per programmaonderdelen, het toedelen van de studielast) en de organisatieontwikkeling (personeelsbeleid, kwaliteitszorg) zijn ook geen sterke punten. Dit heeft ook te maken met de geringe omvang van de opleiding. Het vastleggen van procedures lijkt niet nodig. De opleiding besteedt de kostbare tijd aan het onderwijs. Het management heeft gezien de geringe omvang weinig tijd voor beleidsontwikkeling. Gemeten aan de hand van het beoordelingskader komt de commissie daardoor op een aantal onvoldoendes met betrekking tot onderwerpen die de meer procedurele, beleidsmatige kant van de opleiding betreffen.

Inleiding

Aan de Hogeschool 's-Hertogenbosch studeren per 1 oktober 2000 ruim 5100 studenten en er werken ruim 450 medewerkers. De Hogeschool verzorgt 16 opleidingen in vier sectoren: Kunst en Vormgeving, Economie, Techniek en Sociaal Agogisch.

Vanaf 1 januari 2001 is er sprake van bestuurlijke samenwerking tussen de Hogeschool 's-Hertogenbosch en de Hogeschool Brabant.

De Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving verzorgt de opleiding Autonome Beeldende Kunst en de opleiding Visuele Communicatie. Beide opleidingen hebben een goeddeels gemeenschappelijke propedeuse. De opleiding telde in het studiejaar 99-00 318 studenten. Er werken 28 docenten (11 fte). Sinds september 2000 heeft de opleiding een samenwerkingsverband met de Academie St. Joost in Breda (onderdeel Hogeschool Brabant). De bedoeling is dat beide Academies op termijn samengaan in één Academie, met één directie en twee vestigingsplaatsen. Hiertoe is een gezamenlijk Herstructureringsplan 2000-2004 opgesteld. Het profiel van de 'nieuwe' Academie zal zich in de komende jaren in een geleidelijk proces ontwikkelen.

Het 'gezicht' en de huidige kwaliteiten van Academie St. Joost en de Academie voor Kunst en Vormgeving vormen het uitgangspunt.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** adequate, eigen visie op het beroep en het (internationale) beroepenveld (werkveld) waarvoor wordt opgeleid. De explicitering behoeft verbetering.*

De opleiding streeft naar een zo breed mogelijke opleiding tot professioneel beeldend kunstenaar of vormgever. Professioneel betekent volgens de opleiding dat afgestudeerden beschikken over een eigen artistieke identiteit. De opleiding stelt zich ten doel de individuele artistieke ontwikkeling van de studenten te bevorderen en deze doelstelling is richtinggevend voor de keuze van het onderwijsaanbod en de didactiek. De nadruk op de artistieke ontwikkeling geldt niet alleen voor studenten die Autonome Kunst doen, maar ook voor studenten Visuele Communicatie. De opleiding beschouwt als kernvermogens die kunstenaars en vormgevers in dezen moeten ontwikkelen: de artistieke identiteit; het beeldend vermogen (het vermogen ideeën uit te drukken in beelden); in staat zijn tot een analytische, procesmatige manier van werken (beeldonderzoek); het bezit van technische vaardigheden op de gekozen disciplines; in staat zijn tot disciplineoverschrijdend werken; brede kunsttheoretische kennis en inzicht en ondernemende vermogens.

De commissie vindt dat de opleiding haar beroepsprofiel nog te weinig expliciteert. De opvattingen die de opleiding (in documenten) naar buiten brengt gaan voor het merendeel over de onderwijsvisie en de visie op het beeldend vak, maar niet expliciet over de beroepsuitoefening en wat daar aan vaardigheden voor nodig is (De studiegids is wat dit betreft wel helder). Tijdens de visitatie heeft de commissie genoeg informatie gekregen om het beroepsbeeld alsnog te achterhalen. De opleiding heeft naar de mening van de commissie een helder beeld van wat de hedendaagse autonoom werkende kunstenaar is, hoe hij of zij functioneert in zijn beroepenveld en wat daar voor nodig is. De opleiding vindt de artistieke ontwikkeling belangrijk, maar richt de blik ook op de kunstwereld waarin de student na zijn afstuderen moet functioneren. De visie op het beroepsbeeld van Visuele Communicatie is eveneens duidelijk. De opleiding vindt het belangrijk dat een ontwerper een opdracht met een autonome visie benadert, dus bij een opdracht zoveel mogelijk de eigen creativiteit inzet. De commissie is het hiermee eens, maar vindt dat de opleiding zich soms wat te weinig rekenschap geeft van het feit dat een ontwerper in een toegepaste context werkt.

De academie profileert zich sterk op artistiek niveau (autonoom karakter, beeldonderzoek, domeinoverschrijding). De commissie heeft hiervoor waardering. Daar staat tegenover dat de opleiding volgens de commissie in zijn algemeenheid veel aandacht schenkt aan de artistieke ontwikkeling en minder aan de zakelijke en commerciële kant van de beroepsuitoefening. De academie komt soms wat naar binnen gekeerd over. De kunstenaar moet zich volgens de opleiding bewust zijn van zijn maatschappelijk functioneren maar dit komt niet consequent in de visie van de opleiding terug.

De opleiding ziet volgens het zelfevaluatie-rapport ook de noodzaak tot verdere explicitering van het beroepsbeeld. Aan de ene kant vindt ze dat ze een eigen visie heeft, aan de andere kant stelt

ze in het zelfevaluatie-rapport vast dat een verdere explicitering en uitbouw van de eigen identiteit (ten opzichte van het landelijk profiel) wenselijk is, mede in het kader van de herstructurering 2000-2004. De commissie onderschrijft dit.

De commissie beveelt aan bij de herstructurering het bestaande beroepsbeeld voor Autonom en Visuele Communicatie te expliciteren en zich daarbij met name voor Visuele Communicatie meer rekenschap te geven van de maatschappelijke context van het beroep.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De opleiding beschikt niet over een set samenhangende eindtermen. De opleiding heeft tijdens het gesprek met de visitatiecommissie aangegeven dat ze er bewust voor gekozen heeft de eindtermen (voor met name Autonome Kunst) niet gedetailleerd uit te schrijven. Het bevorderen van de eigen – specifieke – ontwikkeling van de student laat zich lastig rijmen met algemeen geformuleerde eindtermen. De opleiding heeft wel na te streven kernvermogens geformuleerd (zie paragraaf 1.1). Deze kernvermogens zijn volgens de commissie op zich adequaat, maar niet volledig genoeg. Het ontbreekt aan theoretische reflectie en bij Visuele Communicatie aan een visie op de maatschappelijke functie van het vak.

Op het moment van visitatie waren er voor een aantal curriculumonderdelen/domeinen afzonderlijk eindtermen geformuleerd. De propedeuse en de theorie hebben ‘eigen’ eindtermen. De commissie vindt het jammer dat de theorie apart wordt behandeld. De opleiding is hier zelf ook niet tevreden over: tijdens de visitatie heeft ze nadrukkelijk de wens tot integratie van theorie en praktijk uitgesproken. Voor Autonome Kunst sluit de opleiding aan bij de kwalificaties die in *Beroep Kunstenaar* genoemd worden. Voor Visuele Communicatie is dat niet gedaan. De opleiding heeft hiervoor zelf een aantal eindtermen geformuleerd. Het geheel van eindtermen/kernvermogens zoals de opleiding dat omschrijft heeft te weinig samenhang en geeft geen voldoende duidelijk beeld van de kennis, vaardigheden, inzichten en beroepshouding waarover de studenten aan het einde van de opleiding moeten beschikken.

Impliciet (naar de mening van de commissie te weinig uitgesproken) is uit de eindtermen op te maken dat de opleiding belang hecht aan kennis van de historische achtergronden van het beeldend vak, de eigen visie op de ontwikkeling van het vak en het vermogen verbaal te kunnen communiceren over het werk. Voor het verwerven van kennis van de zakelijke beroepspraktijk zijn nauwelijks eindtermen geformuleerd

De opleiding constateert zelf ook dat ze er nog niet in geslaagd is op adequate wijze eindtermen te formuleren. De commissie vindt het terecht dat de opleiding (ook in het kader van de herstructurering) eindtermen wil gaan ontwikkelen/gebruiken die gerelateerd zijn aan de relevante startkwalificaties uit het rapport *Beroep Kunstenaar*. De eindtermen zijn volgens de commissie in de praktijk nu teveel afhankelijk van de samenstelling van het aanwezige docententeam. Het

formuleren van duidelijke eindtermen in combinatie met een expliciet beroepsbeeld zal de opleiding naar de mening van de commissie sterker maken en kan behulpzaam zijn bij de profilering van de Academie tijdens het fusieproces.

2 Curriculum

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding heeft ervoor gekozen de leerdoelen van de programmaonderdelen c.q specialisaties globaal te omschrijven (met uitzondering van de theorie die gedetailleerde eindtermen en leerdoelen kent). Voor de afzonderlijke programmaonderdelen van het praktijkvak (vakken, instructies) zijn dus geen leerdoelen geformuleerd (die weer zijn gerelateerd aan de eindtermen). Dit heeft te maken met de visie van de Academie: het onderwijs moet de individuele ontwikkeling van de student bevorderen. Daarom werkt de opleiding met een opener benadering. De ontwikkeling van de student wordt elk half jaar gemeten in de vorm van een totaalbeoordeling van alle vakken.

Het onderwijsprogramma is in grote lijnen in de studiegids beschreven en op zich helder. Het programma gaat van algemeen naar specifiek. Het eerste jaar is oriënterend. Daarna kan men kiezen voor Autonome Kunst met als specialisatie Schilderen, tekenen en andere media (STEAM), Beeldhouwen en andere media (BEAM) of Keramiek en andere media (KEAM). Naast Autonome Kunst biedt de opleiding Visuele Communicatie aan met als specialisaties grafische vormgeving en illustratie. In het vierde jaar richt de student zich in het geheel op een eigen werkplan voor een eindexamenpresentatie. Studenten Visuele Communicatie/grafische vormgeving lopen dan ook stage. Er zijn geen keuzevakken. De commissie kan dit volgen: het curriculum en de opdrachten die daarin gegeven worden bieden de student voldoende vrijheid om eigen interesses uit te diepen.

De commissie heeft tijdens de visitatie geconstateerd dat de informatie in het eerste jaar over de verschillen in beroepsuitoefening tussen Autonome Kunst en Visuele Communicatie kan worden verbeterd. De student maakt wel kennis met de 'buitenwereld': via museumbezoek, galeriebezoek, gastdocenten enzovoort.

In het tweede jaar wordt veel met opdrachten gewerkt. De opdrachten BEAM en STEAM werden door de commissie als helder gesteld en relevant beoordeeld. Opdrachten KEAM waren tijdens de visitatie niet aanwezig. De commissie kon in de ter inzage liggende opdrachten van Visuele Communicatie geen duidelijke lijn herkennen. De opdrachtstelling was vaak vaag en weinig gericht op het werken met nieuwe media.

In elk studiejaar zijn er voor alle studenten incidentele programmaonderdelen voor alle studenten (studium generale, lessen van gastdocenten). Ze leveren een belangrijke bijdrage aan het informeren over relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen binnen het vakgebied/de beroepspraktijk. Het programma is divers en van goede kwaliteit.

De commissie stelt vast dat het programma breed is en dat er veel wordt gedaan aan de actualiteit. De wijze waarop het onderwijs wordt aangeboden geeft de studenten veel ruimte voor experimenteren en voor het (binnen de opdrachten) uitdiepen van eigen interesses en talenten. Tegelijkertijd heeft de aanpak van de opleiding vanuit onderwijskundig oogpunt gezien risico's. De nadruk op de individuele ontwikkeling kan tot gevolg hebben dat de student niet alle informatie krijgt die hij in principe nodig zou kunnen hebben. De effectiviteit van het onderwijsleerproces hangt af in hoge mate af van de individuele student en de kwaliteit van de begeleiding van de docent. De commissie heeft het geheel overziend een positieve indruk van het onderwijsprogramma, maar dringt erop aan het programma meer te expliciteren.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen.*

In de *propedeuse* vindt beperkt een externe oriëntatie op de beroepspraktijk plaats. Er zijn projectweken, bezoeken aan galeries en musea en er komen gastdocenten. De doelstellingen hiervan zijn niet omschreven.

Bij de opleiding *Visuele Communicatie* wordt in het tweede en derde jaar aandacht besteed aan de beroepspraktijk door opdrachten, excursies en de inzet van gastdocenten. In het derde jaar bestaat beperkt de mogelijkheid praktijkervaring op te doen in de Academie Ontwerp Studio (AOS) waar opdrachten van binnen en buiten de Academie uitgevoerd worden. De commissie vindt deze studio een goed initiatief. Studenten ervaren dit als leerzaam.

In het vierde jaar biedt de opleiding de zesdaagse cursus "Ondernemen is een kunst" aan, waarin de financiële en organisatorische kant van de beroepspraktijk wordt belicht. Uit gesprekken met studenten blijkt dat de waardering voor de inhoud van deze cursus wisselend is. Sommigen geven aan op het moment dat de cursus gegeven wordt teveel bezig te zijn met het eigen afstudeerwerk en daarom niet voldoende aandacht voor de cursus te hebben. Anderen hadden de betreffende cursus liever eerder in het curriculum gezien. Algemeen is de overtuiging van de afgestudeerden dat de opleiding te weinig doet aan het aanleren van vaardigheden als prijsbepaling, onderhandelen enzovoort.

Het is echter bekend dat studenten tijdens de opleiding vaak weinig interesse hebben voor de zakelijke beroepspraktijk. De commissie beveelt aan ook na afsluiting van de academietijd hiervoor cursussen aan te bieden of terugkomdagen te organiseren.

De opleiding *Autonome Kunst* kent geen stage. Een stage in traditionele zin is voor zo'n opleiding ook niet zinvol. In het derde jaar van Autonome Kunst bestaat de mogelijkheid tot deelname aan internationale uitwisselingsprojecten en het zelf produceren van tentoonstellingen. In het vierde jaar worden voortgezette opleidingen Beeldende Kunst en Vormgeving, werkplaatsen en fondsen bezocht en vinden gesprekken plaats met oud-studenten, galeriehouders en curatoren. De

commissie vindt dit een goede voorbereiding op de beroepspraktijk. Studenten geven wel aan dat meer aandacht moet worden besteed aan het leren presenteren/beschrijven van het eigen werk.

Bij *Visuele Communicatie* is er in het vierde jaar een verplichte stage. Bij *illustratieve* vormgeving is een stage moeilijk te realiseren. Dit beroep speelt zich in het freelance-circuit af. Daardoor is niet altijd een geschikte praktijkopdracht beschikbaar. Studenten oriënteren zich middels onderzoek wel op een eigen richting en proberen contacten te leggen. Aan het begin van het vierde jaar doen de studenten een schaduwopdracht waarin zo goed mogelijk de praktijk wordt nagebootst. Ze doen dit bij voorkeur in overleg met een bestaande opdrachtgever (dit hangt af van diens bereidheid) en gaan langs bij werkgevers op het door hun gekozen gebied (bijvoorbeeld uitgevers, reclamebureaus enzovoort) om te achterhalen welke eisen die bij een opdracht stellen. Er wordt van hen veel zelfredzaamheid verwacht bij het maken van de keuze en daarna het leggen van contacten (langsgaan met eigen portfolio) voor de schaduwopdracht. De commissie vindt dit leerzaam. De studenten worden hierdoor op een realistische manier met de beroepspraktijk geconfronteerd – terwijl men tegelijkertijd nog op de docenten kunnen terugvallen.

De onderwijskundige onderbouwing alsmede de organisatie en begeleiding van de *stages grafische* vormgeving zijn onvoldoende. Er zijn geen duidelijke doelen geformuleerd. De commissie heeft geen stagehandleiding gezien. Ook kreeg de commissie geen zicht op afspraken waarin is vastgelegd op welke wijze de kwaliteit en het niveau van de stage beoordeeld worden en om wat voor soort opdrachten het gaat. Of de activiteiten die tijdens de stage worden uitgevoerd relevant zijn voor de beroepsuitoefening wordt uit het zelfevaluatierapport en het tijdens de visitatie ter inzage gelegde materiaal niet voldoende duidelijk. De commissie heeft door de gesprekken met stageverleners en studenten de indruk gekregen dat dit wel het geval is, maar heeft hiervoor geen garantie.

De opleiding vindt dat het werkplaatsachtige karakter, de atelierachtige inrichting van het curriculum, het incidentele programma en de gekozen werkwijze op zichzelf al uitdrukking zijn van confrontatie met de beroepspraktijk. De commissie is het hier op zich mee eens, maar maakt de kanttekening dat het – met name voor Autonome Kunst - “werken in een beschermde omgeving blijft”.

Samenvattend beoordeelt de commissie de confrontaties met de beroepspraktijk voor Autonome Kunst en illustratieve vormgeving als goed respectievelijk voldoende, die voor grafisch ontwerp zijn onvoldoende duidelijk uitgewerkt.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De opleiding beschrijft de studielijn in de studiegids. Bij alle opleidingen staat de artistieke identiteit en het eigen beeldend vermogen centraal en dit kan (ook volgens de commissie) als een rode draad worden beschouwd.

De opleiding geeft voor Autonome Kunst in het zelfevaluatierapport aan dat de samenhang zit in de opzet van het curriculum (zie 2.1). De commissie kan de opleiding hierin wel volgen, maar vindt de samenhang nog te weinig geëxpliciteerd. Het theorie-onderwijs (kunstgeschiedenis) richt zich met name op de twintigste eeuw en de kunstpraktijk. De commissie vindt dit goed aansluiten bij het zelf beeldend bezig zijn van de studenten. De commissie juicht het toe dat er bij Autonome Kunst wordt gewerkt aan integratie tussen theorie en praktijk (theoriedocenten werken samen met praktijkdocenten en kijken waar in de praktijk accenten gelegd kunnen worden op het gebied van kunstgeschiedenis, cultuurbeschouwing, filosofie, esthetica en vakgeschiedenis).

Bij Visuele Communicatie is de opleiding verdeeld in twee fasen: visueel vocabulaire (2de jaar) en ontwerpproces (3de jaar). De fasen sluiten blijkens de omschrijvingen in het zelfevaluatierapport goed op elkaar aan maar de terminologie is volgens de commissie weinig verhelderend en de commissie mist nadere explicatie. De integratie tussen het theorieonderwijs en Visuele Communicatie is nog onvoldoende. Studenten hadden tijdens de visitatie met name kritiek op het feit dat er te weinig aan de geschiedenis van de grafische vormgeving werd gedaan. De commissie sluit zich aan bij de studenten en beveelt aan dit te verbeteren.

De studenten zijn volgens het studententevredenheidsonderzoek in de opneenvolgende jaren redelijk tevreden over de wijze waarop de studieonderdelen op elkaar zijn afgestemd en aansluiten (in 2000 3.3 op een vijfpuntsschaal). De commissie vindt dat er in de opbouw over de jaren heen voldoende samenhang is in het programma. Die samenhang zou echter nader geëxpliciteerd moeten worden. De samenhang tussen theorie en praktijk is (met name bij Visuele Communicatie) nog onvoldoende. De opleiding wil de afstemming van de theorieonderdelen op de vakonderdelen ook verbeteren, maar geeft aan dat er nog geen echte overlegstructuur is om deze afstemming te realiseren. De commissie beveelt aan hieraan te gaan werken; de opleiding kan in deze profiteren van zijn kleinschaligheid.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn volgens de commissie **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Tijdens de visitatie heeft de commissie geconstateerd dat werkveld en stagebegeleiders tevreden zijn over de kwalificaties van afgestudeerden. Zij benadrukken de 'open mind' van de afgestudeerden. Afgestudeerden beschikken volgens hen over zoveel bagage dat ze flexibel zijn en veel richtingen uit kunnen. Stageverleners waarderen de breedheid van de opleiding en de gedrevenheid van de studenten.

Afgestudeerden zijn zeer positief over de bagage die ze hebben meegekregen, maar geven in de gesprekken ook aan een aantal specifieke beroepsvaardigheden te missen. Afgestudeerden van

Visuele Communicatie gaven aan voldoende vakkennis in huis te hebben, maar signaleerden in de beroepspraktijk een tekort aan bedrijfsmatige kennis (ondernemerschap). Afgestudeerden van Autonome Kunst waardeerden eveneens de kwaliteit van het beeldend onderwijs, maar noemden een tekort aan vermogen om het eigen werk te beschrijven en te presenteren.

De opleiding geeft aan dat gecommiteerden doorgaans positief zijn over het afstudeerwerk Autonome Kunst (in hoeverre dit ook geldt voor Visuele Communicatie wordt dit niet duidelijk).

De mening van de commissie over het niveau van de afstudeerscripties Visuele Communicatie is positief. Studenten van Visuele Communicatie moeten een essay schrijven dat een relatie heeft met het praktisch afstudeerwerk. De commissie heeft hier goede voorbeelden van gezien. Voor Autonome Kunst hanteert de opleiding een onconventionele aanpak die op zich goed past bij het domein. De benaming 'theorie' in traditionele zin (een theoretisch kader te schetsen, relevante feiten verzamelen) is hier eigenlijk niet van toepassing. Studenten van Autonome Kunst schrijven een scriptie of verslag of maken een verzameling beeldmateriaal. Het onderwerp ligt binnen de eigen belevingswereld en/of op het terrein van de kunst (dit is soms niet te scheiden). De commissie heeft interessante en originele voorbeelden gezien.

De commissie concludeert op grond van het bovenstaande dat de kwalificaties van de studenten over het geheel genomen voldoende zijn. De opleiding wil een manier ontwikkelen om de toereikendheid van de kwalificaties te meten. De commissie juicht dit toe, en beveelt aan dit in samenhang met het ontwikkelen van eindtermen te doen. De commissie beveelt ook aan om tijdens het verbetertraject de aanpak van de afstudeerwerken Autonome Kunst ter discussie te stellen.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft geen methode om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van de afgestudeerden te toetsen. Ze doet wel mee aan de HBO-monitor, maar hieruit mogen gezien de geringe respons eigenlijk geen conclusies worden getrokken. Ze ook voert gesprekken: gesprekken met afgestudeerden, met gastdocenten (over de kwaliteit van het onderwijs), met mensen uit de beroepspraktijk (over de kwalificaties van afgestudeerden) en met gecommiteerden. Er zijn echter geen terugkomdagen voor afgestudeerden. Afgestudeerden worden niet jaarlijks bevraagd over de relevantie van de eindtermen en het curriculum. Ook met het werkveld is in die zin geen structureel contact. Kortom: er ontbreekt een beleid om de kwalificaties van afgestudeerden systematisch te meten en (indien nodig) verbeteracties te ontwerpen. Dit leidt de commissie tot het oordeel onvoldoende.

De opleiding constateert zelf ook in het zelfevaluatierapport dat de bewaking van de kwalificaties onvoldoende is. Ze wil een eigen onderzoeksmethode ontwikkelen om de afgestudeerden enkele jaren te kunnen volgen. De commissie raadt de opleiding aan ook een onderzoek onder werkgevers/ stageverleners op te gaan zetten.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding heeft als visie op het onderwijzen dat de studenten het meest effectief leren in een situatie die sterk lijkt op de latere beroepspraktijk (leren in een realistische taakomgeving). Daarnaast vindt de opleiding dat de werkvormen moeten bijdragen aan het individuele vermogen tot het permanent creëren van beelden als antwoord op een geïnterpreteerde (eigen) vraag, (eigen) opdracht of gedrevenheid. De commissie vindt het werken in de opleiding niet helemaal vergelijkbaar met de beroepspraktijk, maar is er niettemin van overtuigd dat de opleiding erin slaagt om de studenten een onderwijsklimaat te bieden dat hen stimuleert in hun ontwikkeling. Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat zij de wijze waarop de docenten begeleiden als bijzonder stimulerend ervaren. Ook staan de studenten uitermate positief tegenover de opzet van het onderwijs, dat allerlei mogelijkheden tot contacten tussen de disciplines biedt. Het feit dat men van alle werkplaatsen gebruik kan maken, wordt eveneens als positief ervaren. De commissie waardeert de intensiteit van de begeleiding op de opleiding als positief.

De werkvormen van het praktijkvak zijn volgens de commissie voldoende adequaat om de doelstelling van de opleiding te realiseren. De commissie merkt hierbij op dat de keuze van de werkvormen niet expliciet in opleidingsdocumenten is beschreven (de studiegids geeft wel goed inzicht in de lespraktijk). De werkvormen passen goed bij de leerdoelen van de opeenvolgende fases van de studie en stimuleren de zelfstandigheid. De commissie ziet een duidelijk verband tussen de werkvormen en onderwijsvisie van de opleiding. De werkvormen dragen bij aan de vorming van de voor het vak benodigde attitude.

De commissie vindt de werkvormen behorend bij de theoretische onderdelen adequaat. Ze bestaan voor een deel uit hoorcolleges, verder worden er discussies gehouden, (schrijf)vaardigheden ontwikkeld en opdrachten uitgevoerd. De werkvormen (veelal het schrijven van recensies) bevorderen volgens de commissie het reflecterend vermogen en het verbaliseren.

De commissie heeft veel waardering voor de activiteiten die zorgen voor inhoudelijke verdieping en verbreding: workshops, lessen van gastdocenten, studium generale enzovoort.

De onderwerpen zijn actueel of filosofisch van aard, de gastdocenten gerenommeerd.

Het studiemateriaal op het gebied van theorie is gering: er is onder andere een reader over technische vaardigheden en een leeswijzer bij kunstgeschiedenis. Verder is er weinig 'vast' materiaal: er wordt vanaf het tweede jaar niet meer gewerkt met een leerboek voor kunstgeschiedenis maar aan de hand van recensies, tentoonstellingen enzovoort. De commissie vindt dit een goede aanpak.

De boekenlijst van Visuele Communicatie werd door de commissie als niet up to date beoordeeld. De commissie vond de materialenlijst ouderwets. Studenten moeten bij opdrachten veel gebruik maken van de mediatheek, dit verloopt volgens hen naar tevredenheid.

De commissie heeft ook kritiek: de opdrachten van Visuele Communicatie zijn nog te weinig beroepsgericht en de integratie tussen theorie en praktijk kan nog verbeteren. De opleiding vindt dit laatste ook en is van plan hieraan te werken (zie ook 2.3). Samenvattend is het oordeel van de commissie over de werkvormen voldoende.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding op een onorthodoxe wijze omgaat met de beoordelingen van het praktijkvak. Deze beoordeling richt zich met name op de artistieke ontwikkeling van de student en is dus onlosmakelijk verbonden met de onderwijsvisie van de opleiding. De ontwikkeling wordt (na 'voorbeoordelingen') per half jaar gemeten aan de hand van het werk dat in die periode gemaakt is. Dan worden ook al dan niet studiepunten over het betreffende semester toegekend. De wijze waarop de opleiding met studiepunten omgaat heeft bij de commissie bevreemding gewekt. De opleiding verantwoordt dit naar de wet door een half jaar een studie-eenheid te noemen. De commissie heeft geconstateerd dat de inspectie de zaak tegen het licht heeft gehouden en in orde heeft bevonden.

In principe worden gedurende de hele studie voor het praktijkvak bij elke periode dezelfde competentiegebieden (analyse, onderzoek en ideevorming, visualisatie en vormgeving, presentatie, inzet) als criteria gebruikt. Studenten zijn hier dus goed van op de hoogte. De tijdens het traject te bereiken niveaus (bijvoorbeeld per leerjaar) staan niet op papier. De commissie heeft met docenten gesproken over de competentiegebieden en met name gevraagd op grond waarvan docenten vaststellen dat er een eindniveau is bereikt dan wel bereikt kan worden. De commissie constateert dat ervaring en kennis van het beeldend vak (door zelf ook in de beroepspraktijk werkzaam te zijn) daarbij een belangrijke rol spelen. 'Harde' criteria ontbreken. De commissie vindt dat de opleiding de criteria – voor zover dat kan – nader moet expliciteren.

De toetsing van de theorieonderdelen vindt plaats via individuele bespreking van opdrachten, tentamens, essays, scripties en papers.

De commissie heeft geconstateerd dat de studenten grosso modo tevreden zijn over de wijze van beoordelen en de feedback. Uit bestudering van beoordelingsformulieren kreeg de commissie de indruk dat hier consciëntieus mee omgegaan werd. Er wordt door de studenten geen discrepantie tussen de 'voorbeoordelingen' en de totaalbeoordelingen gesignaleerd. Studenttevredenheids-onderzoeken gaven steeds een waardering van 3.2 op een vijfpuntsschaal aan. Studenten merken wel op dat de criteria op het beoordelingsformulier hen niet altijd evenveel zeggen en dat de schriftelijke toelichting wat hen betreft uitgebreider mag, temeer daar een aantal opmerkingen tijdens de beoordeling zelf op dat moment langs de studenten heen gaat. In dat verband wordt het positief gewaardeerd dat studenten na de beoordeling langs kunnen komen voor een toelichting. De commissie heeft eveneens ervaren dat conclusies van beoordelingen soms moeilijk te volgen waren. In die zin kan de diepgang van de beoordeling op schrift worden verbeterd.

Een punt apart is het eindexamenwerk Visuele Communicatie. De opleiding vraagt een zelf opgesteld programma wat niet iedere student blijkt aan te kunnen. Tegelijkertijd signaleert de opleiding dat men in de beroepspraktijk vaak met opdrachtsituaties heeft te maken. Studenten voelen zich – zo hebben ze de commissie tijdens de visitatie gemeld - in het diepe gegooid en zouden in het derde jaar meer voorbereiding willen hebben. De commissie vraagt zich – in navolging van de opleiding – af of deze studenten wel moeten afstuderen op zelf opgestelde programma's en beveelt aan de opzet van het eindexamenwerk kritisch te bezien.

Over het geheel genomen vindt de commissie de wijze van toetsing inhoudelijk adequaat gegeven het leerdoel van de opleiding. Studenten worden – ook naar eigen zeggen – op tijd tegen gehouden als zij zich niet voldoende ontwikkelen. De wijze van toetsen zelf (studiepunten per half jaar) en het 'kunnen blijven zitten' in het derde en vierde jaar vindt de commissie in principe in strijd met de studeerbaarheid. De commissie beveelt aan om het beoordelingsformulier bij te stellen en de eindexamenopdracht voor Visuele Communicatie kritisch te bezien.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding ontplooit verschillende voorlichtingsactiviteiten: open dagen, voorlichtingsactiviteiten op middelbare scholen, het verspreiden van schriftelijk materiaal, voorlichting op de opleiding aan decanen en docenten uit het middelbaar onderwijs. Er is geen specifiek wervingsbeleid voor allochtone studenten.

Potentiële studenten dienen te voldoen aan de WHW- eisen. Daarnaast vindt er een selectieonderzoek plaats. Er is een toelatingscommissie die vaststelt of de potentiële student beschikt over voldoende artistieke capaciteiten, een goede werkhouding en motivatie. Dit gebeurt aan de hand van meegebracht werk, een thuisopdracht en een gesprek. De kandidaat ontvangt aan het einde van de selectiedag de uitslag. De criteria m.b.t. de artistieke eisen heeft de commissie niet in documenten aangetroffen. Het is de commissie opgevallen dat er verschillend met het selectieonderzoek wordt omgegaan: sommige studenten kunnen naar eigen zeggen zo terecht en hoeven niet(geen) of nauwelijks werk te laten zien. De commissie vindt dit geen goede zaak omdat zo de kans ontstaat dat studenten de opleiding binnen komen die er niet thuis horen.

Bij zij- instromers kijkt een ad hoc commissie van de gewenste vakopleiding naar de capaciteiten van de student en of deze daarmee kan aansluiten op het programma in het door hem of haar gekozen studiejaar. De criteria die hiervoor gebruikt worden, zijn niet geëxpliciteerd en niet van tevoren bekend. Dat lijkt de commissie ook een lastige zaak: het gaat om individuen. Voor studenten voor wie Nederlands niet de moedertaal is, kan uitdrukingsvaardigheid in het Nederlands of Engels ook een toelatingscriterium zijn.

De effectiviteit van de selectie- en aansluitingsmechanismen wordt beperkt geëvalueerd. De studenten geven aan tevreden (3.3 op een 5- puntsschaal) te zijn over de aansluiting op de opleiding en de voorlichting.

De opleiding heeft een aantal bijzondere projecten met betrekking tot de voorbereiding op het eerste jaar ontwikkeld. Zo is er de ZaterdagAcademie, een gezamenlijk initiatief van Den Bosch en Breda (en ook in beide plaatsen gegeven). Deze omvat een oriëntatiecursus en een vooropleiding. Voor leerlingen die de ZaterdagAcademie hebben gedaan geldt een aparte toelatingsprocedure. Voorts is er, samen met andere Academies in de regio, contact met de MBO- opleiding ABCreatief in Den Bosch (een éénjarige dagopleiding die leerlingen voorbereidt op kunstonderwijs op HBO-niveau). Er is een begin gemaakt met samenwerking met scholen waar leerlingen CKV volgen. De commissie vindt dit een goed initiatief.

Met betrekking tot het propedeusejaar heeft de commissie geconstateerd dat er geen bijzondere maatregelen worden genomen om studieproblemen/deficiënties te verminderen. Daar staat volgens de commissie tegenover dat het op individuele feedback gerichte systeem van begeleiden er voor zorgt dat problemen snel kunnen worden onderkend.

Gelet op de grote hoeveelheid activiteiten die bedoeld zijn om de kwalitatieve instroom te verbeteren boordeelt de commissie dit evaluatiepunt als voldoende. Ze beveelt wel aan te werken aan de beleidsmatige inbedding (zoals de evaluatie van selectie en aansluitingsactiviteiten).

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **voldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

Als de student aan het eind van het eerste jaar geen punten heeft behaald (zie paragraaf 4.2), krijgt hij een bindend negatief studieadvies. Als selectie voor de verdere studie voldoet deze procedure volgens de commissie – de geschiktheid voor het beroep is volgens de commissie in dit stadium nog moeilijk te meten. De criteria voor de beoordeling zijn steeds dezelfde en bij alle betrokkenen bekend. Het betreft: analyse, onderzoek en ideevorming, visualisatie en vormgeving, presentatie en inzet/betrokkenheid.

Het propedeutisch jaar heeft ook een functie bij de keuze voor één van de twee vakopleidingen en de verschillende mogelijkheden daarbinnen. Daartoe wordt binnen de propedeuse in het tweede semester aandacht besteed aan de vakopleidingen en de specialisaties daarbinnen. De studiekeuze wordt uitvoerig met de studenten doorgenomen. De opzet van de Opleiding (het werkplaatsmodel) maakt dat studenten makkelijk bij andere studenten kunnen rondkijken. Studenten zijn tevreden over deze gang van zaken. Los daarvan hebben studenten het gevoel dat ze bij een verkeerde

keuze alsnog vrij gemakkelijk kunnen overstappen. Doordat ze veel met andere media kunnen werken, voelen ze zich ook niet op een vakstudie vastgepind. Resumerend vindt de commissie het selectie- en verwijzingsbeleid van de opleiding voldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **onvoldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

Uit onderzoek blijkt dat studenten in normale lesweken tussen de 34 en 37 uur aan de studie besteden en dat zij de opleiding zwaar vinden. Het oordeel over de studeerbaarheid is volgens het hogeschoolbrede onderzoek echter voldoende. De opleiding doet niet regelmatig onderzoek naar de studielast. Zij heeft de commissie gemeld dat hierover onderling overleg is tussen collega's en dat men bij signalen van een te zware studielast opdrachten op elkaar afstemt of studenten bij meerdere vakken aan dezelfde opdracht laat werken. Een andere manier om klachten over te zware studielast op te vangen is veranderingen aan te brengen in de verdeling huiswerk/werk in de begeleide tijd. De commissie vindt dit alles erg impliciet. Veel hangt af van de kwaliteit van het onderling overleg. De commissie mist opvattingen over een zo goed mogelijke spreiding van de studielast. De opleiding rekent niet met studiepunten per vak maar per half jaar. Dat maakt de studielast ondoorzichtig. Er is geen document waarin een relatie wordt gelegd tussen de inhoud van het programma en de geschatte studielast: er zijn geen normen voor de geschatte studielast van de verschillende programmaonderdelen geëxpliciteerd.

Er zijn volgens de commissie voldoende mogelijkheden tot herkansing (studenten kunnen bij onvoldoende beoordelingen in het volgende semester aan de zwakke punten doorwerken). Het systeem van 'kunnen blijven zitten' in het tweede en derde jaar vindt de commissie in strijd met de studeerbaarheid omdat hierdoor de studievoortgang belemmerd wordt.

Het systeem van beoordelen schept duidelijkheid voor de studenten. Studenten weten voor het hele jaar wanneer de beoordelingen zijn en wat de eisen zijn die daarbij horen en kunnen hun studie daarom wel goed plannen. De uitslag (van het praktijkvak) is direct bekend. Over het teruggeven van werk voor theorie zijn geen klachten.

De commissie komt alles bijeengenomen toch tot het oordeel onvoldoende. De commissie heeft vooral moeite met het feit dat de studielast niet voldoende wordt geëxpliciteerd, studenten kunnen 'blijven zitten' en er onvoldoende onderzoek naar (problemen met) de studielast wordt gedaan.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De hogeschool biedt studenten bij problemen of klachten de mogelijkheid aan te kloppen bij het decanaat, vertrouwenspersonen, klachtencommissie, commissie van bezwaar en beroep. Informatie

hierover staat in de studiegids. De opleiding heeft de beschikking over een eigen decaan en een vertrouwenspersoon.

De studiebegeleiding vindt plaats via de frequente werkbesprekingen. Problemen zouden hierdoor snel kunnen wordenesignaleerd. Enkele docenten en coördinatoren hebben specifieke begeleidingstaken. De coördinator van de propedeuse houdt zich bezig met de voortgangscontrole en studiebegeleiding van de studenten van de propedeuse. Verder leidt het open klimaat van de opleiding er toe dat studenten bij problemen makkelijk naar een docent of coördinator kunnen toestappen. Er wordt ze dan op ad hoc basis hulp (bijles) geboden.

Het is de commissie gebleken dat veel begeleidingstaken niet op papier staan en dat docenten hier volgens hun eigen zeggen ook eigen tijd in steken. Uit onderzoek blijkt dat de studenten in 2000 niet tevreden waren over de begeleiding (2.9 op een vijfpuntsschaal). Volgens de opleiding kan dit te maken hebben met een te zware taakbelasting van de coördinatoren. De commissie vindt dit aannemelijk (fusie met Breda, zelfevaluatie). Tijdens de visitatie waren de studenten positief over de begeleiding.

De commissie vindt - los van de positieve indruk die ze heeft gekregen - dat de studiebegeleiding erg informeel verloopt en adviseert de opleiding hieromtrent een duidelijker beleid te ontwikkelen. Dat alles nu zo goed verloopt is voor een belangrijk deel te wijten aan de kleine omvang van de opleiding. Het onderscheid tussen inhoudelijke en andere begeleiding zou moeten worden verhelderd.

De resultaten van de studenten worden vastgelegd in het studieadministratiesysteem Progress en de individuele beoordelingsverslagen die elke student na een beoordeling krijgt. De studenten krijgen verder na elk studiejaar een overzicht van de behaalde resultaten. Het is niet duidelijk voor wie het studievolsysteem toegankelijk is en wat er met de gegevens gebeurt. In de documenten zijn in elk geval geen analyses te vinden over de studieresultaten gerelateerd aan de kenmerken van de studenten.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

Studenten Autonome Kunst volgen geen stage, uitgezonderd sommige studenten KEAM (zij volgen bijvoorbeeld een stage in de ceramische industrie). Er is wel voorlichting over subsidieregelingen, galeriebezoek enzovoort, zie paragraaf 2.2). Verder kan de student deelnemen aan projecten met opdrachtgevers van buiten de opleiding. Uit documenten wordt niet duidelijk hoeveel plaats deze projecten innemen, hoeveel tijd eraan wordt besteed en of alle studenten eraan 'moeten' deelnemen. De commissie beveelt aan het deelnemen aan projecten structureel in het programma op te nemen. Een stage (zoals bij toegepaste kunst) lijkt de commissie niet zinvol. De commissie vindt het belangrijker dat een kunstenaar goed op de hoogte is van het functioneren van de

kunstwereld en in staat is om daar mee om te gaan. De commissie ziet deze zaken wel terug in het programma, maar beveelt aan dit een steviger inbedding te geven.

Bij Visuele Communicatie lopen studenten *grafische vormgeving* in het vierde studiejaar een stage van maximaal drie maanden.

De voorbereiding op de stage grafische vormgeving vindt plaats in het derde studiejaar. Studenten zoeken in juni een stageplaats en beginnen dan in september. Deze planning wordt door de studenten als onhandig ervaren. De opleiding heeft een database met adressen, maar studenten kunnen ook zelf een plaats zoeken. De opleiding signaleert hierbij het probleem dat niet altijd de kwaliteit van die plek bekend is. De commissie vindt dat de opleiding dit zou moeten nagaan. De commissie trof weinig gerenommeerde bedrijven bij de stageadressen aan. Er is geen stagegids.

De stage duurt drie maanden. Er is een terugkomdag waarin de stage-ervaringen worden besproken. Soms komt een docent langs of is er telefonisch contact. Studenten maken een stageverslag en er is op de opleiding een tentoonstelling van tijdens de stage gemaakt werk. Door het betrekkelijk geringe aantal stageverleners dat tijdens het bezoek aanwezig was, heeft de commissie niet voldoende zicht op wat er door stagebegeleiders wordt gezien van verslagen en presentatie en welke rol zij spelen in de beoordeling. Ook werd niet duidelijk of er vanuit de begeleidende instantie altijd voldoende aandacht voor de begeleiding is. De studenten waren desgevraagd niet tevreden over de organisatie en begeleiding van de stage. Als motief werd het ontbreken van een kader (een gesprek over doelstellingen van de stage, duidelijke beoordelingscriteria) genoemd. Studenten hebben het gevoel dat ze zelf veel moeten uitzoeken en in het diepe gegooid worden. De opleiding stelt –hiermee door de commissie geconfronteerd - dat de begeleiding vanuit de opleiding voldoende is, maar de commissie trekt uit wat ze heeft aangetroffen de conclusie dat dit niet het geval is.

Voor studenten *illustratie* is het moeilijk een stageplaats te vinden. Het gaat in dit beroep vaak om eenmalige opdrachten. Studenten kunnen een 'schaduwopdracht' maken en gaan zelf de boer op met hun portfolio. De commissie vindt dat de studenten die dan doen op een realistische manier met de beroepspraktijk worden geconfronteerd (zie ook 2.2).

De Academie Ontwerp Studio biedt studenten Visuele Communicatie mogelijkheden om praktijkervaringen op te doen. Studenten zijn hierover positief. De commissie eveneens. De opleiding signaleert in het zelfevaluatie-rapport dat deze studio nog te weinig verbinding heeft met het curriculum. Hier ligt volgens de commissie een verbeterpunt.

De opleiding schrijft in het zelfevaluatie-rapport dat opdrachten en opdrachtgevers tijdens de stage soms weinig ruimte voor de student laten voor een eigen invulling. De commissie vindt de stageperiode nu juist een uitgelezen moment om een confrontatie met de buitenwereld aan te gaan en de grenzen van het autonome versus het toegepaste (en bedrijfsmatig gevraagde) te verkennen. De opleiding wekt de indruk zich weinig van opdrachtgevers aan te (willen) trekken. De commissie vindt dat de opleiding hiermee de maatschappelijke realiteit van het vak grafisch ontwerpen te weinig recht doet

Samenvattend vindt de commissie dat er met betrekking tot de stages nog veel moet verbeteren. Naast de organisatie heeft ook de onderwijskundige onderbouwing verbetering: zo ontbreken er documenten waarin taken en verantwoordelijkheden van opleiding en stageverlenende instellingen zijn beschreven. De commissie heeft geen criteria gezien waaraan de stageplaatsen of andere confrontaties met de beroepspraktijk moeten voldoen en geen criteria waarop de student wordt beoordeeld. Het is niet duidelijk hoe de opleiding stuurt op kwaliteit van de stages. De commissie komt op grond van het bovenstaande tot het oordeel onvoldoende. Ze beveelt aan het stagebeleid mee te nemen bij de herstructurering.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*Op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn tot nu toe **onvoldoende** effectief geweest in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De opleiding heeft geen specifiek eigen beleid met betrekking tot rendement en sluit met haar rendementsnormen aan bij de normen van de hogeschool. Dat betekent een te behalen propedeuserendement van 75% na twee jaar en een examenrendement van 65-70% na zes jaar.

Uit cijfers blijkt dat het examenrendement nog niet wordt gehaald (volgens de laatste cijfers haalt na zes jaar 36 c.q. 31% van de studenten het diploma). De opleiding is hier niet tevreden over. Inmiddels beschikt de opleiding over een aantal instrumenten om het rendement via een vroegtijdige selectie van studenten te bevorderen: de instroomselectie voor de propedeuse, de Zaterdagacademie en het bindend studieadvies in het eerste jaar.

De opleiding verwacht dat met deze maatregelen rondom de propedeuse het rendement zal gaan verbeteren. De commissie verwacht ook dat deze acties succes zullen hebben. Verder beveelt de commissie aan een duidelijk beleid te ontwikkelen voor het rendement van de hoofdfase.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding onderhoudt op verschillende manieren (vele) contacten met het relevante werkveld. Zo heeft het merendeel van de docenten actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk en wordt er (met name bij Autonome Kunst) veelvuldig gebruik gemaakt van gastdocenten van (volgens de commissie) erkende kwaliteit (30% van de docenten is gastdocent). Via de stages bij Visuele Communicatie en via het begeleiden van buitenschoolse opdrachten hebben de docenten contact met bedrijven en instellingen. Er zijn internationale contacten (bezoeken aan Academies in het buitenland, collega's uit het buitenland die de Academie bezoeken, gastdocenten). Er zijn contacten in de wereld van het kunstonderwijs en sommige medewerkers hebben bestuursfuncties in kunstinstellingen (maar er wordt niet structureel samengewerkt).

Al deze contacten leiden volgens de opleiding tot de tijdige signalering van nieuwe ontwikkelingen, relevante informatie en feedback vanuit de beroepspraktijk. De commissie heeft echter geconstateerd dat er niet structureel gebruik gemaakt wordt van (de feedback van) deze contacten voor de beleidsontwikkeling en voor de verbetering van het onderwijs.

Ook (stageverlenende) instanties en regelmatig terugkerende gastdocenten worden niet gestructureerd betrokken bij (de ontwikkeling van) het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk. Tijdens het visitatiebezoek werd door stageverleners aangegeven dat er meer toegevoegde waarde uit de contacten met hen gehaald zou kunnen worden.

De commissie vindt dat de opleiding in deze kansen voorbij laat gaan. Er is een indrukwekkend scala van contacten en het structureel gebruik maken van deze contacten kan een hoop rendement voor het onderwijs opleveren. Gelukkig is de opleiding in het kader van de herstructurering van plan om beleid te gaan ontwikkelen om relevante (internationale) ontwikkelingen in de beroepspraktijk structureel in het curriculum te gaan verwerken.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding weinig gestructureerd en beleidsmatig aandacht besteedt aan relevante wetenschappelijke ontwikkelingen. Er zijn geen gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten/expertisecentra die voor de opleiding relevant (kunnen) zijn. Informatie over wetenschappelijke ontwikkelingen komt terloops binnen als docenten congressen e.d. bezocht hebben of vanuit hun eigen interesse met een bepaald onderwerp bezig zijn. Studenten die sterk theoretisch geïnteresseerd zijn, kunnen bijvakken volgen aan de Katholieke

Universiteit Brabant of de Katholieke Universiteit Nijmegen. De opleiding stelt zich niet systematisch op de hoogte van relevant onderzoek.

De commissie beveelt aan meer aandacht te besteden aan de wetenschappelijke oriëntatie.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De opleiding streeft naar een organisatie die haar onderwijsvisie zo goed mogelijk gestalte geeft. Voor de opleiding betekent dit een organisatie die open staat voor nieuwe ontwikkelingen en waarin docenten flexibel inzetbaar zijn voor verschillende functies en taken. De commissie heeft tijdens de visitatie inderdaad een opleiding aangetroffen die aan deze beschrijving beantwoordt. Het feit dat de opleiding vrij klein is speelt daarbij een gunstige rol.

De opleiding wordt geleid door een directeur. Voor de propedeuse en de twee opleidingen zijn coördinatoren aangesteld (van dit management zijn wel functieomschrijvingen). Daarnaast zijn er kerndocenten die met de coördinatoren en de werkplaatscoördinatoren zelfsturende onderwijsteamsvormen. De onderwijscoördinatoren en de kerndocenten zijn verantwoordelijk voor de pedagogische processen en voor de onderwijskundige ontwikkeling van het curriculum. De verschillende geledingen medewerkers op de opleiding hebben duidelijke taken, maar die zijn – met uitzondering van het management - niet op papier beschreven. De commissie heeft gesignaleerd dat dit verwarring kan oproepen en adviseert de opleiding hiervan zo snel mogelijk werk te maken.

De opleiding heeft voldoende overlegmomenten en structurele overlegverbanden (plenaire bijeenkomsten, overleg tussen directie en coördinatoren, docentenvergadering, opleidingscommissie). Studenten hebben behalve via de Opleidingscommissie (die nog niet helemaal goed loopt) vooral informeel inspraak. Dit verloopt volgens hen goed. Medewerkers hebben geen klachten over de besluitvorming.

De geringe omvang van de opleiding (in totaal 11 fte aan docenten) maakt dat er weinig formatie kan worden vrijgemaakt voor het management. Daar komt bij dat er veel gastdocenten in kleine aanstellingen zijn. Alles met elkaar leidt dit er toe dat veel managementtaken, probleemoplossing enzovoort terecht komen op de schouders van weinigen. Daardoor dreigt volgens de commissie (en ook volgens de opleiding) het gevaar van ad hoc beleid. In het beleid Herstructurering 2000-2004 is de organisatie en het creëren van beleid opgenomen. De commissie vindt dit een belangrijk aandachtspunt.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **onvoldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. Het klimaat is positief. Studenten en medewerkers worden serieus genomen. Gemotiveerdheid van collega's alsmede sfeer en collegialiteit scoren hoog in het medewerkerstevredenheidsonderzoek (7.4 op een tienpuntsschaal).

Het is de commissie gebleken dat de onderwijsvisie van de opleiding breed wordt onderschreven en dat medewerkers ook daadwerkelijk in de geest van die visie denken en handelen. In die zin voelen de medewerkers zich onderwijskundig gebonden aan de opleiding. Dat is minder waar het gaat om daadwerkelijk beroepsgericht onderwijzen en innovatie. De onderwijsvisie – onderwijs gericht op de ontwikkeling van de artistieke identiteit van de student - maakt volgens de commissie dat er nog te weinig aandacht is voor beroepsgerichtheid en onderwijskundige vernieuwingen. (De commissie tekent hierbij aan dat de actualiteit wel inhoudelijk wordt binnengebracht (gastdocenten, studium generale)).

Het management heeft door zijn geringe omvang weinig tijd voor beleidsontwikkeling. Veel docenten hebben een kleine aanstelling (of zijn gastdocent). In zo'n situatie is het volgens de commissie voor het management lastig om te sturen op en te werken aan draagvlak voor vernieuwing. Intercollegiale feedback hangt af van het moment (doordat men in het programma samenwerkt) of moet door de coördinatoren dan wel kerndocenten uitdrukkelijk worden gestimuleerd tijdens overlegmomenten. De commissie beveelt aan hiervoor een structuur te ontwerpen.

De commissie ziet in de samenwerking met St. Joost mogelijkheden tot vernieuwing en verandering, ook van de opleidingscultuur. Samenwerking met St. Joost zal mogelijk ook de noodzakelijke uitbreiding van het management kunnen opleveren.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft op de opleiding nog onvoldoende personeelsbeleid aangetroffen. Deels heeft dit te maken met het feit dat het personeelsbeleid oorspronkelijk een verantwoordelijkheid van het centraal bureau van de hogeschool was. Dit gaat nu verschuiven en de opleiding krijgt hiervoor zelf (in samenwerking met St. Joost) meer verantwoordelijkheid. Er zijn op hogeschoolniveau een aantal instrumenten ontwikkeld, maar deze zijn volgens de commissie nog niet systematisch geïmplementeerd.

De directeur van de opleiding heeft zoals boven gemeld van oorsprong een beperkte verantwoordelijkheid ten aanzien van het personeelsbeleid. Er zijn tot op heden – met uitzondering van de coördinatoren – geen functieomschrijvingen. Er is geen goed uitgewerkt personeelsplan dat past bij het onderwijsbeleid, uitgaat van expliciete personeelskwalificaties en aandacht besteedt aan professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning. Deze zaken worden nu veelal impliciet dan wel ad hoc geregeld.

Voor het niet onderwijzend personeel is er waar nodig bijscholing. Beginnende docenten van de opleiding moeten een didactische bijscholing volgen. Bijscholing voor praktijkdocenten vindt de opleiding niet nodig omdat deze een eigen beroepspraktijk hebben. Over bijscholing van het opleidingsmanagement wordt niet gerept. De commissie vindt dat ook praktijkdocenten onderwijskundige en didactische bijscholing behoeven. Deskundigheidsbevordering voor het opleidingsmanagement kan ook gewenst zijn.

Met alle medewerkers worden functioneringsgesprekken gehouden. Het is de commissie niet gebleken dat daarbij uitkomsten van studentevaluaties worden betrokken.

De commissie heeft tijdens de visitatie geconstateerd dat veel medewerkers geen zicht hebben op hun taakomschrijving. Hierdoor ontstaat bij hen het gevoel dat ze veel zelf in eigen tijd doen. Opleidingsmanagement en college van bestuur vinden dat dit wel naar behoren is geregeld en beschreven. De commissie vindt dat aan deze discrepantie zo snel mogelijk een einde moet komen.

Het medewerkerstevredenheidsonderzoek geeft aan dat de medewerkers niet ontevreden zijn over de organisatie. Minder tevreden zijn zij over de functioneringsgesprekken (5.3) en ziektevervanging (5 op een 10-puntsschaal). Naar de oorzaken van de ontevredenheid over het punt 'beoordelen functioneren' is nog geen onderzoek gedaan. Hier ligt volgens de commissie wel een knelpunt binnen de organisatie.

In het kader van de fusie zal het personeelsbeleid nader ontwikkeld moeten worden en zullen er adequate taakomschrijvingen moeten worden gemaakt. De opleiding is zich hiervan – getuige het zelfevaluatierapport – ook bewust.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Academie is gehuisvest in een voormalige fabriek, een gebouw met een open karakter waarbij alle lokalen grotendeels in een open verbinding met elkaar staan. Dit bevordert een open sfeer en samenwerking tussen de disciplines. De afmeting van het gebouw maakt het ook mogelijk dat alle studenten een eigen vaste werkplek hebben. De commissie vindt deze situatie waardevol. Er is voldoende ruimte voor theorielokalen, tentoonstellingen enzovoort.

De opleiding beschikt over voldoende faciliteiten op het gebied van de traditionele ambachtelijke kunst- en vormgevingstechnieken en fotografie en minder op het gebied van nieuwe media, audiovisueel en ict.

In de (krap bemeten) mediatheek kunnen de studenten boeken, tijdschriften, cd-rom's, video's en internet raadplegen. Studenten kunnen ook gebruik maken van de mediatheek van de Hogeschool (tegenover de Academie). De opleiding is door de week open van 9.00-17.00 uur (als er op zaterdag cursussen zijn, is de opleiding ook open).

De opleiding is volgens de ministeriële normen te ruim bemeten. Een kleiner gebouw zou een drastische herziening van het onderwijsconcept betekenen. De opleiding stelt zich ten doel te (laten) onderzoeken hoe bij nieuwbouw zo met ruimte gewoekerd kan worden, dat het onderwijsconcept zoveel mogelijk kan blijven staan. De commissie vindt een spoedige uitvoering van dit onderzoek noodzakelijk aangezien – zoals de opleiding aangeeft – het gebouw thans voorwaarde is voor het onderwijsmodel dat zo sterk het eigen profiel van de opleiding bepaalt. Ook ziet zij hierin een extra aanleiding om het beroepsbeeld en de visie die aan dit onderwijsmodel ten grondslag ligt op zeer korte termijn te expliciteren.

De studenten zijn tevreden over de faciliteiten. De open sfeer en de mogelijkheid voor een eigen werkruimte spreken veel studenten aan. Alle studenten kunnen van alle werkplaatsen gebruik maken. De studenten zijn ontevreden over de hoeveelheid en de kwaliteit van de computer-apparatuur/ programmatuur en de openingstijden van de opleiding. De opleiding is zich bewust van de knelpunten. De nieuwbouw en de samenwerking met St. Joost bieden perspectieven tot verbetering.

11. Kwaliteitszorg

11.1 *Het interne kwaliteitszorgsysteem*

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De commissie vindt het met betrekking tot de kwaliteitszorg opvallend, dat de hogeschool al geruime tijd beschikt over uitgangspunten en plannen maar dat deze nog niet zijn geëffectueerd op het niveau van de opleiding. De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. Het is niet duidelijk wie verantwoordelijk is voor de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Er is uiteraard aandacht voor kwaliteit met betrekking tot de inhoud (en de studenten zijn tevreden), maar er vindt weinig of geen onderzoek plaats en er worden niet systematisch evaluaties van programma-onderdelen gehouden. Het is de commissie niet gebleken dat de uitkomsten van evaluaties op docentenvergaderingen naar de studenten worden teruggekoppeld.

Voor de verschillende aspecten van de opleiding zijn – op papier - geen kwaliteitscriteria geformuleerd. Dat maakt het volgens de commissie moeilijk het functioneren van de opleiding consequent te meten. Knelpunten worden besproken in de docentenvergaderingen. De opleiding vindt dat de relatief kleine omvang van de opleiding zich beter leent voor een indirecte benadering, dan voor uitgebreid signaleringsonderzoek. De commissie vindt dat er dan wel waarborgen moeten zijn voor de implementatie van verbeteringen en de controle op de effectiviteit van die verbeteringen.

Hogeschoolbreed is er nu een kwaliteitszorgplan in concept gereed, met onder andere richtlijnen voor de Academie. De opleiding draait ook mee in de planning- en controlcyclus van de hogeschool waarbij tweemaal per jaar een managementrapportage wordt gegeven. En de opleiding doet mee aan verschillende studenten- en (sinds 2000) medewerkersonderzoeken die van de hogeschool uitgaan. De respons hierop is vrij laag. De commissie dringt er op aan zoveel mogelijk te bewerkstelligen dat studenten en medewerkers aan de onderzoeken deelnemen (en naar aanleiding van de resultaten actie te ondernemen).

De opleiding is van plan in het kader van de Herstructurering 2000-2004 het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool te gaan toepassen. De commissie beveelt aan formatie voor de kwaliteitszorg vrij te maken.

11.2 *Het zelfevaluatierapport*

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

De commissie vindt het zelfevaluatierapport een uitermate eerlijk en helder rapport. Waar de opleiding op sommige punten duidelijk problemen had met het beoordelingskader (eindtermen, curriculum) heeft zij visie haar duidelijk verwoord.

Het zelfevaluatierapport geeft per onderdeel eerst een beschrijving van de feitelijke situatie, daarna vindt een evaluatie plaats, gevolgd door een conclusie en beleid ter verbetering. De verbeteracties zijn voor een belangrijk deel ingegeven door analyses en verbeterplannen die ten behoeve van de herstructurering/samenwerking met St. Joost zijn gemaakt. Sterke en zwakke punten worden aangegeven en in de meeste gevallen op grond van de gegeven beschrijving beoordeeld, de opleiding gaat hierbij uit van de feiten en niet van geformaliseerde kwaliteitscriteria. Bij niet-positieve beoordelingen wordt niet altijd geanalyseerd wat de (mogelijke) oorzaken zijn van de kwaliteitsproblemen. De commissie heeft gezien dat de opleiding een groot aantal ijkpunten niet in het zelfevaluatierapport heeft behandeld. Meestal kwam dit omdat het betreffende beleid niet aanwezig was.

Het materiaal voor het zelfevaluatierapport is aangedragen door de coördinatoren. De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen constateren dat er binnen de opleiding draagvlak is voor het zelfevaluatierapport. De commissie hoopt dat de uitkomsten van deze visitatie een positieve bijdrage leveren aan het herstructureringsproces.

12. Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De commissie heeft een opleiding aangetroffen met een prettige sfeer, gedreven leiding en docenten en adequate faciliteiten. Zoals al in de inleiding is aangegeven, heeft de opleiding een sterke eigen identiteit. Het is een klein instituut met een sterk autonome traditie (ook voor Visuele Communicatie), een duidelijke onderwijsvisie en een persoonlijk, informeel klimaat. De onderwijsvisie is sterk bepalend voor zowel de inrichting van het onderwijs als de inrichting van de organisatie van de opleiding. Het is de sterkte, maar ook de zwakte van de opleiding. Sterkte, in die zin dat het leidt tot een onderwijsmodel dat consequent is doorgevoerd met veel aandacht voor de artistiek-inhoudelijke kant van het onderwijs en individuele begeleiding, zwakte omdat er (te) weinig aandacht is voor de voorbereiding op de beroepspraktijk (met name bij Visuele Communicatie), het concretiseren van het onderwijsproces (het omschrijven van doelen per programmaonderdelen, het toedelen van de studielast), en voor organisatieontwikkeling (personeelsbeleid, kwaliteitszorg).

De onderwijsvisie heeft op nog meer punten consequenties. De opleiding kiest voor een grote inzet van docenten in de individuele begeleiding en voor de inzet van (jonge) gastdocenten (met name vanuit het oogpunt van actualiteit). De consequentie is, dat veel regel- en beleidsmatig werk bij de coördinatoren terecht komt, met als gevolg overbelasting van deze functionarissen en te weinig tijd voor beleidsontwikkeling. De prijs die de opleiding voor zijn onderwijsvisie moet betalen is (letterlijk) hoog.

De opleiding scoort slecht waar het gaat om het vastleggen van procedures. In sommige gevallen (zoals bij de stages) zijn er ook geen duidelijke procedures of ontbreken ze. Het gebrek aan formalisering komt deels voort uit de informele cultuur, uit de overtuiging dat procedures zijn verankerd in het personeel zelf, dan wel uit een weerstand om zaken vast te leggen vanuit het idee dat hierdoor creativiteit gedood wordt.

De opleiding heeft geen opleidingsplan, personeelsplan en kwaliteitszorgplan. Dit heeft deels te maken met het gebrek aan managementcapaciteit; deels zijn hogeschoolbreed geformuleerde uitgangspunten (met name op gebied van kwaliteitszorg en personeelsbeleid) niet goed op de opleiding geïmplementeerd. De opleiding signaleert zelf ook dat een groot aantal zaken verbetering behoeft en wil die aanpakken in het kader van de herstructurering/fusie met St. Joost. Dit veronderstelt ook een cultuuromslag. Hierover wordt in het zelfevaluatierapport nauwelijks gerept.

De fusie met St. Joost noopt tot het profileren van de beide Academies ten opzichte van elkaar. Dat geldt – zo bleek de commissie tijdens het visitatie – met name voor de opleiding Visuele Communicatie. De opleiding heeft gemeld te hopen dat de ‘autonome inslag’ van de Visuele Communicatie in Den Bosch gehandhaafd kan blijven, en dat in Breda het accent komt te liggen op de toegepaste (bedrijfsmatige) kant. De commissie vindt dat hoe dan ook de relatie met de beroepspraktijk bij Visuele Communicatie versterkt moet worden.

In het voorafgaande heeft de commissie als voldoende beoordeeld het beroepsbeeld, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen en studieactiviteiten, de toetsing, het beleid met betrekking tot de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de selecterende en verwijzende functie van het eerste jaar, de studiebegeleiding en voortgangsbewaking, de contacten met het werkveld, de inrichting en structuur van de organisatie, de faciliteiten en het zelfevaluatie-rapport.

Onvoldoende werden beoordeeld: de eindtermen, de samenhang en integratie van het curriculum, de bewaking van de kwalificaties, de studievoortgang, de stagebegeleiding – beoordeling en - organisatie, de maatregelen m.b.t. het rendement, de wetenschappelijke oriëntatie, de opleidingscultuur, het personeelsbeleid, het interne kwaliteitszorgsysteem.

Aanbevelingen

- Expliciteer het beroepsbeeld van zowel Autonome Kunst als Visuele Communicatie, geef meer aandacht aan de toegepaste context van Visuele Communicatie;
- Formuleer een samenhangend stelsel van eindtermen, voor de hele opleiding en voor de verschillende studierichtingen en bezie het curriculum in het licht van deze eindtermen;
- Verbeter de onderwijskundige onderbouwing van de confrontaties met de beroepspraktijk (doelstellingen, begeleiding, evaluatie, plaats in het curriculum enzovoort), met name bij Visuele Communicatie;
- Besteed meer aandacht aan het expliciteren van leerplan en procedures;
- Besteed structureel aandacht aan de bewaking van de kwalificaties van afgestudeerden;
- Ontwikkel een beleid voor het waarborgen van de studievoortgang;
- Breng meer systematiek aan in de studiebegeleiding;
- Versterk de internationale en wetenschappelijke oriëntatie;
- Versterk de capaciteit van het management, ontwikkel een passend personeelbeleid;
- Bewaak het huidige onderwijsmodel bij de plannen voor de nieuwbouw;
- Stel een kwaliteitszorgplan op en maak formatie vrij voor de kwaliteitszorg.

13. Kengetallen Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost 's Hertogenbosch

Blanco Gegevens onbekend

X Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	341	315	318	297	280	306	324	318
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	88	70	93	75	88	92	100	83
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten		41	26	21	19	22		
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	116	100	104	100	104	119	123	109
Totaal aantal geslaagden	31	42	43	59	42	41	42	X
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	22	30	33	43	30	32	34	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4.8	4.9	4.4	4.7	4.6	4.3	4.3	X
Aantal studiestakers	74	49	72	48	46	53	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2.2	2.2	1.7	1.9	1.5	1.6	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar						X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	17	18	22	21	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	35	31	41	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	36	31	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	34	29	44	33	36	33	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	47	49	52	44	52	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	59	64	54	51	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	62	67	57	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	64	69	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	64	X	X	X	X	X	X	X

Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Groningen Academie Minerva

Opleiding:	Beeldende Kunst en Vormgeving
Clusters:	<ul style="list-style-type: none">● Autonome Beeldende Kunst● Visuele Communicatie● Ruimtelijke Vormgeving
Visitatiegegevens:	20 en 21 maart 2002

Samenvatting

De visitatiecommissie heeft in Groningen een opleiding bezocht die de laatste jaren grote veranderingen doormaakt, niet alleen inhoudelijk, maar ook organisatorisch. Niet het minst belangrijk is de directiewisseling die heeft plaatsgehad. De vernieuwing vindt plaats op een doordachte en verantwoorde manier. Veel is reeds vastgelegd in plannen (werkplan, reorganisatieplan, leerplannen). Daarmee is al een belangrijke kwaliteitsslag binnengehaald. De opleiding is ambitieus en stelt hoge eisen aan zichzelf, maar is ook zelfkritisch. De commissie had het gevoel op een rijdende trein te zijn gestapt. Veel is al op gang gebracht, andere zaken zijn vaag gebleven of zijn nog niet aangepakt. De opleiding heeft inhoudelijk de zaak behoorlijk op de rails. Problemen ziet de commissie vooral bij de uitvoering van diverse onderdelen van het onderwijsproces en de kwaliteitszorg. Daarbij moet opgemerkt worden dat de opleiding het merendeel van die problemen ook ziet en aan verbetering werkt.

Inleiding

Sinds januari 1998 maakt Academie Minerva deel uit van de Faculteit der Kunsten van de Hanzehogeschool Groningen. De faculteit omvat verder het Noord-Nederlands Conservatorium en het Frank Mohr Instituut (voortgezette opleiding).

Aan de Hanzehogeschool studeren zo'n 15.000 studenten. De Faculteit der kunsten telt 970 reguliere studenten, waarvan er 682 studeren aan de Academie. Het aantal docenten bedroeg in het jaar 2000 volgens opgaven van de hogeschool 70 verdeeld over 23,51 FTE. De student/FTE ratio bedroeg 26,72. Er werkten in dat jaar 14 instructeurs technische vaardigheden (9,77FTE).

De opleiding heeft een ingrijpende bezuinigingsoperatie achter de rug en is sinds 1999 bezig aan een herstructurering. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse en eerste deel van het tweede jaar. Daarna wordt een viertal profielen aangeboden: Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving Communicatie, Vormgeving ruimtelijk ontwerp en Docent Beeldende Vakken. Leidend beginsel voor de opleiding is de autonome beeldontwikkeling van de individuele student.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **voldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

In het kader van een herziening van het onderwijsconcept (sinds 1999) heeft de opleiding een analyse van het beroepenveld gemaakt. Er werd toen een aantal ontwikkelingen gesignaleerd die dwongen tot een herziening van het vigerende beroepsbeeld. Gesignaleerde ontwikkelingen zijn dan onder meer de relativering van het strikte onderscheid tussen de beeldendproducentgroepen kunstenaars en vormgevers, de sterk toegenomen behoefte in de samenleving aan beelden en nieuwe beeldvormen en de snelle ontwikkeling van informatie - en communicatietechnologie die weer van invloed is op de hiervoor genoemde tendensen. Dit heeft ertoe geleid dat de opleiding de autonome beeldontwikkeling van de individuele student, gezien vanuit de actualiteit van kunst en vormgeving centraal stelt. Daarbij stelt de opleiding nadrukkelijk dat het niet alleen gaat om de individuele ontwikkeling als zodanig, maar dat de student tot beelden komt waarmee verder gewerkt kan worden.

Het benadrukken van de autonome beeldontwikkeling leidt er toe, dat de identiteit van de kunstenaar en vormgever en zijn plaats in de maatschappij belangrijk wordt. Daardoor komt in het onderwijsproces de nadruk te liggen op de attitude. Kennis en kunde verschuiven niet zozeer maar het tweede plan, maar komen wel in een bepaald kader te staan. Dit heeft vergaande consequenties voor de vormgeving van het curriculum.

Met deze duidelijke keuze voor de autonome beeldontwikkeling voorziet de opleiding in een eigen profilering.

Het hier kort weergegeven beroepsbeeld van de opleiding is neergelegd in meerdere documenten waaronder het zelfevaluatierapport en het Werkplan Onderwijs Minerva.

Vanuit dit centrale uitgangspunt is een aantal beroepsprofielen ontwikkeld dat in de Prospectus 2001-2002 helder is beschreven. Bij het formuleren van deze profielen heeft de opleiding zich niet alleen gebaseerd op door haar gesignaleerde ontwikkelingen, maar ook op de profielen zoals die zijn beschreven in het rapport Beroep Kunstenaar.

Uit de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie op kunnen maken dat het hierboven beschreven beroepsbeeld breed wordt gedragen.

Ze komt tot de conclusie dat de opleiding over een expliciete en adequate visie op het beroep beschikt. Positief vindt ze ook dat dit beroepsbeeld via de studiegids aan de studenten duidelijk wordt gemaakt.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding eerlijk aan dat zij tot voor kort niet beschikte over een expliciete set eindtermen. Formuleringen bestonden voornamelijk in de hoofden van docenten. Wel zag de opleiding nut en noodzaak van eindtermen voor het onderwijs proces. In het kader van

de herstructurering heeft de opleiding dan ook een inhaalslag gemaakt. Mede op grond van de voorstellen in het rapport Beroep Kunstenaar heeft de opleiding een uitgebreide set eindtermen ontwikkeld voor de verschillende profielen binnen beeldende kunst en vormgeving. Daarbij wordt vrij nauwkeurig de indeling van Beroep Kunstenaar gevolgd. De eindtermen zijn opgenomen in de Prospectus 2001-2001 en kunnen zo - wat de opleiding graag wil - een rol spelen in de voorlichting aan potentiële studenten en de beroepsoriëntatie in de propedeuse.

De commissie stelt vast dat in de eindtermen de visie op het beroep zoals boven beschreven en het handelen van de beroepsbeoefenaar nadrukkelijk als uitgangspunten zijn gehanteerd. Ook dekken ze de verschillende aspecten die de commissie in het beoordelingskader als relevant heeft aangemerkt. De eindtermen, ingedeeld naar kennis, inzicht, attitude en vaardigheden, zijn voldoende om het curriculum inhoudelijk te sturen, zowel wat betreft de artistiek/technische als de beroepsvoorbereidende en maatschappelijke aspecten van het beroep. Daartoe is het, zoals de opleiding ook zelf ziet, nog nodig dat er een vertaling wordt gemaakt naar de lesopdrachten en met name naar de onderwijs-eenheden van het derde en vierde jaar. De eindtermen zijn zoals ze er nu liggen relevant voor de voorbereiding op de beroepspraktijk. Wel dient er, mede gezien de landelijke ontwikkelingen, uiteindelijk nog een slag gemaakt te worden van eindtermen naar meer integrerende competenties, maar daar wordt -en de commissie heeft daar begrip voor - de landelijke ontwikkeling afgewacht. Hoewel er dus nog verdere acties nodig zijn, vindt de commissie de huidige set eindtermen voldoende relevant voor de beroepsvoorbereiding.

2 Curriculum

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

De studieduur van de opleiding bedraagt vier jaar. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse en een gezamenlijk eerste semester in het tweede jaar. In het vierde semester wordt al gekozen voor een bepaald profiel. In het eerste en tweede jaar worden ook veel technische cursussen gegeven. Het derde en vierde jaar staan geheel in het teken van een gekozen profiel. Vanaf het derde jaar zijn er ook sterkere keuzemogelijkheden. Studenten binnen de vormgevingsprofielen lopen aan het begin van het vierde jaar een verplichte stage. De rest van het vierde jaar staat in het teken van het afstuderen waarbij ook een scriptie en een thesis verplicht zijn.

De studiejaren in de eerste twee jaar zijn verdeeld in blokken van acht weken. Aan het einde van elk blok vinden afsluitende beoordelingen plaats.

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding. Meer aandacht dient er besteed te worden aan de formulering van leerdoelen.*

Het onderwijsprogramma, zoals hierboven kort beschreven, is helder. Het ligt vast in studiegids en diverse leerplannen. Mede gezien reacties van studenten en docenten heeft de commissie een positief beeld van dit curriculum. De opleiding is duidelijk op weg van een vakgericht naar een veel breder curriculum met een profielgerichte aanpak. Daarbij heeft voor de vormgeving van het curriculum het beroepsbeeld duidelijk als inspiratiebron gewerkt.

Er is sprake van een uitdagend curriculum.

Op drie punten wil de commissie een kanttekening maken. De eerste betreft de invulling van het derde en vierde jaar.

Op het moment van visitatie was de curriculumontwikkeling nog in volle gang. Gevolg was dat de commissie nog geen goed beeld heeft kunnen krijgen van wat de opleiding met het derde en vierde jaar van plan is. Wel wil de commissie adviseren deze jaren - meer dan voor de eerste twee jaar mogelijk was - vorm te geven vanuit de inmiddels geformuleerde eindtermen. Daarbij wil de commissie wijzen op het belang van de vaktheorie. Zowel vanuit de werkveldvertegenwoordiging als vanuit de ouderejaarsstudenten heeft de commissie sterke kritiek vernomen op het niveau en de hoeveelheid van de aangereikte vaktheorie. Dat geldt ook voor het belang van sociale en communicatieve vaardigheden als directe voorbereiding op de beroepspraktijk. De commissie beseft dat de ruimte binnen het curriculum beperkt is, maar vraagt toch aandacht voor deze duidelijke verlangens.

De tweede kanttekening betreft de leerdoelen. In tegenstelling tot heldere eindtermen, beschikt de opleiding nog niet over heldere, eenduidig geformuleerde leerdoelen. Weliswaar worden er in de leerplannen voor het eerste en tweede jaar doelen per programmaonderdeel beschreven, maar dat gebeurt niet in termen van waarneembaar gedrag van studenten. Zo geven de doelen onvoldoende helderheid van wat er van studenten wordt verwacht, maar geven ze ook onvoldoende houvast als uitgangspunten voor toetsing. De commissie adviseert de opleiding dan ook alsnog te komen tot het formuleren van leerdoelen in termen van waarneembaar gedrag. Bovendien is van belang dat bijvoorbeeld door middel van een matrix deze leerdoelen worden gerelateerd aan de eindtermen, zodat geëxpliciteerd wordt hoe die eindtermen via de leerdoelen uiteindelijk een sturende werking voor het curriculum hebben.

Een derde kanttekening betreft de opzet waar bij een groep studenten telkens wordt gekoppeld aan een vaste groep van drie docenten. Dat kan vanuit een aspect van efficiëntie en begeleiding heel goed werken, maar vanuit een oogpunt van brede oriëntatie vraagt de commissie zich toch af of een dergelijke opzet niet wat mager is, zeker gezien ook de roep van studenten om meer gast-docenten. Oriëntatie op beroep en studie is voldoende. De voorbereiding op de zakelijke en commerciële kant van de beroepspraktijk komt verspreid door het hele curriculum aan de orde, maar specifiek in het onderdeel 'Beroepsvoorbereiding' in het derde jaar. Binnen Vormgeving speelt de stage als beroepsvoorbereidend onderdeel een belangrijke rol.

Uit gesprekken blijkt dat de studenten de voorbereiding op beroep en studie positief waarderen. Dat is een belangrijke ontwikkeling, want uit gesprekken met werkveld en uit scores in de Kunstenmonitor blijkt dat de opleiding op het punt van voorbereiding op de beroepspraktijk en voorlichting over de arbeidsmarkt tot voor kort slecht scoorde.

Naast het verplichte programma is er in alle jaren een toenemend aantal onderdelen ter vrije keuze van de studenten (o.a. capita selecta voor de theorie). Bovendien geldt dat vanaf het derde studiejaar studenten door het leggen van bepaalde accenten in sterke mate hun studie zelf bepalen. Het studiemateriaal dat de commissie heeft gezien, was in hoeveelheid beperkt en wat betreft readers wisselend van kwaliteit. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van videobanden. De boeken voor de theorievakken waren degelijk en actueel. Er worden verder weinig verplichte boeken ge-

bruikt. Wel is er een lijst van te raadplegen werken en wordt er veelvuldig naar actuele artikelen en boeken verwezen. Van de mediatheek wordt volgens de studenten dan ook druk gebruik gemaakt. De commissie concludeert dat het curriculum- althans van de eerst twee jaar - helder is, duidelijk gestructureerd en gebaseerd op de eigen profilering van de opleiding. Er is sprake van een toenemende zelfstandigheid van de studenten en er zijn voldoende keuzemogelijkheden. De oriëntatie op studie en beroep is voldoende. Nadere aandacht en invulling vraagt de theoretische component in de laatste jaren van het curriculum en de formulering van heldere leerdoelen. Hoewel de commissie en aantal kritische kanttekeningen heeft geplaatst, komt zij tot een voldoende voor het curriculum.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor de clusters Vormgeving Communicatie en Ruimtelijk Ontwerp. Voor het bereiken van de eindtermen bij het cluster Beeldende kunst zijn ze **onvoldoende**.*

De directe confrontatie met de feitelijke beroepspraktijk vindt in het eerste jaar op diverse manieren plaats. Daarvoor zijn geen specifieke leerdoelen geformuleerd. Wel is er een algemeen leerdoel dat betrekking heeft op kennismaking/confrontatie met de vele aspecten en mogelijkheden van de beeldende kunsten. Docenten die zelf als kunstenaar of vormgever werkzaam zijn, vormen een eerste aanrakingspunt met de praktijk. Dit is echter geen systematisch aspect van het lesprogramma, zodat er geen garantie is dat deze confrontatie met de praktijk ook werkelijk plaatsvindt. Er treden gastdocenten op, er worden diverse kunstenaars en vormgevers uitgenodigd (o.a. in de workshops voor de beroepsvoorbereiding) en er zijn excursies naar galerieën en musea niet alleen in de regio, maar verplicht ook in de Randstad. Het viel de commissie wel op, dat bezoeken aan galerie en museum alleen in het teken van kunstperceptie staan en dat niet gekeken wordt naar functie en werkwijze van dergelijke instellingen binnen de markt van het kunstbedrijf. Voor het tweede en derde jaar heeft de commissie hier een veel minder duidelijk beeld van gekregen. Wel speelt het Projectbureau een rol waar het gaat om het laten uitvoeren van praktijk-gerelateerde opdrachten. De commissie vindt dat wel een goed initiatief. Het gaat hier echter om incidenten. Het is niet structureel dat elke student een op de praktijk gebaseerde opdracht uitvoert. De commissie kan op zich begrijpen dat er voor beeldende kunstenaars geen stage is, maar ze vindt wel dat er dan alternatieve activiteiten moeten zijn. In de laatste jaren werkt de autonoom beeldend kunstenaar in zijn atelier, maar dat is op zich geen garantie dat er sprake is van een confrontatie met de beroeps wereld daarbuiten. Wat haar opviel was wel dat met name afgestudeerden en ouderejaarsstudenten een vurig pleidooi hielden voor meer "seminars, meer workshops, meer praktijk(opdrachten)". Minder geldt dit voor de vormgevingsstudies die in het laatste jaar een stage hebben. De doelen voor deze stage zijn in een heldere en uitgebreide stagehandleiding duidelijk omschreven. Hoewel er op de uitvoering het een en ander af te dingen valt (zie paragraaf 6.4), vinden studenten de stageperiode van groot belang. De stageverslagen die aan duidelijke eisen moeten voldoen, maken een verzorgde indruk en getuigen van gedreven studenten. De commissie vindt het een goed zaak dat de opleiding ernaar streeft de stage een systematischer plek in het curriculum te geven en een duidelijker aansluiting te geven op het afstuderen. Daarnaast is er een beroepsvoorbereidend pro-

gramma waarin veelvuldig gebruik wordt gemaakt van gastdocenten en ook bedrijfsbezoeken verplicht zijn. De commissie komt tot de conclusie dat het buitenschools curriculum voor het cluster Beeldende Kunst vooralsnog te wensen overlaat, maar dat dit voor de vormgevingsclusters voldoende is.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Uit de studiegids en de diverse leerplannen heeft de commissie een duidelijk beeld gekregen van de opbouw van het programma.

Een verticale samenhang wordt bewerkstelligd door de opbouw van het curriculum. Er is sprake van een algemene oriëntatie in het eerste jaar naar een verdieping en een eerste oriëntatie op het te kiezen profiel in het tweede jaar. Het derde en vierde jaar geven de mogelijkheid om zich te bekwaamen in een bepaalde discipline wat uiteindelijk culmineert in de scriptie en het afstudeerwerk.

Daarnaast is er sprake van een toenemende complexiteit die samengaat met een toenemende zelfsturing en vrijheid van de student. Verder is er sprake van een duidelijke rode draad, namelijk de autonome beeldontwikkeling van de studenten die centraal uitgangspunt is voor de opleiding. De horizontale samenhang en integratie in de eerste twee jaar wordt bevorderd door de thematische aanpak. Er zijn geen losse vakken, maar alle activiteiten zijn gericht op de realisering van het thema, thema's die allen in verband staan met het beeldend proces. Bovendien zit er een duidelijk idee achter de opeenvolging van de vier studiegebieden. Het is voor de commissie moeilijk om uitspraken te doen over de samenhang in de latere jaren, omdat het nieuwe programma nog niet gereed is. Door de vakgerichtheid van het bestaande programma lijkt het bestaande curriculum hier veel meer uit losse eenheden te bestaan. Daar staat tegenover dat blijkens de Kunstenmonitor 1999 de afgestudeerden de samenhang tussen de vakken met een voldoende waardeerden. Bovendien geven studenten in enquêtes aan dat ze de studie overzichtelijk georganiseerd vinden en dat docenten in hun lessen de relatie met het totale studieprogramma weten aan te geven.

De afstemming theorie/praktijk komt bij de toegepaste afdelingen het meest pregnant aan bod in de stageperiode, maar ook (ook bij beeldende kunst) in de werkplaatsen en de beroepsoriëntatie in het eerste jaar. Het is voor de commissie duidelijk geworden dat de aansluiting van de theorie op de praktijkvakken in de eerste twee jaar van de opleiding in theorie helder is, maar door de studenten blijkbaar niet gezien wordt. In de gesprekken met de commissie geven zij althans aan dat de lessen niet of onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. De opleiding signaleert in het zelfevaluatierapport een hiermee verwante problematiek als zij erop wijst dat binnen de vormgevingsopleidingen de samenhang tussen beroepsprofiel-specifieke en meer algemene studieonderdelen niet wordt gezien. Hoewel de samenhang binnen het geheel (net) voldoende is, moet op een aantal punten verbetering tot stand komen. De opleiding is zich dat blijkens het zelfevaluatierapport bewust.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Daar de commissie haar oordeel hier niet baseert op een beoordeling van het artistieke werk (zien Algemeen Deel), moet het gebaseerd zijn op meer indirect bewijs: de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook op randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat eindtermen werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen (presentaties), normen voor het afstuderen.

Het oordeel is bovendien niet alleen gebaseerd op de eindfase, omdat ook al eerder in de opleiding eindtermen gehaald worden.

Hoewel binnen deze uitgangspunten niet alles even positief is beoordeeld (leerdoelen, toetsing bijvoorbeeld), is de commissie van mening dat de afgestudeerden merendeels in voldoende mate beschikken over de benodigde kwalificaties om als beginnend beroepsbeoefenaar te functioneren. Er is sprake van een positief beeld, maar met een aantal duidelijke kritiekpunten. Daarbij realiseert de commissie zich dat een groot deel van de kritiekpunten inmiddels is ondervangen door de ingezette verandering van het curriculum.

Tot het uiteindelijke examen behoort niet alleen het beeldend werk, maar ook de scriptie en de thesis. De commissie heeft een aantal scripties bekeken. Over het algemeen vond ze deze van voldoende niveau en getuigend van een persoonlijke visie. De commissie vond echter dat er ook heel matige tussenzaten. Met name ontbrak het dan aan een duidelijk theoretisch kader.

Afgestudeerden gaven aan dat ze makkelijk een baan vonden en dat de aansluiting op de opleiding behoorlijk was. Dat lag voor vormgevingsstudenten makkelijker dan voor de beeldende kunstenaars. Wat ze vooral misten was een goede kennis van de zakelijke kant van de beroepspraktijk, maar ook expositie-ervaring werd genoemd. Dit bevestigt de eerder genoemde lage score voor beroepsvoorbereiding in de Kunstenmonitor.

Overigens waren er ook afgestudeerden van mening dat onderwijs in de zakelijke kant niet in de opleiding thuishoort, maar in een vervoltraject plaats zou moeten vinden. De commissie deelt die opvatting niet en is blij dat de opleiding daar ook zoover denkt. Afgestudeerden waren positief over de bagage die ze hebben meegekregen. Ze noemden specifiek de brede basis ("het grote aanbod") en de verworven zelfstandigheid, de aandacht voor de traditie naast de gerichtheid op de actualiteit. Vanuit grafische vormgeving was er kritiek op de (vak)theoretische onderbouwing. Deze kritiek werd in algemener zin ook vanuit de werkveldvertegenwoordigers gehoord. Het werkveld is doorgaans positief over het afstudeerwerk als zodanig. Ze noemden de studenten conceptueel sterk, en waar het vormgeving betreft goed als het gaat om ontwerpcapaciteit. Duidelijke kritiek was er op het punt van vaardigheden en attitude: sociale en communicatieve vaardigheden, zoals adequaat kunnen formuleren, in teamverband kunnen werken en marktgericht kunnen denken en handelen. Op dit laatste punt werd al vooruitgang geconstateerd, maar het zou sterker kunnen. Overall heeft de commissie zoals gezegd een positief beeld, maar het totaalniveau kan nog omhoog.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat zij twee instrumenten gebruikt om de kwalificaties van de afgestudeerden te borgen. Zo wordt er gewezen op de Kunstenmonitor. Dit instrument levert op zich wel interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni, maar die is niet specifiek genoeg om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren.

Daarnaast maakt ze gebruik van externe deskundigen. Hun inbreng is waardevol, maar zij vormen toch een beperkte representatie van het werkveld en houden zich niet direct en systematisch bezig met curriculum en eindtermen.

Van een gestructureerd alumni-beleid is nog geen sprake. De contacten met afgestudeerden zijn beperkt. Dat is jammer, want afgestudeerden toonden zich zeer bereid om hun diensten aan de opleiding aan te bieden. Ook functioneert er geen werkveldcommissie of adviesraad en wordt er geen onderzoek gedaan door middel van enquêtes onder afgestudeerden en werkveld. Evenmin heeft de commissie kunnen constateren dat de opleiding systematisch een record bijhoudt van aan afgestudeerden toegekende stipendia, beurzen, prijzen, tentoonstellingen etc. Tenslotte ontbreekt er een mechanisme om verkregen gegevens systematisch te verwerken en indien nodig een doorwerking te geven naar het curriculum. De commissie concludeert daarom dat er geen duidelijke methode is om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. Wel vindt ze het positief dat de opleiding zelf de lacunes ook ziet en een aantal beleidsvoornemens heeft geformuleerd, onder anderen de vorming van een werkveldcommissie. De commissie zou zeker willen aanbevelen er aan toe te voegen het doen van eigen onderzoek onder afgestudeerden en werkveld.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding beschikt over een duidelijke visie op het onderwijzen en leren van kunststudenten. Deze visie is gebaseerd op ontwikkelingen die de opleiding signaleert in de beroepspraktijk. Centraal uitgangspunt is de autonome beeldontwikkeling van de student, een ontwikkeling die in hoge mate door de student zelf geïnitieerd en vormgegeven zal moeten worden. Er wordt dus een sterk beroep gedaan op de zelfstandigheid van de student; de nadruk komt in het nieuwe curriculum in eerste instantie te liggen bij de attitudevorming.

Een dergelijke verandering in visie heeft ook consequenties voor de werkvormen. Deze zijn voorheen sterk bepaald geweest door enerzijds een sterk individuele begeleiding, anderzijds door een vaak nog klassikale lesbehandeling. De vernieuwde onderwijsvisie, in combinatie met een afname van het aantal contacturen, maakt enerzijds een meer docentonafhankelijke, anderzijds een meer groepsgebonden werkwijze nodig. Ook vraagt dit een andere insteek van de docenten. Zij krijgen een meer coachende en bewakende dan informerende rol. Op dat punt is er een begin gemaakt met thematisch en projectonderwijs maar er moet ook nog veel gebeuren. De opleiding geeft dit zelf duidelijk aan in het zelfevaluatierapport. Mentoren uit de propedeuse hebben reeds een cursus werkvormen gevolgd. De opleiding wijst erop dat tevens gewerkt zal moeten worden aan adequate werkvormen bij de nog vast te stellen onderwijsinhouden in het derde en vierde jaar. In de bestaande praktijk blijken er vele werkvormen te worden gebruikt. Studenten waarderen de werkvormen over het algemeen positief. Ze vinden dat er voldoende afwisseling is. Gedacht moet dan worden aan hoorcolleges, individuele en groepsopdrachten, workshops, projecten, excursies etc. De commissie vindt dan ook dat de gekozen werkvormen en studieactiviteiten een actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. Over het studiemateriaal heeft de commissie eerder een opmerking gemaakt. De commissie vindt de werkvormen voornemens voor aanpassing en verbetering van de werkvormen ten uitvoer moeten brengen om die voldoende ook vast te houden. Een deel van de bestaande werkvormen sluit immers te weinig aan bij de gewenste situatie.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in het Onderwijs- en Examenreglement (OER) en Leerplan propedeuse beschreven. Toetsing van gemaakt werk respectievelijk gemaakte opdracht vindt plaats na elk blok van acht weken. Het werk wordt door de betrokken docent en mentor individueel bekeken. Na het tweede en vierde blok is de beoordeling uitgebreider. Er is dan sprake van een commissie bestaande uit de mentor en de betrokken docenten. De besprekingen worden afgesloten met een slotvergadering waarin de definitieve beoordeling wordt vastgelegd.

Criteria voor de deze beoordeling zijn te vinden in het leerplan. Criteria voor de theorievakken die apart worden getoetst, heeft de commissie niet aangetroffen, evenmin als criteria voor de diverse examenonderdelen. Het op zich informatieve Programmaboekje Theorie zou daar een goede plek voor zijn. De theorievakken hanteren meerdere toetsvormen: schriftelijke tentamens met multiple choicevragen, open en of essayvragen en open -boek tentamens. De commissie vond - uitgaand van de selectie die zij heeft gezien - deze tentamens van voldoende niveau en corresponderend met de inhoud van het betreffende programmaonderdeel. Hoewel de procedure duidelijk is, heeft de commissie in de gesprekken met studenten en afgestudeerden veel kritiek en ontevredenheid over de toetsing gehoord. In het zelfevaluatierapport wordt ook al op kritiek gewezen, maar deze wordt niet geëxpliciteerd.

De kritiek van de studenten komt op het volgende neer; de commissie beperkt zich tot de meest genoemde problemen. De toetsing vindt teveel op één moment plaats. Er is geen sprake van een continue toetsing waarmee voorkomen wordt dat een oordeel onverwacht komt. De voorwerkbespreking zou verbeterd moeten worden, want nu komt het regelmatig voor dat het oordeel bij de finale beoordeling afwijkt. Studenten vinden dat er sprake is van een ongelijke behandeling. De beoordeling is te afhankelijk van de individuele docent, d.w.z. dat criteria te wisselend worden toegepast. Beoordelingen worden te sterk beïnvloed door het tijdstip van de dag: beoordelingsmoeheid. De opleiding zet zelf ook vraagtekens bij de zinvolheid van de slotvergadering aan het eind van een vermoeiend beoordelingsproces.

Studenten vinden wel dat zij voldoende feedback krijgen, maar missen een door de docent geautoriseerde schriftelijk vastlegging van alle gemaakt opmerkingen. Voor de eerste jaren vinden studenten dat de blokken van acht weken in feite tekort zijn, een kritiekpunt dat ook door de opleiding zelf wordt genoemd en waarvoor oplossingen worden gezocht.

Wat betreft het afstuderen vond men dat er meer en eerder gebruik gemaakt zou moeten worden van de expertise van de externe deskundigen. Hun oordeel wordt nu niet in het eindcijfer betrokken.

De opleiding ziet (een deel van) de problemen zelf ook en heeft een aantal beleidsvoornemens ter verbetering voorgesteld.

De commissie wil daarbij een paar suggesties doen. Ze pleit voor een meer continue toetsing waardoor de student eerder weet waar hij aan toe is en de uiteindelijke beoordelingslast verlicht kan worden. Dit geldt temeer als de opleiding haar plan doorzet om de blokindeling van het eerste jaar te herzien. Vervolgens zou de commissie willen pleiten voor een meer integrale toetsing. Dat wil zeggen dat de theorie minder los van de praktijkonderdelen wordt getoetst. Dit zou meer passen bij de op het verwerven van competenties - autonome beeldontwikkeling- gerichte thematische en geïntegreerde aanpak die nu in de eerste jaren wordt voorgestaan.

Hoewel de toetsing op papier goed lijkt geregeld, zijn er in de uitvoering toch zoveel problemen, dat de commissie op dit kwaliteitsaspect tot een onvoldoende komt.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding zet voorlichtingsactiviteiten (open dagen, brochures) in om de instroom enigszins te sturen. Daarnaast speelt de Oriëntatiecursus die 14 dagdelen duurt een belangrijke rol. Het aantal aanmeldingen overtreft verre het aantal toegelaten studenten: in 2000/2001 respectievelijk 501 en 185. Studenten zijn in sterke mate afkomstig uit de regio, maar er zijn er ook uit Limburg, Brabant en Duitsland. Er is geen specifiek wervingsbeleid voor allochtone studenten.

Studenten die zich aanmelden moeten een toelatingsexamen doen. De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure. Deze is uitvoerig beschreven in een boekje Toelatingsexamen Minerva. De toelating is gebaseerd op eigen werk en gemaakte opdrachten. Tijdens de examendag wordt meegenomen en in opdracht gemaakt werk bekeken en vindt er een gesprek plaats. Het werk wordt, door een commissie bestaande uit twee docenten en een student beoordeeld en besproken. Studenten oordelen positief over de procedure en waarderen het examen als eerlijk, maar streng. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. Daarnaast spelen motivatie, sociale vaardigheden, inventiviteit, zelfstandige verbeelding een belangrijke rol. Studenten zijn over het algemeen tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. Indien er al problemen zijn, dan worden deze in overleg met de mentor opgelost. De commissie heeft niet kunnen nagaan, of de effectiviteit van de selectie- en aansluitingsmaatregelen in evaluaties expliciet wordt meegenomen. Wel vindt ze het positief dat de opleiding een aantal aspecten van instroom- en toelatingsbeleid nader gaat onderzoeken.

Het is mogelijk om in een hoger jaar dan het eerste in te stromen. Ook hier is er een commissie die daarover en over eventuele vrijstellingen adviseert aan de Examencommissie.

De opleiding beschikt niet over aparte deficiëntieprogramma's. Problemen die zich voordoen worden in principe door de mentor gesignaleerd en op maat opgelost. Zo zijn er voor theorie studiegroepjes ten behoeve van een betere taalbeheersing.

Het overall -beeld levert voor dit kwaliteitsaspect in de ogen van de commissie een voldoende op.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is in **onvoldoende** mate sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding gaat ervan uit dat de opzet van het curriculum zodanig is dat deze tot zelfselectie van de student leidt. Met andere woorden de student ziet zelf in of hij geschikt is voor het kunstenaarsberoep. Dat is op zich een begrijpelijk uitgangspunt, maar de student kiest ook voor een bepaalde vorm van kunstenaarschap. Of hij daarvoor geschikt is, blijkt pas als hij in het tweede semester van het tweede jaar een profiel gekozen heeft. Het risico bestaat dus dat pas in het derde

jaar de student uiteindelijk zijn bestemming vindt. De opleiding hanteert nog een ander instrument, het bindend studieadvies. Heeft de student aan het eind van de propedeuse minder dan 36 studiepunten gehaald, dan wordt bij gebrek aan motivatie of tekortschietende aanleg een negatief bindend studieadvies gegeven. Niet duidelijk is of binnen de 36 studiepunten bepaalde (selecterende) programmaonderdelen zeker gehaald moeten worden. Terwijl de opleiding vrij positief is over de selecterende werking is de commissie dat minder. Vanuit het werkveld heeft de commissie vernomen, dat er teveel mensen worden toegelaten en dat de niveauverschillen in het derde jaar wel erg groot zijn. Ook de cijfers geven geen positief beeld: het percentage uitval na 2 jaar en de gemiddelde studieduur van uitvallers waren zodanig dat getwijfeld moet worden aan een goede werking van de selectie.

Een duidelijk verwijzingsbeleid heeft de commissie niet aangetroffen. De commissie vindt het positief dat de opleiding nader onderzoek gaat doen, onder meer door het werken met gestandaardiseerde exitgesprekken. Ze raadt de opleiding echter ook aan de selectie- en verwijzingsprocedure als zodanig aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. De commissie komt vooralsnog tot een oordeel onvoldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De opleiding haalt in het zelfevaluatierapport onderzoek aan waaruit blijkt dat studenten van Academie Minerva 38,43 uur aan hun studie besteden. Desgevraagd bevestigden studenten dat. De studie wordt weliswaar als zwaar ervaren, maar ook als goed te doen. Het hangt uiteindelijk van de eigen inzet af of er meer of minder uren worden gehaald. In dit verband wil de commissie melding maken van uitspraken van ouderejaarsstudenten die het geringe aantal contacturen als een gemis ervoeren en de wens te kennen gaven meer - in teamverband - op de Academie te willen werken. De commissie begrijpt dat dit een groot beroep doet op faciliteiten en ruimte, maar wil toch deze sterke wens bij de opleiding onder de aandacht brengen. De studielast is duidelijk vermeld in de studiepuntentabellen in de studiegids.

Ook mogelijke problemen rond de spreiding zijn meer afhankelijk van de eigen planningscapaciteiten van de studenten dan van de opzet van het curriculum die in dat opzicht helder is (zie beschrijving curriculum). De commissie heeft over de spreiding dan ook geen klachten vernomen. Beargumenteerde opvattingen over spreiding en bepaling van de studielast heeft de commissie niet aangetroffen. De commissie vraagt aandacht voor het spreidingsvraagstuk als de opleiding zou besluiten de duidelijke verdeling in blokken van acht weken weer te verlaten.

De spreiding van de toetsmomenten is duidelijk, want er wordt steeds getoetst na afloop van een blok. Er zijn blijkens uitlatingen van studenten voldoende mogelijkheden voor herkansing. Het is positief dat studenten de mogelijkheid wordt geboden toch alvast aan een volgend jaar te beginnen als niet alle studiepunten voor een jaar gehaald zijn, zodat zo weinig mogelijk vertraging wordt opgelopen. In dat streven past niet dat studenten eventueel een heel semester over moeten doen en zo studieverlenging noodzakelijk wordt. Over uitslagmomenten en planning van toetsmomenten heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. Uit bovenstaande is duidelijk geworden dat studielast deel uitmaakt van (hogeschoolbreed) onderzoek.

Hoewel de commissie twijfels heeft bij het herkansingbeleid ten aanzien van de praktijkstudie vindt, ze de studeerbaarheid van de opleiding voldoende.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding heeft een **voldoende** systematisch beleid voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie. De uitvoering van dat beleid met name voor de latere fase van de opleiding is vooralsnog **onvoldoende**.*

Centrale rol in de begeleiding speelt sinds het studiejaar 2000/2001 het mentoraat. Dit werd toen ingevoerd voor alle jaren. Centrale taak van de mentor is de begeleiding van de student in zijn autonome beeldontwikkeling. Het gaat hier dus om een veel inhoudelijker taak dan alleen begeleiding bij studieproblemen. De mentor is in principe op de hoogte van de totaalontwikkeling van de student. In de latere jaren moest hij ook als profielbewaker fungeren. Op grond van kritiek van studenten en ervaringen van docenten is het mentoraat in het derde en vierde jaar inmiddels afgeschaft. Jammer is wel dat de beschrijving in het zelfevaluatierapport zich beperkt tot het functioneren van de mentor. In de praktijk blijken er meerdere functionarissen te zijn die zich bezighouden met de begeleiding. De docenten en de technisch instructeur voor de meer vakmatige begeleiding en de coördinatoren voor de begeleiding bij de studie en de studievoortgang. Voor studieoverschrijdende problemen is er de decaan. Niet duidelijk is hoe deze functies zich tot elkaar verhouden en met elkaar communiceren. Mogelijk is dit een verklaring voor het feit dat studenten in de enquête van 2000 toch spaken van te weinig begeleiding. Ook de opleiding geeft in het zelfevaluatierapport een aantal kritiekpunten: geringe bereikbaarheid, gebrek aan aandacht, niet alert inspelen op behoeftes, die nogal wezenlijk zijn voor een adequate begeleiding. De opleiding ziet ze als aanloopproblemen van het mentoraat, maar in de afstemming en communicatie zou ook wel eens een probleem kunnen zitten. Studenten maakten duidelijk dat het functioneren van de mentor nog wel erg persoonsafhankelijk is. Positief is dat de opleiding de problemen ziet en door middel van scholingsactiviteiten de situatie wil verbeteren. Een negatief beeld heeft de commissie gekregen van de begeleiding van derde en vierdejaarsstudenten (stage, afstuderen). Zoals al gezegd is het mentoraat afgeschaft. Daarvoor in de plaats zijn er per profiel coördinatoren aangesteld. Dat werkt blijkbaar nog onvoldoende gezien de kritische opmerkingen van studenten. Er is bij studenten wel behoefte aan individuele begeleiding. Wat vooral ook knelt is de beschikbare begeleidingstijd per student. De commissie vraagt zich dan ook af of het gebruik van e-mail als mogelijke oplossing hier een probaat middel is. De commissie is zich ervan bewust dat de opleiding zelfstandigheid hoog in het vaandel heeft, maar er is een grens tussen stimulering tot zelfstandig handelen en vrijblijvendheid. De opleiding doet in het zelfevaluatierapport een aantal voorstellen om de situatie in het derde jaar te verbeteren.

Worden die allen uitgevoerd en wordt er meer tijd voor begeleiding uitgetrokken, dan is een verbetering van de situatie zeker mogelijk.

De opleiding gebruikt voor de studievoortgangsregistratie het systeem Progress. Elk half jaar krijgen studenten daaruit een uitdraai. Ook zijn de studieresultaten te zien via een website.

Samenvattend heeft de commissie de indruk gekregen dat de begeleiding qua systeem goed doordacht is en past bij de vernieuwing van het onderwijs, dat de begeleiding in de eerste twee jaar,

behoudens verbeterpunten, behoorlijk werkt, en dat de begeleiding in de latere jaren sterk te wensen overlaat. Ze komt daarom tot een gedifferentieerd oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperioededoelen).*

In paragraaf 2.2 is reeds aangegeven op welke manieren de opleiding tracht relevante confrontaties met de beroepspraktijk te genereren. De commissie heeft toen al duidelijk gemaakt dat zij vindt dat studenten van met name het cluster Beeldende Kunst onvoldoende in aanraking komen met de feitelijke beroepspraktijk. Weliswaar werken studenten langere tijd in hun eigen atelier, wat een ervaring van een stukje beroepspraktijk geeft, maar het is slechts een deel daarvan. De student zou in 'splendid isolation' kunnen werken. Er is geen garantie dat hij ook in aanraking komt met de beroepswereld buiten het atelier. En dat is waar het hier om gaat. Netwerken bijvoorbeeld kan zo volledig buiten beeld blijven. De contacten zijn volstrekt afhankelijk van het individuele initiatief van student, terwijl de opleiding hier ook een belangrijke taak zou moeten hebben. Het projectbureau met zijn netwerk en het genereren van projecten zou hier een veel structureler rol moeten krijgen. Studenten gaven overigens aan dat ze maar wat graag een op een atelier van een (grenommeerd)kunstenaar mee zouden willen lopen.

Het cluster Vormgeving kent wel een stage. Daarvoor is inmiddels een zeer informatieve stagegids ontwikkeld met relevante informatie voor stagiaire en stageverlener. Het stuk geeft naast veel praktische informatie ook zicht op nagestreefde doelen en criteria voor de uiteindelijke beoordeling van de stage. In het zelfevaluatie-rapport wordt bovendien een aantal verbeteracties aangekondigd om de stage te verbeteren en deze een geïntegreerder plek binnen het curriculum te bezorgen. Indien dit alles werkelijk vorm gekregen heeft en wat beschreven wordt in de Stagehandleiding ook werkelijk geïmplementeerd is, zal de opleiding over een adequaat stagetraject beschikken.

Vooralsnog is dat echter niet het geval. De commissie heeft zowel van afgestudeerden als ouderejaarsstudenten veel kritiek gehad op de stagepraktijk. Voorbereiding was er niet of te kort, er was geen goede lijst met stageadressen, begeleiding was soms goed, vaak slecht of afwezig. Ook werkveldvertegenwoordigers waren wisselend in hun waardering van de contacten met de Academie. De begeleiding is dus te docentafhankelijk niet of te weinig gebaseerd op afgesproken beleid. Met de opgedane ervaring in de stage werd verder in de studie weinig of niets gedaan.

Dat de stage toch als nuttig werd ervaren, is dus niet in eerste instantie de verdienste van de opleiding. De opleiding ziet de oorzaak vooral in de groepsgrootte, een capaciteitsprobleem dus. De commissie ziet daarnaast ook organisatieproblemen. De opleiding wil de begeleidingsproblemen oplossen via e-mailcontacten. De commissie vindt dat een bruikbaar idee ter aanvulling, maar niet ter vervanging van de concrete begeleiding van een docent die ook daadwerkelijk op de stageplek dat er goede ideeën zijn, er een duidelijke beleid is, maar dat de uitvoering vooralsnog te wensen overlaat. De randvoorwaarden zijn er echter om verbetering in de nabije toekomst te kunnen verwachten.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken met het management vast dat de opleiding tot nog toe nauwelijks beleid heeft gevoerd op basis van kwantitatieve rendementen. Er is geen beleid geformuleerd t.a.v. rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. De opleiding heeft geen streefcijfers geformuleerd voor de verschillende rendementen. Daardoor is er een beperkt inzicht in wat er gebeurt en kan er ook niet op rendementen gestuurd worden. De opleiding geeft zelf aan dat kengetallen niet regelmatig onderwerp van analyse zijn. Toch ziet de opleiding het belang van kwantitatieve gegevens wel in; men verwacht immers, dat de vernieuwde propedeuse tot betere rendementen zal leiden. Wat de commissie verbaast is dat er geen onderzoek wordt gedaan naar zaken die niet goed gaan. Pas nu wordt er een begin gemaakt met exit-gesprekken, terwijl die veel informatie hadden kunnen geven over de motieven van vertrekkenden. De commissie beveelt de opleiding aan haar beleid op dit punt aan te scherpen. Enerzijds door de zelf genoemde verbeterpunten uit te voeren, anderzijds door realistische streefcijfers te formuleren en onderzoek te doen.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding een opsomming van de instellingen/personen waar zij contacten mee onderhoudt.

De docenten zijn (merendeels) zelf ook werkzaam in de beroepspraktijk en vormgevingsdocenten komen ook in aanraking met de beroepspraktijk via de begeleiding van stages. Er wordt al regelmatig gebruik gemaakt van gastdocenten en dat zal naar de commissie heeft vernomen nog toenemen. Ook moet genoemd worden de inbreng van externe deskundigen. Belangrijk zijn de contacten met instellingen voor kunstonderwijs en kunstinstellingen in de regio.

Werkveldvertegenwoordigers gaven aan dat er een goede relatie met de stad is. De relatie met de voortgezette opleidingen aan het Frank Mohr instituut hebben tot op heden een sterk ad hoc-karakter gehad. Aan een intensiever relatie wordt gewerkt. Een belangrijke plaats neemt het Projectbureau in. Dit bureau houdt zich bezig met projecten en gastdocenten, contractactiviteiten, en gaststudenten. Daartoe onderhoudt het bureau contacten met vele bedrijven, instellingen en organisaties.

De commissie heeft geen duidelijk beeld gekregen van de contacten op landelijk niveau. Wel zijn er vele contacten met buitenlandse academies (zo'n 27). Regelmatig gaan er studenten naar het buitenland en verblijven er buitenlandse studenten op de academie.

Wat de commissie heeft gemist, is dat er op een structurele manier met de contacten wordt omgegaan. De bestaande contacten hebben een sterk ad hoc-karakter en zijn individueel bepaald. Stagebiedende bedrijven en gastdocenten worden nog niet stelselmatig betrokken bij het beleid ten aanzien van confrontaties met de beroepspraktijk.

Er is geen garantie dat al de binnen komende informatie op zinvolheid wordt geselecteerd en een doorvertaling krijgt naar het curriculum. De opleiding heeft daarvoor nog geen toereikend mechanisme.

Een mogelijkheid om tot een structureler werkwijze te komen, is de instelling van een werkveldcommissie. De visitatiecommissie heeft begrepen dat de opleiding aan de vorming van zo'n orgaan werkt. De commissie wil de opleiding wel adviseren deze werkveldcommissie een representatiever en veelzijdiger samenstelling te geven dan de werkvelddelegatie waarmee zij tijdens de visitatie sprak. Hoewel op het punt van de inbedding van de externe contacten in het beleid van de opleiding nog veel te doen valt, komt de commissie toch tot een voorzichtige voldoende, mede omdat de opleiding de problematiek zelf ook ziet en werkt aan verbetering.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt nog in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding heeft nauwe banden met het Instituut voor Kunstgeschiedenis en Architectuur van de Rijksuniversiteit Groningen. Samen heeft men vijf theoretische modules ontwikkeld die door studenten van beide opleidingen kunnen worden gevolgd. De commissie wil de opleiding daarmee complimenteren. Ook is er samenwerking tussen theatervormgeving en de Rijksuniversiteit van Groningen. Desalniettemin; afgezien van deze contacten heeft de commissie niet kunnen constateren dat er verder gestructureerd en beleidsmatig aandacht besteed wordt aan relevante wetenschappelijke ontwikkelingen en dat men nog weinig gericht is op (het kennisnemen van) wetenschappelijke onderzoek, zowel op het gebied van de kunsten als van het onderwijs. Ook de gesprekken tijdens de visitatie hebben dit beeld niet kunnen veranderen.

De opleiding is van plan voor de wetenschappelijk oriëntatie een beleidsplan op te stellen. De commissie steunt dat voornemen.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De organisatie bevindt zich in een ontwikkeling die in 1999 is ingezet. Blijkens Minerva 2000 Reorganisatieplan 199 -2002 wordt expliciet gesteld dat de opleiding een organisatiestructuur wil die gebaseerd is op de nieuwe onderwijsvisie. Uitgangspunt is daarbij dat de vakstudies als organisatie-eenheid zijn verlaten. Daarvoor in de plaats zijn er jaarcoördinatoren die het onderwijsproces beheren en organiseren. Recent is deze organisatie iets gewijzigd: in het derde en vierde jaar zijn er vier profielcoördinatoren benoemd, waardoor de organisatie een inhoudelijker basis heeft gekregen.

De opleiding wordt geleid door een directeur en een adjunct-directeur die integrale verantwoordelijkheden hebben. Zij worden bijgestaan door een team van coördinatoren.

Het is de commissie duidelijk geworden dat het management in sterke mate het onderwijs in zijn verschillende facetten stuurt en bewaakt. Docenten spraken in dit kader van een "bevlogen directie". Taken en verantwoordelijkheden van de verschillende geledingen en een jaartaakbelasting zijn duidelijk vastgelegd. De commissie heeft op dat punt voldoende documenten kunnen inzien. Er is een heldere formele overleg- en besluitvormingsstructuur die in het zelfevaluatierapport wordt beschreven. Desondanks geeft de opleiding zelf aan dat er op het punt van communicatie het een en ander te verbeteren valt. Ook in de gesprekken met de docenten bleek dat de interne communicatie moeilijk blijft, wat sterk heeft te maken met het feit dat de meeste docenten parttimers zijn. Er zijn in de communicatiestructuur al verbeteringen aangebracht zoals het Minerva Bulletin en de invoering van profielraden en een (gecombineerde) Opleidingscommissie en Medezeggenschapsraad (Amroc).

Uit gesprekken met studenten is duidelijk geworden dat deze organen hun functioneren in de organisatie nog moeten waarmaken.

Hoewel het uiteindelijk functioneren van de gekozen inrichting en structuur nog moet blijken, heeft de commissie er vertrouwen in dat er, mede gezien de nog voorgenomen en inmiddels gerealiseerde verbeteracties, een adequate onderwijsorganisatie zal ontstaan.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **goed** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit*

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat een belangrijk aspect van de cultuur is dat de studenten centraal staan. Studenten voelen zich dan ook serieus genomen. Niet alleen door de formele mogelijkheden tot inspraak, maar ook in de contacten met coördinatoren, mentoren en docenten. Ze hebben veel waardering voor de sfeer die als open, en inspirerend wordt ervaren. De commissie heeft dat herkend.

Uitgaande van de ingezette onderwijsvernieuwing is de opleiding bezig met een draai van vakgericht naar meer beroepsgericht onderwijs, een draai die voor een groot deel al gemaakt is. Het nieuwe onderwijsconcept maakt samenwerking en intensief overleg noodzakelijk. Van de volstreekte autonomie binnen het eigen vakgebied is en wordt afscheid genomen. Nog niet elke docent heeft het er even makkelijk mee, maar de visie wordt breed gedragen. Men ziet in dat ook de praktijk vraagt om een meer interdisciplinaire benadering. De commissie heeft in het docententeam een goede teamspirit kunnen waarnemen. Er is een grote betrokkenheid van de medewerkers. Zij voelen zich onderwijskundig gebonden aan de opleiding en dat wordt ook van ze gevraagd. Docenten vinden dat er voldoende inspraak is. Uit de beschreven veranderingen sinds 1999 mag duidelijk zijn dat docenten aantoonbaar, gestuurd en gesteund door het management bereid zijn tot inhoudelijke en onderwijskundige verandering. Men is zich ervan bewust dat die veranderingen door zullen gaan. De commissie vindt de cultuur binnen de organisatie zeer bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit. Wel dient het gevoerde beleid vastgelegd te worden in meerjarenplannen.*

De opleiding heeft wat personeelsbeleid betreft een moeilijke periode doorgemaakt. De opdracht die de Academie van het college van bestuur kreeg om te komen tot een sluitende begroting had onder meer tot gevolg dat per 1/1 2002 de docentenformatie teruggebracht moest worden met 20%. Het is dan ook geen geringe prestatie dat men dit probleem zonder gedwongen ontslagen heeft kunnen oplossen. Positief gevolg is dat er inmiddels een budget is om een groter aantal gastdocenten te

kunnen aantrekken. Hoewel de commissie geen concreet personeels- en scholingsplan heeft aangevraagd, is er wel een gericht personeelsbeleid gevoerd, uitgaande van de gewenste onderwijsvernieuwing. De uitgangspunten daarvan zijn in het zelfevaluatie-rapport beschreven. Belangrijk te vermelden is dat er op hogeschoolniveau resultaatgebieden en competentieprofielen voor docenten zijn ontwikkeld. Daarvan wil ook de Academie gebruik gaan maken. Inmiddels is er ook een systematiek voor jaartaakbelasting ontwikkeld.

De directeur en de adjunct-directeur voeren gezamenlijk regelmatig functioneringsgesprekken. Daarvoor is er een protocol en er zijn formulieren voor vastlegging van het besprokene aanwezig. Niet duidelijk is of in deze gesprekken ook de resultaten van studenten-enquêtes aan de orde komen. Vanuit deze gesprekken kan scholing geëntameerd worden. Voorstellen kunnen vanuit de docent zelf komen, maar ook vanuit de directie. Voorbeelden zijn cursussen voor coördinatoren en mentoren (cursus werkvormen). Studenten waren over het algemeen tevreden over de docenten, maar er werd toch ook opgemerkt "dat er wel eens wat verfrissing in mag". Hoewel er dus al veel gebeurt, wil de commissie de opleiding adviseren haar voornemen om de beleidsvoornemens neer te leggen in een meerjarenplan daadwerkelijk uit te voeren en daaraan een scholingsplan toe te voegen.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Academie is gehuisvest in een gebouw in het centrum van de stad. De opleiding geeft zelf aan dat het gebouw door ruimtecapaciteit en opzet beperkingen heeft. De commissie is het daarmee eens. Inmiddels is er ook een dependance in gebruik genomen, mede om de mogelijkheid te scheppen dat er voor elke student een atelierruimte is. Qua apparatuur is de academie van voldoende niveau. Positief is dat er geïnvesteerd is en er nog plannen liggen om innovatie de ruimte te geven. Alleen faciliteiten voor fotografie en digitale media leveren volgens zelfevaluatie-rapport en studenten problemen op, met name ook omdat studenten van andere disciplines er gebruik van willen maken. De opleiding onderkent de problemen en heeft een aantal verbeteractiviteiten geformuleerd. De opleiding werkt aan een elektronische leeromgeving die in het studiejaar 2002-2003 moet functioneren.

11. Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt nog over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

Op hogeschoolniveau is er het Handboek Integrale Kwaliteitszorg Hanzehogeschool, dat uitgaat van het EFQM-model (European Foundation for Quality Management). Op basis van dit model is de opleiding in februari 2002 geaudit door een commissie van Hanzehogeschoolmedewerkers. De Academie heeft dit systeem vertaald in een Regeling Interne Kwaliteitszorg Academie Minerva.

Daarbij wordt een nadruk gelegd op een aantal aspecten van het totale systeem. Hoewel de commissie een positief idee heeft van de nota kwaliteitszorg als zodanig, heeft ze niet de indruk gekregen dat de kwaliteitszorg als systeem inmiddels is geïmplementeerd. De opleiding geeft ook zelf aan dat men de herstructurering niet het geschikte moment achtte om ook een kwaliteitszorgsysteem te introduceren. Dat wil niet zeggen dat er geen kwaliteitsbewustzijn of activiteiten op het gebied van kwaliteitszorg zouden zijn. Er worden enquêtes gehouden en ook mondelinge evaluaties hebben geleid tot bijstellingen. Wat echter niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en op mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Meer aandacht moet ook besteed worden aan de terugkoppeling van evaluatie-uitkomsten en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen naar de studenten.

De commissie vindt dat de kwaliteitszorg als systeem in de opleiding nog onvoldoende vorm heeft gekregen. De commissie vindt dan ook het streven van het college van bestuur dat de opleiding aan het eind van dit jaar fase 3 van het EFQM-model bereikt moet hebben aan de erg ambitieuze kant. Gesteund door de uitkomsten van het auditrapport -adviseert de commissie de opleiding om nu toch haast te maken met de implementatie van een integraal kwaliteitszorgsysteem.

11.2 *Het zelfevaluatie-rapport*

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatie-rapport is eerlijk, zelfkritisch en geeft blijk van dynamiek. Het is helder en leesbaar geschreven. De indeling is voldoende systematisch. Per kwaliteitsaspect wordt steeds beschreven wat de opleiding nastreeft, wat er bereikt is en wat er verbeterd moet worden (conclusies). De verbeteracties zijn ingegeven door analyses die ten behoeve van het proces van herstructurering zijn gemaakt.

Duidelijk wordt dat de opleiding weet wat zij wil en wat er nog gedaan moet worden. Het rapport heeft een duidelijk evaluerend karakter. Wat betreft het informatiegehalte was het rapport niet altijd even sterk. Niet altijd werden de ijkpunten behandeld en regelmatig was de informatie meer procesmatig dan inhoudelijk van karakter. De commissie heeft dan ook veel gebruik gemaakt van aanvullende informatie die zij had opgevraagd. De procedure waarmee het rapport tot stand is gekomen, heeft gemaakt dat het rapport door alle groepen waarmee de commissie heeft gesproken, werd herkend en onderschreven. Er waren wel kritische opmerkingen, maar de teneur was toch duidelijk dat het rapport een juiste weergave van de realiteit is. Goed is dat ten behoeve van de informatie rond het zelfevaluatie-rapport er een Zelfevaluatie Bulletin werd uitgegeven. De opleiding geeft zelf aan dat het zelfevaluatie-rapport op een juist moment geschreven moest worden. In het proces van herstructurering had men behoefte aan een moment van vastlegging en reflectie. Daarmee heeft het rapport een plaats gekregen binnen de kwaliteitszorg van de opleiding. De commissie vindt dat het rapport voldoet aan de eisen die aan een valide zelfonderzoek mogen worden gesteld.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De visitatiecommissie heeft in Groningen een opleiding bezocht die de laatste jaren grote veranderingen doormaakt, niet alleen inhoudelijk, maar ook organisatorisch. Niet het minst belangrijk is de directiewisseling die heeft plaatsgehad. De studenten en docenten hebben zich enthousiast getoond over de directeur en zijn aanpak. De vernieuwing vindt plaats op een doordachte en verantwoorde manier. Veel is vastgelegd in plannen (werkplan, reorganisatieplan, leerplannen). Daarmee is al een belangrijke kwaliteitsslag binnengehaald. De opleiding is ambitieus en stelt hoge eisen aan zichzelf, maar is ook zelfkritisch. Dit blijkt ook uit grote aantal verbeteracties: 56 die in het zelfevaluatierapport worden aangegeven. De commissie had het gevoel op een rijdende trein te zijn gestapt. Veel is al op gang gebracht, andere zaken zijn vaag gebleven of zijn nog niet aangepakt. De commissie heeft voor een aantal kwaliteitsobjecten een voldoende gegeven. Dat betreft, het inhoudelijk opleidingskader, het curriculum, de samenhang daarbinnen en de gerealiseerde kwalificaties. Daarnaast zijn de kwaliteitsobjecten werkvormen, instroom en studievoortgang positief beoordeeld. Binnen de randvoorwaardelijke sfeer is het merendeel van de onderdelen positief beoordeeld. Daarnaast heeft de commissie helaas ook een aantal onderdelen als onvoldoende beoordeeld. Het gaat dan om het buitenschools curriculum (beeldende kunst) inclusief de stagebegeleiding, de borging van de kwalificaties, de toetsing, de selectie en verwijzing, de begeleiding, de rendementen, de wetenschappelijke oriëntatie en het kwaliteitszorgsysteem.

De commissie ziet voor haar positieve oordelen een aantal oorzaken. Van belang is dat er duidelijke visies zijn, een visie op het beroep en een visie op onderwijs. De commissie heeft daar positieve opmerkingen over gemaakt bij het beroepsbeeld en de werkvormen. De visies komen verder tot uiting in de opzet van het programma en de organisatie.

Daarnaast is er de positieve cultuur die de commissie als goed heeft beoordeeld. Docenten zijn bereid vernieuwingen in te gaan en daar veel werk voor te verzetten. Ook werkt mee dat er een duidelijke organisatiestructuur is, waarin taken en verantwoordelijkheden vastliggen en de overleg- en besluitvormingstructuur helder is. Daar bij speelt ook de sterk sturende en stimulerende kracht vanuit de directie een rol bij. Belangrijk is tenslotte de toegenomen gerichtheid naar buiten die onder andere tot uiting komt in het functioneren van het Projectbureau. Men is zich ervan bewust dat deze gerichtheid nog versterkt moet worden onder meer door het instellen van een werkveldcommissie. De commissie ziet naast het positieve ook een aantal zaken die nadrukkelijk verbetering behoeven. Allereerst is daar de nog matig ontwikkelde evaluatiepraktijk. De kwaliteitszorg als systeem bevindt zich nog in de kinderschoenen. Er is wel een duidelijk systeem op papier, maar het functioneert nog niet in de praktijk. Tevens is er nog geen duidelijke sturing op resultaten (borging kwalificaties, kwantitatieve rendementen).

Andere minpunten liggen met name op het onderwijsorganisatorische vlak. Dat is op zich wel begrijpelijk. Veel energie is gaan zitten in de oplossing van de bezuinigingsproblematiek. Anderzijds is er veel nadruk gelegd op de inhoudelijke vernieuwing (eindtermen, curriculum). Mogelijk zijn meer praktische en organisatorische zaken daardoor blijven liggen. De opleiding wijst regelmatig op capaciteitsproblemen, de commissie ziet ook organisatorische oorzaken met name waar het gaat om de toetsing en de (stage)begeleiding.

Maar ook zou er meer met de signalen die vanuit de studenten komen gedaan moeten worden. Hetzelfde geldt voor de afgestudeerden. Met hen is er geen structureel contact, terwijl er een rijke bron ligt voor informatie over diverse aspecten van het onderwijs.

De commissie komt tot een aantal aanbevelingen

- Geef met prioriteit uitvoering aan de implementatie van het kwaliteitszorgsysteem met name waar het gaat om analyse van gemeten gegevens en het plannen en uitvoeren van daarop gebaseerde verbeteracties. Zorg tevens voor een betere communicatie van deze voornemens en resultaten. Dit kan door een betere terugkoppeling van evaluatieresultaten en daarop gebaseerde verbeteracties. Dat kan ook door de opleidingscommissie een duidelijke taak en verantwoordelijkheid te geven binnen het evaluatiesysteem.
- Maak snel werk van het voornemen tot het instellen van representatieve werkveldcommissie ten einde te komen tot een gezaghebbend gremium dat uitspraken kan doen over de kwalificaties van de afgestudeerden en op basis daarvan eventuele verdere verbetering van de opleiding.
- Formuleer een alumni beleid waarbij gebruik gemaakt wordt van hun bereidheid van afgestudeerden een bijdrage aan de opleiding te leveren. Neem daarbij mee dat ze er ook iets voor terugkrijgen bijvoorbeeld in de vorm van na- en bijscholing.
- Onderzoek de uitvoering van toetsstelsel en de begeleidings - en stagepraktijk, waarbij zeker gekeken moet worden naar organisatorische hinderpalen. De praktijk dient meer in overeenstemming te komen met wat beoogd wordt.
- Ontwikkel heldere inhoudelijke criteria voor de selectiepraktijk in het eerste jaar, leg die vast en communiceer ze aan docenten en studenten.
- Ontwikkel leerdoelen die eenduidig zijn geformuleerd in termen van waarneembaar gedrag van studenten. Maak expliciet duidelijk hoe de opleidingskwalificaties een sturende werking hebben voor het curriculum door de leer- en programmadoelen duidelijk te relateren aan de nagestreefde competenties. Dat zou kunnen in de vorm van een matrix.
- Ontwikkel een meerjaren personeelsplan met daaraan gekoppeld een op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan, waarin tevens aandacht is voor de vakmatige ontwikkeling.

13 Kengetallen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	619	638	666	629	593	570	572	567
Totaal aantal docenten		93	90	77	77	80	76	77
Omvang docerend personeel in FTE		33,9	32,3	26,5	25,9	26,2	26,5	26,6
FTE/student ratio		25,7	26,8	30,0	28,7	27,2	27,5	27,3
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	128	144	115	124	124	112	137	132
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	172	171	158	160	160	147	164	165
Totaal aantal geslaagden	79	67	121	114	95	111	84	
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	34	41	80	84	61	82	69	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,2	5,5	5,0	5,2	4,6	4,6	4,5	
Aantal studiestakers	65	50	63	68	64	51		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,8	2,2	2,8	2,7	2,4	2,3		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								
Diploma behaald na 2 jaar								
Diploma behaald na 3 jaar			1					
Diploma behaald na 4 jaar	18	11	25	23				
Diploma behaald na 5 jaar	44	36	49					
Diploma behaald na 6 jaar	58	44						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	13	15	14	17	20	18		
Percentage uitval na 2 jaar	25	28	24	27	31			
Percentage uitval na 3 jaar	34	42	34	31				
Percentage uitval na 4 jaar	36	47	37					
Percentage uitval na 5 jaar	41	50						
Percentage uitval na 6 jaar	41							

ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek en theater

AKI, Akademie voor kunst en industrie, Enschede

Opleiding:	Beeldende Kunst en Vormgeving <ul style="list-style-type: none">● Autonome Beeldende Kunst● Visuele Communicatie● Ruimtelijke vormgeving
Visitatiedata:	10 en 11 april 2002

Samenvatting

De AKI presenteert zich als een soort 'black box'. Aan het begin van de studie komt een student binnen, en na vier jaar komt de student er weer uit. Wat er nu precies tijdens de vierjaar met de student gebeurt en wat de opleiding toevoegt aan de ontwikkeling van de student is niet zichtbaar.

Elke docent is vrij in het ieder voor zich maken van een lesprogramma waarbij de opbouw en inhoud afhankelijk is van de kennis, inzet en vaardigheden van de betreffende docent. Er is geen mechanisme dat er voor zorgt dat de docent daarover verantwoording aflegt dan wel overlegt over gehanteerde uitgangspunten, lesstof enzovoort. De einddoelen waarnaar gestreefd worden zijn niet schriftelijk vastgelegd. Ook de toetscriteria zijn niet duidelijk. Dit betekent dat er geen standaard is waaraan de student kan worden gemeten en dat derhalve het eindniveau van de student onvoldoende gewaarborgd wordt.

De AKI maakt meer de indruk een werkplaats te zijn dan een opleiding die zich gestructureerd en voor een deel gestandaardiseerd bezig houdt met het opleiden van aankomende kunstenaars en vormgevers. De AKI geeft er weinig blijk van zich actief te verhouden tot de maatschappij waarin zij verkeert. Zij maakt een in zichzelf gekeerde indruk. Wel constateert de commissie dat er op de afdelingen met inzet en gedrevenheid wordt gewerkt en dat de studenten tevreden zijn met de opleiding.

Inleiding

In 1998 is de AKI gefuseerd met de Hogeschool voor de Kunsten Arnhem. In 2000 heeft zich de Christelijke Hogeschool voor de Kunsten Constantijn Huygens hierbij aangesloten en gaan de drie scholen verder onder de naam ArtEZ, Hogeschool voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. ArtEZ bestaat uit vier faculteiten, te weten Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. De deelfaculteit BKV in Enschede kent in totaal 10 afstudeerrichtingen (zes bij BKV en 4 bij Vormgeving) en wordt in voltijd en deeltijd aangeboden.

De AKI had in 1999 442 voltijd- en 107 deeltijdstudenten ingeschreven. De commissie heeft geen gegevens over het aantal docenten en de hoeveelheid FTE.

Er is sinds 2001 een vacature voor de positie van de afdelingsdirecteur.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding presenteert in het zelfevaluatie-rapport en in de studiegids geen beroepsprofiel over de hele opleiding, maar - summier - een visie per profiel.

Het beroepsbeeld van de vormgever wordt door de opleiding weergegeven als een optelsom van andere beroepen; "de ontwerper is een kunstenaar, een uitvinder en een verhalenverteller". Deze omschrijving wordt iets verder ingevuld door aan te geven dat de ontwerper ideeën en informatie regisseert en thuis is in diverse domeinen; oppervlak, ruimte, tijd en geluid. Een beroepsbeeld in de zin van 'sturend op het gebied van de inhoud van het onderwijs' is dit niet. De opleiding geeft aan dit ook niet te willen. In het zelfevaluatie-rapport wordt gezegd dat de opleiding wil dat de studenten primair zelf hun eigen beroepsbeeld ontwikkelen waarbij de opleiding voorwaardenscheppend voor dat ontwikkelingsproces is. Het bezwaar dat de commissie tegen bovenstaand uitgangspunt heeft is dat studenten, en zeker beginnende studenten, over het algemeen geen duidelijk en betrouwbaar beeld hebben van het toekomstig beroep. Dit beeld moet worden verworven. En dit moet, vindt de commissie, worden verworven met behulp van een academie die wel duidelijk weet waar zij heen wil. Het hebben van een duidelijk beroepsbeeld door de academie wil nog niet zeggen dat dit moet leiden tot een artistiek dictaat voor de student.

Voor de opleiding BKV heeft de commissie geen enkel beroepsbeeld aangetroffen dat enige richting zou kunnen geven aan de invulling van het onderwijs. In het zelfevaluatie-rapport wordt als beroepsbeeld weergegeven dat de autonoom beeldende kunstenaar, inhoudelijk zowel als zakelijk, geacht wordt zijn of haar persoonlijke fascinaties, opvattingen, de daaruit voortkomende eigen beeldtaal, alsook de verworven en steeds verder te ontwikkelen vakbekwaamheid op een professionele manier te presenteren.

Onder een visie op het beroep (het beroepsbeeld) verstaat de commissie een inhoudelijke beargumenteerde leidraad waarop de academie concreet beleid kan baseren. Het beroepsbeeld is dan een toetssteen voor de weg die met het onderwijs is ingeslagen, maar vooral voor de weg die de academie wil volgen.

Een visie is een actief element in de opleiding en heeft als zodanig dan ook meer een interne dan een externe functie en dient tevens als basis voor een interne evaluatie van het onderwijs.

Het moge uit bovenstaande duidelijk zijn dat de commissie een dergelijke visie niet heeft aangetroffen. De commissie dringt er op aan een beroepsbeeld te formuleren en in dit beroepsbeeld in ieder geval de relevante ontwikkelingen in de beroepspraktijk te verwoorden en een relatie te leggen met de relevante beroepsprofielen en startkwalificaties van het rapport Beroep Kunstenaar van de Projectorganisatie kunstvakonderwijs.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan geen eindtermen te hebben geformuleerd voor de opleiding Vormgeving. Wel zou er een uitgebreide lijst van toetsingscriteria zijn opgesteld. De commissie constateert dat er inderdaad geen eindtermen zijn maar ook dat de bedoelde toetsingscriteria slechts zeer summier op papier staan.

Voor de opleiding Autonome Beeldende Kunst (ABK) geldt dat er naast de zes specifieke eindtermen uit het zelfevaluatie-rapport geen enkele nadere uitwerking van de inhoud van het onderwijs plaats vindt. Deze zes specifieke eindtermen zijn zeer breed en algemeen geformuleerd en gelden voor alle drie ArteZ BKV opleidingen. De commissie heeft daarbij de indruk (opgedaan tijdens de gesprekken met docenten) dat ook de zes specifieke eindtermen niet sturend zijn voor het onderwijs op de AKI. Het is de commissie uit gesprekken met docenten en management duidelijk geworden dat 'stimulering van de persoonlijke ontwikkeling van de student' het uitgangspunt is of dient te zijn voor de invulling van het onderwijs.

De toetsingscriteria van het architectenregister (Stichting Architectenregister) zijn niet terug te vinden zijn in de eindtermen van de afdeling Architectonisch Ontwerpen.

De commissie concludeert dat de eindtermen met het oog op de beroepsvoorbereiding bij zowel de vormgeving als de ABK opleiding onvoldoende zijn.

De commissie is van mening dat op geen enkele wijze duidelijk wordt wat de opleiding toevoegt of toe wil voegen aan de ontwikkeling van de student. Wat is het einddoel van de opleiding, waar werkt men naar toe? Dit alles blijft in nevelen gehuld.

2 Curriculum

De propedeuse is algemeen vormend en gaat vooraf aan de vakstudie in de hoofdfase. In de propedeuse staat de autonome beeldende kunst in al haar facetten centraal. Na de propedeuse kiest de student voor een vakstudie. Deze vakstudies zijn verdeeld over zes afstudeerrichtingen ABK (Schilderen, Beeldhouwen, Fotografie, Gemengde Media, Mediakunst en Monumentale Kunst) en vier Vormgeving (bij Visuele Communicatie zijn de afstudeerrichtingen Grafisch Ontwerpen en Vormgeving Interactieve Media. Bij Ruimtelijk Ontwerpen is de afstudeerrichting Architectonisch Ontwerpen. Fotografie is een autonome afdeling).

Stages zijn uitsluitend bij de afstudeerrichting visuele communicatie verplicht. De opleiding ziet het afstuderen als een momentopname in een doorgaande ontwikkeling. Er is derhalve geen sprake van een speciale eindexamenopdracht.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Er zijn bij de AKI geen leerdoelen geformuleerd per programmaonderdeel. De docenten maken ieder voor zich hun eigen curriculum. De opbouw en inhoud hiervan is afhankelijk van de kennis, inzet en didactische vaardigheden van de docenten. De korte karakteristieken in het zelfevaluatierapport geven daarbij een zeer summier overzicht van de inhoud van een afstudeerrichting.

De commissie heeft nauwelijks studiemateriaal aangetroffen. De commissie constateert dat de inhoudelijke relevantie van het curriculum niet duidelijk is. De beroepsgerichtheid van het curriculum is de commissie niet duidelijk geworden.

Binnen de studentenpopulatie constateert de commissie ten aanzien van het theorieonderwijs (Kunstgeschiedenis, Kunstbeschouwing en Filosofie) een dermate grote individuele spreiding zowel qua inhoud als hoeveelheid theorie dat de commissie concludeert dat niet elke student hetzelfde niveau haalt. Er zijn studenten die afstuderen zonder het schrijven van een scriptie. De opleiding beaamt dit en geeft aan een verbetertraject te hebben gestart dat er toe moet leiden het theorieonderwijs beter te verankeren in alle afstudeerrichtingen. Ook de begeleiding van de scripties wordt beter gestructureerd en in ieder geval inhoudelijk mede begeleid door de theorieleraars. De slogan 'geen scriptie geen diploma' wordt inmiddels grotendeels waargemaakt.

De opleiding geeft aan dat haar specifieke karakter direct voortvloeit uit het karakter van het propedeusejaar. Dit jaar is algemeen vormend en voor alle studenten hetzelfde. De gedachte hierachter is dat de autonome beeldende kunst de kern is van waaruit alle afstudeerrichtingen en specialisaties voorkomen. Tijdens dit jaar, dat als een proefjaar kan worden gezien voor zowel de student als de docent, kunnen verwachtingen al dan niet op elkaar worden afgestemd. Elke groep studenten krijgt les van een groep docenten. Het is de bedoeling dat de samenstelling van de docentengroep dusdanig is dat het wezenlijke van elke afstudeerrichting vertegenwoordigd is.

De oriënterende functie van de propedeuse ten aanzien van de verdere studie en het beroep is breed en diffuus. Studenten en docenten geven aan dat de nadruk in de propedeuse met name de autonome beeldende kunst in al haar facetten betreft en minder de inhoud van de verschillende afstudeerrichtingen. Dat hierbij de oriëntatie op de afstudeerrichtingen onderbelicht blijft wordt geïllustreerd door het feit dat hoofdfase docenten van afstudeerrichtingen die wel in de propedeuse voorkomen (fotografie, gemengde media en mediakunst), samenwerken in het tweede jaar om de overgang van de propedeuse naar de hoofdfase beter te doen verlopen.

De vormgevingscomponent komt in de propedeuse volgens de studenten niet altijd voldoende uit de verf. De propedeuse kent bijvoorbeeld geen voorbereiding op de afstudeerrichtingen architectonisch vormgeven en mediakunst. Studenten vormgeving geven daarbij aan, in navolging van de opleiding, dit niet als een grote omissie te ervaren omdat je de scholing in de autonome kunst ook als vormgever goed kunt gebruiken. In het zelfevaluatierapport van de vormgevingsopleidingen wordt echter duidelijk stelling genomen voor een gelijkwaardige vertegenwoordiging van de toegepaste kunst in de propedeuse. Dit omdat studenten in de huidige situatie onvoldoende de kans krijgen tot het maken van een voldoende gefundeerde keuze. De commissie is van mening dat een deel van de

wettelijk voorgeschreven functie van de propedeuse (oriëntatie op beroep en verdere studie) op deze wijze onvoldoende wordt ingevuld.

Een ander punt is het feit dat ertussen studierichtingen nauwelijks (afgezien van bovenstaande) samenwerking is. Studenten geven aan dat op hun initiatief er wel gezamenlijke projecten plaats vinden maar dat de AKI te beschrijven is als een verzameling kleine opleidingen die onderling weinig contact hebben.

Ten aanzien van de deeltijdopleiding merkt de commissie op dat deze opleiding zich in een moeilijk parket bevindt. Ten gevolge van een studententekort kan niet meer de totale opleiding worden aangeboden maar slechts delen daarvan. Hoewel de openstelling van werkplaatsen niet is beperkt tot kantooruren komt het daar in de praktijk toch vaak op neer omdat de werkplaats beheerder niet 's avonds werkt. De studenten mogen wel overdag komen. Voor de propedeuse is de toevallige beschikbaarheid van docenten voor een deel bepalend voor de inhoud van deze propedeuse. Een garantie dat de totale breedte van de opleiding, of in ieder geval dat deel van de opleiding dat in deeltijd wordt aangeboden, wordt gepresenteerd in de propedeuse is niet te geven. Studenten van de deeltijd geven aan dat voor hen alles veel moeilijker te organiseren is. Er wordt weinig rekening gehouden met het feit dat er voor hen slechts een beperkte openstelling geldt van de werkplaatsen. Ook bij de begeleiding van scripties doen er zich personele problemen voor.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het in aanraking brengen van de student met de beroepspraktijk vanaf het begin (dus ook in de propedeuse) lijkt niet te gebeuren. Bij navraag bij de studenten blijkt dit onderdeel in de propedeuse onderbelicht te zijn (zie paragraaf 2.1). Dit heeft natuurlijk ook te maken met het ruime beroepsbeeld dat de opleiding hanteert.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat een goede verbinding tussen praktijk en onderwijs wordt gegarandeerd doordat een belangrijk deel van de docenten naast het docentschap ook werken in de praktijk waarvoor de opleiding opleidt. De commissie erkent dat dit er toe zou kunnen leiden dat de beroepspraktijk binnen het onderwijs wordt gebracht. Er wordt hier door de opleiding niet in gestuurd door dit bijvoorbeeld systematisch in het lesprogramma op te nemen en er is dus geen garantie dat het ook daadwerkelijk gebeurt.

In de hoofdfase kunnen studenten op stage. Bij visuele communicatie is deze stage verplicht. De commissie heeft voor geen der afstudeerrichtingen stagedoelen aangetroffen. Ook de stageverslagen lijken op facultatieve basis gemaakt te mogen worden.

Er zijn mogelijkheden voor uitwisseling met andere (buitenlandse) academies.

De commissie is van mening dat de confrontaties met de beroepspraktijk nog onvoldoende zijn. Studenten geven aan tijdens de studie te weinig kennis te nemen van de kunstwereld. De opleiding is een beschermde plaats. Een student gebruikt "de ommuurde tuin" als metafoer om de scheiding tussen de "boze buitenwereld" en de opleiding aan te geven.

Ook de vaardigheid 'het jezelf, je eigen werk, te plaatsen in de context van de kunst', wordt door studenten als onvoldoende ontwikkeld aangegeven.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Zoals uit de vorige paragrafen blijkt is er geen sturend beroepsbeeld (en/of eindtermen), zijn de docenten heel vrij in het invullen van het curriculum en staat er vrijwel niets op schrift. Het is onmogelijk te onderkennen of er een zichtbare inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen aanwezig is.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

De commissie tracht door middel van gesprekken met het werkveld, alumni en opleiding, alsmede door bestudering van curricula, eindexamenscripties en evaluaties van externen een beeld te krijgen van de gerealiseerde kwalificaties.

De bestudering van schriftelijk materiaal (curricula en externe verslagen) kon bij gebrek aan materiaal niet bijdragen aan de beantwoording van de evaluatievraag.

Zoals eerder geconstateerd schrijft niet elke student aan het eind van de studie een scriptie. Van de wel geschreven scripties heeft de commissie enkele gezien. Deze scripties gaven onvoldoende blijk van een kritische instelling van de student, het vermogen relevante feiten te verzamelen en een theoretisch kader te schetsen. De persoonlijke visie was iets beter aangezet en meestal voldoende. De door de commissie bekeken scripties beoordeelt zij in het totaal als van een onvoldoende niveau.

Het werkveld geeft in gesprek met de commissie aan, de AKI alumni behoorlijk zelfstandig te vinden en in staat zich staande te houden in de kunstwereld. Studenten komen 'eigenwijs' van de AKI af.

Bovendien vindt men dat de docenten niet meer zo'n stempel drukken op de student, zodat niet meer meteen duidelijk is waar ze vandaan komen. De opleiding wordt beschreven als een 'prettige chaos' waarin mensen 'hun eigen ding' doen.

Deze prettige chaos wordt ook als zwak punt van de opleiding beschreven omdat dit ertoe leidt dat studenten juist te veel hun eigen ding kunnen doen en dus te veel ruimte krijgen en te weinig sturing. Verder is het werkveld van mening dat er te weinig aandacht wordt geschonken aan 'jezelf presenteren' en de werking en functie van bijvoorbeeld galleries.

Ook alumni geven aan de aansluiting op de beroepspraktijk (zie ook paragraaf 2.2) en het 'jezelf presenteren casu quo verkopen' als onvoldoende te beschouwen. Ook de vaardigheid 'het jezelf, je eigen werk, te plaatsen in de context van de kunst', wordt door studenten als onvoldoende ontwikkeld aangegeven (zie paragraaf 2.2).

De theorie wordt als te mager gekarakteriseerd. Er is volgens de alumni veel meer kunstgeschiedenis nodig en veel meer sturing ten aanzien van de theorie vanuit de opleiding.

Sterk vinden de alumni het feit dat wat betreft de praktijkvakken alles uit hen zelf moet komen (je

moet het allemaal zelf doen). De basis voor 'het vrije werk' wordt als solide beschouwd. De alumni zijn over het algemeen tevreden over de opleiding.

Samenvattend concludeert de commissie dat het werkveld redelijk positief is over de afgestudeerden. De commissie tekent daarbij aan dat de vertegenwoordigers van het werkveld waar de commissie mee heeft gesproken wel erg lokaal gekozen waren en veel oud studenten van de AKI bevatten. De commissie heeft dus geen inzicht gekregen over de kwalificaties van de afgestudeerden vanuit een breder beroepsveld. De afgestudeerden zelf zijn redelijk tevreden over de opleiding. De commissie concludeert dat afgestudeerden in de omgeving van de AKI, bij relaties van de AKI, voldoende functioneren. Daarbuiten is het de vraag.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

Het zelfevaluatie rapport geeft aan dat de ArteZ opleidingen niet beschikken over een echt systeem voor de bewaking van de kwalificaties van de afgestudeerden.

De opleiding participeert wel in de HBO-monitor maar geeft daarbij aan dat deze door zijn algemeenheid een lastig te interpreteren bron is waarbij bovendien de respons te gering is waardoor de cijfers onbetrouwbaar zijn.

Er wordt nagedacht over het starten van een gericht alumnibeleid maar dat is nog niet geëffectueerd. De contacten met de afgestudeerden zijn individueel en ad hoc. Ook functioneert er geen werkveldcommissie of adviesraad. Evenmin heeft de commissie kunnen constateren dat de opleiding systematisch bijhoudt of, en zo ja welke, stipendia, beurzen enzovoort worden toegekend aan afgestudeerden. De commissie concludeert dat de opleiding niet beschikt over een adequaat mechanisme om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **onvoldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding wil naast de versterking van het eigen initiatief de studenten zelfstandigheid aanleren. Dit leidt tot een individueel studietraject. Een deel van dit individuele traject wordt door de student zelf ingevuld, in overleg met een docent. Daarnaast vindt er klassikaal onderwijs plaats aan de hand van opdrachten. Zoals gezegd geven studenten aan dat de AKI een verzameling kleine opleidingen is waarbinnen verschillend omgegaan wordt met opdrachten, lessen, aanwezigheidsplicht, enzovoort. Bij sommige afstudeerrichtingen maakt de student 'gewoon zijn werk zonder opdracht', op andere afdelingen zijn er juist wel gestructureerde lessen met opdrachten en op weer andere afdelingen neemt het aantal opdrachten af naar mate de studie duurt. De individuele invulling van de studie neemt toe. Dit alles staat niet op papier en is dus niet inzichtelijk.

De paar opdrachten welke de commissie kon bekijken zijn adequaat en gedifferentieerd. Veel opdrachten echter zijn niet schriftelijk neergelegd en dus niet beoordeelbaar.

Een deel van de evaluatievraag luidt: zijn werkvormen didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen. Het probleem dat de beantwoording van deze vraag moeilijk maakt is dat de eindtermen niet zijn gedefinieerd op de AKI. Ook als je dit breed zou willen bekijken (dus voorbij gaan aan echt duidelijk geformuleerde eindtermen, maar uitgaan van een gezamenlijk doel van de opleiding) is er te weinig houvast om het beoogde eindresultaat inzichtelijk te maken.

Het is dus niet mogelijk om de werkvormen te beoordelen in het licht van de eindtermen. De werkvormen 'sec' beoordelen is ook moeilijk omdat ook dit niet gedocumenteerd is.

Als de aanname is dat studenten vooral vanuit zichzelf 'hun ding moeten doen', dan is het niet verstrekken van opdrachten relevant. Echter ook hierbij moet er een soort controle of beheersbaarheid zijn die garandeert dat het 'eigen ding doen' ook enige relevantie heeft voor het bereiken van het beoogde einddoel. Hiervan is echter geen sprake.

De commissie concludeert dat het onvoldoende duidelijk is of de werkvormen relevant zijn voor het bereiken van het door de opleiding gestelde einddoel. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de opleiding zowel de eindtermen (of het globale einddoel) als de werkvormen onvoldoende documenteert. Een relatie tussen beide is derhalve een toevallige.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft geen enkele schriftelijke toets aangetroffen op de AKI. Het zelfevaluatie rapport geeft aan dat deze er wel moeten zijn met name voor de theorievakken. Studenten geven aan dat er beperkt schriftelijk wordt getoetst en dat elke theorieducent dat anders doet.

De toets van het beeldend werk wordt gedaan door zowel de individuele docent als door een groep docenten, verantwoordelijk voor een bepaalde fase van de studie, tijdens de werkschouw. De commis-

sie heeft de indruk (indruk want er zijn geen schriftelijke neerslagen van gezien) dat deze schouw een serieus toetsmoment is. Tijdens de schouw zijn de individuele beoordelingen van de vakken van de propedeuse studenten bekend. Na de propedeuse worden er geen individuele beoordelingen meer gegeven door docenten. De student presenteert in een lokaal het werk van de afgelopen periode. Dit werk wordt door de docentengroep beoordeeld. De uitslag van de schouw volgt na een week. Propedeusestudenten geven aan dat de onvoldoendes van de individuele beoordeling door een docent kunnen worden gecompenseerd door de schouw. Indien er een onvoldoende staat voor een vak dat je toch niet wilt gaan doen wordt dit vak (aldus de studenten) min of meer kwijt gescholden. Er bestaat voor de schouw geen criteriumlijst (uitgezonderd de afstudeerrichting visuele communicatie). Bij navraag geven docenten aan dat de inzet van de student als het belangrijkste criterium geldt, gevolgd door het werk, de kwantiteit en het proces dat de student doormaakt.

Studenten geven aan dat inzet inderdaad het belangrijkste beoordelingscriterium lijkt te zijn.

De mate waarin de student feedback krijgt op het werk varieert. De commissie is van mening dat er weinig echte confrontaties plaats vinden en dat studenten te weinig aan de tand worden gevoeld.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **onvoldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding beschikt over een duidelijke toelatingsprocedure, beschreven in de studiegids. Er is een gesprek waarbij de aspirant-student in staat gesteld wordt eigen meegebracht werk toe te lichten, een motivatiebrief en een opdracht ter plaatse.

De beoordeling gebeurt door docenten en studenten. Studenten geven aan de toelating als rustig en prettig te hebben ervaren.

In het zelfevaluatie rapport wordt aangegeven dat het persoonlijke gesprek een accent krijgt in de toelatingsprocedure. De AKI selecteert volgens de docenten op een autonome houding van de studenten. Uit de gesprekken met de studenten kwam dat niet uit de verf. Studenten vonden met name de sfeer, de individuele benadering, de menselijke warmte die de voorwaarde tot opbloeien is en de gemeenschappelijke propedeuse met oriëntatiemogelijkheden op andere studierichtingen, de redenen om voor de AKI te kiezen.

De opleiding heeft een oriëntatiecursus.

Het is de commissie niet gebleken dat de effectiviteit van de toelating op opleidingsniveau wordt geëvalueerd. Bij navraag bij de docenten blijkt dat de opleiding geen beleid heeft om deficiënties te herkennen en te verminderen.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie rapport niet aan wat ze doet aan voorlichting en werving.

Er wordt geen melding gemaakt van een specifiek wervingsbeleid voor allochtonen.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding beschikt niet over expliciete, inhoudelijk beargumenteerde, criteria om de geschiktheid van een student te bepalen voor het beroep en de verdere studie. Het zelfevaluatie-rapport geeft aan het eerste jaar te beschouwen als een proefjaar waarvan aan het eind wordt beoordeeld of de student geschikt is voor verder studeren. Het opleidingsmanagement geeft aan de vaardigheid; “het kunnen veranderen van een opdracht in een ‘eigen’ opdracht” als criterium te hanteren voor de geschiktheid verder te studeren. Verder wordt er geselecteerd op de juiste mentaliteit voor een bepaalde richting. Aanleg voor deze discipline is geen uitgesproken criterium.

Studenten vertellen in gesprek met de commissie dat het negatieve bindend studieadvies niet snel gegeven wordt, “je moet het wel erg bont maken willen ze je stoppen”. Als impliciet criterium voor afwijzing geldt de mate van schoolbezoek volgens de studenten. Maar, geven de studenten aan, alles gaat in overleg.

Docenten geven aan de selecterende functie van de propedeuse voldoende te vinden. Er vallen in de hoofdfase weinig studenten meer uit om redenen van onvermogen. Wel opvallend is dat er door studenten in de hoofdfase veel ‘geswitched’ wordt tussen de richtingen. De oriëntatie op de afstudeer-richtingen is blijkbaar onvoldoende (zie ook paragraaf 2.1). Bovendien valt er in de hoofdfase nog ongeveer 20% van de studenten uit. De selecterende functie van de propedeuse lijkt hiermee in de uitvoering ook onvoldoende te zijn (zie ook paragraaf 7).

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

Ten aanzien van de uitslagtermijn van toetsen, de planning van toets- en hertoetsmomenten en de uitvoering daarvan heeft de commissie geen problemen geconstateerd.

Dit verloopt over het algemeen naar tevredenheid van studenten en docenten.

De studielast wordt niet per programmaonderdeel geëxpliciteerd. Ook de meting van de studielast is niet gestandaardiseerd. Bij navraag geven studenten aan dat de studielast over het algemeen geen probleem oplevert. Wel vergen de opdrachten in de propedeuse veel tijd maar dit wordt niet als bezwaarlijk gezien.

De commissie constateert dat er voldoende waarborgen zijn voor de leerroute van de studenten maar dat deze niet schriftelijk worden vastgelegd.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

Zowel het zelfevaluatie-rapport als de studiegids geven geen enkel aanknopingspunt over de wijze waarop de AKI de studiebegeleiding ter hand neemt. Uit gesprekken blijkt dat er in het eerste jaar een mentor wordt toegewezen en dat er een studentendecaan is. Deze blijken beide geen belangrijke rol in de begeleiding te spelen. Studenten geven aan dat de docenten hiervoor belangrijker zijn, deze zijn goed toegankelijk en bereikbaar. Studenten vertellen dat begeleiding altijd verkregen kan worden maar dat daartoe wel eigen initiatief moet worden genomen. Dit echter blijkt per afdeling en per docent weer te verschillen. De individuele begeleiding wordt door studenten positief beoordeeld. Systematisch beleid ligt hier echter niet aan ten grondslag. Omdat de studiebegeleiding in de uitvoering voldoende is, wordt deze evaluatievraag door de commissie als voldoende beoordeeld.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

De afdeling Autonome Beeldende Kunst volstaat hier in het zelfevaluatie-rapport met een verwijzing naar de beschrijving van het curriculum. In paragraaf 2.2 heeft de commissie al aangegeven dat zij vindt dat studenten onvoldoende in aanraking komen met de feitelijke beroepspraktijk. De opleiding lijkt geen netwerk van stageplaatsen te hebben. Het beleid voor de begeleiding van de studenten die wel op stage gaan, wordt per afstudeerrichting geregeld en is door de commissie niet op papier aangetroffen. Sommige studenten krijgen helemaal geen begeleiding vanuit de opleiding, anderen wel. Ook de wijze van beoordeling ligt niet vast en verschilt per studierichting.

Er zijn wel regelmatig excursies. Studenten geven aan dat het jammer is dat deze excursies per studierichting worden georganiseerd. Er wordt op deze wijze weinig onderling informatie uitgewisseld. Studenten adviseren om niet alle musea individueel te bezoeken maar juist enkele musea te bezoeken met alle studenten zodat men er daarna gezamenlijk over kan napraten en het effect groter is.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie heeft met betrekking tot het rendement, studieduur en uitval geen specifiek eigen beleid van de opleiding aangetroffen. Selectie in het eerste jaar moet borg staan voor het redelijk probleemloos afstuderen van studenten in vier jaar. Rendementscijfers worden niet bijgehouden. Bij het vervaardigen van het zelfevaluatie-rapport komt de opleiding tot de ontdekking dat er een overall rendement is van 50%. De opleiding vindt dat ze hier mee moeten leren leven. De argumentatie daarvoor

is dat de selectie in het begin van de studie niet beter kan en er zullen altijd studenten blijven die om uiteenlopende redenen afhaken. Maatregelen om het rendement te verbeteren worden dus niet voorgesteld.

Op grond van het bovenstaande heeft de commissie niet getwijfeld om de vraag 'zijn de op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen voldoende effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement' met onvoldoende te beantwoorden.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 Externe relaties

8.1 Contacten met het werkveld

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale ontwikkelingen in het werkveld. De internationale contacten zijn **voldoende**.*

De beschrijving in het zelfevaluatie-rapport vormgeving gaat volledig over de contacten die de Arnhemse afdeling van ArteZ heeft. De AKI wordt hierin niet genoemd. Het zelfevaluatie-rapport over de BKV opleidingen heeft een gemeenschappelijk deel en een deel specifiek over de AKI. Uit de beschrijvingen blijkt dat de AKI zich met name richt op de internationale contacten en de contacten met de directe buur de Technische Universiteit (UT) van Twente. De internationale contacten zijn uitgebreid, vinden zowel plaats in het Socrates-kader als via meer informele contacten en zijn met name bedoeld voor studentuitwisseling. Uit gesprekken met studenten blijkt dat er inderdaad op redelijke schaal gebruikt gemaakt wordt van deze mogelijkheden tot internationale uitwisseling. Met de UT heeft de opleiding een samenwerkingsverband dat tot het gezamenlijk aanbieden van een 'minor' heeft geleid (zie paragraaf 8.2).

Een groot deel van de beeldende docenten heeft actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. De commissie beoordeelt dit positief. Relevante en structurele contacten met kunst- en cultuurinstellingen worden eigenlijk uitsluitend in de stad en regio op het niveau van galerie's onderhouden. In de "beleidsdoelen AKI" wordt gezegd dat de positionering van de AKI in de regio moet worden versterkt. De commissie steunt dit beleidsvoornemen. Er is tot nu toe onvoldoende sprake van het op gestructureerde wijze betrekken van (stageverlennende) instanties en/of gastdocenten bij het ontwikkelen van beleid. De bestaande contacten hebben een ad hoc-karakter en zijn individueel bepaald. Er is geen garantie dat deze contacten leiden tot het verbeteren van het onderwijs. Ook ten aanzien van de internationale contacten is de aanwijsbare benutting daarvan in de beleidsvoering nog niet voldoende gestructureerd. Er ontbreekt ook een werkveldcommissie die voor een structurele en actuele feedback op de opleiding kan zorgen.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding een naar binnen gekeerde indruk maakt. De contacten bevinden zich vooral op het internationale vlak en zijn met name gericht op de studentuitwisseling. De invloed van deze contacten op het onderwijs is niet aantoonbaar.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding benut op voldoende wijze de geografische nabijheid van de UT door hiermee een samenwerkingsverband aan te gaan. De 'minor' die met de faculteiten Toegepaste Onderwijskunde en Informatica wordt gegeven sinds september 2000 kan een goede start zijn om structureel in een onderzoekssfeer/wetenschappelijke omgeving bezig te zijn. De eventuele start van de 'major' met Industrieel Ontwerpen kan met name voor de afstudeerrichting Architectonische Vormgeving zeer bevruchtend zijn (en, gezien de naam van de AKI, enigszins een terugkeer naar de basis betekenen). Deze samenwerking vindt de commissie zeer positief. Echter gezien de huidige wijze waarop de AKI werkt is het zeer de vraag of het inhoudelijke rendement van deze samenwerking de gehele opleiding ten goede komt. Naast deze samenwerking is de commissie niets gebleken van andere relaties met onderzoekscentra en/of expertisecentra. Een gerichtheid op het kennisnemen van wetenschappelijke ontwikkelingen heeft de commissie niet kunnen constateren uit het zelfevaluatie-rapport en ook niet uit de gevoerde gesprekken.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

ArteZ

Het zelfevaluatie-rapport geeft weinig concrete informatie over inrichting en structuur van de opleidingsorganisatie. Uit aanvullende stukken en gesprekken was toch een beeld te halen.

ArteZ wordt bestuurd door een tweekoppig college van bestuur. De leiding van de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving berust bij de directeuren van de drie locaties. Voor de AKI en voor de locatie Kampen is er een directievacature. De ontwikkelingen als gevolg van de fusie zijn nog lang niet afgerond. Ze zijn tot nu toe sterk geconcentreerd geweest op meer formele zaken. Een belangrijke verandering is al dat de ondersteunende diensten gecentraliseerd zijn. De aandacht richt zich nu op meer concreet-organisatorische zaken en de inhoudelijke kant.

Mogelijk is dit er de oorzaak van dat de fusie nog niet in positieve zin sterk leeft. Zowel in het zelfevaluatie-rapport als in de gesprekken met de commissie is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen met argusogen gevolgd worden. Er is vooral kritiek op de hiërarchische structuur, het ondervonden gebrek aan sturing en de communicatie met de hogere echelons. Wat betreft dit laatste punt is in het gesprek met het college van bestuur gebleken dat de problematiek wordt onderkend en dat oorzaken deels gelegen zijn in bepaalde taakafspraken - college van bestuur is niet operationeel actief - deels in een op faculteitsniveau inderdaad te verbeteren communicatie.

AKI

De deelfaculteit AKI bevindt zich op het ogenblik in een situatie waarbij de koers van de opleiding onduidelijk is. Dit heeft voor een deel te maken met het feit dat er na het afscheid van de vorige directeur geen opvolger is gevonden. De eerste procedure voor het aanstellen van een nieuwe directeur is zonder resultaat verlopen. De huidige interim directeur heeft met name beheersmatige taken. Binnen de AKI is de discussie over het profiel van de nieuwe directeur, alhoewel vastgesteld en gecommuniceerd via advertenties, nog gaande (wel een kunstenaar of juist niet, wel een manager of juist niet).

Bijdragend aan de onduidelijkheid van de koers is dat de discussie over de mate waarin en de manier waarop de centrale sturing vanuit ArtEZ uitgevoerd en verwezenlijkt (moet) worden, op de AKI nog steeds niet uitgewoed is.

Daarbij komen de interne discussies over bijvoorbeeld de inhoud van de propedeuse en de betere verankering van de theorie. Er ligt tevens een stuk met beleidsdoelen van de AKI. In dit stuk is nog geen prioriteitstelling opgenomen voor de verschillende doelen.

In al deze discussies en beleidsvoornemens is de sturing van een door een ieder geaccepteerde directeur noodzakelijk.

Wat de commissie vooral duidelijk is geworden is het gebrek aan structuur binnen de AKI als geheel. Binnen studierichtingen is er wel enige structuur maar tussen de studierichtingen bestaat er nauwelijks verband. In de huidige situatie, waar de kapitein het schip heeft verlaten, vaart elke studierichting, zelfs elke docent, zijn eigen koers. Het gebrek aan procedures, beschrijvingen van inspraak- en besluitvormingsstructuren enzovoort versterkt de chaos. Veel wordt, blijkens de docenten, informeel geregeld.

Het is de commissie tijdens de visitatie gebleken dat afdelingen op zichzelf goed (lijken te) functioneren. Er wordt met inzet en gedrevenheid gewerkt. Afstudeerrichtingen zijn tevreden met deze structuur die hen maximale autonomie geeft. Vanuit het perspectief van de opleiding, en in nog groter verband ArtEZ, werkt de structuur echter belemmerend. Er is voor het opleidingsmanagement in feite geen basis om op te sturen.

Het reeds gestarte coördinatorenoverleg kan enige soulaas bieden, maar lijkt gezien de uitgebreidheid van dit overleg (17 personen) niet echt slagvaardig. De staf (sinds september 2001 ter vervanging van de directeur) zou, zeker als de besluitvorming verbetert, effectiever kunnen zijn.

9.2 Opleidingscultuur

<i>De cultuur binnen de organisatie is voldoende bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.</i>
--

In gesprek met de commissie geven de docenten aan “eigenlijk wel trots te zijn” op de constatering van de commissie dat er geen structuur is en de resten van de anarchie van de jaren zestig en zeventig nog duidelijk zichtbaar zijn. Men geeft aan ook zonder gestructureerd overleg toch wel een goed resultaat te halen en dat ‘geen structuur toch ook een structuur is’.

De commissie waardeert de inzet van de opleiding om studenten zoveel mogelijk vrijheid te geven en een individuele studieroute te laten lopen. Echter de commissie is van mening dat deze individuele studieroutes wel plaats moeten vinden binnen duidelijke kaders.

Deze kaders bestaan niet, of zijn dermate impliciet aanwezig dat ze als niet bestaand moeten worden beschouwd.

Van een gezamenlijk werken aan beroepsgericht onderwijs en studeren waarbij docenten individueel en in teamverband het onderwijs in dienst van het beroep en beroepsbeeld stellen is geen sprake. Daarbij komt dat, zoals uit de eerste alinea blijkt, men ook niet gericht lijkt te zijn op een werkklimaat van continue verbetering en innovatie. Men houdt vast aan een in de jaren zeventig ontwikkeld model. Positief is dat studenten zeer tevreden zijn over de opleiding. De medewerkers tonen zich zeer betrokken bij de opleiding, zij het dat hun loyaliteit toch voornamelijk ligt bij de eigen afstudeerrichting.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

ArtEZ

Tijdens de visitatie bleek dat men sterk afhankelijk is van de centrale aansturing vanuit ArtEZ. Dit is kennelijk de bottleneck. Een goed personeelsbeleid is - aldus het college van bestuur - bemoeilijkt door het herstructureringsproces dat eerst moest worden uitgevoerd: de formatie moest over de hele linie (dus ArtEZ-breed) met 35 FTE worden verminderd. De commissie erkent dat de herstructurering een complicerende factor is, maar vindt anderzijds dat er (afgezien van de harmonisering van de secundaire arbeidsvoorwaarden) tot op heden wel erg weinig op het gebied van personeelsbeleid is gebeurd. Dat klemt te meer, omdat de situatie die in het zelfevaluatie-rapport beschreven wordt, zonder meer zorgelijk is. Ze beveelt dan ook aan de verbetering van het personeelsbeleid hoge prioriteit te geven.

AKI

In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat het personeelsbeleid in Enschede de laatste jaren ernstig gefrustreerd is door de aanhoudende bezuinigingen en doordat de directie door ziekte en andere prioriteiten er geen aandacht aan kon schenken.

Tijdens het bezoek bleek deze uitspraak inderdaad waar. Docenten geven aan geen functieomschrijving te hebben en nog nooit functioneringsgesprekken te hebben gevoerd.

De taakbelasting staat dan wel op papier maar wordt niet echt serieus genomen.

Er wordt geen scholing geïnitieerd vanuit een in een scholingsplan vastgelegd beleid (een uitzondering hierop vormt de didactische scholing die verplicht is voor docerend personeel dat een vaste aanstelling krijgt). Er wordt door docenten en management aangegeven zeer terughoudend te staan ten opzichte van ArtEZ. Opvallend is dat men aangeeft dat Arnhem de tegenstander is en dat men blijkbaar nog niet volledig de fusie met Kampen heeft geïncorporeerd. ArtEZ heeft nog geen rol in het personeelsbeleid van de AKI en de docenten geven aan dat eigenlijk ook wel zo te willen houden. Als argumenten voor deze afwerende houding wordt aangegeven dat de vocabulaires van Arnhem en de AKI anders zijn, dat er twee verschillende organisaties zijn, dat de AKI een laboratoriumfunctie heeft en dat Arnhem met wantrouwen kijkt naar de AKI-oplossingen en -initiatieven.

Het moge duidelijk zijn dat hier nog vele obstakels te overwinnen zijn voordat er van een vruchtbare samenwerking sprake is.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende tot goed** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De AKI is sinds een paar jaar gehuisvest op de campus van de UT. In dit gebouw zijn de faciliteiten goed. Alhoewel dit gebouw niet als kunstacademie ontworpen is, is de indeling uiterst effectief voor juist een kunstacademie. Het gebouw heeft een open structuur (lokale rondom een centrale binnenplein) die de integratie tussen de afdelingen stimuleert. De 24-uurs openstelling bevordert daarnaast de atelierfunctie van het gebouw.

De werkplaatsen zijn adequaat uitgerust. De toegang tot de werkplaatsen is uitsluitend mogelijk tijdens kantooruren, gezien het noodzakelijke toezicht van werkplaatsassistenten. Voor de deeltijdstudenten levert deze beperkte openstelling problemen op. Er is voldoende toegang tot actuele informatie- en communicatiemiddelen. Als bijkomend positief effect van het verblijf op de campus is de mogelijkheid tot gebruik door de AKI studenten van de universitaire faciliteiten (restaurant, sport, huisvesting enz).

Iets minder positief is de commissie over de benodigde soft ware voor het architectonisch ontwerpen. Deze is beperkt.

De schilderdépendance Twekkelo is door de commissie niet bezocht. Schilderstudenten geven aan daar graag te werken.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

Artez

Hogeschoolbreed zijn er tot nu toe weinig impulsen met betrekking tot kwaliteitszorg uitgegaan. Dit had deels te maken met de fusie, die veel energie naar zich toe trok. Blijkens het zelfevaluatierapport is het streven nu op termijn te komen tot een ArtEZ-kwaliteitszorgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. Bezien vanuit het niveau van de opleiding is het kwaliteitszorgsysteem vooralsnog onvoldoende.

AKI

In het zelfevaluatierapport wordt helder aangegeven dat een intern kwaliteitszorgsysteem nuttig en nodig is en ook wordt beschreven hoe het zou moeten werken. De realiteit staat daar nog ver van af. De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. De kwaliteitszorg binnen de afdeling is nog niet geformaliseerd, door de kleine omvang wordt dit ook niet erg urgent gevonden. Dat wil niet zeggen dat er niets aan kwaliteitszorg wordt gedaan, maar er wordt vooral impliciet gestuurd op kwaliteit.

Het is dus niet zichtbaar wat er precies gebeurt, wat de kwaliteitscriteria van de afdelingen zijn en er is geen opleidingsbrede overeenstemming over de werkwijze.

In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat het streven naar kwaliteitsverbetering in de breedte een belangrijke motivatie is bij de vorming van één faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving op drie locaties. Voorwaarde daarvoor is onder andere de regelmatige meting van de kwaliteit waarbij wordt opgemerkt dat een onderwijsleerproces alleen maar goed te volgen is als tevoren duidelijk is vastgesteld waarop gelet moet worden en op welke wijze dat in beeld wordt gebracht. Hier ligt dan ook meteen een groot probleem voor de AKI. Het lijkt niet functioneel het reeds bestaande systeem uit Arnhem zonder meer over te nemen gezien de onduidelijkheid bij de AKI in het vastleggen van (de beoogde resultaten van) het onderwijsleerproces. Ook ArteEZ erkent dat en doet voorstellen om in gezamenlijkheid de kwaliteitszorg en het instrumentarium voor meting van de kwaliteit vast te stellen.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

ArteEZ

ArteEZ heeft het zelfevaluatie-rapport ingezet als instrument in de groei naar één faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. ArteEZ geeft aan dat het zelfevaluatie-rapport dwingt tot uitwisseling en afstemming en tevens sturend is in de agenda voor de toekomst.

Echter er wordt ook aangegeven dat het schrijven van een zelfevaluatie-rapport altijd op een ongelegen moment komt, in dit geval omdat de fusie nog slechts pril is en er een herstructurering plaats vindt. Toch heeft men gemeend een gezamenlijk zelfevaluatie-rapport voor de drie vestigingsplaatsen te moeten opstellen.

Deze keuze van ArteEZ heeft het de commissie in haar werk niet makkelijk gemaakt omdat alle opleidingen uiteindelijk wel afzonderlijk worden bezocht en worden voorzien van een afzonderlijke rapportage. In het uiteindelijke zelfevaluatie-rapport worden de evaluatievragen voor elke vestigingsplaats afzonderlijk beantwoord en dan ook nog eens in twee zelfevaluatie-rapporten, één rapport voor de Autonome Beeldende Kunst en één voor de Vormgeving. Er is dus geen sprake van één zelfevaluatie-rapport dat ArteEZ beschrijft maar zes rapporten die de ABK en V component van elke vestiging beschrijven. Per vestigingsplaats moet de commissie ter voorbereiding op het bezoek de informatie bij elkaar sprokkelen. Daarbij komt dat de informatie vanuit de vestigingsplaats min of meer herschreven werd door een redacteur. Dit heeft informatieverlies opgeleverd voor de verschillende vestigingsplaatsen. Daarbij komt de dominantie van de inbreng vanuit Arnhem voor beide rapporten maar met name voor het vormgevingsrapport. Met name in het derde perspectief worden evaluatievragen vrijwel uitsluitend vanuit het Arnhemse beschreven.

Over de inhoud van het zelfevaluatie-rapport valt te zeggen dat er onvoldoende de kwaliteitscriteria geformuleerd worden waarnaar gestreefd wordt. De zwakke en sterke punten die in het rapport worden genoemd lijken willekeurig gekozen. Aanwezige kwaliteitsproblemen worden vooral geweten aan onvoldoende middelen en voor een deel aan de nog onuitgewerkte organisatie. De belangrijkste verbeteractie die in het zelfevaluatie-rapport wordt voorgesteld is het samengaan in ArteEZ. Tot nu toe echter lijkt dit een cosmetische procedure waarvan de meerwaarde nog op zich laat wachten.

AKI

Doordat het zelfevaluatie-rapport vergelijkenderwijs de drie BKV opleidingen beschrijft is de opleiding die het minst gedocumenteerd is sowieso in het nadeel.

Dit geldt in dit geval voor de AKI.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De AKI presenteert zich als een soort 'black box'. Aan het begin van de studie komt een student binnen, en na vier jaar komt de student er weer uit. Wat er nu precies tijdens de vier jaar met de student gebeurt en wat de opleiding toevoegt aan de ontwikkeling van de student is niet zichtbaar.

Elke docent is vrij in het ieder voor zich maken van een lesprogramma waarbij de opbouw en inhoud afhankelijk is van de kennis, inzet en vaardigheden van de betreffende docent. Er is geen mechanisme dat er voor zorgt dat de docent daarover verantwoording aflegt dan wel overlegt over gehanteerde uitgangspunten, lesstof, enz.

De einddoelen waarnaar gestreefd wordt zijn niet schriftelijk vastgelegd. Ook de toetscriteria zijn niet duidelijk.

Dit betekent dat er geen standaard is waaraan de student kan worden gemeten en dat derhalve het eindniveau van de student onvoldoende gewaarborgd wordt.

De AKI maakt meer de indruk een werkplaats te zijn dan een opleiding die zich gestructureerd en voor een deel gestandaardiseerd bezig houdt met het opleiden van aankomende kunstenaars en vormgevers. De AKI geeft er weinig blijk van zich actief te verhouden tot de maatschappij waarin zij verkeert. Zij maakt een in zichzelf gekeerde indruk. Wel constateert de commissie dat erop de afdelingen met inzet en gedrevenheid wordt gewerkt en dat de studenten tevreden zijn over de opleiding.

De aangehangen filosofie (of ideologie) van de opleiding om zoveel mogelijk de docenten en studenten vrij te laten wordt door de opleiding consequent doorgevoerd. Ook het achteraf niet toetsen van inhoud, werkwijzen, toetsen enzovoort wordt door de opleiding aangemerkt als logische consequentie van dit uitgangspunt. Uitsluitend het eindwerk op de eindexamenpresentatie telt als beoordeling van de kwaliteit. Het proces waarlangs deze kwaliteit wordt verkregen vindt de opleiding geen onderwerp van discussie, regulering of formalisering.

De commissie heeft in haar beoordeling nu juist het onderwijsproces als onderzoeksdomein. Het moge duidelijk zijn dat het consequent doorgevoerde uitgangspunt van de opleiding, gezien door de bril van de visitatiecommissie (en aan de hand van het door haar gehanteerde beoordelingskader), dit negatieve rapport oplevert omdat ook alles wat er wel goed en met inzet gebeurt niet kan worden beoordeeld.

De commissie heeft gelet op het bovenstaande eigenlijk maar één aanbeveling:

- Bezin u op uw uitgangspunten en maak deze beoordeelbaar.
 - Indien u een opleiding wilt zijn binnen het hoger beroepsonderwijs dan moet u zich onderwerpen aan de tucht van dit hbo. Dit betekent onder meer dat er veel meer moet worden vastgelegd over waar u mee bezig bent, formalisering van de organisatie, besluitvormingslijnen en inspraakmomenten.
 - Verwoord het gezamenlijke uitgangspunt en de wijze waarop u de gewenste eindkwalificaties gaat bereiken. Kortom, zorg er voor dat het onderwijsproces en de organisatie geborgd worden en er een constante ontstaat waarop teruggevallen kan worden. Hierdoor kunnen ook de positieve aspecten van de opleiding (inzet van docenten en studenten, de goede sfeer, het inzetten op de persoonlijke ontwikkeling van de student) beter tot hun recht komen.

13 Kengetallen AKI. VOLTIJD (Bron, zelfevaluatie rapport)

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	646	598	559	500	474	460	456	442
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	161	114	94	75	107	120	109	109
Vooropleiding instroom, havo, in procenten	36,0	35,0	28,1	36,0	27,3	15,2	18,3	13,7
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten	8,0	14,9	8,3	5,3	7,5	6,7	7,3	9,1
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten	22,3	7,8	16,6	12,0	9,4	11,8	11,0	8,2
Vooropleiding instroom overig, in procenten	22,3	42,1	46,8	46,6	55,6	66,1	63,3	68,8
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	192	143	139	110	153	162	138	145
Totaal aantal geslaagden	98	90	120	124	104	88	83	85
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	78	68	98	106	89	73	55	69
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,05	5,53	5,4	5,16	4,86	4,94	4,42	4,52
Aantal studiestakers	92	72	29	31	21	39	76	57
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,71	2,6	1,9	1,48	1,69	1,3	1,8	1,42
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %	48,9	36,9	48,2	38,7	42,8	23,0	30,6	19,6
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %	6,5	9,5	20,6	6,4	4,7	10,2	2,6	8,2
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %	17,3	16,6	13,7	9,6	4,7	12,8	5,3	11,4
Studiestakers naar vooropleiding, overig, %	27,1	36,9	17,2	45,1	47,6	53,8	61,3	60,6

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	0,6%							X
Diploma behaald na 2 jaar	1,2%				0,9%		X	X
Diploma behaald na 3 jaar	1,8%	2,6%				X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	16,7%	23,6%	19,1%	21,3%	32,7	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	50,9%	60,5%	46,7%	44%	33,6	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	53,4%	65,7%	49,9%	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	29,8%	21,9%	26,5%	28,0%	25,2%	21,6%	34,8%	31,2%
Percentage uitval na 2 jaar	40,3%	25,4%	40,4%	42,6%	35,5%	36,6%	44,0%	X
Percentage uitval na 3 jaar	43,4%	28,9%	46,7%	44,0%	40,1%	40,8%	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	44,7%	32,4%	47,8%	48,0%	42,0%	43,3%	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	45,9%	34,1%	49,9%	50,6%	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	46,5%	X	X	X	X	X	X	X

AKI deeltijd (Bron, zelfevaluatie rapport)

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	208	195	176	139	128	122	110	107
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	42	32	22	18	25	12	23	17
Vooropleiding instroom, havo, in procenten	33%	19%	9%	11%	16%	0%	26%	6%
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten	7%	16%	5%	6%	4%	0%	0%	0%
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten	19%	16%	18%	0%	8%	8%	13%	18%
Vooropleiding instroom overig, in procenten	40%	50%	68%	83%	72%	83%	61%	76%
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	48	39	33	23	33	18	30	27
Totaal aantal geslaagden	31	30	37	22	20	24	16	11
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	27	19	32	18	19	21	15	10
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5.08	5.13	5.47	5.06	5.42	5.18	6.47	6.1
Aantal studiestakers	24	23	6	7	6	20	15	10
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2.56	2.76	1.83	2.43	1.5	3.7	2.53	3.2
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %	25%	26.1	66.7	14.3	16.7	20%	13.3	30%
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %	4.2%	8.7%	0%	14.3	16.7	10%	20%	20%
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %	16.6	21.7	0%	28.6	0%	20%	0%	0%
Studiestakers naar vooropleiding, overig, %	54.2	43.5	33.3	42.9	66.7	50%	66.7	50%

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar	0%	0%	0%	0%	0%	0%		X
Diploma behaald na 2 jaar	0%	0%	0%	0%	0%	0%	X	X
Diploma behaald na 3 jaar	0%	0%	0%	0%	0%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	2%	3%	9	6	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	12	25	9	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	45	53	36	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	21%	19%	18%	39%	20%	0%	26%	18%
Percentage uitval na 2 jaar	33%	31%	32%	61%	32%	17%	30%	X
Percentage uitval na 3 jaar	38%	38%	32%	72%	36%	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	40%	38%	50%	X	40%	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	40%	41%	50%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	48%	44%	55%	X	X	X	X	X

13a Kengetallen totaal voltijd Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem en AKI Beeldende Kunst en Vormgeving Enschede alsmede docentenopleiding Arnhem

Bron: CRIHO

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	1184	1115	1055	1033	1017	991	1008	1006
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	255	212	191	194	250	252	228	229
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	350	311	271	280	335	349	318	342
Totaal aantal geslaagden	221	201	222	259	238	194	183	
Aantal geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	137	121	140	162	147	122	92	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,7	4,8	4,8	4,6	4,4	4,4	4,2	X
Aantal studiestakers	134	97	78	99	118	95	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,0	2,2	2,0	1,7	1,7	1,5	x	x
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar	0				0	0	x	X
Diploma behaald na 3 jaar	1			1	2	x	x	X
Diploma behaald na 4 jaar	27	35	27	25	x	x	x	X
Diploma behaald na 5 jaar	49	61	43	x	x	x	x	X
Diploma behaald na 6 jaar	53	65	x	x	x	x	x	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Percentage uitval na 1 jaar	30	17	23	28	26	23	x	X
Percentage uitval na 2 jaar	42	25	36	41	36	x	x	x
Percentage uitval na 3 jaar	44	29	43	45	x	x	x	X
Percentage uitval na 4 jaar	45	32	45	x	x	x	x	X
Percentage uitval na 5 jaar	46	33	x	x	x	x	x	x
Percentage uitval na 6 jaar	46	X	x	x	x	x	x	

13 Kengetallen totaal deeltijd Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem en AKI Beeldende Kunst alsmede docentenopleiding Arnhem

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	517	401	359	288	257	207	179	181
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	69	47	46	40	38	29	40	30
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	109	80	71	52	58	35	49	49
Totaal aantal geslaagden	75	66	66	62	46	35	20	
Aantal geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	36	39	44	39	32	24	14	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,9	5,0	5,0	5,1	5,0	5,2	5,8	
Aantal studiestakers	43	38	32	34	26	28		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,4	2,5	2,2	2,8	1,7	3,5		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar		2				X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	1	9	4		X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	23	26	9	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	41	40	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	25	21	35	28	26	14	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	35	30	43	55	32	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	41	40	50	68	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	49	40	67	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	49	49	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	55	X	X	X	X	X	X	X

ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek en theater

Christelijke Hogeschool voor de Kunsten Constantijn Huygens, Kampen

Opleiding:	Beeldende Kunst en Vormgeving <ul style="list-style-type: none">● Autonome Beeldende Kunst● Visuele Communicatie● Ruimtelijke Vormgeving
Visitatiedata:	20 en 21 maart 2002

Samenvatting

Constantijn Huygens is een opleiding die erop gericht is om vanuit een duidelijke signatuur in een betrekkelijke geïsoleerdheid, dat wil zeggen zonder een uitbundige culturele omgeving, studenten op te leiden voor een loopbaan als professioneel kunstenaar. De ontwikkelingsgang van de individuele student staat centraal, waarbij degelijkheid in de aanpak meer opvalt dan een zich sterk richten op de actualiteit. De situatie in de opleiding heeft de afgelopen jaren sterk in het teken gestaan van fusieperikelen en bezuinigingen. Desondanks slaagt men er in een werkomgeving te creëren waarin studenten zich prettig voelen en waarin afgestudeerden worden afgeleverd die in staat zijn om als kunstenaar/ontwerper een beroepspraktijk te vormen. Daarbij kan men bogen op een degelijk curriculum, een variëteit aan werkvormen en een voldoende ondersteunend proces (toetsing, instroom, studeerbaarheid, begeleiding). Wat ontbreekt, is vastlegging en een zekere formalisering. Met name toetscriteria blijven veel te impliciet. Zwak is de opleiding in de randvoorwaardelijke sfeer. De opleiding is te weinig extern gericht, de organisatie is sterk informeel, een duidelijk kwaliteitszorg - en personeelsbeleid ontbreekt. Positief is daarentegen weer de cultuur die vooral gekenmerkt wordt door de goede relatie tussen studenten en docenten.

Inleiding

De Christelijke Hogeschool voor de Kunsten Constantijn Huygens te Kampen maakt sinds 1 januari 2000 deel uit van ArtEZ Hogeschool voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. De deelfaculteit Beeldende Kunst en Vormgeving in Kampen kent vijf afstudeerrichtingen: beeldende kunst, grafisch ontwerpen, illustratie, interieurarchitectuur en een docentenopleiding. De afdelingen kennen nog een grote mate van zelfstandigheid. In het kader van een herstructurering zal de tweedeling vlak en ruimtelijk bij de afdeling Autonome Beeldende Kunst verdwijnen. De opleiding zegt uit te gaan van een christelijke identiteit, maar daar wordt zoals de opleiding zelf zegt, ruim mee omgegaan. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse. Het curriculum wordt gekenmerkt door een schools begin met een steeds grotere vrijheid voor de studenten in de loop van de opleiding. Medio 2003 verhuist de opleiding naar een nieuwe locatie in Zwolle. De faculteit had in 1999 402 studenten ingeschreven. Het totaal aantal docenten bedroeg 41, verdeeld over 19,6 FTE. De student/FTE ratio bedroeg derhalve 20,51.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft wat het betreft het cluster autonome beeldende kunst een **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid. Die visie is voor de clusters Visuele communicatie en Ruimtelijk ontwerp wel **voldoende**.*

De commissie heeft in het zelfevaluatie-rapport van het cluster Autonome Beeldende Kunst geen duidelijk beroepsbeeld aangetroffen. Ook documenten die tijdens het visitatiebezoek werden bekeken, boden geen aanvulling. De doelstelling in het Onderwijs - en Examenreglement is te algemeen om als indicatie voor een eigen visie op het beroep te dienen: "studenten op te leiden tot een vakbekwaamheid die hun de mogelijkheid biedt op een of meer terreinen van de beeldende kunst en vormgeving professioneel werkzaam te zijn". De beschrijving in het zelfevaluatie-rapport is zeer beperkt en geeft meer een onderwijsvisie dan een visie op beroep en ontwikkelingen daarbinnen. Tijdens de gesprekken is deze problematiek aangekaart, maar ook toen is er geen helder beeld ontstaan. Wel werd opgemerkt dat de nadruk wordt gelegd op de individuele ontwikkeling van de studenten en dat het beeld van de autonome kunstenaar gedifferentieerd is. De commissie erkent beide standpunten, maar vindt toch dat dat een opleiding er niet van kan weerhouden een visie op die gedifferentieerde beroepspraktijk te hebben, waar een beroepsopleiding uiteindelijk voor opleidt. Het voorbeeld ligt er bovendien, namelijk in het rapport Beroep Kunstenaar. Ook over relevante ontwikkelingen zoals de commissie die in haar beoordelingskader heeft aangeduid, wordt geen informatie gegeven. In een aanvulling op het rapport wordt alleen aangegeven dat de opleiding veel aandacht heeft voor het gebruik van digitale media. Op de vraag hoe de opleiding zich van andere academies onderscheidt, kwam als voornaamste onderscheid naar boven het feit dat de academie een duidelijke onderwijskundige benadering heeft.

De commissie kan niet anders concluderen dan dat het cluster Autonome Beeldende Kunst niet over een expliciet, helder en goed beargumenteerde visie op het beroep beschikt. Dat geldt niet voor de andere twee clusters: Visuele Communicatie (grafisch ontwerp en illustratie en Ruimtelijke Vormgeving (interieurarchitectuur)). Zowel in het betreffende zelfevaluatie-rapport als in andere documenten wordt een adequaat beeld gegeven van de visie op het beroep en de professionele uitgangspunten. Ook wordt een positie bepaald t.o.v. het rapport Beroep Kunstenaar en wat interieurarchitectuur betreft de beroepsprofielen en startkwalificaties van de interieurarchitect (1998). De positiebepaling van beide clusters geeft tevens een indicatie van de eigen kleuring. Hoewel een aantal ontwikkelingen in de diverse vakgebieden wordt beschreven, zoals de ethische component van het vak, had daar meer aandacht aan gegeven kunnen worden. Wel is uit de gesprekken gebleken dat men voldoende oog heeft voor technische en maatschappelijke ontwikkelingen. De commissie concludeert samenvattend dat de beide clusters Visuele Communicatie en Ruimtelijke Vormgeving een duidelijk en adequaat eigen beroepsbeeld hebben.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Het zelfevaluatie-rapport geeft slechts in beperkte mate inzicht in de gehanteerde eindtermen. Bij ABK worden in zeer algemene zin een aantal eindtermen beschreven. Het gaat dan eerder om aspecten die worden benoemd dan om eindtermen die in termen van waarneembaar gedrag of competenties zijn beschreven. Niet duidelijk wordt ook in hoeverre deze eindtermen specifiek voor Kampen gelden, wat verwondering wekt, omdat een van de uitgangspunten van de fusie is dat de opleidingen zich nog sterker ten opzichte van elkaar moeten gaan profileren. Tijdens de visitatie verwees het management voor de eindtermen naar het instellingswerkplan van 1994/1995, maar daarin heeft de commissie geen eindtermen kunnen ontdekken. Bij andere clusters wordt verwezen naar diverse documenten. De set eindtermen die de commissie heeft aangetroffen is meestal erg algemeen en abstract geformuleerd en gedateerd. Slechts in beperkte mate geven de eindtermen inzicht in de kwalificaties die aan het eind van de studie van de studenten wordt verwacht. Ook dekken ze in beperkte mate de aspecten, zoals bijvoorbeeld een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, die de commissie in haar beoordelingskader als relevant heeft genoemd. Hoewel in de curricula aanpassingen zijn gepleegd als gevolg van ontwikkelingen in het veld, zijn deze niet terug te vinden in een actualisering van de eindtermen. De eindtermen zijn zoals boven beschreven onvoldoende geschikt om te dienen ter vormgeving van het curriculum, de constructie van toetsen en uiteindelijk de bepaling of studenten de nagestreefde kwalificaties hebben gerealiseerd. De commissie concludeert dat eindtermen in de opleiding niet leven als een instrument om te sturen. Een uitzondering geldt voor de afdeling Interieurarchitectuur die wel over een adequate set eindtermen bleek te beschikken. Al met al vindt de commissie dat de opleiding op dit kwaliteitsaspect onvoldoende scoort. Wel positief waardeert de commissie het dat blijkens de studiegids er voor de propedeuse aparte doelstellingen zijn geformuleerd. Het zou een goede zaak zijn als dat op basis van de landelijk te ontwikkelen competenties, ook gaat gelden voor de opleiding in zijn totaliteit.

2 Curriculum

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

De studieduur van de voltijd opleiding bedraagt vier jaar. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse. Het eerste semester is algemeen; het tweede vindt plaats binnen een gekozen vakstudie: autonome kunst, grafische vormgeving, illustratie, interieurarchitectuur en docentenopleiding. In dat tweede semester worden ook veel technische cursussen gegeven. De propedeuse is sterk gericht op selectie en oriëntatie. Vanaf het tweede jaar zijn er vier hoofdonderdelen: praktijkstudie, technische vaardigheden, theorie en beroepsvoorbereiding. Vanaf het derde jaar worden studenten steeds sterker in staat gesteld zelf de studie te bepalen. De afdelingen grafisch en interieurontwerpen kennen een verplichte stage.

De studie jaren zijn verdeeld in semesters. Aan het einde van elk semester vinden afsluitende beoordelingen plaats.

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het onderwijsprogramma, zoals hierboven kort beschreven, is helder. Het ligt vast in studiegids en diverse leerplannen. Mede gezien reacties van studenten en uitkomsten van de laatste grote studentenevaluatie heeft de commissie een overwegend positief beeld van dit curriculum. Op twee punten wil ze een kanttekening maken. De eerst betreft het theorieonderwijs. De opleiding geeft zelf in het zelfevaluatie-rapport aan dat de vaktheorie (vakgeschiedenis, vakontwikkeling) een lacune in het programma is. Deze is niet opgenomen in de theoretische vakken kunstgeschiedenis en filosofie, die een meer algemeen vormend karakter hebben. De commissie vindt dat het curriculum van algemene kunstgeschiedenis en filosofie te weinig relatie heeft met de actualiteit. Uit gesprekken met docenten is duidelijk geworden dat er per vakgebied wel wordt geprobeerd aan de vaktheorie invulling te geven, maar de ruimte en deskundigheid zijn beperkt. Inhoudelijk probleem is dat zo de verschillende vaktheorieën volkomen los van elkaar staan en ook geen duidelijk verband hebben met de algemene theorie. Dit zal te meer knellen als in het kader van de herstructurering het vak filosofie - tot onvrede van de studenten - komt te vervallen. Bij een vernieuwde invulling van de theoriecomponent zal er een structurelere oplossing voor deze problematiek rond de vaktheorie gezocht moeten worden.

Een tweede kanttekening betreft het onderwijs in de zakelijke kant van de beroepspraktijk met name bij de afdelingen Autonome Kunst en Interieurarchitectuur. Daar wordt weliswaar aandacht aan besteed in het onderdeel Muzeconomie, maar de commissie vindt die aandacht op het geheel van de studie toch te beperkt. Het onderdeel omvat slechts één studiepunt en wordt niet (verplicht) getoetst. Ook afgestudeerden gaven aan dat ze de aandacht voor dit onderdeel te beperkt vonden en ook dat het te laat in de studie kwam. Hier ligt dus een verbeterpunt voor de opleiding.

Ondanks het ontbreken van duidelijke eindtermen, beschikt de opleiding wel over duidelijke leerdoelen die overwegend zijn geformuleerd in termen van waarneembaar gedrag. Deze leerdoelen zijn te vinden in de studiegids - onder de naam eindtermen - , de leerplannen van de verschillende afdelingen en in het instellingswerkplan.

Voor zover de commissie dat kan vaststellen, zijn de leerdoelen in algemene zin gerelateerd aan de eindtermen. De opleiding maakt niet zelf duidelijk op welke wijze de leerdoelen per module zijn afgeleid van de eindtermen. Ze zijn wel zinvol met het oog op de beroepsuitoefening.

Een eerste oriëntatie op beroep en studie vindt plaats in de introductieweek. Het eerste semester geeft een algemene oriëntatie op basis van een aantal praktijkvakken en een keuzeprogramma studierichtingen. Dit laatste houdt in dat studenten gedurende zes weken binnen twee studierichtingen naar keuze een programma volgen. De commissie vindt dat op zich een goede opzet, maar deelt het bezwaar van de studenten dat daarmee geen oriëntatie op de andere studierichtingen wordt gegeven, terwijl in het tweede semester al een keuze voor een vakgebied moet worden gemaakt. Wel gaven studenten aan dat op verzoek het volgen van extra proeflessen mogelijk is en dat er in en na het tweede semester nog geswitcht kan worden.

Een voorbereiding op het beroep in algemene zin vindt plaats in de onderdelen praktijkstudie die

het merendeel van het programma in beslag nemen en de beoordeling van het daarin gemaakte werk. Dat mondt uiteindelijk uit in het maken van een tentoonstelling van het eigen werk. Belangrijk is dat studenten vanaf het tweede jaar in een eigen atelier op de academie werken. Bij Grafisch en Interieurarchitectuur wordt er gewerkt met (aan de praktijk) ontleende opdrachten. Bij de afdeling Illustratie heeft men door de jaren heen een apart programma met opdrachten voor de beroepsvoorbereiding. Over de voorbereiding op de zakelijke kant van de beroepspraktijk is hierboven al een opmerking gemaakt.

Voor alle afdelingen geldt dat het onderdeel Studium Generale een positieve rol speelt in de beroepsvoorbereiding. Uit gesprekken en evaluatiegegevens blijkt dat de studenten de voorbereiding op beroep en studie positief waarderen (score 3.6).

Naast het verplichte programma zijn er onderdelen ter vrije keuze van de studenten (o.a. Studium Generale). De omvang varieert tussen de 15 en 20 studiepunten. Bovendien geldt voor de meeste afdelingen dat vanaf het derde studiejaar studenten door het leggen van bepaalde accenten in sterke mate hun studie zelf bepalen.

Het studiemateriaal dat de commissie heeft gezien, was in hoeveelheid beperkt en wisselend van kwaliteit. Dat laatste geldt zowel qua opzet en inhoud als actualiteit. Een deel van de boeken deed gedateerd aan. Readers waren erg algemeen en zijn vaak rommelig van opzet. Bij ontwerpstudies lijkt de algemene kunstgeschiedenis in 1900 op te houden. Met name is informatie gemist op het gebied van de nieuwe media.

De commissie concludeert dat het curriculum duidelijk is. Er is sprake van een toenemende zelfstandigheid van de studenten en er zijn na het eerste jaar keuzemogelijkheden. De oriëntatie op studie en beroep is voldoende. Nadere aandacht en invulling vraagt de theoretische component en de zakelijke kant van de beroepspraktijk. Het studiemateriaal dient verbeterd en geactualiseerd te worden.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereik van de eindtermen van het cluster Autonome Beeldende Vorming; ze zijn wel **voldoende** relevant voor de clusters Visuele Communicatie en Ruimtelijke Vormgeving Ontwerp.*

De directe confrontatie met de beroepspraktijk vindt in het eerste jaar op diverse manieren plaats. Afhankelijk van de soort activiteit zijn er wel of niet leerdoelen geformuleerd. Docenten die zelf als kunstenaar werkzaam zijn, tonen en bespreken eigen werk; er treden gastdocenten op, er worden diverse kunstenaars uitgenodigd (o.a. in het Studium Generale) en er zijn excursies naar galeriën en musea. Belangrijk is de grote buitenlandse excursie naar bijvoorbeeld Berlijn of Barcelona. De commissie heeft kunnen vaststellen dat die excursies goed worden voorbereid, dat er opdrachten aan zijn verbonden en dat er verslag van moet worden gedaan. Uit gesprekken met studenten autonoom is gebleken dat het aantal excursies buiten de regio toch wel beperkt is. Bovendien viel op dat bezoeken aan galeriën alleen in het teken van kunstperceptie staan en dat niet gekeken wordt naar functie en werkwijze van zo'n instelling. Afgestudeerden merkten in een ander kader op dat zij meer inzicht hadden willen hebben in hoe prijzen voor kunstwerken tot stand komen en hoe je daarover

onderhandelt. Wat de commissie in het gesprek met de hoofdfasestudenten ook opviel, was dat met name bij Autonoom het aantal contacten met de buitenwereld na de propedeuse sterk afneemt en vrijwel afhankelijk wordt van het eigen initiatief van studenten. Afgestudeerden gaven aan dat ze in slechts heel beperkte mate gastdocenten hadden gezien. Dat is geen goede zaak. Er is geen verplichte stage. Wel kan in bepaalde gevallen een stage dringend worden geadviseerd. De commissie kan op zich begrijpen dat er voor beeldende kunstenaars geen stage is, maar vindt wel dat er dan alternatieve activiteiten zouden moeten zijn. Er zijn wel projecten, maar daar wordt niet door alle studenten aan deelgenomen. De studenten bevinden zich nu te zeer in een geïsoleerde situatie in hun academieatelier en zijn te afhankelijk van de interactie met de eigen docenten.

Dat geldt veel minder voor de clusters Visuele Communicatie en Ruimtelijke Vormgeving. Illustratie heeft weliswaar geen stage, maar biedt wel alternatieven door een het hele curriculum doorlopend onderdeel 'Beroepsveldverkenning' en het werken met schaduwopdrachten en echte praktijkopdrachten. Ook regelmatige gesprekken met afgestudeerden over hun ervaringen en studiobezoeken spelen hier een rol. Grafisch ontwerpen en Interieurarchitectuur kennen een verplichte stage. De commissie heeft kunnen vaststellen dat deze bij degelijke bureaus worden gelopen. Niet duidelijk is welke leerdoelen er met de stage beoogd worden, althans de commissie heeft ze niet kunnen ontdekken. Bij Interieurarchitectuur wordt er slechts een heel algemeen doel beschreven. Stageverslagen die de commissie heeft gezien, vond ze qua opbouw prima maar qua inhoud en informatiegehalte merendeels oppervlakkig. Op grond daarvan is het moeilijk vast te stellen wat nu werkelijk de betekenis van een stage voor de studenten is.

Uit de gesprekken met de studenten is echter gebleken dat de stage als zeer nuttig wordt ervaren en ook werkveldvertegenwoordigers waren tevreden over het functioneren van de studenten. De commissie komt daarom voorzichtig tot een voldoende op dit kwaliteitsaspect voor Visuele Communicatie en Ruimtelijke vormgeving (interieurarchitectuur.).

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Uit de studiegids en de diverse leerplannen heeft de commissie een duidelijk beeld gekregen van de opbouw van het programma.

Een verticale samenhang wordt bewerkstelligd door de opbouw van het curriculum. Er is sprake van een opbouw van breed in de eerste twee jaar naar diep in de laatste twee jaar, een diepgang die uiteindelijk moet culmineren in de scriptie en het afstudeerwerk. Daarnaast is er sprake van een toenemende complexiteit die samengaat met een toenemende zelfsturing en vrijheid van de student.

Daarnaast is er sprake van een duidelijke volgtijdelijkheid. Het is niet mogelijk en niet toegestaan om meer dan één semester achter te lopen in de hoofdfase. Een herkenbare rode draad in de zin van een duidelijke inhoudelijke lijn - een bepaalde optiek, een centraal uitgangspunt - die door het hele curriculum heenloopt en het eenheid geeft heeft de commissie niet aangetroffen.

Ook is er sprake van horizontale samenhang en (een zekere mate van) integratie in de wijze waarop het curriculum per jaar wordt ingevuld. Dat is steeds in grotere eenheden waarbij er binnen een be-

paald thema, verband, project of grote opdracht meerdere vakken en werkvormen worden aangeboden. Zo worden theorie (kunstgeschiedenis/beschouwing) praktijklessen (atelierstudie/opdrachten) en vaardigheidstrainingen (werkplaatsen) in een bepaalde samenhang aangebracht.

Bovendien is er sprake van een geïntegreerde toetsing. Bij Grafisch, waar het studieaanbod is verdeeld in vijf cycli is er zelfs een "Chef Cyclus" die voor de samenhang in het programma dient zorg te dragen. Bij autonoom is het zo dat het werken in eigen atelier met name in het derde en vierde jaar integratie van kennis en vaardigheden in de hand moet werken. Met name ook de eindopdrachten (tentoonstelling) en de scriptie in het vierde jaar zijn sterk gericht op integratie.

Recente evaluatiecijfers geven aan dat de samenhang, bevraagd via twee vragen, positief beoordeeld wordt (scores 3,8 en 4.1).

De afstemming theorie/praktijk komt bij de toegepaste afdelingen het meest pregnant aan bod in de stageperiode, maar ook (ook bij autonoom) in de werkplaatsen in het tweede en de beroepsoriëntatie in het eerste jaar. Met name bij autonoom behoeft deze vorm van afstemming verbetering maar ook bij de andere clusters wordt op dit punt in de evaluatie duidelijk lager gescoord (2,7). Wel wil de commissie ook een paar kritische kanttekeningen plaatsen. In het zelfevaluatie rapport wordt terecht zeer kritisch geschreven over de relatie vaktheorie en de algemene theorie (kunstgeschiedenis, filosofie). Deze staan volledig los van elkaar. Weliswaar worden er door individuele docenten per vakstudie pogingen ondernomen de situatie op te vangen en te verbeteren, maar optimaal is de situatie zeker niet. Ook niet gezien het beschikbare materiaal dat de commissie heeft gezien. Het is bovendien te betreuren, dat de afdelingen dit probleem zo los van elkaar proberen op te lossen. In deze tijd van vervaging van grenzen tussen de verschillende disciplines is dat een onrealistische benadering. De commissie adviseert de opleiding dan ook gebruik te maken van het wegvallen van het vak filosofie om de relatie algemene theorie en vaktheorie te verbeteren en tevens te streven naar een meer geïntegreerde benadering. Hoewel de samenhang binnen het geheel (net) voldoende is, moet op een aantal punten verbetering tot stand komen.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Daar de commissie haar oordeel hier niet baseert op een beoordeling van het artistieke werk, moet het gebaseerd zijn op meer indirect bewijs: de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook op randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat eindtermen werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen (presentaties), normen voor het afstuderen. Het oordeel is bovendien niet alleen gebaseerd op de eindfase, omdat ook al eerder in de opleiding eindtermen gehaald worden.

Hoewel binnen deze uitgangspunten niet alles even positief is beoordeeld (eindtermen, toetscriteria bijvoorbeeld), is de commissie van mening dat de afgestudeerden merendeels in voldoende mate

beschikken over de benodigde kwalificaties om als beginnend beroepsbeoefenaar te functioneren. Wel constateert de commissie, evenals vertegenwoordigers van het werkveld een vrij groot verschil in kwaliteit, dat wil zeggen tussen heel goed en middelmatig (net aan voldoende).

Het werkveld is doorgaans positief over het afstudeerwerk. Zowel in het gesprek met vertegenwoordigers ervan als in verslagen van externe deskundigen, geeft men aan dat er sprake is van een zeer individuele ontwikkeling waarbij er sprake is van enkele zwakke kandidaten, een grotere groep gemiddelden en een aantal uitschieters. Dit patroon kan met name bij de studenten van het cluster Autonomoos sterk per lichting (afstudeerjaar) verschillen.

De opleiding geeft aan naast het beeldend werk veel waarde te hechten aan de scriptie als afronding van de studie. Dat blijkt ook uit de degelijke begeleiding en de uitgebreide beoordelingen. Dit belang van een theoretisch werkstuk wordt door het werkveld en de commissie onderschreven. De commissie heeft een flink aantal scripties bekeken. Over het algemeen vond ze deze van voldoende kwaliteit, waarbij ze de vascripties sterker vond dan bijvoorbeeld die over filosofie. De goede scripties waren doorwrocht, gebaseerd op goed onderzoek, getuigend van een persoonlijke visie, kortom degelijk. Wel zou de onderwerpskeuze wat uitdagender en van een sterkere gerichtheid op de actualiteit kunnen zijn. Duidelijk is wel, zoals een der werkveldvertegenwoordigers opmerkte, dat de afstuderenden kunnen formuleren.

Daarnaast moet echter ook gezegd worden dat er scripties waren die geen afstudeerniveau representeren (geen heldere probleemstelling, geen bronnenonderzoek, geen duidelijk theoretisch kader ('zweverig')).

Afgestudeerden, met name die van de meer toegepaste afdelingen, gaven aan dat de aansluiting op de praktijk zonder meer goed was. Autonome kunstenaars waren op dat punt terughoudender. Voor een aantal was er toch wel een kloof tussen opleiding en praktijk. Met name werd daar genoemd het ontbreken van inzicht in het functioneren van de kunstwereld. Daar werd direct aan toegevoegd, dat je door de op creativiteit gebaseerde inventiviteit en de sterk toegenomen zelfstandigheid in staat bent jezelf te ontwikkelen. Positief noemden ze ook het vermogen om goed conceptueel te kunnen denken en kritisch te zijn. Deze karakterisering werd door de werkveldvertegenwoordigers onderschreven. Zij noemden meermaals als kenmerkend de vrijheid van denken, de vrije mentaliteit, met als gevolg een duidelijk eigen gezicht. Studenten worden in de breedte goed opgeleid en ontwikkelen een "open mind". Bij grafisch werd naast deze positieve omschrijving als aandachtspunt genoemd de typografie en het webdesign. Bij Illustratie werd gewezen op de aandacht voor de tekenvaardigheid. In het algemeen werd over de toegepaste studenten gezegd dat ze (zowel stagiaires als afgestudeerden) een grote inpasbaarheid hebben in de bureauwereld. Een aspect dat veel minder aan bod komt met name bij Autonome Beeldende Kunst, is het jezelf kunnen verkopen en het vermogen contacten te leggen (netwerken). Een grote tekortkoming vindt men ook de aandacht voor nieuwe media. Hier toont zich een nadelig aspect van de "warme-bad"- ideologie van de opleiding en een nog te sterk naar binnen gekeerde houding.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat zij twee instrumenten gebruikt om de kwalificaties van de afgestudeerden te borgen. Zo wordt er gewezen op de Kunstenmonitor. Dit instrument levert op zich wel interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni, maar die is niet specifiek genoeg om na te gaan of gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. Ook de opleiding wijst zelf op de tekortkomingen van dit instrument.

Daarnaast maakt ze gebruik van externe deskundigen. De commissie heeft verslagen van hun indrukken gezien. Hun inbreng is waardevol, maar zij vormen toch een beperkte representatie van het werkveld en houden zich niet direct en systematisch bezig met curriculum en eindtermen.

Van een gestructureerd alumnibeleid is nog geen sprake. Alleen bij Illustratie is men een eind op weg. De contacten met afgestudeerden zijn individueel en ad hoc. Ook functioneert er geen werkveldcommissie of adviesraad en wordt er geen onderzoek gedaan door middel van enquêtes onder afgestudeerden en werkveld. Evenmin heeft de commissie kunnen constateren dat de opleiding systematisch een record bijhoudt van aan afgestudeerden toegekende stipendia, beurzen prijzen tentoonstellingen etcetera. Tenslotte ontbreekt er een mechanisme om verkregen gegevens systematisch te verwerken en indien nodig een doorwerking te geven naar het curriculum. De commissie concludeert daarom dat er geen duidelijke methode is om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

Hoewel in het zelfevaluatie rapport geen heldere en coherente onderwijsvisie wordt beschreven, heeft de commissie op basis van aanvullende documenten toch een beeld gekregen. Centraal staat de individuele ontwikkelingsgang van de studenten en het uitgangspunt dat in kunstonderwijs de nadruk op 'doen' dient te liggen. Dit doen kan echter niet zonder vaardigheden en niet zonder reflectie. Naast het ontwikkelen van een eigen beeldtaal wordt dan ook veel waarde gehecht aan het aanleren van ambachtelijke en technische vaardigheden en de theoretische onderbouwing. Gestreefd wordt naar een breed en gevarieerd studieprogramma met een evenwichtige studielast. In de loop van de studie dient er een ontwikkeling te zijn van een sterkere docentsturing naar een sterker zelfsturing door de student. Na een schoolse start is er een vrijer vervolg; studenten krijgen dan ook met name na het derde jaar de kans eigen wegen te gaan. De nadruk op het 'leren door doen' heeft als gevolg dat een sterk accent ligt op de praktijkstudie, waarbij van belang is dat studenten op de academie een eigen werkplek hebben. Zo wordt in de werkwijze al een relatie met de beroepspraktijk gelegd. Bij de toegepaste richtingen komt daar nog bij het veelvuldig werken met aan de praktijk ontleende opdrachten en het lopen van een stage.

Vaardigheden worden bewust vroeg in de opleiding via cursussen in de werkplaatsen aangeleerd, zodat men daar al direct in de praktijkstudie voordeel van heeft. Theorie heeft een ondersteunende, maar ook een zelfstandige functie.

Uitvoersel van dit onderwijskundig kader is dat er een grote variatie aan werkvormen nodig is om tot een adequate uitvoering te komen. Uit het instellingswerkplan en de diverse leerplannen is duidelijk geworden dat er een variëteit aan werkvormen wordt aangeboden. Die loopt van de reeds genoemde atelier - en werkplaatsstudie tot hoorcolleges, projecten, workshops, seminars etc. Uit diezelfde documenten is ook af te leiden dat de gekozen werkvormen passen bij de gestelde leerdoelen. Studenten toonden zich tevreden over de gehanteerde werkvormen en waardeerden de toenemende zelfstandigheid.

Over het studiemateriaal zijn al opmerkingen gemaakt. De commissie vond dat beperkt en met name op het punt van actualiteit voor verbetering vatbaar.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten. Wel dienen de toetsingscriteria geëxpliciteerd te worden.*

De commissie heeft uit de gesprekken met de studenten opgemaakt dat zij overwegend tevreden zijn over de toetsing. Deze werd als rechtvaardig en voldoende streng ervaren. Dit beeld wordt bevestigd door evaluatiegegevens. Een viertal vragen over de toetsing wordt gemiddeld met een 3.7 gescoord.

De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in het Onderwijs- en Examenreglement beschreven. De toetsing vindt in feite op twee niveaus plaats. Er is een continue diagnostische/signalerende toetsing van werk en opdrachten die tot stand komt in de interactie tussen student en (gast)docent met name na het tweede jaar in de ateliers. Hiermee wordt voorkomen dat het feitelijke oordeel onverwacht komt. Deze feitelijke beoordeling vindt plaats aan het einde van een semester. De opdracht respectievelijk het werk wordt in eerste instantie door docenten afzonderlijk beoordeeld. Daarna volgt er een totaaloordeel door alle betrokken docenten. De beoordelingen monden uit in een cijfer. Dit totaaloordeel is beslissend. Deze werkwijze wordt gevolgd om een te grote subjectiviteit in de beoordeling te voorkomen. De afdelingen Illustratie en Grafisch ontwerpen laten de studenten voor elke beoordeling een zelfevaluatie maken waarbij ze ook zelf criteria dienen te formuleren, criteria die steeds verder ontwikkeld worden. De commissie vindt dat een interessante werkwijze. De semesterbeoordelingen in de propedeuse spelen een belangrijke rol bij de bepaling of er al dan niet een bindend negatief studieadvies wordt gegeven. De cursussen technische vaardigheden worden afgesloten op grond van aanwezigheid en soms een kleine toets. De beoordeling wordt meegenomen bij die van de vakstudie. De theorievakken hanteren meerdere toetsvormen: schriftelijke tentamens met open -en of essayvragen, werkstukken, referaten. Studenten krijgen naar eigen zeggen voldoende feedback tijdens het beoordelingsproces. Ze zijn van mening dat zij zowel door de theorietoetsen als door de praktijkbeoordelingen voldoende inzicht krijgen in hun sterke en zwakke kanten.

De commissie vindt de wijze van toetsing adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd. Ook corresponderen ze met het betreffende programmaonderdeel. De diepgang van de schriftelijke toetsen is wisselend, maar overwegend voldoende. Behalve voor de scriptie heeft de commissie echter geen expliciete vastgelegde criteria kunnen ontdekken. Hoewel studenten aangaven dat duidelijk is wat er van ze gevraagd wordt, vindt de commissie toch dat de criteria die aan de diverse beoordelingen ten grondslag liggen, explicieter gemaakt zouden moeten worden. De criteria bestaan nu teveel alleen in het hoofd van de docenten. Het gevaar is dat norm - en niveaubepaling rekbaar wordt. Binnen een opleiding volgen criteria voor toetsing in principe uit nagestreefde leerdoelen en uiteindelijk uit eindtermen. Dat houdt ook in dat er uiteindelijk een bepaald (HBO)-niveau gerealiseerd moet worden en dat kan in het gedrang komen als persoonlijke ontwikkeling of wisselende normstelling uitgangspunt worden. De commissie vindt dat de nu gehanteerde methode - die neerkomt op het creëren van een intersubjectief beeld - in principe adequaat is voor een diagnostische toetsing, maar niet voor een eindtoetsing waar ook daadwerkelijk cijfers worden gegeven. Ze adviseert de opleiding dan ook waar mogelijk toetsingscriteria te ontwikkelen, die helder te formuleren en vast te leggen zodat de toetsing, ook voor studenten, helderder en controleerbaarder wordt.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure. Tijdens een examendag wordt meegenomen en in opdracht gemaakt werk bekeken en vindt er een gesprek plaats. Het werk wordt, ter wille van de objectiviteit door twee commissies beoordeeld. Eén commissie voert het uiteindelijke

gesprek. Studenten oordeelden positief over de (duidelijkheid van) de procedure, maar waardeerden de zwaarte ervan verschillend. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. De opleiding geeft aan te betreuren dat motivatie niet meer mag worden meegenomen maar dat dat criterium wel degelijk nog een rol speelt. Veel waarde wordt ook gehecht aan een basis aan kunsttheoretische kennis en voorbereiding. Duidelijke criteria daarvoor en voor de artistieke eisen heeft de commissie niet in documenten aangetroffen. Studenten gaven aan dat er “naar heel veel dingen gekeken wordt” maar konden niet aangeven wat precies de criteria waren. Evenals bij de toetsing adviseert de commissie de impliciet gehanteerde criteria meer te expliciteren en ook aan de aankomende studenten bekend te maken.

Studenten waren in meerderheid tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. Blijkens de gesprekken wordt er onder meer op basis van de voorlichting heel bewust voor Kampen gekozen vanwege de kleinschaligheid, sfeer en de persoonlijke begeleiding. Alleen mbo-studenten gaven aan problemen met de theorie te hebben. De commissie vindt dat de opleiding daar weinig adequaat mee omgaat. Mede gezien het feit dat, zoals de opleiding zelf aangeeft, het aantal kandidaten met een mbo-achtergrond toeneemt, vindt ze dat de opleiding dit probleem serieuze aandacht moet geven. Mogelijk dat een cursus studievastigheden hier kan helpen. Voor zover de commissie heeft kunnen nagaan, wordt de effectiviteit van de selectie - en aansluitingsmaatregelen alleen indirect in de gehele curriculumevaluatie meegenomen.

Positief voor een goede aansluiting is dat er een vooropleiding of oriëntatiecursus mogelijk is waar in Kampen zo’n 20-25 studenten aan deelnemen. Zij doen wel gewoon mee in de reguliere toelatingsprocedure.

Studenten die reeds een jaar of langer aan een andere kunstacademie hebben gestudeerd, kunnen in een hoger studiejaar worden geplaatst. Dit wordt bepaald aan de hand van een gesprek en meegenomen werk. Ter plekke wordt beslist of en waarom de kandidaat al dan niet wordt toegelaten. Ook hier is de procedure duidelijk, maar zijn criteria niet geëxpliciteerd.

De opleiding vraagt in evaluaties wel naar studieproblemen en deficiënties, maar heeft geen aparte deficiëntieprogramma’s. Daar staat tegenover dat de begeleiding (zie & 6.3) zo persoonlijk en intensief is, dat mogelijke problemen (bijvoorbeeld dyslexie) snel worden onderkend en naar een oplossing wordt gezocht.

Het overall-beeld levert in de ogen van de commissie een voldoende op, maar wel moet er gewerkt worden aan een duidelijker beleidsmatige inbedding: explicitering van criteria en een duidelijker evaluatie.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie - en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat de afgelopen tijd hard gewerkt is aan een verbetering van de selecterende functie van de propedeuse. Oorzaak was het te grote aantal afha-

kende studenten in een later stadium van de studie. Daartoe heeft men de propedeuse ingrijpend veranderd (zie Par. 3). Basisidee is dat het curriculum nu al vanaf een vroeg stadium een aangrijpingspunt is voor zelfselectie door de studenten en voor docenten doordat een gerichter advisering en dus ook een tijdige waarschuwing mogelijk is. De commissie vindt dit op zich een positieve ontwikkeling maar komende rendementcijfers zullen pas aangeven of het ingezette beleid daadwerkelijk vruchten afwerpt. Bovendien wijst ze erop dat de oriëntatie op de diverse afdelingen in feite slechts op twee van de vier gericht is en dat wijziging na het tweede semester mogelijk is. Het risico blijft groot dat er feitelijk ook in het tweede jaar nog een selectie plaats gaat vinden.

Daarnaast hanteert de opleiding een ander instrument, namelijk het bindend studieadvies.

Twee keer per jaar krijgen studenten standaard een studieadvies. Zolang de student de propedeuse niet heeft gehaald, kan er een bindend negatief studieadvies gegeven worden. Een eerste advies in die richting wordt gegeven in december, het tweede in juni. Hoewel de regeling op zich in de studiegids staat beschreven, wordt niet duidelijk op grond van welke inhoudelijke en/of kwantitatieve criteria het bindend studieadvies wordt gegeven. Hoewel docenten aangaven dat het aantal studiepunten ook een rol speelt, is het de commissie niet duidelijk geworden wat dan de grens is. Uit evaluatiegegevens is duidelijk geworden dat ook studenten niet echt positief scoren op de vraag of ze weten op grond van welke criteria hun geschiktheid blijkt.

Informatie over het concrete verwijzingsbeleid heeft de commissie niet aangetroffen.

Hoewel de commissie ziet dat de opleiding het selectieprobleem serieus neemt en aan verbetering werkt, komt ze mede gezien de eisen van het beoordelingskader en de nog onzekere output van de selectiepraktijk vooralsnog tot een onvoldoende oordeel.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De studielast uitgedrukt in studiepunten is in de studiegids duidelijk aangegeven. De nadruk ligt op de praktijkstudie; de theorievakken en vaardigheidsonderdelen cirkelen daar met minder studiepunten als het ware omheen. Volgens de Curriculumevaluatie 2000-2001 werken de studenten gemiddeld veertig tot vijfenveertig uur aan hun studie. Dat is behoorlijk veel gezien veel andere hbo-opleidingen. Studenten gaven aan de studie zwaar te vinden, maar wel studeerbaar. Bovendien geeft dit een goede afspiegeling van de praktijk. Mocht in de loop van een semester blijken dat dit te zwaar is, dan wordt het programma aangepast.

De opleiding streeft bewust naar een goede spreiding en probeert die in overleg tussen docenten en studenten te bereiken. Beargumenteerde opvattingen heeft de commissie echter niet aangetroffen. Uitgaande van de studiegids kan geconcludeerd worden dat in grote lijn een juiste mate van spreiding bereikt wordt. In de curriculumevaluatie wordt bij de meeste afdelingen positief gescoord op het onderdeel spreiding. Van studenten heeft de commissie ook geen klachten vernomen. Met dien verstande dat er wel een zekere piekbelasting is waar te nemen rond de beoordelingsperiode. Dat heeft echter ook te maken met de eigen planning. In dat verband werd in het gesprek met de studenten duidelijk gemaakt dat men niet leert te plannen en dat dat wel heel nodig zou zijn. De commissie beveelt deze suggestie van harte in de aandacht van de opleiding aan.

De momenten van toetsing zijn aan het eind van elk semester. Er is dan een substantiële hoeveel-

heid werk gemaakt die beoordeeld kan worden. Toetsen van theorievakken en kleinere onderdelen kunnen binnen het studiejaar worden herkanst. Bij onvoldoendes voor praktijkvakken worden individuele afspraken gemaakt. Om de studievoortgang niet te belemmeren, is het mogelijk dat men ook bij een niet afgerond onderdeel van de praktijkstudie toch doorgaat naar het volgende semester. Aan het eind van dat semester wordt dan de mogelijkheid geboden te herkansen. De commissie vindt dat een goed uitgangspunt.

Over uitslagmomenten, planning van toetsmomenten en herkansingsmogelijkheden heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. Hierboven is al duidelijk geworden dat studielastmeting is meegenomen in de curriculumevaluatie.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

Hoewel duidelijk wordt gemaakt waarom de opleiding veel belang hecht aan de begeleiding gezien de afkomst van veel studenten, wordt over de begeleiding zelf weinig informatie gegeven. Andere bronnen, met name de studiegids en de gesprekken met studenten en docenten hebben toch een duidelijk beeld opgeleverd. Daarbij is het de commissie opgevallen dat de persoonlijke begeleiding heel goed is geregeld, maar als het gaat om de verbetering van onderwijsorganisatorische problemen is dat veel minder het geval (zie verder paragraaf Cultuur).

De begeleiding begint al tijdens de introductieweek waar de studenten in groepjes een tweedejaarsstudent als mentor krijgen toegewezen. Daarnaast is er per klas een klassendocent die als aanspreekpunt fungeert voor studieproblemen. Voor meer algemene en persoonlijke problemen kunnen studenten terecht bij de studentendecaan. Deze geeft samen met mentoren en vierdejaarsstudenten een themabijeenkomst studie -en beroepshouding waarvoor ook een speciaal voorlichtingsboek is ontwikkeld. Daarnaast functioneren er vanaf de start van de studie zelfstudiegroepen waarvoor begeleidingstijd is ingeroosterd.

Studenten gaven zelf aan dat naast deze activiteiten en functionarissen de docenten een taak hebben in de begeleiding. Het gaat dan niet alleen om vakbegeleiding, maar ook om studieproblemen. Ze zoeken zelf een docent uit om problemen mee te bespreken. Na de propedeuse is de begeleiding een zaak van docenten en afdelingscoördinator. Bij Illustratie is dat een groepsmentor. Door de kleinschaligheid zijn de contacten veelvuldig en intensief. Ouderejaarsstudenten gaven aan dat de relatie met docenten er meer een is van collegialiteit dan van docent-student.

De studenten krijgen regelmatig een overzicht van de behaalde studieresultaten. Deze gegevens blijken niet altijd correct te zijn. In het zelfevaluatierapport wordt aangegeven dat de studievoortgangregistratie te wensen overlaat maar dat in Artez-verband gewerkt wordt aan een nieuw systeem. Zowel uit de enquêtegegevens als uit de gesprekken komt een heel positief beeld over de begeleiding naar voren. De commissie heeft geen verwijzing gevonden naar documenten waarin beschreven is hoe taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd of waarin afspraken staan over doel en invulling van de begeleiding. Ofwel de formele borging ontbreekt. Gezien het feit dat de commissie de uitvoering hier belangrijker vindt, komt ze tot een voldoende oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen voor het cluster Autonome beeldende kunst op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperioeddoelen). Voor de clusters Visuele Communicatie en Ruimtelijke Vormgeving is dat wel **voldoende**.*

De afdeling Autonome Beeldende Kunst volstaat hier in het zelfevaluatie-rapport met een verwijzing naar de beschrijving van het curriculum. In par. 2.2 heeft de commissie al aangegeven dat zij vindt dat studenten van deze afdeling onvoldoende in aanraking komen met de feitelijke beroepspraktijk. Er is geen stage en er zijn geen vervangende opdrachten. Wel is er een cursus Muzeconomie, maar dat is, hoewel heel nuttig, een cursorisch gebeuren binnen de muren van de opleiding. Bij Illustratie is er geen stage, maar zijn er wel vervangende opdrachten. Grafisch ontwerpen en Interieurarchitectuur kennen wel in respectievelijk semester 8 en semester 7 een stage bij een ontwerp-bureau. De stage omvat respectievelijk 10 en 8 studiepunten.

De academie beschikt over een breed netwerk aan stageplaatsen. De commissie heeft al eerder vastgesteld dat er met degelijke bureaus wordt gewerkt. Studenten moeten zelf naar een stageplek solliciteren, maar worden wel bij de keuze begeleid. Ze kunnen ook zelf een stageplek aandragen. Studenten en werkveldvertegenwoordigers zijn heel tevreden over de begeleiding en de contacten met de opleiding. De begeleidende docent komt minimaal 1 keer op de stageplaats. Daarnaast zijn er eens per maand terugkomdagen, waar stage-ervaringen worden uitgewisseld. Aan het eind maken de studenten een verslag dat beoordeeld wordt in samenwerking met de bedrijfsbegeleider in aanwezigheid van de student.

De commissie constateert dat ook hier de uitvoering prima is, maar dat de beleidsmatige inbedding en borging ontbreekt.

Zo zijn er geen documenten waar taken en verantwoordelijkheden van betrokken partijen zijn beschreven; er is geen stagegids. Net als bij de begeleiding komt de commissie op grond van de goede uitvoering tot een voorzichtige voldoende.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken met het management vast dat de opleiding tot nog toe geen beleid heeft gevoerd op basis van kwantitatieve rendementen. Er is geen beleid geformuleerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. Er zijn geen streefcijfers geformuleerd. Dit heeft er blijkens het zelfevaluatie-rapport mee te maken dat er tot voor kort geen directe relatie bestond tussen financiering en geleverde prestaties. Bij het vervaardigen van het zelfevaluatie-rapport kwam men tot de ontdekking dat er een overall rendement is van 50%. De opleiding vindt dat ze hier mee moet leren leven. Maatregelen om het rendement te verbeteren worden dus niet voorgesteld. Op grond van het bovenstaande heeft de

commissie niet getwijfeld om de vraag 'zijn de op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen voldoende effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement' met onvoldoende te beantwoorden.

De commissie vindt het positief dat de opleiding mede gezien de nieuwe wijze van bekostiging zich voorneemt het beleid op dit aspect te veranderen.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De behandeling van dit kwaliteitsaspect in het zelfevaluatie-rapport is beperkt. Men geeft zelf aan dat de academie altijd enigszins naar binnen gericht is geweest. De contacten die men beschrijft zijn de individuele contacten van docenten en de contacten met gastdocenten en gecommiteerden. Door de nadruk te leggen op een beperkte aantal vaste docenten met een grote aanstelling is bovendien de variatie in visie beperkt evenals het feitelijk functioneren van de docenten in de kunstpraktijk. Op zich is er sprake van positieve en nuttige contacten, maar het blijft heel dicht bij de opleiding. Wat gemist wordt, zijn de contacten van de opleiding als zodanig met instellingen in het veld, niet alleen binnen de regio, maar ook landelijk. De bestaande contacten hebben bovendien een sterk ad hoc-karakter en zijn individueel bepaald. Er is geen garantie, dat deze contacten leiden tot verbetering van het onderwijs. Hetzelfde geldt voor contacten met stageverleners. Het onderwijs op de opleiding komt tijdens stagegesprekken ter sprake, maar het blijft bij informele uitwisseling. Ook hier wordt niet duidelijk of, en zo ja hoe, men wordt betrokken bij het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk. Uit het gesprek met het werkveld is duidelijk geworden dat met gecommiteerden niet structureel over de opleiding wordt gesproken. Wel maken zij verslagen die tijdens de coördinatorenvergadering worden besproken. Ook ontbreekt een werkveldcommissie die voor een structurele en actuele feedback op de opleiding kan zorgen.

De commissie ziet dat de situatie iets gunstiger ligt bij de toegepaste richtingen en dat met name de afdeling Illustratie bezig is de contacten met het werkveld te versterken. Hoewel er dus sprake is van enige verbetering, maakt de academie naar de mening van de commissie nog steeds een wat introverte indruk, een beeld dat werd bevestigd in het gesprek met het werkveld. Er is op dat punt nog een wereld te winnen. Mogelijk dat de voorgenomen verhuizing naar Zwolle en de vorming van ArtEZ een stimulans kan zijn om de ramen verder open te gooien.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding geeft zelf aan dat er geen pendant van het kunstonderwijs in het wetenschappelijk onderwijs is. Dat is naar de opvatting van de commissie slechts ten dele waar. Bepaalde onderdelen van het kunstonderwijs zoals kunstgeschiedenis, - beschouwing - filosofie hebben wel een wetenschappelijke pendant en voor kunstonderwijs zijn ook de disciplines onderwijskunde en pedagogiek relevant. Daarnaast signaleert het zelfevaluatie-rapport zelf ook dat met name in de toegepaste kunsten sprake is van een toenemend gewicht van wetenschappelijke kennis en inzichten in hun praktijk. Men ziet dan ook dat een nauwere samenwerking en uitwisseling met wetenschappelijke opleidingen nodig is. De commissie juicht dit toe. Vooralsnog constateert ze dat gestructureerde relaties van

Constantijn Huygens met onderzoeksinstituten/expertisecentra non-existent zijn en dat men nog weinig gericht is op (het kennisnemen van) wetenschappelijke ontwikkelingen. De commissie heeft uit het zelfevaluatie-rapport niet kunnen opmaken dat de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek. Ook de gesprekken tijdens de visitatie hebben hiertoe geen aanleiding gegeven.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en - taken.*

Het zelfevaluatie-rapport geeft weinig concrete informatie over inrichting en structuur van de opleidingsorganisatie. Uit aanvullende stukken en gesprekken was toch een beeld te halen.

Met ingang van 1 januari 2000 is Constantijn Huygens onderdeel geworden van ArteZ een samenwerkingsstichting waarvan ook de kunsthogescholen van Arnhem en Enschede deel uitmaken. ArteZ wordt bestuurd door een twee-koppig college van bestuur. De leiding van de faculteit Beeldende Kunst en Cultuur berust bij de directeuren van de drie locaties. Voor de onderhavige opleiding is er een directie-vacature. De taak wordt op dit moment ingevuld door de adjunct-directeur. De ontwikkelingen als gevolg van de fusie zijn nog lang niet afgerond. Ze zijn tot nu toe sterk geconcentreerd geweest op meer formele zaken. Een belangrijke verandering is al dat de ondersteunende diensten gecentraliseerd zijn. De aandacht richt zich nu op meer concreet-organisatorische zaken en de inhoudelijke kant.

Mogelijk is dit er de oorzaak van dat de fusie nog niet in positieve zin sterk leeft. Zowel in het zelfevaluatie-rapport als in de gesprekken met de commissie is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen met argusogen gevolgd worden. Er is vooral kritiek op de hiërarchische structuur, het ondervonden gebrek aan sturing en de communicatie met de hogere echelons. Wat betreft dit laatste punt is in het gesprek met het college van bestuur gebleken dat de problematiek wordt onderkend en dat oorzaken deels gelegen zijn in bepaalde taakafspraken - CvB is niet operationeel actief - deels in een op faculteitsniveau inderdaad te verbeteren communicatie.

De deelfaculteit Kampen wordt geleid door een directie - op dit moment dus de adjunct -directeur - en een staf van zeven coördinatoren, waaronder die van de vier afdelingen. De coördinatoren zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijsprogramma; het is de commissie niet duidelijk geworden in hoeverre de (adjunct)directeur - die volgens het zelfevaluatie-rapport het programma stuurt en bewaakt - dit ook werkelijk doet. Ze heeft de indruk dat dit nauwelijks het geval is. Er is een gebrek aan centrale regie, afstemming en coördinatie. Er is in feite sprake van vier koninkrijkes die heel weinig met elkaar te maken hebben. Deze observaties werden in de gesprekken met het management en de docenten bevestigd. Wel zijn er pogingen om deze scheiding te doorbreken (gezamenlijke propedeuse, Herfstsalon, Studium Generale). Het is de commissie tijdens de visitatie gebleken dat de afdelingen op zichzelf goed functioneren. Er wordt met inzet en gedrevenheid gewerkt. Afdelingen zijn tevreden met deze structuur, die hen een relatief grote autonomie geeft. Vanuit het perspectief van de hele opleiding en in nog groter verband ArteZ werkt de structuur echter belemmerend. Er is in feite geen basis voor het opleidingsmanagement om te sturen.

De commissie heeft sterk de indruk dat de directie gericht is op het samenwerkingsverband ArteZ, terwijl de afdelingscoördinatoren bezig zijn met hun eigen afdeling. De samenhang tussen de afdelingen blijft daardoor onderontwikkeld.

Er is nauwelijks interdisciplinair overleg tussen de afdelingen- iets wat de opleiding zelf ook toegeeft. Er zijn wel diverse overlegverbanden: coördinatorenoverleg, overleg directie - coördinatoren, werkoverleg over de propedeuse, maar de commissie heeft daar weinig van op papier gezien. Een totaalplaatje heeft zij daardoor niet gekregen. Veel wordt blijkens de docenten informeel geregeld. Dat kan in de huidige structuur wellicht werken, maar in grotere verbanden, clusters bijvoorbeeld, werkt een dergelijke opzet niet meer.

Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden liggen vast in het Bestuursreglement maar in tamelijk vage termen en nog lang niet voor alle functies. De inspraak is in een viertal organen waaronder een opleidingscommissie geregeld. Uit reacties van docenten en studenten heeft de commissie niet de indruk gekregen dat deze organen naar tevredenheid functioneren. Al met al is er nog een lange weg te gaan voor er gesproken kan worden van een effectieve en efficiënte opleidingsorganisatie.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

In de studiegids staat globaal een omschrijving van de cultuur die men nastreeft: “Een persoonlijke, niet - competitieve sfeer, in een inspirerende omgeving”. Daarnaast wil men zich presenteren als een christelijke hogeschool. Dat laatste komt vooral tot uiting in een bepaalde houding, een bepaalde sfeer. Dit wordt door de academiegemeenschap als positief beoordeeld. Studenten en medewerkers worden serieus genomen. Studenten zijn blijkens gesprekken en evaluatiegegevens erg tevreden over de opleiding. De sfeer: persoonlijk, huiselijk, ‘warm bad’ wordt hogelijk gewaardeerd. Daarbij wordt wel de kritische kanttekening geplaatst dat het makkelijker is om persoonlijke zaken te regelen dan meer algemene, onderwijsorganisatorische problemen. Klachtbehandeling verloopt bepaald niet optimaal. Deze observatie is overigens in tegenspraak met evaluatiegegevens. De commissie vindt het mooi dat de studenten zo tevreden zijn, maar ziet als schaduwkanten van de cultuur een zekere passiviteit en soms een te grote bescheidenheid. Ze vraagt zich toch af of deze sfeer er wel altijd toe leidt dat studenten voldoende weerbaar gemaakt worden voor de toch harde praktijk van de kunstwereld. En of er wel altijd voldoende oog is voor de nieuwste ontwikkelingen in de beroepspraktijk.

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. Medewerkers voelen zich onderwijskundig gebonden aan de opleiding en dat wordt ook nadrukkelijk van ze gevraagd. Daarbij is duidelijk dat voor hen de student centraal staat. Er is één maar: dat alles geldt op afdelingsniveau. Dáár ligt het commitment van de medewerkers, dáár wordt hard gewerkt om de student op het beoogde kwaliteitsniveau te brengen, dáár doet men moeite de interne communicatie zo goed mogelijk op peil te houden; dáár wordt gewerkt aan vernieuwing. De afdelingen hebben naast de Huygencultuur hun eigen cultuur. Er is maar tot op zekere hoogte een gedeelde visie. Samenwerking vindt mondjesmaat plaats. Afdelingsoverleg beperkt zich tot coördinatorenoverleg, ondanks dat men ziet dat er bepaalde ontwikkelingen zijn in de beroepspraktijk en in de opleiding die samenwerking vereisen. De commissie heeft geconstateerd dat men niet in staat of echt

bereid is verandering in deze situatie aan te brengen. De vraag wat het belangrijkste weegt: de identiteit van de afdeling of de identiteit van de academie kon tijdens de visitatie niet worden beantwoord.

Het eindoordeel van de commissie is positief met name omdat de afdelingen goed functioneren. Wel zou er meer aandacht moeten zijn voor een sterkere gedeelde visie en als gevolg daarvan een sterkere samenwerking, zodat het mogelijk wordt interdisciplinair te gaan werken.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat een personeelsplan als zodanig niet bestaat. Wel is er een stuk betreffende personeelsbeleid uit 1994, maar dat leeft blijkbaar niet. Wel worden in dat stuk procedures en criteria voor werving en selectie beschreven. Het rapport geeft echter aan dat er de laatste jaren heel weinig ruimte is voor werving.

Docenten waren tijdens de visitatie merkbaar ontevreden over het personeelsbeleid. Ze gaven aan dat er op het gebied van actief en gericht personeelsbeleid veel moet gebeuren. Niet elke medewerker heeft een functieomschrijving. Vooral de coördinatoren waren hierover ontevreden. Blijkbaar zijn op dit punt zaken niet duidelijk, want de commissie heeft wel een bestuursreglement uit 1999 gezien waarin taken en verantwoordelijkheden tot en met het niveau van coördinatoren worden beschreven. Er worden wel functioneringsgesprekken gehouden, maar niet met grote regelmaat. De opleiding is, blijkens het zelfevaluatie-rapport, ook zelf niet gelukkig met de wijze waarop deze gesprekken gevoerd worden. Men verwacht verbetering door de invoering van onderwijs-evaluaties waarin ook het functioneren van docenten aan de orde zal komen. Dat is een positieve ontwikkeling. Scholing is een individuele zaak. Er wordt geen scholing geïnitieerd vanuit een in een scholingsplan vastgelegd beleid (een uitzondering hierop vormt de didactische scholing die verplicht is voor docerend personeel dat een vaste aanstelling krijgt). De commissie vraagt zich af of de opleiding de in het zelfevaluatie-rapport gemaakte keuze voor een kleine kern van vaste docenten met een grote aanstelling niet zou moeten heroverwegen ten gunste van bijvoorbeeld een grotere inzet van gastdocenten en vooral van meerdere docenten met een kleinere aanstelling. Tijdens de visitatie bleek dat men sterk afhankelijk is van de centrale aansturing vanuit ArteZ. Dit is kennelijk de bottleneck. Een goed personeelsbeleid is - aldus het college van bestuur - bemoeilijkt door het herstructureringsproces dat eerst moest worden uitgevoerd: de formatie moest over de hele linie (dus ArteZ-breed) met 35 fte worden verminderd. De commissie erkent dat de herstructurering een complicerende factor is, maar vindt anderzijds dat er tot op heden wel erg weinig op het gebied van personeelsbeleid is gebeurd. Dat klemt te meer, omdat de situatie die in het zelfevaluatie-rapport beschreven wordt, zonder meer zorgelijk is. Ze beveelt dan ook aan de verbetering van het personeelsbeleid hoge prioriteit te geven.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Constantijn Huygens is gehuisvest in het oude gebouwencomplex van de voormalige Van Heutzkazerne in Kampen. Het gebouw ligt prachtig en voldoet qua ruimte en sfeer, maar de exploitatie is problematisch. Medio 2003 verhuist de opleiding naar een nieuwe locatie in Zwolle. Hoewel qua ruimte beperkter, gaat men er toch vanuit tegemoet te kunnen komen aan het uitgangspunt elke student een eigen werkplek te geven. De commissie waardeert dat. Ze vindt over het algemeen dat de opleiding over adequate faciliteiten beschikt. De werkplaatsen zijn behoorlijk geoutilleerd. Wel is er een knelpunt qua oppervlakte en de openstelling. Vooral wat betreft dit laatste punt heeft de commissie van de studenten veel kritiek vernomen. Het is dan ook goed dat de opleiding de problemen onderkent en inmiddels werkt aan verbetering. Het computerbestand is naar de mening van de studenten de laatste tijd aanzienlijk verbeterd. Er is ook geïnvesteerd in digitale apparatuur. De mediatheek wordt door studenten en afgestudeerden verschillend gewaardeerd.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat **vol-**
doende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

In het zelfevaluatie-rapport wordt helder aangegeven dat een intern kwaliteitszorgsysteem nuttig en nodig is en ook wordt beschreven hoe het zou moeten werken. De realiteit staat daar nog ver van af. De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. De kwaliteitszorg binnen de afdeling is nog niet geformaliseerd, door de kleine omvang wordt dit ook niet erg urgent gevonden. Dat wil niet zeggen dat er niets aan kwaliteitszorg wordt gedaan, maar er wordt vooral impliciet gestuurd op kwaliteit. Het is dus niet zichtbaar wat er precies gebeurt, wat de kwaliteitscriteria van de afdelingen zijn en er is geen opleidingsbrede overeenstemming over de werkwijze. Wat niet gebeurt, is dat de evaluatie-resultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht.

De opleiding houdt sinds kort schriftelijk gedetailleerde studentevaluaties (verdeeld over de afdelingen). De commissie beoordeelt dit op zich positief, maar moest tijdens de visitatie vernemen dat deze evaluaties door studenten niet erg serieus genomen worden. Studenten vinden de evaluaties ingewikkeld opgesteld en twijfelen sterk aan het effect ervan. Dat heeft er ook mee te maken dat er geen feedback is gegeven over de uitkomsten van evaluaties en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen. Op deze wijze loopt de opleiding het risico een belangrijk input voor de kwaliteitszorg te verliezen. Ook de opleidingscommissie lijkt op dit punt nog een beperkte rol te spelen.

Hogeschoolbreed zijn er tot nu toe weinig impulsen met betrekking tot kwaliteitszorg uitgegaan. Dit had deels te maken met de fusie, die veel energie naar zich toe trok. Blijkens het zelfevaluatie-rapport is het streven nu op termijn te komen tot een ArtEZ-kwaliteitszorgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. Bezien vanuit het niveau van de opleiding is het kwaliteitszorgsysteem vooralsnog onvoldoende.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

ArtEZ

ArtEZ heeft het zelfevaluatie-rapport ingezet als instrument in de groei naar één faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. ArtEZ geeft aan dat het zelfevaluatie-rapport dwingt tot uitwisseling en afstemming en tevens sturend is in de agenda voor de toekomst.

Echter er wordt ook aangegeven dat het schrijven van een zelfevaluatie-rapport altijd op een ongelegen moment komt, in dit geval omdat de fusie nog slechts pril is en er een herstructurering plaats vindt. Toch heeft men gemeend een gezamenlijk zelfevaluatie-rapport voor de drie vestigingsplaatsen te moeten opstellen.

Deze keuze heeft het de commissie in haar werk niet makkelijk gemaakt, omdat de opleidingen uiteindelijk wel afzonderlijk worden bezocht en voorzien van een afzonderlijke rapportage. In het uiteindelijke zelfevaluatie-rapport worden de evaluatievragen voor elke vestigingsplaats afzonderlijk beantwoord en dan ook nog eens in twee zelfevaluatie-rapporten, één rapport voor de Autonome Beeldende Kunst en één voor de Vormgeving. Er is dus geen sprake van één zelfevaluatie-rapport dat ArtEZ beschrijft maar zes rapporten die de ABK- en V- component van elke vestiging beschrijven. Per vestigingsplaats moet de commissie ter voorbereiding op het bezoek de informatie bij elkaar sprokkelen. Daarbij komt dat de informatie vanuit de vestigingsplaats min of meer herschreven werd door een redacteur. Dit heeft informatieverlies opgeleverd voor de verschillende vestigingsplaatsen. Daarbij komt de dominantie van de inbreng vanuit Arnhem voor beide rapporten maar met name voor het vormgevingsrapport. Met name in het derde perspectief worden evaluatievragen vrijwel uitsluitend vanuit het Arnhemse beschreven.

Over de inhoud van het zelfevaluatie-rapport valt te zeggen dat er onvoldoende de kwaliteitscriteria geformuleerd worden waarna gestreefd wordt. De zwakke en sterke punten die in het rapport worden genoemd lijken willekeurig gekozen. Aanwezige kwaliteitsproblemen worden vooral geweten aan onvoldoende middelen en voor een deel aan de nog onuitgewerkte organisatie. De belangrijkste verbeteractie die in het zelfevaluatie-rapport wordt voorgesteld is het samengaan in ArtEZ. Tot nu toe echter lijkt dit een cosmetische procedure waarvan de meerwaarde nog op zich laat wachten.

Constantijn Huygens

De informatie per hoofdstuk was zeer wisselend; lang niet altijd werd informatie op het niveau van ijkpunten gegeven. Wat de commissie vooral heeft verbaasd, is dat het rapport niet of nauwelijks bekend was bij de verschillende groepen met wie zij sprak. Er kan dan ook niet gezegd worden dat het rapport breed gedragen wordt. Het is jammer dat de opleiding de kans heeft laten lopen om het zelfevaluatie-rapport een levend onderdeel van een te ontwikkelen kwaliteitszorgsysteem te laten zijn.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

Zoals uit de rapportage duidelijk is geworden, heeft de commissie een gemengd beeld van de opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving van Constantijn Huygens gekregen.

Constantijn Huygens is een opleiding die vanuit een duidelijke signatuur in een betrekkelijke geïsoleerdheid dat wil zeggen zonder een uitbundige culturele omgeving tracht studenten voor te bereiden voor een loopbaan als professioneel kunstenaar. De ontwikkelingsgang van de individuele student staat centraal, waarbij degelijkheid in de aanpak meer opvalt dan een zich sterk richten op de actualiteit. De situatie in de opleiding heeft de afgelopen jaren sterk in het teken gestaan van fusieperikelen en bezuinigingen. Desondanks slaagt men er in een werkomgeving te creëren waarin studenten zich prettig voelen en waarin afgestudeerden worden afgeleverd die in staat moeten zijn om als kunstenaar/ontwerper een beroepspraktijk te vormen.

De commissie heeft voor een aantal kwaliteitsobjecten een voldoende gegeven. Dat betreft, het curriculum, de samenhang daarbinnen en de gerealiseerde kwalificaties. Daarnaast zijn de kwaliteitsobjecten betreffende het onderwijsproces overwegend positief beoordeeld. Binnen de randvoorwaardelijke sfeer tenslotte zijn cultuur en faciliteiten positief beoordeeld.

Daarnaast heeft de commissie helaas ook een flink aantal onderdelen als onvoldoende beoordeeld. Het gaat dan om het beroepsbeeld (Autonoom), de eindtermen, het buitenschools curriculum inclusief de stagebegeleiding (autonoom) de borging van de kwalificaties, de selectie en verwijzing, de rendementen en het merendeel van de kwaliteitsobjecten binnen het organisatieontwikkelingsperspectief.

De commissie ziet voor haar positieve oordelen een aantal oorzaken.

Van belang is dat de opleiding duidelijk een onderwijsinstituut wil zijn. Men heeft een curriculum ontwikkeld en een mix van werkvormen (waaronder het eigen atelier) die het studenten mogelijk maken om de eindkwalificaties te realiseren. De vakkennis van het betrekkelijk grote aantal vaste docenten speelt hierbij een belangrijke rol.

Daarnaast moet vooral de positieve cultuur genoemd worden. Door de kleinschaligheid zijn er korte lijnen. Daardoor is er een goed functionerend begeleidingssysteem ontstaan. De commissie heeft ook gewezen op de keerzijde van de 'warme- badcultuur'. De niet - competitieve sfeer op de opleiding kan botsen met de kunstwereld die in hoge mate competitief is.

De commissie ziet voor een groot aantal van de beschreven problemen een aantal oorzaken.

Allereerst is van belang dat veel zaken niet vastgelegd zijn en een zekere formalisering ontbreekt. Teveel bevindt zich de hoofden van individuen, te weinig op papier. Er gebeurt veel en ook veel goeds, maar te weinig daarvan ligt vast. De commissie heeft daar vele voorbeelden van gegeven.

Explicitering is van groot belang voor de sturing van processen, het er greep op houden, de interne kwaliteitsbewaking en de verantwoording naar buiten.

De minder goede oordelen van de commissie hebben vaak ook te maken met het ontbreken van een heldere coherente en vooral ook gedeelde visie op het beroep, het vak en de kwaliteitszorg. Dat geldt in sterke mate voor het cluster Autonome Beeldende Kunst. Voorbeelden zijn het ontbreken van een duidelijk beroepsbeeld, van sturende eindtermen en de problemen van het vaktheorie-onderwijs. Het ontbreken van een dergelijke visie maakt de opleiding te afhankelijk van individuele acties,

externe factoren of druk van bovenaf. Dat geldt niet alleen voor organisatorische zaken maar ook voor meer inhoudelijk zaken. Dit verklaart mogelijk ook de indruk van de commissie dat de opleiding vaak wat defensief en passief reageert. Oorzaken van problemen worden te makkelijk buiten de opleiding gezocht.

Het zelfevaluatie-rapport bijvoorbeeld maakte niet de indruk vanuit een heldere visie op kwaliteitszorg en een diep inzicht in het nut van een zelfevaluatieproces te zijn geschreven.

Een mogelijke verklaring voor problemen ziet de commissie ook in het beleidvoerend vermogen dat zij zwak vindt.

Er is, zoals de commissie hiervoor heeft betoogd, geen samenhangend systeem van kwaliteitszorg. Over de organisatie heeft de commissie al opgemerkt dat een centrale aansturing ontbreekt. De overleg- en besluitvormingsstructuur is bovendien onduidelijk.

Daar komt nog bij dat de grote zelfstandigheid van de afdelingen een centrale sturing moeilijk maakt. De veranderingen in het kader van de fusie kunnen hier voor meer duidelijkheid zorgen.

Zwak punt is ook de georganiseerde aanpak van de professionaliteit van docenten. Een personeels- en scholingsplan ontbreken. Teveel wordt aan de docenten overgelaten. De hoge werkdruk maakt dat scholing er vaak bij inschiet.

Hoewel het oordeel van de commissie niet onverdeeld gunstig is, vindt ze dat mede in het kader van de fusie, de herstructurering en de voorgenomen verhuizing naar Zwolle, er voldoende perspectieven voor de opleiding zijn.

De commissie komt tot een aantal aanbevelingen.

- Werk (samen met een op te richten werkveldcommissie) voor het Cluster Autonome Beeldende Kunst de bestaande onderdelen uit tot een expliciet en coherent beroepsbeeld en stel vooruitlopend op de ontwikkeling van de landelijke kwalificaties vast welke startkwalificaties uit het rapport Beroep Kunstenaar voor de opleiding relevant zijn.
- De formalisering van de organisatie dient op korte termijn gerealiseerd te worden. Leg taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle geledingen zodanig vast, dat voor iedereen volstrekt duidelijk is hoe de beslis- en besluitvormingslijnen lopen en dus helder is wie waarop aangesproken kan worden. Tevens is het noodzakelijk dat de samenwerking tussen de vier afdelingen versterkt wordt.
- Geef met prioriteit uitvoering aan de uitwerking en implementatie van het kwaliteitszorgsysteem met name waar het gaat om analyse van gemeten gegevens en het plannen en uitvoeren van daarop gebaseerde verbeteracties. Zorg tevens voor een betere communicatie van deze voornemens en resultaten. Dit kan door een betere terugkoppeling van evaluatieresultaten en daarop gebaseerde verbeteracties. Dat kan ook door de opleidingscommissie een duidelijke taak en verantwoordelijkheid te geven binnen het evaluatiesysteem.

- Leg mede in het kader van het interne kwaliteitszorgsysteem de bestaande (impliciete beoordelings -selectie -en vrijstellingscriteria, nagestreefde doelen, regelingen, procedures en impliciete beleid vast en communiceer dat naar studenten en docenten.
- Ontwikkel een personeelsplan waarin aandacht voor een adequate regeling van functioneringsgesprekken , een adequaat taakbelastingsbeleid en een op de benodigde onderwijskundige en didactische competenties toegesneden scholingsplan voor docenten waarin tevens aandacht is voor vakmatige ontwikkelingen.
- Stel alsnog voor de gezamenlijke afdelingen een voor de beroepspraktijk representatieve werkveldcommissie in ten einde te komen tot een gezaghebbend gremium dat uitspraken kan doen over de kwalificaties van de afgestudeerden en op basis daarvan eventuele verdere verbetering van de opleiding.
- Maak expliciet duidelijk hoe de opleidingskwalificaties een sturende werking hebben voor het curriculum door de leer- en programmadoelen duidelijk te relateren aan de nagestreefde competenties.

13 Kengetallen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	638	593	550	499	434	380	371	402
Totaal aantal docenten	53	60	55	48	42	40	43	41
Omvang docerend personeel in FTE	27,5	29,7	27,7	23,5	20,3	19,6	19,5	19,6
FTE/student ratio	23,2	19,3	19,9	21,2	21,4	19,3	19,3	20,5
Instream propedeuse, eerste keer hbo	131	93	108	110	100	85	98	93
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	154	114	133	125	120	101	115	114
Totaal aantal geslaagden	81	107	139	108	83	68	14	
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	47	85	102	79	67	49	6	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,1	5,4	5,2	4,9	4,8	4,8	4,9	
Aantal studiestakers	69	61	62	66	58	51		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,1	2,9	1,6	2,2	2,0	2,2		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								
Diploma behaald na 2 jaar								
Diploma behaald na 3 jaar								
Diploma behaald na 4 jaar	19	22	12	1				
Diploma behaald na 5 jaar	48	49	14					
Diploma behaald na 6 jaar	52	53						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	21	18	35	26	25	21		
Percentage uitval na 2 jaar	31	27	48	39	36			
Percentage uitval na 3 jaar	39	31	56	50				
Percentage uitval na 4 jaar	45	37	59					
Percentage uitval na 5 jaar	48	43						
Percentage uitval na 6 jaar	48							

ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek en theater, Faculteit Beeldende kunst en vormgeving

Hogeschool voor de Kunsten, Arnhem

Opleiding: Beeldende Kunst en Vormgeving

- Autonome Beeldende Kunst
- Visuele Communicatie
- Productontwerp

Visitatiedata: 27 en 28 maart 2002

Samenvatting

Karakteristiek voor de opleiding is, dat de afdelingen een eigen werkwijze en identiteit hebben. Dit wordt binnen de opleiding als positief beleefd. De sfeer binnen de afdelingen is inspirerend. De keerzijde van deze inrichting is een betrekkelijk grote 'eilandencultuur', weinig afdelingsoverstijgend beleid en weinig afdelingsoverstijgende activiteiten/studieaanbod. De sturing op faculteitsniveau is gering.

De opleiding wordt gekarakteriseerd door een sterke mate van vakgerichtheid. Hier is het profiel 'degelijk' (nog steeds) van toepassing. Met name de toegepaste richtingen komen goed uit de verf. Voor Autonome Kunst geldt dit iets minder. Door de inrichting van de opleiding dreigt soms het gevaar dat studenten in een 'eigen wereld' verkeren, en te weinig kennismaken met de realiteit. In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat de opleiding redelijk goed scoort op zaken die te maken hebben met het inhoudelijk opleidingskader en het onderwijsleerproces maar veel minder vanuit het organisatieontwikkelingsperspectief.

Inleiding

De deelfaculteit Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem maakt sinds 1 januari 2000 deel uit van ArtEZ Hogeschool voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. ArtEZ bestaat uit vier faculteiten, te weten Beeldende Kunst en Vormgeving, Bouwkunst, Muziek en Theater. De deelfaculteit Arnhem (andere deelfaculteiten zijn de Academie voor Kunst en Industrie in Enschede en de Constantijn Huygens Academie in Kampen) kent binnen de clusters Autonome Kunst, Visuele Communicatie en Productontwerp de afstudeerrichtingen Autonome Beeldende Kunst, Grafisch Ontwerpen, Modevormgeving en 3D Design. Daarnaast is er een docentenopleiding. De afdelingen kennen een grote mate van zelfstandigheid. Er is geen gemeenschappelijke propedeuse. Arnhem heeft twee voortgezette opleidingen voor Mode (het Fashion Institute Arnhem en Mode, Vormgeving & Strategie. De faculteit had in 1999 475 studenten ingeschreven. De opleiding is gehuisvest in een door de architect Rietveld ontworpen gebouw in Arnhem. De opleiding presenteert het zelfevaluatierapport in twee delen: Autonome Kunst en Vormgeving. De feitelijke situatie wordt vervolgens apart beschreven vanuit de afstudeerrichtingen Autonome Kunst, Grafisch Ontwerpen (profiel Visuele Communicatie), Modevormgeving (profiel Productontwerp) en 3D Design (profiel Productontwerp). De commissie spreekt van Autonome Kunst dan wel Vormgeving, of noemt de afstudeerrichtingen bij naam.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft voor Vormgeving een **voldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid. Het beroepsbeeld van Autonome Kunst is **onvoldoende** uitgewerkt.*

De opleiding presenteert in het zelfevaluatie-rapport geen beroepsprofiel over de hele opleiding, maar - summier - een visie per profiel. De commissie vindt de visie niet helder beschreven. Naarmate de tijd vorderde – en met name door het visitatiebezoek – ontstond toch een duidelijk beeld. Dat geldt echter met name voor Vormgeving, de visitatie leverde geen meerwaarde op wat betreft het beroepsbeeld van Autonome Kunst.

De opleiding zegt omtrent Autonome Kunst dat de koers die de student zelf uitzet, bepalend is voor zijn ontwikkelingsgang. Dat noemt de commissie geen beroepsbeeld. De opleiding geeft niet aan wat ze verstaat onder de hedendaagse autonoom werkende kunstenaar, hoe deze functioneert in zijn beroepenveld en wat daar voor nodig is. Visuele Communicatie en Productontwerp geven naar de mening van de commissie tamelijk ‘autonoom gerichte’ beschrijvingen van het beroep: men wil scheppende kunstenaars – vakmensen – opleiden die informatie kunnen ordenen en vormgeven, die kunnen ontwerpen en uitvoeren. De commissie tekent hierbij aan dat het ‘kunstenaarschap’ het minst benadrukt wordt bij Grafisch Ontwerpen, en het meest bij 3D Design.

In de inhoud van de omschrijvingen vindt de commissie weinig aandacht voor het maatschappelijk element van het beroep kunstenaar/vormgever. Verwijzingen naar maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zouden kunnen zijn op het beroep(sbeeld) komen in het zelfevaluatie-rapport weinig voor (een uitzondering vormt Grafisch Ontwerpen). De commissie vindt dat de opleiding zich op papier te weinig rekenschap geeft van het feit dat een ontwerper meestal in een commerciële context werkt.

De opleiding profileert zich als degelijk. In het zelfevaluatie-rapport zegt de opleiding “dat bij de vorige visitatie als profiel ‘degelijk en betrouwbaar’ werd gegeven, en dat dit nog steeds van toepassing lijkt”. De commissie is het hier mee eens. Dit is echter geen direct gevolg van het beroepsbeeld. De afdelingen apart hebben een duidelijk profiel: Grafisch Ontwerpen heeft een sterke typografische traditie maar geeft zich ook rekenschap van het feit dat de ontwerper opereert in een moderne informatie- en netwerksamenleving, Modevormgeving richt zich op modeontwerpen dat op het grensgebied van beeldende vormgeving ligt en waarbij het overbrengen van de visie voorrang heeft op de directe toepasbaarheid, en 3D Design heeft het minst expliciete beroepsbeeld. Men leidt mensen op die kleinschalige gebruiksvoorwerpen ontwerpen die in productie genomen kunnen worden of meer autonoom functioneren (bijvoorbeeld keramiek). Met uitzondering van Grafisch Ontwerpen wordt volgens de commissie relatief veel aandacht besteed aan de scheppende, en minder aan de zakelijke en commerciële kant van de beroepsuitoefening.

De commissie vindt dat de afdelingen een duidelijk, zij het wat weinig geëxpliciteerd beroepsbeeld hebben. De opleiding schiet te kort in het aanbrengen van een samenhang in haar beroepsprofiel en expliciteert het beroepsbeeld in zijn algemeenheid te weinig. Het beroepsbeeld van Autonome Beeldende Kunst is onvoldoende uitgewerkt.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De opleiding heeft per afdeling eindtermen geformuleerd. De eindtermen van *Autonome Beeldende Kunst* zoals weergegeven in het zelfevaluatie-rapport zijn weinig specifiek, maar op zich relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding. De eindtermen zijn deels afgeleid van *Beroep Kunstenaar*. De eindtermen van *Vormgeving* zijn onvoldoende uitgewerkt in het zelfevaluatie-rapport maar wel in de programmaboeken. De eindtermen van *Vormgeving* geven voldoende inzicht in de kennis, vaardigheden en beroepshouding die de student aan het eind van de studie verworven moet hebben. Op door de commissie belangrijk gevonden kennis en vaardigheden (als kennis van de historische achtergronden van het vak, een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, het vermogen verbaal (of door middel van illustraties) over het werk te kunnen communiceren) wordt voldoende diep ingegaan, op de kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar dan wel vormgever minder. De eindtermen van *Modevormgeving* en *3D Design* zijn duidelijk sturend voor het curriculum. Voor *Grafisch Ontwerpen* zijn geen 'rijtjes' eindtermen geformuleerd. De inleiding in het programmaboek geeft echter een helder zicht op het vak en de plaats van *Grafisch Ontwerpen* in de omgeving.

Opmerkelijk in het zelfevaluatie-rapport is, dat er met zoveel woorden wordt aangegeven dat er hoog op artistieke wordt ingezet, "er kan altijd nog wat anders" (de commissie begrijpt dat dit slaat op meer commercieel werken).

2 Curriculum

De opleiding heeft geen gemeenschappelijke propedeuse. De studieduur van vier jaar wordt dermate kort gevonden, dat men alle beschikbare tijd aan het gekozen vak wil besteden. Studenten kiezen onder meer vanwege deze aanpak voor de opleiding.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opbouw van het curriculum is voor alle studies min of meer hetzelfde en is helder. Er is bij *Vormgeving* een inleidende studie van twee jaar. Deze is sterk gericht op het leren van vaardigheden en het werken in groepen. In het derde jaar start een sterk praktijkgericht/individueel traject. Studenten ervaren dit soms als een plotselinge overgang. In de beginjaren is er nauwelijks sprake van een keuzeprogramma. De student moet de betreffende vakken (die klassikaal gegeven

worden) gewoon doen. Hierin typeert zich de degelijkheid van de opleiding. Studenten geven aan dat dit (en de discipline waarmee de zaak wordt aangepakt) een reden is waarom zij naar Arnhem komen. Vanaf het derde jaar kan de student zich specialiseren.

De commissie vindt het curriculum zinvol. De programmaboeken geven zicht op de leerdoelen van de praktijkvakken. Deze zijn - weliswaar niet expliciet- herleidbaar tot de eindtermen. Een duidelijk schema - wat leidt tot wat - ontbreekt. De leerdoelen zijn stuk voor stuk zinvol voor de beroepspraktijk. Studenten krijgen met name doordat ze veel opdrachten moeten doen van meet af een reëel en adequaat beeld van de beroepspraktijk. De kwaliteit van het studiemateriaal is voldoende. Doorgaans is het studiemateriaal up to date.

De commissie heeft tijdens de visitatie van studenten veel kritiek op het onderdeel Kunstgeschiedenis gehoord. Eerstejaars die in het voortgezet onderwijs kunstgeschiedenis gehad hebben, zijn ontevreden over het feit dat ze dezelfde stof nog een keer krijgen. Alle studenten vinden de opbouw te traditioneel (er wordt begonnen bij de klassieke oudheid) en zij vinden daarnaast dat de kunstgeschiedenis meer moet aansluiten bij het eigen beeldend vak. De commissie is het hiermee eens. De lessen die gaan over het kunstenaarschap behandelen voorbeelden uit de praktijk van de autonome kunst. Zoals het programma kunstgeschiedenis er nu uitziet, heeft het nauwelijks een functie als reflectie op het eigen beeldend werk. Deze reflectie wordt (met name bij 3D Design) dan ook in andere programmaonderdelen behandeld. De aandacht voor vakgeschiedenis verschilt per afdeling. De commissie begrijpt dat hier in ieder geval bij Modevormgeving en Grafisch Ontwerpen aandacht aan wordt besteed. De commissie beveelt de opleiding aan een duidelijke visie op de functie van kunst- en cultuurgeschiedenis voor studenten kunst en vormgeving te ontwikkelen en de kunst- en vakgeschiedenis opnieuw in het leerplan te positioneren.

Het curriculum scoort volgens de commissie nog onvoldoende waar het gaat om de voorbereiding op de puur zakelijke en commerciële beroepspraktijk. Het gaat dan om zaken als onderhandelen, prijsbepalen enzovoort. Om studenten hierop voor te bereiden is er de cursus Zakelijke Beroepsvoorbereiding van 1 studiepunt (alle studenten krijgen deze cursus). De commissie vindt dit, ook gezien de tijd die er aan besteed wordt, erg mager.

Autonome Kunst (dat 2dimensionaal, 3dimensionaal en Audiovisueel omvat) kent een duidelijke opbouw in de richting van een eigen specialisatie. Hier wordt vrij vroeg mee begonnen, vanaf het eerste jaar zijn er lessen Vrij Werk waarin de student naar eigen inzicht werk moet maken. De omschrijving van de vakken in het 'Lesaanbod' was dermate wisselend, dat de commissie geen goed zicht krijgt op de leerdoelen en nog minder op de relatie tussen eindtermen en leerdoelen. De commissie beveelt aan dit te verbeteren. Vanaf het derde jaar bepaalt de student - in overleg met de docenten - grotendeels zijn eigen programma. Hij wordt begeleid door vier docenten. De effectiviteit van het onderwijsleerproces hangt dus in hoge mate af van de individuele student en de kwaliteit van de begeleiding van de docent. Naast het reguliere aanbod zijn er gedurende de hele studie projecten, lezingen en studiedagen. Deze behandelen de actualiteit. Studenten melden dat zij meer behoefte hebben aan informatie over de actualiteit. De doelen van projecten zijn niet

omschreven. De commissie heeft het geheel overziend een minder positieve indruk van het onderwijsprogramma van Autonome Kunst. De commissie dringt erop aan het programma meer te expliciteren en de kritiek met betrekking tot de actualiteit nader te onderzoeken.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Bij *Autonome Kunst* kan de student deelnemen aan projecten. De informatie die de commissie hieromtrent ter beschikking stond, was te gering om de relevantie ervan te kunnen beoordelen. De coördinatie van de Business Art Stage (BAS), een verplichte stage in het bedrijfsleven van dertig dagen, was ten tijde van de visitatie in het slop geraakt, maar zou inmiddels weer vlot zijn getrokken. De commissie vindt dit soort stages interessant. Verder zijn er lezingen en is er een cursus Zakelijke Beroepsvoorbereiding. De commissie dringt er sterk op aan de doelen van de confrontaties met de beroepspraktijk te verhelderen.

Op zich zijn er voldoende confrontaties met de beroepspraktijk, zoals samenstellen portfolio en de verplichte exposities van het eigen werk op de academie.

Positief vindt de commissie het initiatief van de afdeling Autonome Kunst om elk jaar een beeldend kunstenaar aan te trekken, die als externe deskundige de afdeling begeleidt. De relatie tussen de opleiding en de beroepspraktijk wordt zo ondersteund. Studenten melden dat zij zich goed op de beroepspraktijk voorbereid voelen (en dit komt ook uit onderzoek naar voren), maar in de praktijk blijkt dit toch tegen te vallen. De commissie beveelt aan om meer terugkomdagen te organiseren.

Studenten *Vormgeving* komen van meet af aan ruimschoots in aanraking met de beroepspraktijk. Binnenschools zijn er reële en gesimuleerde praktijkopdrachten. De Collectie Arnhem, een modedcollectie waaraan alle studenten samenwerken, is een mooi voorbeeld van op de praktijk-situatie toegepast onderwijs. 3D Design heeft een praktijkbureau dat professionele opdrachten aanneemt, Grafisch Ontwerpen werkt veel voor de hogeschool. De commissie heeft tijdens de visitatie ook andere goede voorbeelden van praktijkopdrachten gezien. Studenten doen verder mee aan wedstrijden en er zijn bedrijfsbezoeken. En er is ook voor deze studenten de cursus Zakelijke Beroepsvoorbereiding.

Buitenschools is er de stage. Uit de *Verslagen Evaluatie Stages* (een door de opleiding gehouden onderzoek) blijkt dat studenten de stage als leerzaam ervaren, maar vaak iets te kort vinden.

De commissie heeft op grond van voorbeelden van opdrachten, gesprekken met studenten, gegevens uit de zelfevaluatie en aanvullende documentatie een ruim voldoende indruk van de confrontaties met de beroepspraktijk, maar mist ook hier explicitering en onderwijskundige onderbouwing en relatie met de eindtermen.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De samenhang is niet geëxpliciteerd. De commissie heeft zich op grond van de leerplannen toch een beeld van de verticale opbouw van het studieprogramma kunnen vormen. Bij Vormgeving is er – in zijn algemeenheid gesproken – de lijn van het breken met vaststaande ideeën, het ontwikkelen van vaardigheden en ideevorming, een begin maken met het vormen van een eigen visie, kennis-making met de praktijk, tot en met een ontwerpproject (vervaardigen van een eigen product, collectie enzovoort). De grote lijn is: ‘greep krijgen op en beheersing van het totale ontwerp-proces’.

Binnen een leerjaar zijn alle vakken gericht op het verwezenlijken van het profiel van het betreffende jaar. Vakken vullen elkaar aan (bijvoorbeeld ontwerpmethodieken en technische informatie): in die zin zijn praktijklessen en vaardigheidstrainingen op elkaar afgestemd. Met name de praktijkgerichte opdrachten en projecten brengen nog eens extra integratie tussen de vakken onderling tot stand. De samenhang tussen theorie en praktijk is bij de kunstgeschiedenis niet goed uitgewerkt (zie ook paragraaf 2.1). Elke afdeling heeft verder zijn ‘eigen’ theorie: zo heeft 3D Design het vak filosofie en Modevormgeving en Grafisch Ontwerpen de geschiedenis van het eigen vak. Studenten hebben geen klachten over de samenhang binnen het curriculum van het eigen vak, wel over het gebrek aan integratie tussen de verschillende afdelingen. Ze hadden graag meer samenwerking en gemeenschappelijke projecten gezien. De commissie beveelt aan hiervan werk te maken.

Bij *Autonome Kunst* staat het leren beheersen van materialen en technieken en het ontwikkelen van een persoonlijke visie centraal. De eerste twee jaar zijn een opstap met een aaneenschakeling van vakken en technieken, vanaf het derde jaar bepaalt de student grotendeels zelf de inrichting van zijn studie. De student moet dan zelf voor de integratie zorgen. Op zich is de grote lijn duidelijk en passend voor Autonome Kunst. Door de open benadering kan de commissie echter geen gefundeerd oordeel geven over de kwaliteit ervan. Studenten vinden blijkens de *Curriculumevaluaties* de samenhang voldoende (3.3 op een vijfpuntsschaal).

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Uit gesprekken die de commissie heeft gevoerd met werkveld en stagebegeleiders blijkt dat zij over het geheel genomen tevreden zijn over de kwalificaties van afgestudeerden. Afgestudeerden en stagiaires van *Visuele Communicatie en Productontwerp* hebben volgens de gesprekspartners een

hoog niveau, een grote mate van professionaliteit en zijn conceptueel sterk. Het valt de commissie op dat met name bij *Productontwerp* kanttekeningen gemaakt worden die samen te vatten zijn onder de noemer: 'praktisch minder sterk'. Afgestudeerden kunnen beschouwd worden als kunstenaars op hun vakgebied, maar zijn minder goed als het gaat om de uitwerking van een product binnen een bepaalde tijd, het zich rekenschap geven van het praktisch functioneren van een product enzovoort. Afgestudeerden *Modevormgeving* zouden "te lang in een droom worden vastgehouden, terwijl de realiteit voor de meeste afgestudeerden is dat zij functioneren in een commerciële confectieomgeving". Afgestudeerden *Visuele Communicatie* werden wat dit betreft als "minder hemelbestormend" gekarakteriseerd. Met betrekking tot de kwalificaties van de afgestudeerden *Autonome Kunst* werd gesproken over "weinig conceptuele ontwikkeling". Afgestudeerden zouden een weinig actueel beeld hebben van de maatschappelijke context waarin zij moeten functioneren. Als zwakke punten van alle afgestudeerden worden presentatie/communicatie benoemd alsmede kennis van de zakelijke beroepspraktijk (het afsluiten van contracten en dergelijke). Ondanks deze kritische noten, is het werkveld tevreden over de kwalificaties, met name over die van de toegepaste richtingen.

Afgestudeerden signaleren met betrekking tot hun beroepsmatig functioneren geen overkomelijke lacunes. Desgevraagd noemen met name afgestudeerden *Autonome Kunst* en *Productontwerp* (3D Design) een tekort aan bedrijfsmatige kennis (ondernemerschap). Studenten Autonom geven aan dat de beroepsuitoefening hen tegen viel. Er wordt gepleit voor terugkomdagen. Ook vinden deze afgestudeerden dat zij te weinig in aanraking waren gebracht met de kunstwereld. Meermalen worden 'schrijfvaardigheden' en 'presentatietechnieken' als zwakke punten benoemd. In feite komen de opmerkingen van afgestudeerden vrij nauwkeurig overeen met wat het werkveld aangeeft: men heeft zich goed ontwikkeld, is ook goed terechtgekomen in de beroepspraktijk, maar spreekt ook over "toch teveel oogkleppen" (3D Design) en "niet commercieel leren denken" (Modevormgeving).

De commissie concludeert hieruit dat de beeldende (conceptuele, praktische) vaardigheden van de afgestudeerden voldoende zijn, maar dat de opleiding tekort schiet in de voorbereiding op de beroepspraktijk. De opleiding is zich hier – blijkens het betreffende hoofdstuk over kwalificaties in de zelfevaluatie – niet bewust van.

De commissie concludeert op verschillende gronden dat het niveau van het theorieonderwijs (*kunst en cultuurgeschiedenis*) hoger zou moeten (zie ook paragraaf 2.1). Sommige afgestudeerden wijzen op een te laag niveau voor kunstgeschiedenis en te weinig aandacht voor vakgeschiedenis. De commissie heeft weinig afstudeerwerken theorie gezien. Voor *Productvormgeving* wordt dit ook niet gevraagd. Het antwoord op de vraag 'zijn de kwalificaties voldoende' is volgens de commissie dus "ja", maar de theorie is op sommige punten zwak en de beroepsvoorbereiding zou wat betreft de zakelijke kanten uitgebreid moeten worden.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft geen methode om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van de afgestudeerden te toetsen. Ze doet wel mee aan de HBO-monitor, maar relateert de betrouwbaarheid hiervan. Ze heeft veel contact met afgestudeerden en met mensen uit de beroepspraktijk waaronder gecommiteerden, die altijd bij de eindexamens aanwezig zijn en een vragenlijst betreffende het niveau van de studie invullen. Er is een terugkomdag. Afgestudeerden worden echter niet jaarlijks bevraagd over de relevantie van de eindtermen en het curriculum. Ook met het werkveld is in die zin geen structureel contact. Het voornemen ligt er wel, om voor Autonome Beeldende Kunst te komen tot één werkveldcommissie op het niveau van ArteEZ. Er ontbreekt al met al dus een beleid om de kwalificaties van afgestudeerden systematisch te meten en (indien nodig) verbeteracties te ontwerpen. Dit leidt de commissie tot het oordeel onvoldoende.

De opleiding wil een alumnibeleid ontwikkelen om de afgestudeerden enkele jaren te kunnen volgen, maar is somber over de realiseerbaarheid hiervan gezien de tijd en moeite die dit kost. De commissie raadt de opleiding aan hiervoor binnen de hogeschool te rade te gaan en ook een onderzoek onder werkgevers/stageverleners op te gaan zetten. De opleiding voert nu al wel jaarlijks een enquête uit onder eindexamenkandidaten waarin gevraagd wordt of zij zich voldoende op de beroepspraktijk voorbereid voelen. De uitkomsten zijn soms aanleiding tot een heroriëntatie in het curriculum.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De commissie heeft in het zelfevaluatierapport nauwelijks of geen visie op het onderwijzen aan en leren van hbo-studenten aangetroffen. Het beeld dat de commissie zich met name tijdens de visitatie heeft gevormd, is dat vooral in de beginjaren klassikaal aan door docenten gestelde opdrachten gewerkt wordt, deels in de werkplaatsen. Het groepsproces wordt belangrijk gevonden. In het derde jaar start een meer individueel traject. Studenten *Autonome Kunst* verkeren dan in een ateliersituatie en werken soms in projecten. De commissie trekt uit de gehanteerde werkvormen de conclusie er in Arnhem toegewerkt wordt naar vakmanschap en het formuleren van een eigen visie. De impliciet aanwezige onderwijsvisie staat in nauw verband met het beroepsbeeld.

De werkvormen van *Visuele Communicatie* en *Productontwerp* zijn sterk beroepsgericht. Reële dan wel gesimuleerde opdrachten zijn met name bij Grafisch Ontwerpen en 3D Design tijdens de beginjaren aanwezig. Studenten waarderen de beroepsgerichtheid van de opdrachten en de discipline die gevraagd wordt. Uitgevoerde opdrachten die de commissie tijdens de visitatie zag, waren interessant, beroepsgericht en kwalitatief goed uitgevoerd. Buitengewoon leerzaam zijn projecten als de *Collectie Arnhem* waarin modestudenten in het derde jaar werken aan een collectie en andere afdelingen daaraan bijdragen leveren (bijvoorbeeld accessoires). Ook een goede werkvorm zijn de opdrachten via het Praktijkburo voor 3D Design en de hogeschoolopdrachten voor Grafisch Ontwerpen. Dergelijke projecten bevorderen bij uitstek de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding. Bestudering van de programmaboeken heeft de commissie tot de conclusie geleid dat de werkvormen/studieactiviteiten adequaat zijn, gegeven de aard van de leerdoelen van de programmaonderdelen (kennis, inzicht, vaardigheden, houding). De opdrachten die de commissie van *Visuele Communicatie* heeft gezien waren interessant, die van *Productontwerp* daarentegen summier gesteld.

De theorie wordt gegeven in de vorm van hoorcolleges. Verder worden er discussies gehouden, (schrijf)vaardigheden ontwikkeld en opdrachten uitgevoerd. De opzet van de theorie in het vierde jaar van *Autonome Kunst* (een gebied onderzoeken dat nauw aansluit bij het eigen werk) is passend voor deze studie.

De commissie heeft enkele kritische kanttekeningen bij de werkvormen in het 'reguliere' curriculum. Zo heeft de commissie sterk de indruk dat de theorie (kunstgeschiedenis) niet bijdraagt tot reflectie op het eigen beeldend werk. Eigenlijk is alleen bij *Vormgeving* (3D Design) veelvuldig sprake van reflectie (studenten moeten een ontwerpvisie schrijven, de ontwerpen worden uitvoerig besproken). Er zijn weinig vakoverstijgende activiteiten door het gebrek aan samenwerking tussen de afdelingen. Interfacultaire colleges met als thema's als 'wat is kunst?' en 'interdisciplinariteit' hebben weinig impact. Studenten geven meermalen aan het gebrek aan

samenwerking tussen de afdelingen te betreuren. Verder heeft de commissie vaak gehoord dat studenten tussen het klassikaal werken in de beginjaren en het zelfstandig werken in de afstudeerfase een breuk signaleren. Studenten voelen zich hierop niet goed voorbereid. De commissie beveelt de opleiding aan te onderzoeken hoe de zelfstandigheid in de beginjaren kan worden bevorderd en studenten in het derde jaar meer te coachen.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft uit de gesprekken met studenten tijdens de visitatie opgemaakt dat de beoordelingsprocedure van het beeldend werk naar tevredenheid verloopt. Afhankelijk van de studierichting is er meermalen per jaar een individuele beoordeling per aangeboden onderdeel waarin een cijfer wordt gegeven en vervolgens een evaluatie ('schouw' genoemd) waarin de totale productie van de student beoordeeld wordt. Het eindcijfer kan hoger, niet lager uitvallen. Er zijn geen andere studenten bij. De feedback tijdens de beoordelingen en met name tijdens de schouw, wordt door de studenten als positief beoordeeld. De schouw wordt zeer belangrijk gevonden. De criteria zijn bekend. Visie, vaardigheid en ontwikkeling zijn de overkoepelende criteria; daarbinnen zijn specifiekere criteria geformuleerd. Ook de studiehouding van de student komt aan de orde. Studenten hebben geen klachten over de wijze waarop de criteria worden gehanteerd. Ze krijgen duidelijk zicht op hun sterke en zwakke plekken. Ook over de wijze waarop een en ander schriftelijk wordt vastgelegd zijn geen klachten vernomen. De commissie concludeert hieruit dat de toetsen en de wijze van toetsen voldoende diepgang hebben. De wijze van toetsing is vastgelegd in de *Onderwijs- en Examenregeling*.

De theorievakken hebben geëigende vormen als mondelinge of schriftelijke tentamens, referaten, scripties en dergelijke. De toetsen kunstgeschiedenis zijn een groot probleem. Studenten sluiten dit vak vaak niet af, waardoor ze soms ongediplomeerd de opleiding verlaten. Het probleem speelt al jaren en het is de commissie dan ook een raadsel waarom de opleiding hier nog geen oplossing voor heeft gevonden. Er wordt wel aan gewerkt. De commissie ziet een verband met de slecht functionerende opleidingsorganisatie als geheel (zie paragraaf 9.1)

In zijn totaliteit beoordeelt de commissie het onderdeel 'toetsen' als voldoende.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport niet aan wat ze doet aan voorlichting en werving. Er wordt geen melding gemaakt van een specifiek wervingsbeleid voor allochtonen. De opleiding beschikt over toelatingsprocedures die procedureel voor alle afdelingen min of meer hetzelfde zijn. De wegging van de verschillende onderdelen verschilt per afdeling. Er is een

thuisopdracht, een gesprek waarbij de aspirant-student in staat gesteld wordt eigen, (op de gekozen vakrichting gericht) meegebracht werk toe te lichten, en een opdracht ter plaatse. De toelatingscriteria zijn opvraagbaar en zijn vermeld in de programmaboeken. De commissie heeft uit de gesprekken met studenten de indruk gekregen dat er consciëntieus met de toelating wordt omgegaan. De visie op de specifieke (beeldende) kwalificaties waarover de student moet beschikken, is duidelijk aanwezig. Het is de commissie niet gebleken dat de effectiviteit van de toelating op opleidingsniveau wordt geëvalueerd. Intern per afdeling worden de resultaten wel besproken. Modevormgeving geeft expliciet aan “dat de toelating ondanks de strengheid ervan toch niet voor 100% waterdicht is”. De toelatingsprocedure zelf wordt niet bij aspirant studenten geëvalueerd.

Vrijstellingen voor zij-instromers worden op grond van een gesprek en meegebracht werk verleend.

De aansluiting op de vooropleiding kan met name beter waar het de kunstgeschiedenis aangaat. Sommige studenten tonen zich buitengewoon ontevreden over het feit ‘dat zij opnieuw met kunstgeschiedenis moesten beginnen terwijl ze dit vak al in het voortgezet onderwijs gehad hadden’ (zie ook paragraaf 2.1). De commissie beveelt aan een procedure met vrijstellingen te ontwerpen.

De begeleiding van studenten in het eerste jaar is goed geregeld. Studenten hebben een klassenmentor bij wie ze terecht kunnen. In de praktijk gaan de meest studenten liever naar een docent die hem of haar als persoon het meeste aanspreekt. Zeer goed functioneert volgens de studenten het systeem met klassenvertegenwoordigers. Problemen worden door de klassenvertegenwoordigers besproken met de leiding. Studenten die uit het MBO afkomstig zijn, kunnen desgewenst individuele ondersteuning krijgen. Studenten geven ook aan “zoveel aandacht te krijgen als ze willen”. De coördinator heeft bijzondere zorg voor probleemgevallen. Een beleid met betrekking tot deficiënties is er niet. Dit hangt van de individuele docenten af. De commissie heeft begrepen dat er ‘tussen de regels door’ wordt geprobeerd om de schrijf- en presentatievaardigheden (ook in de hogere leerjaren) te verbeteren. De commissie beoordeelt de evaluatievraag gelet op het bovenstaande als voldoende.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatierapport dat er een expliciet inhoudelijk gefundeerd selectiebeleid is, maar de commissie heeft hiervan geen uitwerking aangetroffen. In het zelfevaluatierapport worden ‘werkkracht en aanwezigheid’ als criteria genoemd. Eveneens uit het zelfevaluatierapport (en uit gesprekken) heeft de commissie opgemaakt dat zo’n 30% van de

studenten de opleiding in het eerste jaar verlaat. Er wordt gebruik gemaakt van het bindend negatief studieadvies. Hoe vaak dit wordt gegeven en wat de norm is, wordt niet duidelijk (de Onderwijs- en Examenregeling geeft alleen globaal informatie). De commissie heeft geconcludeerd dat in de praktijk (zelf)selectie plaats vindt op grond van talent en op grond van beoordelingen. Een beleid is niet aangetroffen.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De commissie heeft tijdens de gesprekken met studenten en docenten geen klachten over de studielast gehoord. Studenten vinden het normaal dat de studie zwaar is. Vooral in het begin van de studie wordt deze zwaar gevonden. De opleiding houdt eenmaal per jaar een enquête waarin ook naar de studielast wordt gevraagd. Ook hieruit blijkt dat studenten vaak meer dan 40 uur met hun studie bezig zijn. Uit het zelfevaluatie-rapport wordt niet duidelijk in hoeverre er naar aanleiding hiervan actie wordt ondernomen. In het zelfevaluatie-rapport lijkt een hoge studielast als een gegeven te worden geaccepteerd. Een studieduur van vier jaar is volgens de opleiding niet genoeg zich om alle vaardigheden om goed niveau eigen te maken.

Een opvatting over de spreiding van toetsen heeft de commissie niet aangetroffen. De toetsen vinden 'gewoon' aan het eind van een semester plaats en staan vermeld in de roosters. Studenten hebben getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie geen problemen met deze concentratie van toetsmomenten, wel met de concentratie van theorie en praktijktoetsen op hetzelfde moment. De toetsing van kunstgeschiedenis was lange tijd zo problematisch, dat studenten de opleiding verlieten zonder diploma omdat ze de kunstgeschiedenis uit de lagere jaren nog niet hadden afgesloten. Een ontoelaatbare situatie, waaraan inmiddels wordt gewerkt.

De per vakonderdeel te halen studiepunten staan (met uitzondering van Autonome Kunst) vermeld in het leerplan en voor alle studies in de *Onderwijs- en examenregeling*. Uitgaande van het leerplan kan geconcludeerd worden dat in grote lijnen een juiste mate van spreiding bereikt wordt. Over uitslagmomenten, planning van toetsmomenten en herkansingsmogelijkheden heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. De *Onderwijs- en examenregeling* bevat richtlijnen. Op ArteZ niveau wordt gewerkt aan een geautomatiseerd studievolsysteem.

Het oordeel van de commissie is gelet op het bovenstaande positief.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsigalering, -oplossing en -preventie.*

De commissie heeft over de begeleiding weinig specifieke informatie op schrift aangetroffen. Ook informatie over taakomschrijvingen enzovoort ontbreekt. Uit de gesprekken die de commissie

tijdens de visitatie gevoerd heeft, komt een positief beeld met betrekking tot de begeleiding naar voren. In de lagere jaren functioneert de begeleiding met name goed door het klassikale systeem. Daardoor is er direct zicht op hoe de studenten functioneren. Elke klas heeft een mentor. Studenten kunnen bij deze mentor terecht, maar gaan ook heel makkelijk naar een andere docent. De coördinator bekommert zich om studenten die dieper gaande studieproblemen hebben. Voor meer algemene en persoonlijke problemen kunnen studenten terecht bij de studentendecaan. Problemen die de onderwijsinhoud en -organisatie aangaan worden door klassenvertegenwoordigers besproken met de leiding. Over deze aanpak bestaat unaniem binnen de studenten tevredenheid.

In de hogere leerjaren vindt de begeleiding meer per individu plaats.

De commissie heeft zoals reeds aangegeven (de *Onderwijs- en examenregeling* uitgezonderd) geen verwijzing gevonden naar documenten waarin beschreven is hoe taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd of waarin afspraken staan over doel en invulling van de begeleiding. De formele borging ontbreekt dus. De commissie dringt er op aan hiervoor zorg te dragen, omdat er anders geen garantie voor een goede studiebegeleiding is. Gezien het feit dat de commissie de uitvoering hier belangrijk vindt, komt ze in dit geval tot een voldoende oordeel.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op voldoende efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).

Studenten *Autonome Kunst* moeten volgens het BAS (Business Art Stage)-plan een stage van dertig dagen in het bedrijfsleven volgen. Daarnaast kan de student deelnemen aan projecten met opdrachtgevers van binnen en buiten de academie. Documentatie noch visitatiebezoek gaven duidelijke informatie over deze stages en projecten. Dit heeft wellicht te maken met het feit dat de coördinatie van deze BAS-stages tijdelijk in het slop was geraakt. De commissie betreurt dit, want het is op zichzelf een boeiend concept. Het *Verslag Evaluatie Stages 1999-2000* (een door de opleiding gehouden onderzoek) geeft aan dat studenten op veruit de meeste vragen met betrekking tot de stage een positief antwoord geven. Opvallend is het gebrek aan duidelijkheid over de beoordeling.

Studenten *Vormgeving* lopen in het derde of vierde studiejaar een stage van drie maanden in binnen- of buitenland. Het leerplan en de *Onderwijs- en examenregeling* geven zeer summier informatie over de stage. De commissie concludeert hieruit dat er weinig voor studenten op schrift staat. Daar staat tegenover dat de opleiding de stages degelijk evalueert.

Studenten zoeken zelf een stageadres of krijgen via de opleiding een adres. De commissie heeft niet kunnen achterhalen in hoeverre de kwaliteit van de door de studenten aangedragen adressen echt wordt beoordeeld, maar trof in de lijsten met adressen gerenommeerde bedrijven aan. Er is geen handboek met een beschrijving van de verdere procedure – zoals startgesprekken met de stagebegeleider op de opleiding – en ook heeft de commissie geen handleiding om het verslag te schrijven aangetroffen. Veel wordt mondeling geregeld.

Uit documenten komt niet precies naar voren hoe studenten door de stagebegeleider op de stage worden voorbereid en begeleid in het formuleren van leerdoelen. Onderzoek van de opleiding, gebundeld in de *Verslagen Evaluatie Stages*, geeft echter aan dat studenten vinden dat ze voldoende tot goed inzicht in de doelen hebben.

De stageverslagen die de commissie heeft ingezien, waren wisselend aangepakt qua indeling en vormgeving. Duidelijk kwam naar voren dat de studenten veel van de stage opsteken: ze krijgen informatie over de dagelijkse praktijk, werken aan zinvolle opdrachten en reflecteren op de eigen ontwikkeling. Soms is er geen verslag, maar houdt de student een presentatie voor andere studenten. Op zich kan dit zinvol zijn, mits er duidelijke aanwijzingen en beoordelingscriteria voor deze presentatie zijn.

De commissie heeft van studenten geen klachten over de begeleiding van de stage gehoord. De *Verslagen Evaluatie Stages* laten voor het merendeel een positief beeld zien. Stagebegeleiders die de commissie tijdens de visitatie gesproken heeft, waren echter kritisch over de stages. Met uitzondering van *Modevormgeving* werd gesproken over “weinig begeleiding vanuit de opleiding”, “onvoldoende beeld van te bereiken doelen” en (soms) “oppervlakkig beeld van het stageadres”. Hier ligt dus wel een discrepantie.

De commissie beoordeelt de organisatie en begeleiding van de stages - ondanks het feit dat de explicitering te kort schiet - met name op grond van de ingeziene stageverslagen en de *Verslagen Evaluatie Stages* met een ‘voldoende’. De commissie beveelt de opleiding wel dringend aan het onderwijskundig kader waarbinnen de stages (en andere confrontaties met de beroepspraktijk) plaatsvinden meer te expliciteren. Het gaat om expliciete criteria waaraan de stageplaatsen of andere confrontaties met de beroepspraktijk moeten voldoen, het expliciet formuleren van doelstellingen van de stage, het formuleren van doelstellingen door studenten, richtlijnen met de betrekking tot de kwaliteit van het stageverslag en de omvang van de begeleiding. De BAS-stage zou op korte termijn nieuw leven moeten worden ingeblazen. Ook beveelt de commissie de opleiding aan terugkomdagen te organiseren. Dat is nu nog niet op alle afdelingen het geval.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie heeft met betrekking tot het rendement, studieduur en uitval geen specifiek eigen beleid van de opleiding aangetroffen. Selectie in het eerste jaar moest borg staan voor het redelijk probleemloos afstuderen van studenten in vier jaar. De opleiding werkt daar ook aan door verbetering van de begeleiding in de propedeuse. Rendementscijfers worden niet bijgehouden. Bij het vervaardigen van het zelfevaluatie-rapport kwam de opleiding tot de ontdekking dat er een overall rendement is van 50%. De opleiding vindt dat ze hier mee moet leren leven. De selectie in het begin van de studie kan volgens de opleiding niet beter en er zullen altijd studenten blijven

die om uiteenlopende redenen afhaken. Maatregelen om het rendement te verbeteren, worden niet voorgesteld. Op grond van het bovenstaande heeft de commissie niet getwijfeld om de vraag 'zijn de op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen voldoende effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement' met onvoldoende te beantwoorden.

III. CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF

8 Externe relaties

8.1 Contacten met het werkveld

*De opleiding houdt voor Vormgeving in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld. Voor Autonome Beeldende Kunst is dit **onvoldoende**.*

De opleiding presenteert in het zelfevaluatie-rapport een indrukwekkend scala aan wat zij noemt 'contacten met de beroepspraktijk'. Het betreft voor het merendeel samenwerking in (nationale) projecten, deelname aan wedstrijden enzovoort bij *Vormgeving*. Niet alleen de afdeling 3D Design, maar vooral ook de afdeling Modevormgeving is actief: zo organiseert zij jaarlijks een modeshow, waarvoor een bekende ontwerper of stylist wordt aangetrokken. Modevormgeving doet ook mee aan internationale wedstrijden.

Waar het gaat om het hebben van contacten scoren de toegepaste afdelingen van de opleiding dus goed. Maar hoe die contacten leiden tot verbetering van het onderwijs wordt onvoldoende duidelijk. Hetzelfde geldt voor contacten met stageverleners. Het onderwijs op de opleiding komt tijdens stagegesprekken ter sprake, maar het blijft bij informele uitwisseling. Ook hier wordt niet duidelijk of, en zo ja hoe, men wordt betrokken bij het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk. Daar staat tegenover dat de opleiding veel docenten met praktijkervaring in huis heeft, werkt met gastdocenten en expliciet personen uit het werkveld uitnodigt voor een parttime docentschap (zoals bij Autonome Kunst). *Autonome Kunst* scoort volgens de commissie in zijn totaliteit onvoldoende waar het gaat om voeling met ontwikkelingen in het werkveld. Het zelfevaluatie-rapport geeft hierover geen aanwijzingen en de uitlatingen van vertegenwoordigers van het werkveld en studenten tijdens de visitatie waren hieromtrent negatief.

De commissie is positief over de samenwerking met de Katholieke Universiteit Nijmegen. De projecten die gemeenschappelijk worden georganiseerd, zijn interessant. Het eindoordeel van de commissie is voldoende voor *Vormgeving*. Er is een veelheid van contacten, er moet echter een structuur gevonden worden om verzekerd te zijn dat de spin off van de contacten daadwerkelijk leidt tot verbetering van het onderwijs. De contacten met het werkveld bij *Autonome Kunst* beoordeelt de commissie als onvoldoende.

8.2 Wetenschappelijke oriëntatie

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding heeft – zoals boven al ter sprake kwam – een samenwerkingsverband met de Katholieke Universiteit Nijmegen. Studenten van Arnhem en Nijmegen hebben gezamenlijk diverse interessante projecten georganiseerd. Ook wordt door medewerkers samengewerkt op het gebied van nieuwe media. Het streven is het samenwerkingsverband te formaliseren. De commissie juicht dit toe. Verder moet de commissie constateren dat Arnhem nog weinig gericht is op (het

kennisnemen van) wetenschappelijke ontwikkelingen. De commissie heeft uit het zelfevaluatie-rapport niet kunnen opmaken dat de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek. Ook de gesprekken tijdens de visitatie hebben hiertoe geen aanleiding gegeven. De aandacht gaat duidelijk uit naar de praktijk.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

ArteEZ

Het zelfevaluatie-rapport geeft weinig concrete informatie over inrichting en structuur van de opleidingsorganisatie. Uit aanvullende stukken en gesprekken was toch een beeld te halen. Met ingang van 1 januari 2000 is de HKA onderdeel geworden van ArteEZ, een samenwerkingsstichting waarvan ook de kunsthogescholen van Kampen en Enschede deel uitmaken. ArteEZ wordt bestuurd door een tweekoppig college van bestuur. De leiding van de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving berust bij de directeuren van de drie locaties. De ontwikkelingen als gevolg van de fusie zijn nog lang niet afgerond. Ze zijn tot nu toe sterk geconcentreerd geweest op meer formele zaken. Een belangrijke verandering is al dat de ondersteunende diensten gecentraliseerd zijn. De aandacht richt zich nu op meer concreet-organisatorische zaken en de inhoudelijke kant. Mogelijk is dit er de oorzaak van dat de fusie nog niet in positieve zin sterk leeft. Zowel in het zelfevaluatie-rapport als in de gesprekken met de commissie is duidelijk geworden dat de ontwikkelingen met argusogen gevolgd worden.

De *deelfaculteit Arnhem* bestaat uit een kleine staf en onderwijsafdelingen. Er is een directeur en een adjunct directeur, daarnaast heeft elke afdeling een coördinator. De coördinatoren zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderwijsprogramma; het is de commissie niet duidelijk geworden in hoeverre de directeur – die volgens het zelfevaluatie-rapport het programma stuurt en bewaakt – dit ook werkelijk doet. De commissie heeft de indruk dat dit nauwelijks het geval is. Tijdens het tweewekelijks afstemmingsoverleg tussen directie en afdelingscoördinatoren worden met name praktische gemeenschappelijke zaken besproken. Het is de commissie tijdens de visitatie gebleken dat de afdelingen op zichzelf goed functioneren. Afdelingen zijn tevreden met deze structuur, die hen een relatief grote autonomie geeft. Die autonomie is ook een uitgangspunt voor beleid binnen de hogeschool. Volgens de commissie werkt de structuur echter belemmerend. Er is in feite geen basis voor het opleidingsmanagement om te sturen. Er is nauwelijks interdisciplinair overleg tussen de afdelingen, wat de opleiding zelf ook toegeeft. De commissie heeft sterk de indruk dat de directie gericht is op het samenwerkingsverband ArteEZ, terwijl de afdelingscoördinatoren bezig zijn met hun eigen afdeling. De samenhang tussen de afdelingen blijft daardoor onderontwikkeld.

Studenten zouden graag meer onderlinge samenwerking tussen de afdelingen willen, maar zien dat dit door de eilandstructuur wordt geblokkeerd. Ze zijn wel tevreden over de inspraakmogelijkheden door het systeem van klassenvertegenwoordigers.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit*

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. Studenten en medewerkers worden serieus genomen. Studenten zijn erg tevreden over de opleiding. Medewerkers voelen zich onderwijskundig gebonden aan de academie. Er is één maar: dat alles geldt op afdelingsniveau. Dáár ligt het commitment van de medewerkers, dáár wordt hard gewerkt om de student op het beoogde kwaliteitsniveau te brengen, dáár doet men moeite de interne communicatie zo goed mogelijk op peil te houden, dáár werkt men aan intercollegiale feedback (wat met name tijdens de beoordelingen gebeurt), dáár wordt gewerkt aan vernieuwing. De afdelingen hebben hun eigen cultuur. Arnhem heeft echter geen *opleidingscultuur*. Er is maar tot op zekere hoogte een gedeelde visie. Samenwerking vindt mondjesmaat plaats, docenten verschillen van mening over de vraag of er meer zou moeten worden samengewerkt. Tijdens het overleg op de afdelingen worden met name praktische zaken op elkaar afgestemd. De commissie heeft geconstateerd dat het management niet in staat is verandering in deze situatie aan te brengen. De vraag wat het zwaarste weegt: de identiteit van de afdeling of de identiteit van de opleiding kon door de opleiding tijdens de visitatie niet worden beantwoord. De commissie vindt dat de eilandstructuur niet altijd in het belang van de student werkt. Medewerkers zijn enerzijds tevreden met de afdelingsstructuur, anderzijds speelt bij hen een gevoel van onvrede over de opleiding als organisatie.

Het eindoordeel van de commissie zou onvoldoende luiden, als de commissie alleen de cultuur van de totale organisatie in ogenschouw had genomen. Deze draagt immers niet voldoende bij aan de gewenste onderwijskwaliteit. Het oordeel van de commissie is in dit geval echter positief, omdat de afdelingen goed functioneren. De medewerkers zijn gemotiveerd, de sfeer inspirerend.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

Docenten waren tijdens de visitatie merkbaar ontevreden over het personeelsbeleid. Niet elke medewerker heeft een functieomschrijving. Vooral de coördinatoren zijn hierover ontevreden. Er worden (nog) geen functioneringsgesprekken gehouden. Het ontbreekt (onder andere ten behoeve van werving en selectie) aan duidelijke kaders waarin de bij docenten vereiste

kwalificaties zijn neergelegd. Verzoeken om deskundigheidsbevordering worden volgens de docenten welwillend bekeken door de afdelingscoördinator, maar er is geen beleid (een uitzondering hierop vormt de didactische scholing die verplicht is voor docerend personeel dat een vaste aanstelling krijgt en in het verleden zijn ICT-cursussen aangeboden). De opleiding beschikt nog niet over een goed uitgewerkt personeelsplan dat past bij het onderwijsbeleid, uitgaat van expliciete personeelskwalificaties, voorziet in scholing enzovoort. Positief waardeert de commissie pogingen om 'nieuw bloed' in de organisatie te krijgen, zoals het aanstellen van een jaardocent bij *Autonome Kunst* en het werken met gastdocenten.

Tijdens de visitatie bleek dat tussen de faculteitsdirecteur en het College van Bestuur geen consensus bestaat over de vraag wie precies voor wat – het voorbeeld betrof functioneringsgesprekken - verantwoordelijk is. Het zelfevaluatierapport noemt een aantal problemen op het gebied van personeelsbeleid en gaf aan “dat voor een actief personeelsbeleid het wachten was op centrale aansturing vanuit ArteZ”. Dit is kennelijk de bottleneck. Het college van bestuur heeft op vragen van de commissie gemeld dat er voor 2003 functioneringsgesprekken gepland zijn; ook is het functiewaarderingssysteem gedeeltelijk gereed. Een goed personeelsbeleid is – aldus het CvB - bemoeilijkt door het herstructureringsproces dat eerst moest worden uitgevoerd: de formatie moest over de hele linie (dus ArteZ-breed) met 35 fte worden verminderd. De commissie erkent dat de herstructurering een complicerende factor is, maar vindt anderzijds dat er tot op heden wel erg weinig op het gebied van personeelsbeleid is gebeurd. De commissie spreekt haar verontrusting uit over de onvrede van het personeel op dit punt. Ze vindt de situatie zorgelijk en beveelt aan de verbetering van het personeelsbeleid hoge prioriteit te geven.

10.2 Faciliteiten

<i>De faciliteiten zijn voldoende adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.</i>
--

De opleiding is gehuisvest in een mooi gebouw van Rietveld. In de loop der tijd zijn er meerdere aanpassingen en uitbouwen verricht. Het gebouw biedt een stimulerend werkklimaat. Er is voldoende ruimte voor theorielokalen, tentoonstellingen enzovoort. Studenten Autonome Kunst hebben een eigen werkplek. De Opleiding beschikt over goede faciliteiten, ook op het gebied van computers en ICT. De werkplaatsen zijn goed geoutilleerd en maken een verzorgde indruk. De commissie vindt de werkplaatsen ronduit imponerend. De mediatheek is goed voorzien. Studenten zijn in het algemeen tevreden over de faciliteiten, met uitzondering van de klimaatbeheersing.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De opleiding heeft geen eigen kwaliteitszorgplan. De afdelingen (de afdelingscoördinatoren) zijn verantwoordelijk voor hun kwaliteitszorg en er ligt op dit moment geen voornemen dit echt te veranderen. De kwaliteitszorg binnen de afdeling is nog niet geformaliseerd, door de kleine omvang wordt dit ook niet erg urgent gevonden. De meeste afdelingen hebben nog geen werkveldcommissie. Er ontbreekt nogal wat als het gaat om structuur en systematiek, maar dit alles neemt niet weg dat men binnen de afdelingen wel degelijk - echter impliciet - stuurt op kwaliteit. Het is niet zichtbaar wat er precies gebeurt, wat de kwaliteitscriteria van de afdelingen zijn, en er is geen opleidingsbrede overeenstemming over de werkwijze die de afdelingen voor hun kwaliteitszorg zouden moeten hanteren.

De opleiding houdt wel regelmatig schriftelijk gedetailleerde studentevaluaties (verdeeld over de afdelingen). De commissie beoordeelt deze op zich positief. De opleiding geeft aan dat de studentevaluaties worden teruggekoppeld naar de studenten, maar de commissie moest tijdens de visitatie helaas vernemen dat deze evaluaties door studenten niet erg serieus genomen worden. Studenten vinden de evaluaties ingewikkeld opgesteld en twijfelen sterk aan het effect ervan: ze merken nauwelijks iets van verbeteringen. Omdat de opleiding aangeeft dat er op grond van de evaluaties wel degelijk bijstellingen plaats vinden, ligt hier een discrepantie. De opleiding ziet de studentevaluaties in belangrijke mate als kern van haar kwaliteitszorgsysteem. De commissie heeft tijdens de visitatie de indruk gekregen dat studenten en medewerkers dit niet zo ervaren. Een kwaliteitszorgsysteem zou volgens de commissie ook meer moeten bevatten dan een aantal studentevaluaties. Wat volgens de commissie niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Hogeschoolbreed zijn er -behalve de vragenlijst van Arnhem die nu ook wordt gebruikt voor Kampen en Enschede - tot nu toe weinig impulsen met betrekking tot kwaliteitszorg uitgegaan. Dit had deels te maken met de fusie, die veel energie naar zich toe trok. Blijkens het zelfevaluatie rapport is het streven nu op termijn te komen tot een ArteZ-kwaliteitszorgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. Bezien vanuit het niveau van de opleiding is het kwaliteitszorgsysteem vooralsnog onvoldoende.

11.2 Het zelfevaluatie rapport

*Het zelfevaluatie rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

ArteZ

ArteZ heeft het zelfevaluatie rapport ingezet als instrument in de groei naar één faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. ArteZ geeft aan dat het zelfevaluatie rapport dwingt tot uitwisseling en afstemming en tevens sturend is in de agenda voor de toekomst.

Tegelijkertijd wordt ook aangegeven dat het schrijven van een zelfevaluatie rapport altijd op een ongelegen moment komt, in dit geval omdat de fusie nog slechts pril is en er een herstructurering plaats vindt. Toch heeft men gemeend een gezamenlijk zelfevaluatie rapport voor de drie vestigingsplaatsen te moeten opstellen.

De commissie was hier niet blij mee. De evaluatievragen worden voor elke vestigingsplaats afzonderlijk beantwoord en dan ook nog eens in twee zelfevaluatie rapporten, één rapport voor de Autonome Beeldende Kunst en één voor de Vormgeving. Er is dus geen sprake van één zelfevaluatie rapport dat ArteZ beschrijft maar zes rapporten die de ABK- en BKV- component van elke vestiging beschrijven. Per vestigingsplaats moest de commissie ter voorbereiding op het bezoek de informatie bij elkaar sprokkelen. Daarbij komt dat de informatie vanuit de vestigingsplaats min of meer herschreven werd door een redacteur. Dit heeft informatieverlies opgeleverd voor de verschillende vestigingsplaatsen. Verder is er de dominantie van de inbreng vanuit Arnhem (voor beide rapporten maar met name voor het vormgevingsrapport). Met name in het derde perspectief worden evaluatievragen vrijwel uitsluitend vanuit het Arnhemse beschreven. Over de inhoud van het zelfevaluatie rapport valt te zeggen dat er onvoldoende de kwaliteitscriteria geformuleerd worden waarnaar gestreefd wordt. De zwakke en sterke punten die in het rapport worden genoemd, lijken willekeurig gekozen. Aanwezige kwaliteitsproblemen worden vooral geweten aan onvoldoende middelen en voor een deel aan de nog onuitgewerkte organisatie. De belangrijkste verbeteractie die in het zelfevaluatie rapport wordt voorgesteld is, het samengaan in ArteZ. Tot nu toe echter lijkt dit een cosmetische procedure waarvan de meerwaarde nog op zich laat wachten.

Deelfaculteit Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem

De informatie per hoofdstuk was zeer wisselend; lang niet altijd werd informatie op het niveau van ijkpunten gegeven. Programmaboeken en aanvullend materiaal moesten meer duidelijkheid verschaffen. De aanvullende informatie die de commissie in een laat stadium kreeg bevatte alleen aanvullingen op details, maar bood geen nader inzicht in de samenhang. Een degelijk totaalbeeld was op grond van de informatie op schrift nauwelijks te krijgen en het geheel moest tijdens de visitatie worden 'rechtgebred'. De commissie kreeg tijdens de visitatie een positiever beeld van de opleiding dan dat zij in eerste instantie via het zelfevaluatie rapport had opgedaan. De commissie vindt dat de aanpak van het zelfevaluatie rapport de kwaliteit van de opleiding BKV in Arnhem verdoezelt.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

Op de opleiding wordt serieus en hard gewerkt aan het opleiden van beeldend kunstenaars en vormgevers. Afdelingen (met name de toegepaste) hebben een eigen werkwijze en identiteit. Dit wordt door het instituut als positief beleefd. De sfeer binnen de afdelingen is positief. De keerzijde van deze opzet is een betrekkelijk grote 'eilandencultuur', weinig afdelingsoverstijgend beleid en weinig afdelingsoverstijgende activiteiten en studieaanbod. De commissie heeft nauwelijks of geen sturing vanuit faculteitsniveau aangetroffen. Dit heeft consequenties op gebieden als rendementbewaking, kwaliteitszorg en personeelsbeleid. De fusie die heeft geleid tot ArtEZ (een extra laag boven het afdelingsniveau) 'leeft' niet bij het personeel. De 'afdelingsgerichtheid' maakt ook dat zaken soms niet voldoende geëxpliciteerd worden. Het idee is immers dat men van elkaar weet wat men doet.

De opleiding wordt gekarakteriseerd door een sterke mate van vakgerichtheid. Het curriculum is degelijk. Met name de toegepaste richting komt goed uit de verf. Voor *Autonome Kunst* geldt dit iets minder. De inrichting van de opleiding heeft als nadeel dat studenten soms in een 'eigen wereld' verkeren, en te weinig kennismaken met de realiteit.

De commissie heeft in het voorafgaande een voldoende gegeven voor de eindtermen, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de samenhang en integratie binnen het curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de toetsen, de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de studiebegeleiding, de studievoortgang, de organisatie en begeleiding van de stages, de opleidingscultuur en de faciliteiten.

Onvoldoende heeft de commissie beoordeeld: de bewaking van de kwalificaties, de selecterende en verwijzende functie van het eerste jaar, de bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten, de wetenschappelijke oriëntatie, de inrichting en structuur van de organisatie, het personeelsbeleid, het interne kwaliteitszorgsysteem en het zelfevaluatierapport.

Een gemengd oordeel heeft de commissie over het beroepsbeeld en de contacten met het werkveld (voldoende voor Vormgeving, onvoldoende voor *Autonome Kunst*).

In zijn algemeenheid kan gezegd worden dat de opleiding redelijk goed scoort op het inhoudelijk opleidingskader en het onderwijsleerproces maar veel minder vanuit het organisatieontwikkelingsperspectief.

Aanbevelingen:

- Versterk het beleidsvoerend vermogen van de faculteit;
- Versterk de condities voor kwaliteit en continuïteit: met name het personeelsbeleid en de kwaliteitszorg;
- Versterk de samenwerking tussen de afdelingen;

- Versterk het beleid met betrekking tot het rendement;
- Formuleer een visie op de functie van de theorie voor het beeldend vak;
- Versterk de afdeling *Autonome Kunst* met name op het gebied van conceptontwikkeling en actualiteit;
- Expliciteer visie, programma en procedures.

13 Kengetallen totaal voltijd Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem en AKI Beeldende Kunst en Vormgeving Enschede alsmede docentenopleiding Arnhem *Bron: CRIHO*

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Totaal aantal ingeschreven studenten	1184	1115	1055	1033	1017	991	1008	1006
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	255	212	191	194	250	252	228	229
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	350	311	271	280	335	349	318	342
Totaal aantal geslaagden	221	201	222	259	238	194	183	
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	137	121	140	162	147	122	92	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,7	4,8	4,8	4,6	4,4	4,4	4,2	X
Aantal studiestakers	134	97	78	99	118	95	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,0	2,2	2,0	1,7	1,7	1,5	x	x
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar	0				0	0	x	X
Diploma behaald na 3 jaar	1			1	2	x	x	X
Diploma behaald na 4 jaar	27	35	27	25	x	x	x	X
Diploma behaald na 5 jaar	49	61	43	x	x	x	x	X
Diploma behaald na 6 jaar	53	65	x	x	x	x	x	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Percentage uitval na 1 jaar	30	17	23	28	26	23	x	X
Percentage uitval na 2 jaar	42	25	36	41	36	x	x	x
Percentage uitval na 3 jaar	44	29	43	45	x	x	x	X
Percentage uitval na 4 jaar	45	32	45	x	x	x	x	X
Percentage uitval na 5 jaar	46	33	x	x	x	x	x	x
Percentage uitval na 6 jaar	46	X	x	x	x	x	x	

13 Kengetallen totaal deeltijd Beeldende Kunst en Vormgeving Arnhem en AKI Beeldende Kunst alsmede docentenopleiding Arnhem

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	517	401	359	288	257	207	179	181
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	69	47	46	40	38	29	40	30
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	109	80	71	52	58	35	49	49
Totaal aantal geslaagden	75	66	66	62	46	35	20	
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	36	39	44	39	32	24	14	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,9	5,0	5,0	5,1	5,0	5,2	5,8	
Aantal studiestakers	43	38	32	34	26	28		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,4	2,5	2,2	2,8	1,7	3,5		
Stu-di-estakers naar vooropleiding, havo, %								
Stu-di-estakers naar vooropleiding, vwo, %								
Stu-di-estakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar		2				X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	1	9	4		X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	23	26	9	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	41	'40	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	25	21	35	28	26	14	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	35	30	43	55	32	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	41	40	50	68	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	49	40	67	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	49	49	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	55	X	X	X	X	X	X	X

Design Academy, Eindhoven

Opleiding: Vormgeving
Visitatiedata: 18 en 19 februari 2002

Samenvatting

De Design Academy is een unieke opleiding in Nederland. Als enige opleiding is zij monosectoraal, dat wil zeggen, volledig gespecialiseerd in vormgeving. De commissie constateert dat dit een consistente en beroepsgerichte opzet van het onderwijs mogelijk heeft gemaakt. Dankzij de directe inbreng van hoofddocenten en docenten met stevige wortels in de beroepspraktijk heeft de opleiding een uitdagend curriculum ontwikkeld.

Dit geeft de Design Academy twee gezichten. Aan de ene kant de bruisende, vitale en extraverte opleiding, bevolkt door enthousiaste studenten en docenten, waar de crème de la crème van de vormgevers wordt opgeleid. Aan de andere kant het beeld dat dit allemaal tot stand komt door informele samenwerking en toevallig overleg, waarbij de opleiding door een groep goedwillende en hardwerkende docenten in stand wordt gehouden, maar waar totaal geen voorzieningen zijn voor wanneer het mis gaat. Beide beelden zijn gechargeerd (ook het eerste beeld) maar geven wel een deel van de werkelijkheid weer.

Het is nu de taak van de opleiding het eerste beeld waar te maken en het tweede beeld te veranderen tot een gestroomlijnde organisatie waarin de taken, verantwoordelijkheden en besluitvorming duidelijk zijn vastgelegd en het leerproces van de student bewaakt wordt.

Inleiding

De Design Academy is de enige Hbo-instelling in Nederland die zich volledig gespecialiseerd heeft in industriële vormgeving (design). Design Academy Eindhoven werd in 1947 opgericht als de Akademie Industriële Vormgeving Eindhoven (AIVE). De opleiding is sinds 1997 gehuisvest in de Witte Dame, oorspronkelijk een Philipsfabriek gebouwd in de stijl van de nieuwe zakelijkheid (1928). Sinds de verhuizing naar de Witte Dame voert zij haar nieuwe naam.

De opleiding wordt in voltijd aangeboden. De deeltijd opleiding bevindt zich in een afbouwstadium en wordt in dit rapport niet beschreven. De opleiding heeft in oktober 2000 in totaal 691 studenten, ongeveer 80 docenten die samen circa 18,5 FTE innemen.

Het nieuwe college van bestuur is sinds 1999 in dienst.

De Design Academy biedt een tweetal vervolgopleidingen: het IM Industrial, Interior, Identity Masterprogramma en het Funlab Masterprogramma.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **goed** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De commissie complimenteert de opleiding met de zeer heldere, goed beargumenteerde en expliciete beroepsvisie. In het zelfevaluatie-rapport stelt de opleiding dat zij ontwerpers opleidt die in staat zijn in hun beroepspraktijk nieuwe productconcepten te ontwikkelen en vorm te geven. Door de aandacht te richten op de culturele, filosofische en ethische aspecten van de relatie mens-product, wil de opleiding ontwerpers dusdanig opleiden dat zij in staat zijn een vernieuwende invulling te geven aan het vigerende beroepsprofiel.

De opleiding geeft aan dat het beroepsprofiel van de vormgever op meerdere vlakken aan het veranderen is. Zo ontwikkelt een vormgever niet alleen nieuwe producten en diensten, maar staat hij ook aan de basis van geïntegreerde concepten. Er wordt bovendien meer en meer samengewerkt in multidisciplinaire teams met specialisten als economen, marketeers en technici. Designers kunnen het vormgevingsproces in belangrijke mate sturen. De opleiding anticipeert hierop door haar studenten te leren alert te zijn en zoveel mogelijk rekening te houden met de wijze waarop de beroepspraktijk is georganiseerd en de eisen die de praktijk aan de vormgevers stelt.

De opleiding is erg alert op veranderingen in de beroepspraktijk die tot bijstelling van het vigerende beroepsprofiel leiden. Met het veranderen van het beroepsprofiel stelt de academie regelmatig de strategische beleidsplannen bij en past ze het onderwijsprogramma aan de bijgestelde filosofie aan.

De commissie is van mening dat de beroepsvisie van de academie er blijk van geeft dat de academie zicht heeft op de relevante ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk.

De academie geeft in het zelfevaluatie-rapport aan het een belangrijk pluspunt te vinden dat zij een monosectorale instelling is. De opleiding is volledig gespecialiseerd in vormgeving. De commissie constateert dat dit een consistente en beroepsgerichte opzet van het onderwijs mogelijk heeft gemaakt.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De commissie is van mening dat op een goede wijze de eigen beroepsvisie van de opleiding en het handelen van de beroepsbeoefenaar als uitgangspunten zijn gebruikt bij de formulering van de eindtermen. De formulering van de eindtermen is ruim. De eindtermen geven weliswaar een duidelijke richting aan het onderwijs maar de daadwerkelijke inhoudelijke sturing is door de ruime formulering niet sterk ontwikkeld.

De eindtermen die de opleiding gebruikt sluiten aan bij het beroep en op de vijf analytische vaardigheden (semantiek, esthetiek, ergonomie, technologie en zakelijk management) die de student zich, volgens de opleiding, eigen dient te maken.

De commissie heeft een kleine kanttekening. In de eindtermen is de component “kennis van de historische achtergronden van het vak” niet opgenomen. Enig historisch besef is echter wel noodzakelijk voor een ontwerper, om zich tijdens de opleiding en daarna zelf te kunnen positioneren.

De commissie vindt het positief dat de eindtermen specifiek onderwerp zijn geweest van een evaluatie bij alumni en werkveld. Uit deze evaluatie blijkt dat de eindtermen voldoen waarbij als verbeterpunt de kennis van toepassingsmogelijkheden van materialen wordt genoemd. De academie heeft op basis van deze uitkomsten maatregelen genomen om dit punt te verbeteren. Samenvattend concludeert de commissie dat de eindtermen voldoende relevant zijn met het oog op de beroepsvoorbereiding.

2 Curriculum

Afstudeerrichtingen studiejaar 2001-2002

	1. Man & Activity	2. Man & Communi- cation	3. Man & Identity	4. Man & Leisure	5. Man & Living	6. Man & Mobility	7. Man & Public Space	8. Man & Wellbeing	Algemene vakken
Propedeuse	Keuze van drie uit de bovenstaande afstudeerrichtingen								x
2 ^e jaar	6 ontwerp	idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	x
3 ^e jaar	modulen								x
4 ^e jaar	Afstuderen in gekozen richting en stage (3 maanden)								

Het onderwijs op de Design Academy is gestructureerd in 8 (in de toekomst misschien 10) afstudeerrichtingen. Na de propedeuse volgt de student 3 jaar lang onderwijs in de gekozen afstudeerrichting. In het tweede zowel als het derdestudiejaar worden er drie modules gevolgd. De afstudeerrichting wordt formeel geleid door een hoofddocent. Deze hoofddocent is een coryfee uit de vormgevingswereld, geeft zelf geen les maar bepaalt de inhoud van de richting, fungeert als inspiratiebron voor docenten en studenten, spreekt over het werk van docenten en studenten, leidt evaluaties, eindexamens en afdelingsvergaderingen. Onder de hoofddocent functioneren een coördinator die verantwoordelijk is voor het onderwijs en de organisatie van de afstudeerrichting, en docenten die het onderwijs verzorgen. Het docententeam van een afstudeerrichting wordt door de hoofddocent, samen met de coördinator, samengesteld.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding bestaat uit 8 afstudeerrichtingen. Deze 8 afstudeerrichtingen presenteren zich als volledig zelfstandige units binnen de opleiding. De afstudeerrichtingen hebben ieder hun eigen docenten en hoofddocent. Daarnaast heeft elke afstudeerrichting een eigen focus op een deel van het beroepsgebied en bepalen de eigen docenten grotendeels het curriculum voor de afdeling. Het

nadeel van deze constellatie is dat een afstudeerrichting een eigen weg kan inslaan, die te beperkt is of te ver afwijkt van het gezamenlijk geformuleerde einddoel (beroepsvisie, eindtermen). Dit kan voorkomen worden, als de afstudeerrichtingen de eindtermen gebruiken voor het formuleren van leerdoelen per programmaonderdeel. Dit blijkt echter in de praktijk niet het geval: binnen de verschillende afstudeerrichtingen zijn geen leerdoelen geformuleerd. Hierdoor blijft het onduidelijk of de eindtermen kunnen worden behaald met het afzonderlijke curriculum van een bepaalde afstudeerrichting. Dit lijkt misschien formalistische kritiek, maar ze is zeer fundamenteel. Indien niet vastgesteld kan worden of de eindtermen via een bepaald curriculum daadwerkelijk behaald kunnen worden, wordt de waarde van de eindtermen ook discutabel. Hier ligt een belangrijk verbeterpunt voor de opleiding.

De commissie vindt dit geen eenvoudige kwestie. Aan de ene kant heeft de commissie aan het bezoek de stellige indruk overgehouden dat het curriculum voor de studenten uitdagend is en relevant, aan de andere kant geven docenten aan dat iedere afstudeerrichting (via de docenten en hoofddocent) zijn eigen curriculum samenstelt en dat eindtermen daarin slechts in de marge een sturende functie hebben. Waardoor er dus eigenlijk acht verschillende curricula bestaan. Bovendien blijkt het college van bestuur weinig greep te hebben op de daadwerkelijke invulling van het onderwijs.

De kracht van de opleiding wordt hiermee ook de zwakte. De verticale structuur met de coryfeeën aan het hoofd van de afdelingen levert in de ogen van de commissie goed en beroepsgericht onderwijs op (gemeten aan de door de commissie ingeziene opdrachten en het voldoende up-to-date zijnde studiemateriaal). Echter de greep van het college van bestuur op het proces is zwak, door de grote mate van vrijheid binnen de verschillende afstudeerrichtingen.

De commissie begrijpt de wens om vrijheid te geven, omdat daardoor ook veel van de kwaliteit wordt gegenereerd. Echter de grote vrijheid beperkt de sturingsmogelijkheden van het college van bestuur en trekt een zware wissel op het uitvoerende personeel zoals bijvoorbeeld de coördinatoren. Zolang de resultaten van de afgestudeerden van de Design Academy van het huidige gehalte blijven, is het de vraag of bovenstaande zwakte wel zo ernstig genomen moet worden. Echter op het moment dat het niveau daalt, staat een op deze wijze georganiseerde opleiding met lege handen. De commissie dringt er derhalve op aan de onderwijsinhoud en de onderwijsorganisatie in grote lijnen vast te leggen. Ofwel er voor te zorgen dat via een goed kwaliteitssystem voldoende informatie wordt gegenereerd om het college van bestuur voldoende greep op het curriculum te bieden, opdat zij de ingezette koers kan bewaken.

Ten aanzien van de oriënterende functie van de propedeuse op de verdere studie bestaat kritiek. Hoofdfasestudenten geven aan dat de informatie in de propedeuse over de afstudeerrichtingen te summier was. Daarbij komt dat de keuze voor de drie te volgen modules met name aan het begin van het propedeusejaar "natte vingerwerk" is, volgens de studenten. De keuze wordt vanaf het papier bepaald. Ook de wijze waarop de propedeuse is ingericht ("regen" van opdrachten, opdrachten van docenten, veel groepswork) sluit niet aan bij de wijze waarop de hoofdfase is georganiseerd (enkele opdrachten, student moet zelf bepalen wat er moet gebeuren, individueel).

Ook de samenhang tussen de verplichte keuzevakken en het curriculum per afstudeerrichting is tot nu toe teveel een toevallige. De commissie dringt er op aan de verplichte keuzevakken wat meer bodem te geven door in opdrachten binnen de afstudeermodulen de aangeboden stof te verwerken.

Samenvattend concludeert de commissie dat het binnenschools curriculum voldoende is. Deze voldoende wordt gegeven op basis van de inhoud van de curricula. Deze is gewoon goed. De schriftelijke neerslag van de curricula is nog onvoldoende. De oriënterende functie van de propedeuse ten aanzien van de rest van de studie is een verbeterpunt en ook de samenhang tussen de verplichte keuzevakken en de afstudeerrichtingen kan worden verbeterd.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De directe confrontatie met de feitelijke beroepspraktijk wordt in het zelfevaluatie-rapport voor de eerste drie studie-jaren niet beschreven. De beroepspraktijk wordt binnen gebracht door docenten die zelf als vormgever werkzaam zijn. Op deze wijze vormen zij een eerste aanrakingspunt met de praktijk. Daarnaast is het blijkens de studiegids de bedoeling dat de studenten zelf tentoonstellingen, congressen en symposia bezoeken en er is een door de opleiding georganiseerde studiereis. Het gegeven dat de meeste van deze activiteiten aan de inzet van de student worden overgelaten, sluit aan op het uitgangspunt dat de student zelf de studie inricht. Alhoewel de studenten inderdaad via de docenten met de beroepspraktijk in aanraking komen, participeren in studiereizen en symposia en tentoonstellingen bezoeken, blijft dit aspect een beetje onderbelicht. De commissie vindt het positief dat de stage van drie maanden aan het begin van het vierde jaar verplicht is. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat zij de confrontatie met de beroepspraktijk van groot belang vindt. De studenten zoeken meestal zelf een stageplaats. De academie beschikt over een uitgebreid en internationaal netwerk voor stageplaatsen. Studenten kunnen tevens gebruik maken van concrete probleemstellingen die vanuit "Vrienden van de Academie" worden aangedragen. Onder de noemer "Vrienden van de Academie" heeft een scala van bedrijven en instellingen zich aan de opleiding verbonden; organisaties die de academie financiële ondersteuning bieden in ruil voor enkele tegenprestaties. Dit zijn naast bijvoorbeeld naamsvermelding ook onderwijsprojecten. De commissie was na lezing van het zelfevaluatie-rapport wat huiverig voor deze constructie. De vrees bestond dat hierdoor met name de opdrachtgever van goedkope arbeidskracht zou worden voorzien en dat deze constructie de student onvoldoende leerrendement zou opleveren. Na het bezoek constateert de commissie dat deze vrees ongegrond lijkt. Er blijkt sprake van een 'win-win' situatie voor zowel opdrachtgever (nieuwe creatieve inzichten) als de student (een echte opdracht tot het einde toe uitvoeren).

Een substantieel deel van de studenten loopt de stage in het buitenland, dit beschouwt de commissie als een sterk punt van de opleiding. Na afloop van de stage geven de studenten een presentatie aan medestudenten en stagebegeleider, verder schrijven zij een stageverslag. De

commissie heeft voor de stages geen leerdoelen aangetroffen. De stageverslagen die de commissie heeft gezien, laten opdrachten zien die zinvol zijn voor de beroepsuitoefening. Het is echter zo dat deze opdrachten niet vanuit de opleiding worden meegegeven, maar door het stageverlenende instituut of de student zelf worden opgesteld. Studenten geven aan de stages als zeer leerzaam te ervaren. Een verlengde stage tot een half jaar en soms zelfs een jaar komt dan ook veelvuldig voor. Samenvattend concludeert de commissie dat er door de inbreng van de docenten en de verplichte stage er een voldoende opbouw van het buitenschools curriculum is. Ten aanzien van de inhoud van het buitenschools curriculum geldt dat deze voldoende is omdat de stageverlenende instituten in staat blijken te zijn zeer zinvolle opdrachten te genereren voor de studenten. De begeleiding van de opleiding op de daadwerkelijke invulling van de stage dient te worden versterkt.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Uit de infomap heeft de commissie een duidelijk beeld gekregen van de opbouw van het programma. Er lopen als het ware twee stromen naast elkaar. De ene stroom is die van de verplichte keuzevakken en de andere stroom die van afstudeerrichtingmodulen. Helaas is het zo dat deze twee stromen weinig met elkaar uitwisselen (zie ook paragraaf 2.1). De commissie concludeert hieruit dat ertussen de theorie en praktijkvakken geen automatische verbinding is. Bovendien is de inhoud van de afstudeerrichting alleen zeer globaal omschreven. Het is niet duidelijk op welke wijze de verschillende afstudeerrichtingen zorgen voor samenhang. De commissie denkt dat de samenhang wel gewaarborgd zal worden door de coördinatoren van de afstudeerrichtingen maar kan dat niet met documenten onderbouwen. Duidelijk is wel dat de stage een volledig op zichzelf staand programmaonderdeel is dat niet wordt voorbereid door de opleiding. Samenvattend concludeert de commissie dat zij in documenten onvoldoende de beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen heeft aangetroffen.

3 **Kwalificaties van afgestudeerden**

3.1 *De gerealiseerde kwalificaties*

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Daar de commissie haar oordeel hier niet baseert op een beoordeling van het artistieke werk (zie Algemeen Deel), moet het gebaseerd zijn op meer indirect bewijs: de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook de randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat eindtermen werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen (presentaties) en normen voor het afstuderen.

Het oordeel is bovendien niet alleen gebaseerd op de eindfase, omdat ook al eerder in de opleiding eindtermen gehaald worden.

Hoewel binnen deze uitgangspunten niet alles even positief is beoordeeld (leerdoelen bijvoorbeeld), is de commissie op basis van de gesprekken van mening dat de afgestudeerden merendeels in voldoende mate beschikken over de benodigde kwalificaties om als beginnend beroepsbeoefenaar te functioneren.

Wat alumni in de opleiding vooral misten, was een goede kennis van de zakelijke kant van de beroepspraktijk. Afgestudeerden waren verder positief over de bagage die ze hebben meegekregen. Ten aanzien van het eindexamen wordt door afgestudeerden opgemerkt dat dat eigenlijk de eerste keer tijdens de studie is dat een product helemaal moet worden uitgewerkt en dat dit moeilijker blijkt te zijn en meer tijd kost dan verwacht. De beoordeling blijkt met name het eindproduct te gelden en niet het proces. Het eindproduct geldt daarbij voor de buitenwereld als het visitekaartje van de student. Alumni geven aan dat zij, achteraf gezien, de impact hiervan hebben onderschat. Het werkveld is doorgaans positief over de afgestudeerden. Men is over het algemeen positief over het conceptuele vermogen, de oplossingsgerichtheid en de eigenzinnigheid van de studenten. Het werkveld stelt dat de Design Academy vergeleken met andere opleidingen met name sterk is in productvormgeving. Wel geven de stageverleners aan veel tijd te moeten besteden aan de begeleiding van de student in het proces van concept naar product. Veel stagiaires blijven hangen in het concept, want ze durven en/of kunnen niet verder. Men pleit ervoor dat de opleiding hier meer aandacht aan besteedt.

Ook pleit het werkveld voor een grotere aandacht voor het werken in teamverband. De studenten zijn erg individueel gericht. Dat vele alumni (in ieder geval alle gesprekspartners van de commissie tijdens het bezoek) een éénmanszaak beginnen, wordt door sommige vertegenwoordigers van het werkveld als een veeg teken gezien. Zij veronderstelden dat dit komt, doordat de studenten zich te individueel en te veel als kunstenaar opstellen.

Er is dus sprake van een positief beeld, met een aantal kritiekpunten. Daarbij realiseert de commissie zich, dat een deel van de kritiekpunten inmiddels wordt ondervangen. Zo denkt de opleiding na over het opzetten van een incubatorprogramma dat afgestudeerden na de opleiding nog ondersteuning en voorlichting biedt op het terrein van ondernemerschap. Bovendien wordt er een locatie aangeboden van waaruit de studenten hun onderneming kunnen opzetten. Ook de invoering van het dossierdiploma zal de docenten meer inzicht geven in de ontwikkeling van de studenten en zodoende iets van de zwaarte van de eindbeoordeling wegnemen. Samenvattend concludeert de commissie dat de gerealiseerde kwalificaties voldoende zijn.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De commissie constateert dat het door de opleiding gehanteerde mechanisme om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te meten een volledig interne zaak is. In het zelfevaluatierapport stelt de opleiding dat de docenten prima in staat zijn de kwalificaties van de

afgestudeerden te waarborgen. De opleiding heeft echter geen enkel systeem ontwikkeld waarmee deze stelling wordt gestaafd. Er is geen alumnibeleid, er zijn geen regelmatige enquêtes bij het werkveld en alumni waarin de relevantie van de eindtermen en de mate waarin deze behaald zijn onderwerp van onderzoek zijn. Kortom de opleiding vertrouwt ten aanzien van de borging van de kwalificaties van afgestudeerden volledig op de oordeelsvorming van de eigen docenten.

De commissie wil op dit punt de kwaliteit van de oordeelsvorming niet ter discussie stellen, mede omdat zij zich goed bewust is van de sterke binding met de beroepspraktijk van de (hoofd) docenten. Wel is zij van mening dat de opleiding zich hiermee op glad ijs begeeft. Zoals gesteld in paragraaf 2.1 blijken de eindtermen nauwelijks richtinggevend voor de invulling van de acht verschillende curricula. De betreffende docententeams zijn behoorlijk vrij in het invullen van het curriculum. Het vergt veel van de objectiviteit van de docenten om dezelfde docententeams aan het einde van het studietraject de relevantie van het door hen gegeven onderwijs te laten beoordelen.

De opleiding doet mee aan de Kunstenmonitor. De Kunstenmonitor verschaft echter met name informatie over de relatieve positie van de opleiding ten opzichte van andere opleidingen. Een evaluatie van de opleidingsspecifieke eindtermen wordt hierin niet gedaan. De commissie stelt dat de borging van de kwalificaties tot nu toe te veel intern gericht is en uitgebreid dient te worden met een externe component (alumnibeleid, werkveldcommissie).

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan eigenlijk een platform te willen vormen voor de individuele studie van de student. Het is uiteindelijk de student zelf die de studie inricht. De docent legt studenten een thema, ontwerpprobleem of een complex van ontwerpproblemen voor. De studenten analyseren het probleem en plaatsen het in de context van hun visie. De studenten zoeken een invalshoek of een werkbare oplossing en bepalen zelf hoe ze het probleem aanpakken. Dit vraagt van de studenten motivatie, inzicht en discipline. Daarbij geldt, volgens de opleiding, hoe groter de inzet, hoe beter het resultaat.

De docenten ondersteunen de studenten in hun educatieve ontwikkeling en helpen hen om de juiste keuzes te maken. Docenten geven (opbouwende) kritiek en zijn sparringpartner voor de studenten. Deze heldere onderwijsvisie wordt breed gedragen.

De commissie is van mening dat in de uitvoering de werkvormen op een goede wijze een actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. Daarnaast wordt de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding op een voldoende wijze bevorderd. Zoals eerder opgemerkt, is de schriftelijke vastlegging hiervan niet echt fijnmazig en ontbreekt de verwijzing naar leerdoelen grotendeels. Wel is het duidelijk dat de werkvormen over het algemeen adequaat zijn gezien de gegeven opdracht. Het door de commissie bekeken studiemateriaal is geschikt met het oog op een efficiënte leerroute van studenten.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **onvoldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat er ten aanzien van de toetsing nog weinig is geformaliseerd. Er ligt niets werkelijk vast, criteria kunnen verschillen per opdracht en per docent.

Met name in de propedeuse geven studenten aan te vaak onvoldoende bekend te zijn met de beoordelingscriteria en zeer mager te worden voorzien van inhoudelijke feedback. Er is een groot verschil in beoordelingswijze tussen de docenten. In de hoofdfase zijn studenten hierover positiever. De beoordeling in de hoofdfase levert over het algemeen een goede analyse op, aldus de studenten. Het oordeel komt niet uit de lucht vallen, maar kent een voorafschaduwning in eerdere besprekingen van het werk van de student. In het zelfevaluatie rapport wordt overigens aangegeven dat de mate van feedback door studenten als onvoldoende wordt ervaren. Feedback wordt door de commissie als een essentieel onderdeel van het leerproces gezien en de commissie dringt er dan ook op aan toch na elke beoordeling, (eventueel schriftelijk) feedback te geven. Hoewel de studenten zich dus in wisselende mate tevreden tonen over de wijze van toetsing, leidt

de constatering dat procedures en criteria voor beoordeling geenszins zijn vastgelegd tot een negatieve beoordeling op dit punt.

De commissie dringt er tevens op aan de wijze van toetsing en de criteria beter vast te leggen. De studenten geven aan dat de toets en de wijze van toetsing voldoende correspondeert met de inhoud van de opdracht.

Samenvattend concludeert de commissie dat de toetsing nog onvoldoende is. Verbeterpunten zijn met name de feedback, de vastlegging van de criteria en de procedures.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **onvoldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding beschrijft in het zelfevaluatie-rapport summier de specifieke kwalificaties waarover instromende studenten moeten beschikken. Er wordt (in de documenten) geen rekening gehouden met het nieuwe eindexamenprofiel Cultuur en Maatschappij. Er zijn verschillende voorlichtingsactiviteiten: open dagen, voorlichtingsactiviteiten op middelbare scholen en de jaarlijkse Studiebeurs in Utrecht, het verspreiden van schriftelijk materiaal en de graduation show. Er zijn geen speciale voorlichtingsactiviteiten voor allochtone studenten. Aan het vakkenpakket van de potentiële studenten worden geen eisen gesteld. Wel dienen ze te voldoen aan de WHW-eisen. Daarnaast vindt er een selectieonderzoek plaats. De eerste selectieronde is een portfolioselectie uitgevoerd door docenten die vaststellen of de potentiële student beschikt over voldoende beeldend vermogen, gevoel voor kleur, vorm en materiaal en oorspronkelijkheid en inventiviteit. Dit gebeurt aan de hand van ingebracht werk. Indien het gepresenteerde werk volgens de docent voldoet, volgt de uitnodiging voor de tweede selectieronde. In deze tweede ronde wordt een door de opleiding schriftelijk gestelde thuisopdracht getoond en beoordeeld. Tevens dient de kandidaat zijn motivatie om te studeren aan de academie mondeling toe te lichten. Deze tweede toets wordt afgenomen door een commissie waarvan ook een student en een externe deskundige lid zijn. De kandidaat ontvangt, indien van toepassing, een gemotiveerde afwijzing. Bij zij-instromers kijkt een ad hoc commissie naar de capaciteiten van de student en of hij daarmee kan aansluiten op het programma. De criteria die hiervoor gebruikt worden zijn niet geëxpliciteerd en niet van tevoren bekend. Aan studenten, voor wie Nederlands niet de moedertaal is, wordt een verplichte stoomcursus Nederlands aangeboden.

Het beleid van de academie is erop gericht elk jaar 150 studenten na een zorgvuldige toelatingsprocedure (350-400 aanmeldingen voor portfolioselectie, 250 toelatingsgesprekken) tot de propedeuse toe te laten.

Er is samen met andere academies in de regio (Den Bosch en Breda) een eenjarige oriëntatiecursus die in feite het eerste jaar vormt van de MBO-opleiding ABCreatief in Den Bosch. Het met goed gevolg doorlopen van deze oriëntatie geeft niet automatisch recht op plaatsing bij de Design Academy.

In de documenten worden geen procedures beschreven om eventuele deficiënties bij individuele studenten vroegtijdig te onderkennen en er zijn geen voorzieningen genoemd om deze tekorten

weg te kunnen werken. Ook studenten geven aan onbekend te zijn met eventueel deficiëntiebeleid of extra begeleiding bij problemen.

De effectiviteit van de selectie en aansluitingsmechanismen worden niet geëvalueerd. De commissie vindt dit een omissie gezien het aantal afvallers.

Het aantal afvallers in de propedeuse, aldus het zelfevaluatierapport, schommelt tussen de 30 en 40%. Dus, ondanks de selectie aan de poort valt ongeveer 1 op de 3 studenten af in de propedeuse. De academie geeft aan de culturele diversiteit van zowel studenten, personeel als studieprogramma's verder te willen versterken. Middel hiertoe is een nadere samenwerking met binnenstadscholen in Eindhoven.

De commissie is van mening dat er tot nu toe een onvoldoende expliciet en effectief beleid gericht op de aansluiting van de instroom wordt gevoerd. De selectieprocedure is helder. De selectiecriteria echter, omschreven in het zelfevaluatierapport, zijn ruim voor de portfolioselectie en niet omschreven voor de tweede toets. De effectiviteit van de selectie is geen onderwerp van evaluatie, terwijl ze dat gezien de afvalpercentages wel zouden moeten zijn. Er zijn geen deficiëntieprogramma's of andere voorzieningen voor het opsporen van studieproblemen.

6 Doorstroom van studenten

6.1 *Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar*

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding hanteert geen inhoudelijk beargumenteerde criteria die een indicatie vormen voor de geschiktheid voor het beroep en de verdere studie. Uit de vier categorieën vakken die de student volgt mogen per categorie één of meerdere onderdelen onvoldoende zijn. Deze onvoldoendes kunnen worden gecompenseerd door goede resultaten binnen dezelfde categorie. Studenten van de propedeuse vinden dit aan de ene kant wel een goed systeem aan de andere kant geeft het compensatiemechanisme de student de kans bewust enkele vakken 'te laten lopen'. Met name het vak "Respect" wordt door de studenten genoemd als nuttig voor het compenseren van andere vakken. Studenten geven aan dat dit de selectieve werking van de propedeuse vermindert. Het bindend negatieve studieadvies kan worden uitgesproken indien de student nog niet de propedeuse heeft behaald en de kandidaat niet geschikt wordt geacht. Een Niet Beoordeeld (NB) wordt gegeven wanneer de student zich heeft onttrokken aan de beoordeling van welk vak dan ook.

Indien een student een NB krijgt, moet door driekwart van de aanwezige docenten op de voortgangvergadering worden ingestemd met het voorstel aan het college van bestuur deze student een bindend negatief studieadvies te geven.

De commissie constateert dat de opleiding er stilzwijgend vanuit gaat dat de inhoud van de totale propedeuse een selecterende werking heeft. Daarbij hoeft de student niet alle onderdelen van de categorieën te beheersen. In de praktijk wordt het bindend studieadvies niet vaak gegeven (4 á 5 per jaar). Studenten erkennen dit. Ook docenten geven aan dat in de huidige situatie de selectie minder scherp is dan enkele jaren geleden toen nog het totale aanbod van de hoofdfase ook in de propedeuse werd geïntroduceerd. Mede in het licht van het grote aantal uitvallers in de hoofdfase en de lange studieduur van de uitvallers (zie paragraaf 7) moet de commissie constateren dat de selectie niet echt scherp is. Docenten erkennen dit en geven aan inderdaad moeite te hebben studenten “te stoppen”. Het is voor studenten, in verband met de studiefinanciering, belangrijk om zo snel mogelijk te worden geselecteerd. Een student die na 2,6 jaar studie zonder diploma de opleiding verlaat, krijgt grote problemen bij een eventuele volgende studie. Samenvattend concludeert de commissie dat de selecterende werking van de propedeuse nog tekortschiet. Er vallen nog teveel studenten pas in de hoofdfase uit.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **onvoldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De opleiding heeft aan de afzonderlijke programmaonderdelen studiepunten toegekend. De studiebelasting wordt over het algemeen niet als probleem ervaren door de studenten. De studielast in de propedeuse is hierbij het vaakst onderwerp van discussie. Nu weer te licht, na een bijstelling na aanleiding van klachten dat het te zwaar zou zijn. Duidelijke evaluatiegegevens bestaan hierover niet. Er zijn wel informele bronnen maar er is geen regelmatig onderzoek naar de studielast en de spreiding daarvan. De studielast binnen de afstudeerrichtingen wordt bewaakt door de coördinator. Deze verzorgt de afstemming van opdrachten, zwaarte daarvan en deadlines. Er bestaan voor zover de commissie kan nagaan geen horizontale afspraken (met bijvoorbeeld de verplichte keuzevakken) of afstemming over de studievoortgang. Dit is wel nodig om greep te houden op het onderwijsproces en de belasting/studielast van de student.

De planning van de toetsmomenten is bij studenten bekend. Er zijn geen knelpunten bij geconstateerd bij de uitslagtermijn van de toetsing.

De student die een module van de afstudeerrichting onvoldoende scoort moet deze herkansen. Deze herkansing moet worden afgerond voor de volgende module mag worden gestart. Voor de propedeusestudenten is de X-klas opgericht waarin studenten zitten die nog niet alle vakken van de propedeuse hebben gehaald en nog niet aan een afstudeerrichting mogen beginnen. Deze maatregelen leveren de studenten altijd een studievertraging op van minimaal drie maanden. De commissie vindt dat de opleiding te weinig moeite doet om studievertragingen bij studenten te voorkomen (zie ook paragraaf 6.1). Samenvattend concludeert de commissie dat er nog onvoldoende waarborgen zijn voor een de efficiënte studievoortgang.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **onvoldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

Het begeleidingssysteem van de opleiding staat niet op schrift. Zowel in het OER als in de infomap wordt over studiebegeleiding niet meer gezegd dan dat dit als een integraal onderdeel van het docentschap wordt gezien. Welke taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van de studiebegeleiding de docenten hebben, is niet duidelijk. In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat het onderwijsmanagement en de hoofden van afstudeerrichtingen zorg dienen te dragen voor de uitvoering van studiebegeleiding tijdens de verschillende fasen van de studie. Studenten geven aan dat je wel begeleiding kunt krijgen, maar dat je daar dan zelf heel erg achteraan moet. Afgestudeerden geven aan dat juist de goede studenten veel aandacht lijken te krijgen en de minder goede juist minder terwijl die de aandacht eigenlijk harder nodig hebben. Hoofdfasestudenten geven aan dat; "als je niet mondig bent, je het niet redt". Alles bij elkaar lijkt de studiebegeleiding wel aanwezig, maar wordt er geen systematisch beleid gevoerd in dezen. In de praktijk zijn de docenten zeker bereid tot begeleiding, maar is er geen systeem dat ervoor zorgt dat ook de 'stille' student de benodigde begeleiding krijgt. Mondigheid lijkt op deze wijze een impliciet selectie-criterium te zijn.

Studenten worden op een voldoende wijze regelmatig over hun studieresultaten geïnformeerd. Samenvattend concludeert de commissie dat er tot nu toe een onvoldoende systematisch beleid wordt gevoerd voor de studiebegeleiding.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen.*

De opleiding beschikt over een uitgebreid netwerk van stageplaatsen (zie paragraaf 2.2) en is daarmee in staat voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk te genereren. De student is zelf verantwoordelijk voor het vinden van een stageplaats die aansluit bij zijn of haar wensen. De opleiding begeleidt de student hierin niet. De opleiding heeft tot nu toe geen centrale databank waarin de stageplaatsen worden opgenomen. Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat hieraan wel gewerkt wordt.

Uit het zelfevaluatie-rapport wordt duidelijk dat de student zelf verantwoordelijk is voor het formuleren van de doelstelling van de stage. Docenten evalueren het al of niet behalen van deze doelstelling wel. Deze beoordeling gebeurt echter pas bij de beoordeling van het stageverslag, dus achteraf. De opleiding verzorgt geen stagebegeleiding.

Voor de beoordeling van de stage wordt het stageverslag gebruikt. Enkele afstudeerrichtingen stellen een presentatie over de stage voor de andere studenten van hun afstudeerrichting

verplicht. De criteria voor de beoordeling van de stageverslagen zijn erg ruim geformuleerd en gelden vooral de vorm, ze stellen nauwelijks eisen aan de inhoudelijke diepgang van het verslag. Alhoewel er wel door de stageverleners ingevulde evaluatieformulieren zijn over de stagiaire en de stage, worden deze niet meegenomen bij de beoordeling van de student. Samenvattend concludeert de commissie dat de begeleiding, de organisatie en de beoordeling van de stages nog onvoldoende vorm gekregen hebben.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken met het management vast dat de opleiding totnogtoe nauwelijks beleid heeft gevoerd op basis van kwantitatieve rendementen. Er is geen beleid geformuleerd t.a.v. rendement, studieduur en uitval per fase van de opleiding. De opleiding heeft geen streefcijfers geformuleerd voor de verschillende rendementen. Daardoor is er een beperkt inzicht in wat er gebeurt en kan er ook niet op rendementen gestuurd worden.

Uit de gegevens blijkt dat de afstudeerrendementen rond de 50% schommelen, de gemiddelde studieduur van de geslaagden 5,3 jaar is en de gemiddelde studieduur van de uitvallers 2,6 jaar. De commissie adviseert de opleiding, mede in het licht van de nieuwe bekostiging, op korte termijn meer werk te maken van maatregelen die de rendementen en uitvalcijfers gunstig beïnvloeden.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **goede** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De academie is het tegendeel van introvert. De contacten met het relevante werkveld zijn veelvuldig en breed. Deze contacten maken een onderdeel uit van het functioneren van de opleiding. Door de intensieve samenwerking met coryfeeën uit de vormgevingswereld en dankzij het feit dat de meeste docenten relevante werkervaring hebben in de beroepspraktijk worden op gestructureerde wijze de ontwikkelingen vanuit het beroepsveld ingebracht in het onderwijs. Dit gebeurt met name door het optimaliseren van de opdrachten. De opdrachten sluiten aan bij deze ontwikkelingen. De commissie is zeer positief over de internationale contacten van de opleiding. De presentaties in Milaan en de deelname aan het Cumulus netwerk zijn inspirerend voor de totale academie. De samenwerking met de plaatselijke culturele instanties en instellingen zijn naar de mening van de commissie ruim voldoende.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding daadwerkelijk, op een goede wijze, voeling houdt met het werkveld en de ontwikkelingen daarin.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt nog in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat wetenschappelijke oriëntatie en onderzoek nauwelijks gericht deel uitmaken van het curriculum. Omdat het ontwerpersvak met zich mee brengt dat men zich op de hoogte moet stellen van ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld materialen en technologie, is de opleiding van mening dat er wel sprake is van praktische toepassing van onderzoek en de begeleiding daarvan door kundige docenten. De commissie is het daarmee eens en ook met de constatering van de opleiding dat de puur theoretische kant veelal onderbelicht blijft.

De opleiding heeft sinds januari 2000 een bestuurlijke en inhoudelijke samenwerking met de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) met als doel te komen tot de vorming van de faculteit Industrial Design. Binnen deze faculteit zullen docenten van de Design Academy een deel van het onderwijs verzorgen. De Academie gaat er vanuit dat deze samenwerking er ook toe zal leiden dat er meer ontwerptheoretische en technologische vakken worden opgenomen in het verplichte keuzeprogramma. Daarnaast participeert de Design Academy, samen met de TU/e en Fontys Hogescholen, in 'United Brains'. Dit is een organisatie die een integraal pakket van diensten aanbidt aan het bedrijfsleven. Daarenboven ligt er samenwerkingsplan met 'TIAS' dat op termijn de mogelijkheid moet bieden op de academie bedrijfskundige en commerciële vakken aan te bieden.

De commissie constateert dat de praktische toepassing van onderzoek in met name de ontwerpmodulen de wetenschappelijke oriëntatie wel aanwezig is. Het is echter noodzakelijk dat de academie de wetenschappelijke oriëntatie verder tot ontwikkeling brengt. Hoewel de commissie positief is over de samenwerking met de TU/e en hierin goede kansen ziet voor versterking van de wetenschappelijke oriëntatie, moet zij dit punt thans nog als onvoldoende beoordelen.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De opleiding geeft aan in de toekomst een horizontale, open en flexibele organisatiestructuur te willen hebben. Dit zou betekenen dat verantwoordelijkheden horizontaal verdeeld zijn en een ieder garant staat voor het eigen takenpakket.

In de praktijk is de commissie toch een meer hiërarchisch ingerichte organisatie tegengekomen. De afstudeerrichtingen fungeren als zelfsturende teams. Binnen deze teams wordt de sturing voornamelijk door het hoofd gedaan. De hoofden worden vervolgens bestuurd door het college van bestuur. Docenten die de propedeuse en de verplichte keuzevakken verzorgen dragen hiervoor verantwoording af aan een onderwijsmanager. Het college van bestuur bepaalt de koers van de academie.

Deze organisatievorm is naar de mening van de commissie consistent met de onderwijsvisie. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat de organisatie van de afstudeerrichtingen als zelfstandige teams nog steeds geheel voldoet aan de eisen die aan design onderwijs worden gesteld.

De organisatie is zeer informeel, met enkele vaste overlegmomenten per afstudeerrichting die met name over de inhoudelijke invulling van het programma gaan. De inspraak van docenten ten aanzien van de inhoud kan in deze overleggen plaats vinden. Duidelijk is dat het hoofd van de afstudeerrichting uiteindelijk de definitieve inhoud bepaalt. Dat is ook één van de uitgangspunten (zie ook paragraaf 2). Uit gesprekken met docenten is gebleken dat het hoofd van de afstudeerrichting inderdaad een duidelijk stempel drukt op de inhoud, maar dat docenten tevens voldoende inbreng in het programma menen te hebben. De structuur binnen de afstudeerrichtingen is duidelijk. De beslislijnen daarbinnen ook. Het management tracht de juiste condities te scheppen voor een goed onderwijsproces voor student en docent.

Minder sterk is de autonomie van de afzonderlijke afstudeerrichtingen, de propedeuse en de verplichte vakken ten opzichte van elkaar. Er lijkt geen overleg of enige vorm van samenwerking te bestaan. De commissie is van mening dat de bestaande verbeterpunten ten aanzien van de positie van de verplichte keuzevakken en de aansluiting en oriëntatie van de propedeuse op de hoofdfase

(zie paragraaf 2.1) door de huidige organisatievorm niet positief beïnvloed wordt. Met name voor de positie van de verplichte keuzevakken lijkt een andere aansturing essentieel.

De besluitvorming binnen de academie als geheel zijn veel minder helder. Het lijkt erop dat er in de bestaande situatie uitsluitend door het college van bestuur besloten wordt. Hoe dit gebeurt en na consultatie van wie is niet duidelijk. Er bestaat een opleidingscommissie die, volgens de brochure *opleidingsprogramma's* wordt samengesteld door het college van bestuur. Daarnaast functioneert een medezeggenschapsraad waarbinnen studenten, docenten en niet-onderwijzend personeel zijn afgevaardigd.

Alles bij elkaar is de commissie van mening dat de onderwijsorganisatie met name bij de afstudeerrichtingen voldoende geregeld is. De organisatie en structuur van de totale opleiding is veel diffuser en vertoont minder samenhang.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Het is zonder meer duidelijk dat de opleiding het beroepsgericht onderwijzen en studeren, waarbij de student centraal, staat hoog in het vaandel heeft. Het werkklimaat is daarbij gericht op continue verbetering en innovatie van het onderwijs. Docenten stellen hun onderwijs in dienst van het beroep en het beroepsbeeld van hun afstudeerrichting. Er is een goede enthousiaste sfeer, waarin veel mogelijk blijkt.

Men zou de directie, college van bestuur en de docenten kunnen omschrijven als één grote vriendenkring die er naar streeft een goede opleiding te realiseren. Dit is goed voor de sfeer, maar of dit er ook toe leidt dat men elkaar onderling op verantwoordelijkheden aanspreekt en feedback geeft, is voor de commissie onvoldoende duidelijk geworden.

De studenten op de academie worden zeker serieus genomen in hun werk. Daarnaast hebben ze weinig invloed. Zo is het de commissie opgevallen dat bijvoorbeeld een vak als "Respect" door enkele studenten volledig wordt afgeserveerd. Vanuit het management wordt hierop niet gereageerd. Ook de interne communicatie tussen opleiding en studenten is nog niet optimaal. Dit wordt nu voor een deel opgelost door informele zittingen met het college van bestuur. Positief is dat de opleiding de tekortkomingen constateert en hiervoor een intern communicatieplan heeft opgesteld.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleidingscultuur voldoende bevorderlijk is. Het voordeel van het 'ons kent ons' docententeam is de goede sfeer en de makkelijke inhoudelijke overeenstemming. Het nadeel is het gevaar van teveel van hetzelfde, niet in staat zijn met voldoende afstand te oordelen over een collega en een voor buitenstaanders moeilijk toegankelijk bastion.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **onvoldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

Ten aanzien van het personeelsbeleid is de opleiding erg duidelijk over de (expliciete) personeelskwalificaties. Uitgangspunt is dat docenten slechts één dag per week aan de academie verbonden zijn. Daarnaast worden zij geselecteerd op met name inhoudelijke gronden door de hoofden van de afstudeerrichtingen of het college van bestuur. Er zijn uitsluitend met de hoofden van de afstudeerrichtingen functioneringsgesprekken. Voor de andere docenten is dit niet structureel geregeld. Er komen, volgens het zelfevaluatierapport, evaluatiegegevens over de docenten (via studentenenquêtes) maar het blijft onduidelijk op welke wijze deze gegevens zullen worden gebruikt in de beoordeling van de docent.

Een personeelsbeleid heeft de academie niet. Er bestaat geen scholingsplan. Gezien het kleinschalige karakter van de academie werd dat tot nu toe ook niet als gemis ervaren. Volgens het zelfevaluatierapport echter, geven docenten aan meer duidelijkheid te willen krijgen in het personeelsbeleid. Als eerste stap daarin heeft het college van bestuur besloten een zelfstandige eenheid Personeel en Organisatie te creëren los van de afdeling Financiën en Beheer. De commissie constateert dat er nog in onvoldoende mate sprake is van personeelsbeleid.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** tot goed adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De academie is sinds 1998 gehuisvest in de Witte Dame. De Witte Dame, oorspronkelijk een Philipsfabriek gebouwd in de stijl van de nieuwe zakelijkheid (1928), is zoveel mogelijk in de authentieke staat gelaten. Dit heeft geresulteerd in een prachtig gebouw dat zich goed leent voor het onderwijs. Het gebouw heeft een inspirerende uitstraling, openheid en functionaliteit. Ook de faciliteiten die het gebouw herbergt zijn goed in orde. Er is voldoende toegang tot informatiebronnen, de studie en werkplekken zijn adequaat toegerust en de werkplaatsen zijn voldoende geoutilleerd. De zBAR op de zesde etage (een ontspanningsruimte voor studenten en docenten) maakt het helemaal af. Ook de openingstijden tot 22.00 uur worden door studenten zeer gewaardeerd.

Als minpuntjes gelden dat de bibliotheek aan de kleine kant is en het aantal multimedia computers aan de lage kant. Doordat de gemeentelijke bibliotheek is in hetzelfde pand gevestigd en goed geoutilleerd ten aanzien van de gewenste literatuur, video's en dvd's, is de geringe omvang van de eigen bibliotheek geen halszaak. Verder wil de commissie opmerken dat de studenten aangeven over de werkplaatsassistenten niet tevreden te zijn. Deze zijn onvoldoende vaak aanwezig en,

indien wel aanwezig, overbelast. De werkplaatsassistenten geven aan zich onvoldoende gehoord en gesteund te voelen door het college van bestuur. Een negatieve spiraal ligt in het verschiet en dient voorkomen te worden. Het college van bestuur geeft aan een werkplaatsmanager te hebben aangesteld om de ontstane problemen te verhelpen.

11. Kwaliteitszorg

11.1 *Het interne kwaliteitszorgsysteem*

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De opleiding beschikt niet over een uitgewerkt kwaliteitszorgplan en heeft derhalve ook geen kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft. Er zijn nauwelijks evaluaties. De evaluaties die er zijn geweest betreffen het primaire proces. Er is wel aandacht voor (informele) feedback van studenten maar het is onduidelijk wat er met hun opmerkingen gedaan wordt.

Dat wil niet zeggen dat er niets aan kwaliteitszorg wordt gedaan, maar er wordt vooral impliciet gestuurd op kwaliteit. Het is dus niet zichtbaar wat er precies gebeurt, wat de kwaliteitscriteria van de afstudeerrichtingen zijn en er is geen opleidingsbrede overeenstemming over de werkwijze. Wat niet gebeurt, is dat de beschikbare evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding nog onvoldoende beschikt over een intern kwaliteitszorgsysteem.

11.2 *Het zelfevaluatie rapport*

*Het zelfevaluatie rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

De opleiding beschrijft per evaluatievraag (per hoofdstuk) de gewenste situatie, de feitelijke situatie, de evaluatie en verbeteracties.

De hoofdstukken in het zelfevaluatie rapport bevatten veel beschrijvingen en weinig analyses. Deze beschrijvingen geven over het algemeen een goed beeld van het reilen en zeilen van de opleiding. Niettemin is de commissie van mening dat met name de analyse van probleemgebieden nog onvoldoende kritisch is.

Het rapport gaf een goede basis voor het bezoek. Het zelfevaluatie rapport is aan de hand van interviews met betrokkenen binnen de academie opgesteld. Met name het werkveld geeft aan dat de inhoud van het zelfevaluatie rapport wel strookt met de werkelijkheid maar dat er nog veel mooie woorden instaan.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De commissie heeft in bovenstaande paragrafen het oordeel goed geven aan het beroepsbeeld, de contacten met het werkveld en de faciliteiten.

Als voldoende worden beoordeeld de eindtermen, het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de organisatie, de cultuur en het zelfevaluatie-rapport.

Nog als onvoldoende beoordeelt de commissie de samenhang, de bewaking van de kwalificaties, de toetsing, de instroom, de selectie, de studievoortgang, de stagebegeleiding, - beoordeling en - organisatie, de rendementen, de wetenschappelijke oriëntatie, het personeelsbeleid en het interne kwaliteitszorgsysteem.

Opvallend is dat het eerste perspectief (arbeidsmarktperspectief), waaronder zich het inhoudelijk opleidingskader, het curriculum en de kwalificaties van afgestudeerden bevinden, over het algemeen voldoende tot goed scoort.

Het tweede perspectief echter (bedrijfseconomisch- en studeerbaarheidsperspectief) waarin allerlei voorwaarden scheidende items voor een efficiënte en effectieve studie voor zowel de student als de opleiding worden behandeld, scoort in zijn totaliteit onvoldoende.

Het derde perspectief (het organisatieontwikkelingsperspectief) laat dan een gemengd beeld zien, van onvoldoende naar goed.

De Design Academy is een unieke opleiding in Nederland. Als enige opleiding is zij monosectoraal, dat wil zeggen, volledig gespecialiseerd in vormgeving. De commissie vindt dat dit met name in de opzet van het onderwijs een voordeel is. Het vereenvoudigt de te volgen koers.

De Design Academy heeft het onderwijsconcept goed uitgewerkt. Via de inbreng van coryfeeën en docenten die wortelen in de beroepspraktijk, wordt een zeer uitdagend curriculum neergezet. De acht afstudeerrichtingen zijn vrij om hun eigen onderwijs gestalte te geven. Hier ligt de kracht van de opleiding (duidelijk herkenbare profielen, uitgesproken keuzes, sterke relatie beroepspraktijk) maar meteen ook een zwak punt van de opleiding. Door veel vrijheid te geven aan de afzonderlijke afstudeerrichtingen is de sturing van bovenaf minder eenvoudig. De commissie constateert dat procedures of handleidingen die structuur geven aan het onderwijs en de organisatie, er voor zorgen dat het onderwijsleerproces van de student kan worden beheerst en de onderwijskundige kwaliteit wordt bewaakt, niet of nauwelijks voorkomen.

De opleiding heeft twee gezichten. Aan de ene kant de bruisende, vitale, extraverte opleiding bevolkt door enthousiaste studenten en docenten waar de crème de la crème van de vormgevers wordt opgeleid. Aan de andere kant het beeld dat dit allemaal tot stand komt door informele samenwerking en toevallig overleg waarbij de opleiding door een groep goedwillende en hardwerkende docenten in stand wordt gehouden, maar waar totaal geen voorzieningen zijn voor wanneer het mis gaat. Beide beelden zijn gechargeerd (ook het eerste beeld) maar geven wel een deel van de werkelijkheid weer.

Het is nu de taak van de opleiding het eerste beeld waar te maken en het tweede beeld te veranderen tot een gestroomlijnde organisatie waarin de taken, verantwoordelijkheden en besluitvorming duidelijk zijn vastgelegd en het leerproces van de student bewaakt wordt.

Dit leidt tot de volgende aanbevelingen:

- Zorg voor een schriftelijke weerslag van datgene waarmee u bezig bent.
- Borg uw onderwijsproces.
- Ga onderwijsinhoudelijk vooral op de ingeslagen weg voort.

13 Kengetallen Design Academy, Eindhoven.

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	510	565	537	565	566	559	533	592
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	115	123	99	125	121	107	109	150
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	136	152	112	144	149	136	132	180
Totaal aantal geslaagden	40	51	53	74	66	74	56	X
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	35	33	40	67	55	53	44	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,9	5,5	5,4	5,4	5,4	5,1	5,3	X
Aantal studiestakers	47	73	52	62	62	71	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,1	2,6	3,0	3,2	2,4	2,5	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar						X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar		2%	4%	2%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	13%	21%	19%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	30%	37%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	22%	27%	13%	13%	22%	22%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	30%	35%	20%	22%	36%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	42%	44%	28%	31%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	53%	48%	33%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	56%	52%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	60%	X	X	X	X	X	X	X

Hogeschool voor de Kunsten, Utrecht

Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving

Opleiding: Beeldende Kunst en Vormgeving

- Autonome Beeldende Kunst
- Visuele Communicatie
- Productontwerp
- Ruimtelijk ontwerp

Visitatiedata: 7 en 8 november 2001

Samenvatting

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht is groot in omvang en omvat sterk uiteenlopende studies. Er is een herstructureringsproces gaande, waarbij de bestaande afstudeerrichtingen worden ondergebracht in profielen. Het beroepsbeeld is (mede daardoor) nog niet goed uitgekristalliseerd. De kwaliteit van het bedrijfseconomisch en studeerbaarheidsperspectief is voldoende. De opleiding/hogeschool heeft veel energie in het structureren van de organisatie en in planvorming gestoken. Daardoor neigt de organisatie tot bureaucratie. De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving ontbeert een centrale regie, met name op inhoudelijk vlak. De afstudeerrichtingen opereerden op het moment van de visitatie nog tamelijk autonoom en de kwaliteit van de afdelingen liep uiteen. Ook de kwalificaties van de afgestudeerden zijn wisselend.

Inleiding

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving omvat studies op het gebied van Autonome en toegepaste kunst met een groot aantal afstudeerrichtingen. Tijdens de visitatie was een herstructureringsproces gaande waarin de bestaande afstudeerrichtingen¹ worden ondergebracht in opleidingen (te weten Autonome Kunst en Vormgeving (met bij Vormgeving de uitstroomprofielen productontwerp, ruimtelijk ontwerp en visuele communicatie). Tegelijkertijd werd gewerkt aan meer inhoudelijke – en soms organisatorische - samenwerking tussen afstudeerrichtingen binnen een profiel. Dit proces vond echter grotendeels op beleidsniveau plaats. De praktijk van alledag speelde zich nog op afdelingsniveau af. Dit rapport is voorzover mogelijk beschreven vanuit het aggregatieniveau van profielen. Hier en daar wordt echter ook ingegaan op de situatie op afdelingsniveau.

De opleiding maakt deel uit van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. De hogeschool omvat naast de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, de Faculteit Muziek, de Faculteit Theater, de Faculteit Kunst , Media & Technologie en de Interfaculteit.² De opleiding is in drie verschillende faculteiten van de hogeschool gealloceerd. Het grootste deel van de opleiding wordt verzorgd door de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving. Ca. 900 studenten volgen hier 8 van de 11 afstudeer-

1 Het betreft: Autonome beeldende kunst, Grafische vormgeving, Fotografische vormgeving, Illustratieve vormgeving, 3d-design, Architectonische Vormgeving (stedelijk interieurarchitectuur, interieurarchitectuur), Modevormgeving, Audiovisuele media, Beeld- en mediotechnologie, Theatervormgeving, Eerstegraads lerarenopleiding tekenen en handvaardigheid (vt/dt)

2 In de interfaculteit zijn ondergebracht: het samengestelde programma Kunst en mediamanagement, Centrum voor Kunst en – mediamanagement, Bureau Internationale Zaken, Centrum voor Onderzoek, Centrum voor Interculturele Studies, School voor Kunsteducatie, Interfacultaire projecten.

richtingen en de propedeutische fase van Theatervormgeving. De postpropedeutische fase van Theatervormgeving (dat ressorteert onder het profiel Ruimtelijk Ontwerp) wordt verzorgd door de faculteit Theater (ca. 40 studenten), de afstudeerrichtingen Audiovisuele media en Beeld en Mediatechnologie (uitstroomprofiel Visuele Communicatie, ca. 200 studenten) door de faculteit Kunst , Media & Technologie. Aan de faculteit voor Beeldende kunst en Vormgeving werkten in 1999 ruim 106 docenten(41,3 FTE)³

3 Cijfers voor Audiovisuele Media en Beeld- en mediatechnologie, alsmede Theatervormgeving zijn buiten beschouwing gelaten omdat deze afstudeerrichtingen in een andere faculteiten zijn ondergebracht.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **onvoldoende** duidelijke visie op het beroep en het nationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport dat er geen sprake kan zijn van een beroepsprofiel over de hele opleiding, soms zelfs niet van een beroepsprofiel per profiel. Dat komt door het grote aantal studies dat de opleiding omvat. De beroepen waarin afgestudeerden terechtkomen variëren met betrekking tot de mate waarin individueel dan wel in een multidisciplinair team gewerkt wordt, er vrij dan wel in opdracht gewerkt wordt en er gewerkt wordt in interdisciplinaire en/of praktijkprojecten. Bij sommige beroepen spelen digitale middelen een belangrijker rol in het werkproces dan bij andere. De mate waarin gebruik wordt gemaakt van gemengde technieken verschilt ook. In het zelfevaluatie-rapport belicht de opleiding in welke mate bovengenoemde aspecten een rol spelen in een bepaald profiel. De commissie herkent de praktijk van de verschillende beroepen, maar mist op dit moment nog een duidelijk kader. De commissie vindt dat er weinig samenhang is in het beroepsbeeld van de verschillende profielen. Het beroepsbeeld van met name 3-D design en illustratie is niet duidelijk en de maatschappelijke perspectieven van illustratie worden te rooskleurig voorgesteld. Eén beroepsbeeld, gedragen door alle profielen, en blijk gevend van een duidelijke eigen visie vanuit de opleiding zou de opleiding ten goede komen.

In de inhoud van de omschrijvingen vindt de commissie weinig aandacht voor het maatschappelijk element van het beroep kunstenaar/vormgever. Verwijzingen naar maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zouden kunnen zijn op het beroep(sbeeld) komen in het zelfevaluatie-rapport weinig voor (dit is vaker het geval in de studieprogrammaboeken). De commissie proeft met name in de beschrijving van het beroepsbeeld van Autonome Beeldende Kunst een grote nadruk op de artistieke ontwikkeling van de student. De commissie mist hier het feit dat beeldend kunstenaars zich meer en meer als cultureel ondernemer opstellen, de opleiding heeft hier blijkens andere passages in het zelfevaluatie-rapport wel oog voor.

De opleiding profileert zich door een breed aanbod afstudeerrichtingen aan te bieden. Tevens profileert de opleiding zich met de afstudeerrichtingen A.V.-media en Kunst- en mediatechnologie, met de studie Theatervormgeving (die aansluit op de opleiding Theater) en met interessante projecten vanuit het Centrum voor Interculturele studies.

Op het moment van de visitatie was de opleiding bezig met meer inhoudelijke (en soms ook organisatorische) samenwerking tussen de afstudeerrichtingen en het vaststellen van kwalificaties voor de nieuwe profielen. De startkwalificaties van Beroep Kunstenaar vormen het richtsnoer. De commissie vindt dat de opleiding nog te weinig visie op de maatschappelijke betekenis van

kunstenaar en vormgever presenteert. Daarom beveelt ze aan dit aspect tijdens het ontwikkelingsproces nadrukkelijk mee te nemen.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Op het moment van de visitatie waren de eindtermen van de nieuwe uitstroomprofielen nog in ontwikkeling. De eindtermen van de afstudeerrichtingen waren wel aanwezig, en beschreven in de studieprogrammaboeken en de Studiegids van de hogeschool. De commissie heeft geconstateerd dat die eindtermen voldoende inzicht geven in de kennis, vaardigheden en beroepshouding die de student aan het eind van de studie verworven moet hebben. Door de commissie belangrijk gevonden kennis en vaardigheden als kennis van de historische achtergronden van het vak, een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, het vermogen verbaal over het werk te kunnen communiceren en kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar waren eveneens in de eindtermen terug te vinden.

De bestaande eindtermen zijn doorgaans nog niet gebaseerd op de startkwalificaties van Beroep Kunstenaar, ook zijn ze meestal (nog) niet geformuleerd in termen van competenties. Bij sommige opleidingen is dat al wel het geval. De opleiding verwijst voor dit verschil naar de specifieke context van een afstudeerrichting waarin de eindtermen tot stand zijn gekomen, het feit dat sommige afstudeerrichtingen 'nieuwer' zijn enzovoort. Dit verschil zal binnenkort tot het verleden horen, want de eindtermen worden in het kader van de herstructurering herzien en geformuleerd in termen van competenties op basis van de startkwalificaties van het rapport Beroep Kunstenaar/de landelijk vastgestelde opleidingsprofielen. Het is de bedoeling dat afgestudeerden bij dit herstructureringsproces worden betrokken. De commissie vindt dat een goede zaak.

De commissie heeft de toetsingscriteria van het architectenregister in de eindtermen van Interieurarchitectuur terug kunnen vinden, maar constateert dat het eindexamen in deze een onvolledig beeld laat zien en dat de vertegenwoordigers van het werkveld die de commissie tijdens de visitatie gesproken heeft van mening waren dat sommige studenten de eindtermen niet halen.

2 Curriculum

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het curriculum is relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding. Er is een kerncurriculum en een keuzeprogramma. Voor het kerncurriculum zijn per module leerdoelen geformuleerd. Deze zijn niet altijd in termen van gedrag beschreven. De samenhang tussen deze – met het oog op de beroepsuitoefening zinvolle leerdoelen – en de eindtermen is herkenbaar.

De opbouw van het kerncurriculum is op zich helder. Er is een propedeuse die voor 70% van de tijd gemeenschappelijk is. 30% van de tijd wordt besteed aan vakken die relevant zijn voor de studierichting die de student in het tweede jaar ambieert. In het tweede jaar leert de student vaardigheden op gebied van het vak. Het derde jaar werkt toe naar een eigen handschrift. Opdrachten (al dan niet extern geformuleerd) nemen een steeds belangrijker plaats in. In sommige gevallen begint de student met een specialisatie binnen de afstudeerrichting. In het vierde jaar is er doorgaans een stage, maakt hij of zij een afstudeercollectie en een scriptie.

Het commissie vindt het curriculum zinvol. Studenten krijgen met name doordat ze veel opdrachten moeten doen van meet af een reëel en adequaat beeld van de beroepspraktijk.

De commissie heeft tijdens de visitatie van studenten alleen kritiek op het onderdeel Theorie (Kunst en cultuurgeschiedenis) gehoord. Eerstejaars die in het voortgezet onderwijs kunstgeschiedenis gehad hebben, zijn ontevreden over het feit dat ze dezelfde stof nog een keer krijgen. Studenten Autonome Beeldende Kunst vinden de inhoud van de kunstgeschiedenis niet actueel genoeg. Het niveau mag wat hen betreft hoger. Studenten Vormgeving vinden dat de kunstgeschiedenis meer moet aansluiten bij het beeldend vak. Er zijn bij studenten uiteenlopende meningen over de functie die deze vakken hebben als reflectie op het eigen beeldend werk. Studenten Autonome Beeldende Kunst toonden zich tevreden over de wijze waarop de theorie de reflectie op het eigen werk stimuleert. De commissie beveelt de opleiding aan een duidelijke visie op de functie van kunst- en cultuurgeschiedenis voor studenten kunst en vormgeving te ontwikkelen.

Het keuzeprogramma is afgestemd op de actualiteit en staat derhalve niet vast. De commissie waardeert het grote aantal uren dat de opleiding voor het keuzeprogramma beschikbaar stelt (18% van de totale opleiding). Studenten hebben tijdens de visitatie unaniem kritiek geuit op de invulling van het keuzeprogramma, met name de seminars. In het verleden werden onderwerpen aangedragen door de docenten. Nu wordt studenten gevraagd onderwerpen te leveren. Die werkwijze loopt nog niet. Ook docenten waren niet tevreden. De commissie beveelt aan hier zo spoedig mogelijk aandacht aan te besteden.

Het curriculum scoort volgens de commissie nog onvoldoende waar het gaat om de voorbereiding op de zakelijke en commerciële beroepspraktijk.

Om studenten hierop voor te bereiden is er de cursus Zakelijke Beroepsvoorbereiding. Deze omvat 2 studiepunten en gaat in onderwerpen als marketing, contractvorming, fiscaliteiten enzovoort. Onderdeel is het maken van een startersplan. De commissie waardeert de inhoud van de cursus. Studenten die de commissie gesproken heeft (afgestudeerden) vinden unaniem dat deze cursus te kort is en dus nog te weinig voorbereidt op de beroepspraktijk. Hier ligt dus een verbeterpunt.

Ook de module Gemengd bedrijf (een module speciaal voor studenten Autonome Beeldende Kunst) is te kort om studenten ervaring op te laten doen met het werken in opdracht. De module bestaat uit twee delen en omvat in totaal 4 studiepunten. Doel is om via reële dan wel gesimuleerde opdrachten inzicht te krijgen in het werken in opdrachtsituaties (kunst voor openbare ruimtes en

– gebouwen, bedrijfsparken enzovoort. Afgestudeerden hebben de commissie gemeld dat ze dit onderdeel te kort vinden.

De kwaliteit van het studiemateriaal is voldoende. Doorgaans is het studiemateriaal up to date. De opleiding loopt voorop waar het gaat om aandacht voor nieuwe media en Theatervormgeving.

De commissie concludeert dat het vaktechnische gedeelte voldoende tot goed is. De kwaliteit van het beroepsondersteunende gedeelte (met name kunst en cultuurgeschiedenis) kan beter. Het beroepsvoorbereidende gedeelte is te kort en moet worden uitgebreid. Meer algemeen gesproken vindt de commissie de inhoud van veel curricula (met name binnen de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving) nogal specifiek. De commissie heeft de indruk dat een verdere verbreding van de opleiding nog mogelijk is. De integratie van de Autonome opleiding met de overige opleidingen zou meer moeten worden gestimuleerd.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De opleiding biedt de studenten voldoende confrontaties met de beroepspraktijk. De praktijk buiten de school wordt verkend middels stages en projecten. Binnenschools maakt de student kennis met de beroepspraktijk via reële en gesimuleerde praktijkopdrachten/projecten en via de cursus zakelijke beroepsvoorbereiding (zie 2.1).

Alle studenten – met uitzondering van studenten Autonome Kunst – moeten een stage doen. De stage is meestal in het vierde jaar (soms in het derde) en duurt drie maanden (soms kan een student langer stage lopen, hij gebruikt hiervoor dan keuzepunten). Voor studenten Autonome Beeldende Kunst is er via keuzepunten de mogelijkheid in de Academiegalerie van de faculteit een stage te doen of enige tijd bij een kunstenaar of bedrijf te gaan werken. Ze worden ook in de gelegenheid gesteld internationale stages te lopen. Verder volgen zij uiteraard de module Gemengd Bedrijf en Zakelijke Beroepsvoorbereiding. De commissie vindt een stage voor studenten autonoom inderdaad niet realistisch, wel kan een stage bij bijvoorbeeld een ontwerp bureau voor student en afnemer interessant zijn omdat er vanuit Autonome Kunst soms op een verfrissende manier tegen een opdracht wordt aangekeken. Helaas heeft de commissie tijdens de visitatie geen verslagen van opdrachten van de cursus Gemengd Bedrijf gezien waardoor zij niet kan nagaan wat de relevantie van deze cursus voor de latere beroepspraktijk is.

De – voor de beroepsuitoefening relevante – doelen staan van de stage zijn summier beschreven in de studieprogrammaboeken (uitzonderingen zijn Beeld en Mediatechnologie en AV-media). Omdat er maar één stage is, zijn er geen in moeilijkheidsgraad oplopende doelen.

De opleiding heeft de stage laat in het curriculum geplaatst vanuit de gedachte dat eerst basisvaardigheden op gebied van het vak moeten zijn verworven. De commissie heeft met dit – op

zich late tijdstip – geen probleem omdat er in de voorafgaande jaren door middel van opdrachten voldoende voorbereiding op de beroepspraktijk is (zie ook hoofdstuk 2.1).

De doelen van de projecten (die ad hoc worden uitgeschreven en die als keuzevak gevolgd kunnen worden) staan niet vermeld in het reguliere programma. Constanten die het zelfevaluatierapport aangeeft zijn: het omgaan met budgetten, het halen van deadlines, werken in teams, communiceren met de opdrachtgever, presenteren van eigen werk en het hanteren van verantwoordelijkheden. Op papier zijn deze doelen zinvol, de commissie kan echter niet achterhalen of ze in de praktijk ook daadwerkelijk gehaald worden. Tijdens de visitatie waren er geen resultaten (of verslagen) van de projecten aanwezig.

De enkele student die de commissie over internationale stages heeft gesproken, was niet positief over de begeleiding vanuit het Bureau Internationale Zaken. Het verwijt was dat er slordig omgegaan werd met het leggen van contacten.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding door een stage en de mogelijkheid tot het uitvoeren van opdrachten voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk aanbiedt.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De commissie heeft uit de studieprogrammaboeken een goed beeld gekregen van de verticale opbouw van het studieprogramma. De modules van de afstudeerrichtingen binnen de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving tonen grosso modo een gefaseerde opbouw. Er is een opklimmende graad van complexiteit. De studielijn wordt verhelderd door de inleidingen en toelichting op het kernprogramma in de studieprogrammaboeken van BKV. Deze toelichtingen vatten samen wat het onderwijs beoogt. De inhoudelijke samenhang tussen de vakken is impliciet aanwezig. Sommige vakken verwijzen naar elkaar. Tijdens de visitatie toonden studenten en docenten zich positief over de samenhang binnen het curriculum.

De afstudeerrichtingen binnen de Faculteit Kunst, Media & Technologie hebben van meet af aan een meer thematisch en projectmatig opgezette opbouw.

Theorie en praktijk zijn deels op elkaar afgestemd, bijvoorbeeld filmgeschiedenis bij A.V, semiotiek bij grafisch ontwerpen. Anderzijds heeft de theorie ook een eigen lijn (bijvoorbeeld de eerste modules kunstgeschiedenis behandelen chronologisch perioden uit de kunstgeschiedenis). Over het geheel genomen toont de reflectieve kant van de studie een lijn van kennisnemen tot reflectie. Tijdens de visitatie heeft de commissie van sommige studenten Vormgeving kritiek op de kunstgeschiedenis gekregen: deze zou te weinig op het eigen vak aansluiten (zie ook 2.1). Verder constateren studenten en docenten geen overlappingsen of hiaten (dat laatste wel op het gebied van de zakelijke beroepsvoorbereiding).

De eindopdrachten in het vierde jaar zijn sterk gericht op integratie. In zo'n geval moet de student bijvoorbeeld een collectie met documentatie maken, of een scriptie met tentoonstelling.

Helaas heeft de commissie niet kunnen achterhalen in hoeverre de projecten en keuzevakken de integratie de bevorderen. De zelfevaluatie geeft aan van wel, maar tijdens de visitatie was hierover niet genoeg documentatie beschikbaar.

Op grond van het bovenstaande concludeert de commissie dat de samenhang en integratie van de verschillende programmaonderdelen voldoende is.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn volgens de commissie **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Uit gesprekken met werkveld en stagebegeleiders blijkt dat zij over het geheel genomen tevreden zijn over de kwalificaties van afgestudeerden. Afgestudeerden en stagiaires van de opleiding zijn breed inzetbaar en kenmerken zich volgens de gesprekspartners met name door het hoog conceptuele niveau waarover zij beschikken. Daar staat tegenover dat zij soms een aantal praktische vaardigheden missen. De balans tussen theorie en praktijk werd als goed ervaren. Studenten autonoom werden vooral gewaardeerd om hun eigenheid. Niet onvermeld moet blijven, dat werkveld en stagebegeleiders veel niveauverschillen tussen de studenten onderling waarnemen. Er is twijfel of de eindtermen altijd gehaald worden.

Afgestudeerden signaleren met betrekking tot hun beroepsmatig functioneren geen overkomelijke lacunes. Desgevraagd noemen sommigen een tekort aan bedrijfsmatige kennis (ondernemerschap). Voor studenten Autonom heet het 'dat de module Gemengd Bedrijf nog onvoldoende voorbereidt'. Dit komt overeen met gegevens uit de HBO-Kunstenmonitor die de opleiding in het zelfevaluatie-rapport aanhaalt. Hieruit blijkt dat de voorlichting over de arbeidsmarktsituatie (in brede zin) door nog niet de helft van de studenten als voldoende werd gekwalificeerd. Het onderzoek is uit 1999, over de jaren heen zijn er weinig afwijkingen.

Een eigen onderzoek van de opleiding onder alumni uit 2000 (eveneens aangehaald in het zelfevaluatierapport) bevestigt dit.

De commissie concludeert op verschillende gronden dat het niveau van het theorie onderwijs (kunst en cultuurgeschiedenis) hoger zou moeten (zie ook 2.1). Het onderzoek onder alumni gaf ook aan 'dat de opleiding wat theorie betreft zwaardere eisen zou mogen stellen'. Studenten die op dit moment studeren vinden dat eveneens. Het niveau van wat de commissie gezien heeft aan afstudeerwerken kunstgeschiedenis loopt sterk uiteen. In sommige gevallen werd vanuit een theoretisch kader een probleemstelling onderzocht. Weer andere scripties hadden een heel eigen

aanpak van een – origineel – thema. In andere gevallen deed het werk schools aan en drong de gedachte aan havo-werk zich op. Zo'n werkstuk is dan hoofdzakelijk encyclopedisch van karakter. Een persoonlijke visie op het bestudeerde onderwerp was niet altijd aanwezig. In hoofdstuk 2.1 heeft de commissie reeds aangegeven dat de opleiding een gebrek aan visie heeft op de betekenis van de vakken kunst en cultuurgeschiedenis voor de ontwikkeling van de student. Dat gebrek aan visie komt ook tot uitdrukking in de eisen die aan het afstudeerwerk gesteld worden. De commissie beveelt aan de impact van de theorie te verzwaren.

Het antwoord op de vraag 'zijn de kwalificaties voldoende' is volgens de commissie 'ja', maar niet volmondig. Er is veel niveauverschil tussen de studenten onderling. De kwalificaties van de studenten op het gebied van theorie zijn volgens de commissie minimaal. De beroepsvoorbereiding zou uitgebreid en geactualiseerd moeten worden.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft nog geen systeem om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties te meten. Ze doet dat op dit moment via contacten met onder andere alumni, gastdocenten (ook oud-studenten), en mensen uit het beroepsveld (Raad van Advies, stagebegeleiders, gecommiteerden). Incidenteel worden onderzoeken onder werkveld en afgestudeerden gehouden.

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat het eindexamenwerk praktijk wordt bewaakt door externe deskundigen. Zij beoordelen deze werken voor het overgrote deel als voldoende tot goed. Studenten komen redelijk aan de slag: Anderhalf jaar na het afstuderen heeft 93% van de studenten betaald werk, $\frac{3}{4}$ op het eigen vakgebied. Voor studenten Autonome Beeldende Kunst ligt dit percentage op 50%.

De commissie vindt dat de resultaten van de hier boven genoemde contacten nog te weinig concreet zijn. De commissie heeft de indruk dat er veel wordt onderzocht, maar dat de verwerking van de resultaten beter kan. De opleiding vindt dat het bestaande instrumentarium op dit moment voldoet, maar heeft wel als actiepoint om in de activiteiten meer structuur te brengen.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

Noot vooraf: voor de opleiding BKV en de docentenopleiding van de Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving Utrecht zijn twee aparte rapporten geschreven. Echter vanaf paragraaf 5 tot en met paragraaf 11.2 zijn de paragrafen bijeengevoegd. Vandaar dat in de volgende paragrafen soms ook wordt ingegaan op de docentenopleiding.

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding heeft een duidelijke visie op het onderwijzen aan en het leren van hbo-studenten. In het zelfevaluatie rapport zegt de opleiding dat het leren voor een kunstenaarspraktijk 'meer dan een individuele en 'eigen artistieke' aangelegenheid is'. Het werken in teamverband en het werken aan opdrachten zijn onlosmakelijk verbonden met de latere beroepspraktijk. De opleiding houdt hiermee nadrukkelijk rekening in de uitwerking van zijn curriculum. De commissie steunt die visie.

De werkvormen corresponderen met de fasen in het curriculum en strekken zich van scholing (vooral in de beginfase) tot confrontatie met bepaalde problematieken uit het vak via opdrachten, en verdieping. De zelfstandigheid van de student neemt toe naarmate een activiteit meer op verdieping is gericht. De commissie heeft waardering voor het 'confrontatiemodel'.⁴

De werkvormen staan beschreven in de studieprogrammaboeken en zijn adequaat gegeven de aard van de leerdoelen van de programmaonderdelen. Reële en gesimuleerde praktijk- opdrachten zijn volgens de commissie in voldoende mate aanwezig. Zij zijn een goede voorbereiding op de beroepspraktijk en stimuleren integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding. Met name de faculteit Kunst, Media & Technologie profileert zich hierin sterk.

Om aan de confrontatieprogramma's praktijkopdrachten te kunnen werken heeft iedere student op de Faculteit BKV een eigen werkplek in een gezamenlijke werkruimte, waarbij bij een aantal afstudeerrichtingen wordt gewerkt met speciale begeleiding. Excursies, stages en de cursus zakelijke beroepspraktijk sluiten ook goed aan bij de beroepspraktijk.

Het getoonde studiemateriaal is volgens de commissie onoverzichtelijk van opbouw en weinig specifiek.

De commissie heeft veel waardering voor (de mogelijkheden) van de interactieve leeromgeving OOPS (Onderwijs Ontwerp en Publicatiesysteem), tijdens de visitatie operationeel bij de afstudeerrichtingen Audiovisuele Media en Beeld- en mediatechnologie. De commissie juicht het toe dat de invoering wordt gecontinueerd. De opleiding geeft in zelfevaluatie rapport aan de

⁴ De student is actief en wordt door het uitvoeren van projecten geconfronteerd met overwegingen die zijn toekomstige beroepspraktijk kenmerken. De docent is sturend en meester (coach) of ondersteunend en meester (consultant).

werkvormen in het kader van het herstructureringsproces te (gaan) evalueren. Hiertoe is een project opgezet.

Samenvattend vindt de commissie de werkvormen voldoende. Wel heeft de commissie – evenals het werkveld - geconstateerd dat er veel aandacht is voor de conceptuele ontwikkeling van studenten. Het aanleren van vaardigheden blijft daarbij enigszins achter. De commissie beveelt aan meer evenwicht tussen de ontwikkeling van ideevorming en het leren van praktische vaardigheden aan te brengen.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft uit de gesprekken met studenten tijdens de visitatie opgemaakt dat de beoordelingsprocedure van het beeldend werk naar tevredenheid verloopt. Bij de faculteit BKV is er aan het eind van elk semester een individuele beoordeling per aangeboden onderdeel en vervolgens een evaluatie waarin de totale productie van de student beoordeeld wordt. Hierbij zijn alle betrokken docenten (ook de theori docenten) aanwezig. De feedback tijdens de beoordelingen (met name de groepsevaluatie) wordt door de studenten als positief beoordeeld. De criteria zijn volgens hen helder (en staan ook in de studieprogrammaboeken vermeld). Ook over de wijze waarop een en ander schriftelijk wordt vastgelegd zijn geen klachten vernomen. Studenten van de faculteit KMT hadden ook graag deze vorm van een totaalbeoordeling gehad (naast de individuele beoordeling die zij krijgen). Volgens hun zeggen is hiervoor door het grote aantal werkstukken en studenten (helaas) geen tijd.

De toetsen zelf zijn volgens de commissie adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd. Ook corresponderen ze met de inhoud van het betreffende programma-onderdeel. Er is een veelheid aan vormen: werkstukken, presentaties, samenstellen portfolio, tentoonstelling enzovoort. De theorievakken hebben geëigende vormen als mondelinge of schriftelijke tentamens, referaten, scripties en dergelijke. De diepgang is – getuige de beoordelingscriteria in de studieprogrammaboeken – voldoende. De diepgang van de toetsen theorie kan – ook volgens de studenten – beter.

De commissie heeft kennis genomen van de tendens dat toetsen in de loop van de studie verschuiven van 'product' naar 'product/proces' en naar 'product/proces/persoon' ("heeft de student in deze productie zijn persoonlijk talent aangesproken"). Bij sommige afstudeerrichtingen wordt gewerkt met zelfevaluaties. Deze vormen van toetsen vinden verder op in de studie plaats en blijken zeer adequaat. De commissie juicht het toe dat de opleiding deze zelfevaluaties wil uitbreiden. Eveneens positief is dat opleiding 'de didactische ontwikkeling van de docententeams op het gebied van toetsing en evaluatie' wil verbeteren.

Samenvattend is de commissie van oordeel de opleiding een voldoende toetsysteem heeft dat naar tevredenheid van de studenten functioneert.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding ontplooit een ruim aantal voorlichtingsactiviteiten: de voorlichting op middelbare scholen, het verspreiden van Nederlands- en Engelstalig schriftelijk materiaal, open dagen, voorlichting op de opleiding aan decanen en docenten uit het middelbaar onderwijs. Er is nog geen sprake van een specifiek wervingsbeleid voor allochtonen.

De faculteit BKV heeft voorafgaand aan de propedeuse een basisopleiding waarvoor een toelatingsprocedure geldt. Rond men de basisopleiding positief af, dan wordt men zonder toelating in de afstudeerrichting van keuze geplaatst. De commissie waardeert de instelling van deze basisopleiding. Over de cursus 'geen plek te gek' (een cursus architectuur voor 12-16-jarigen) heeft de commissie helaas geen nadere informatie aangetroffen.

De selectie van studenten is goed opgezet waar het de meting van de creatief-beeldende kwaliteiten aangaat. De opleiding kent twee vormen van toelatingsonderzoek. Een toelatingsgesprek (bij KMT na preselectie van ingezonden opdrachten) of een 'werkdag' die afgesloten wordt met een toelatingsgesprek. Bij een toelatingsgesprek wordt de aspirant-student in staat gesteld meegebracht werk toe te lichten en zijn keuze voor een studie te expliciteren. In geval van een werkdag wordt er gewerkt aan opdrachten en is er geen gesprek. De toelatingcriteria op het beeldend vlak zijn omschreven: beeldend vermogen, eigenzinnigheid, specifieke eisen die gezien de studierichting gesteld kunnen worden, oriëntatie op de kunsten enzovoort. Deze criteria zijn bij studenten en docenten bekend. Ze staan in de *Studiegids 2000-2001* (en komen overeen met de aanvullende eisen kunstonderwijs zoals opgenomen in de WHW).

Studenten Autonome Beeldende Kunst melden de indruk te hebben dat de toelatingseisen wel érg licht worden gehanteerd. De commissie beveelt aan dit intern na te gaan.

De opleiding geeft aan nog weinig instrumenten te hebben ontwikkeld om de aspirant student te toetsen op algemene competenties zoals zelfstandigheid en het kunnen functioneren onder werkdruk: competenties die ook nodig zijn voor het succesvol kunnen afsluiten van de studie. De commissie vindt het een goede zaak dat de opleiding hier verder aan wil werken.

De toelatingscommissie beslist over vrijstellingen voor het studieprogramma bij studenten die bijvoorbeeld door een eerdere beeldende opleiding al over voldoende beeldend vermogen beschikken om in de postpropedeutische fase in te stromen. De criteria zijn niet uitgeschreven, maar dit lijkt de commissie ook een lastige zaak gezien het feit dat het om individuele personen en hun achtergronden gaat. Meer algemenere vrijstellingen zoals de 18+ regeling zijn opgenomen in de studiegids van de hogeschool. Ten aanzien van buitenlandse studenten is hierin opgenomen dat zij gedurende één jaar vrijgesteld zijn van eisen met betrekking tot het beheersen van de Nederlandse taal. Verder moeten zij aan dezelfde eisen voldoen als Nederlandse studenten. Informatie over vrijstellingen is te vinden in de studiegids.

Het is de commissie niet gebleken dat de effectiviteit van de toelating regelmatig wordt geëvalueerd. De toelatingsprocedure zelf wordt wel bij aspirant studenten geëvalueerd. De commissie beveelt aan om ook de effectiviteit van de toelating te onderzoeken. De aansluiting op de vooropleiding kan met name beter waar het de kunstgeschiedenis aangaat. Sommige studenten toonden zich tijdens de visitatie ontevreden over het feit 'dat zij opnieuw met kunstgeschiedenis moesten beginnen terwijl ze dit vak al in het voortgezet onderwijs gehad hadden' (zie ook 2.1). De commissie beveelt aan hiervoor een procedure met vrijstellingen te ontwerpen.

De begeleiding van studenten in het eerste jaar is goed geregeld. Studenten hebben een groepsmentor bij wie ze terecht kunnen. De studenten gaan wisselend met het mentoraat om. Tijdens de visitatie roemde de ene student het mentoraat, een ander ging liever naar een docent die hem/haar als persoon meer aansprak, weer een ander had geen behoefte aan een mentor. Daarnaast zijn er nog andere vormen van studiebegeleiding (zie 6.3).

Op hogeschoolniveau is er het decanaat. Studenten kunnen daar aankloppen bij meer algemenere/ persoonlijker problemen op het gebied van de studie of studeren.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria te hebben die in het eerste jaar moeten aangeven dat de student geschikt is voor het beroep en de verdere studie. Bij de overgang naar het tweede jaar let de opleiding op de resultaten die de student bij de praktijk- en de theorievakken behaald heeft en de meer algemene competenties als werkhouding, het vermogen tot samenwerken enzovoort. De opleiding beschouwt die toetsingscriteria als belangrijke indicatoren voor hun ontwikkelingsmogelijkheden voor het vak en het beroep. Per jaar zijn er twee belangrijke evaluaties waarin het totaal van het werk wordt bekeken (de beoordeling per vak heeft dan al plaats gevonden). In augustus zijn er herkansingen. De student krijgt een bindend studieadvies als hij in september nog geen 32 studiepunten heeft gehaald, of als hij het kernprogrammadeel vakontwerpen c.q. vakoriëntatie van zijn (beoogde) studierichting niet voldoende heeft afgesloten (voor KMT geldt een norm van 34 studiepunten en is er een aparte beoordeling aan het eind van het eerste jaar door de examencommissie). De hierboven vermelde regelingen staan vermeld in de studiegids.

Het zelfevaluatie-rapport geeft aan dat in 1999 8% van de studenten vormgeving een bindend studieadvies kreeg, en 0% van studenten autonoom en docentenopleiding. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding het instrument van het bindend studieadvies weinig benut. Daardoor kunnen studenten lang op de opleiding blijven hangen. De commissie vindt dit geen goede zaak gezien het rendement van de opleiding. De wijze waarop de opleiding omgaat met het negatief bindend studieadvies, geeft de commissie geen vertrouwen in de uitvoering van de selectie en verwijzing.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De studielast van de afzonderlijke onderdelen staat per afstudeerrichting duidelijk vermeld in de studiebelastingtabellen (opgenomen in de studieprogrammaboeken). Deze tabellen tonen aan dat de ingeschatte studielast evenwichtig over de semesters is verdeeld. De commissie kan niet controleren of de opgegeven studielast ook realistisch is, omdat de normen niet in documenten zijn geëxpliciteerd en niet inhoudelijk zijn beargumenteerd. De commissie heeft tijdens de gesprekken met studenten en docenten echter geen klachten over een te hoge of een te lage studielast gehoord. Waar dit ter sprake kwam, werd eerder gerept over een te lage studielast en het door docenten toelaten van een gemakzuchtige of ongedisciplineerde houding. Studenten toonden wat dit betreft uiteenlopende meningen en de commissie kan dan ook geen eenduidige conclusie voor de hele opleiding trekken. De opleiding houdt – naast andere vormen van evaluatie – twee maal per jaar enquêtes waarin ook de studielast wordt bevraagd. Hieruit komt – volgens het zelfevaluatie-rapport – niet naar voren dat de studielast bijstelling behoeft. De commissie concludeert hieruit dat de studievoortgang voor zover het de studielast aangaat voldoende is gewaarborgd. De opleiding werkt aan de opzet van een ‘annual program evaluationform’, een jaarverslag per afstudeerrichting om zodoende een integraal beeld te krijgen van de studeerbaarheid per afdeling.

Een opvatting over de spreiding van toetsen heeft de commissie niet aangetroffen. De toetsen vinden ‘gewoon’ aan het eind van een semester plaats en staan vermeld in de studieprogramma-boeken. Studenten hebben getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie geen problemen met deze concentratie van toetsmomenten. De studenten van de docentenopleiding kunnen daarnaast op individuele basis een herkansingsafpraak maken (zie paragraaf 4.1). Standaardtermijn voor een herkansing is drie maanden. De commissie heeft hierover geen klachten gehoord, wel over het feit dat de toetsen voor kunstgeschiedenis te licht zouden zijn. De commissie beveelt aan dit te onderzoeken.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie. De studiebegeleiding op de docentenopleiding moet worden verbeterd.*

De opleiding heeft een vrij uitgebreid systeem van studiebegeleiding dat voor BKV goed functioneert. Onderdelen van het systeem zijn het overleg tussen studentenraad (verzameling van groepsvertegenwoordigers)⁵ en studieleiding, de groepsmentor, bij de faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving de werkplaatsonderwijsmentor en bij de Faculteit Kunst, Media & Technologie de

⁵ In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat wordt onderzocht of de studentenraad in elke afstudeerrichting ook operationeel is.

tutor. Docenten hebben ook een signalerende taak met betrekking tot problemen en kunnen tijd toegewezen krijgen voor specifieke studentbegeleiding. De commissie heeft geen verwijzing gevonden naar documenten waarin is beschreven hoe de taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn gedefinieerd en hoeveel tijd men hiervoor heeft. Studenten BKV spraken zich tijdens de visitatie positief uit over de studiebegeleiding.

Studenten van de docentenopleiding zijn minder positief. Sommigen wisten niet van het bestaan van de mentor en waren niet op de hoogte van de mentortaken. Andere studenten geven aan dat er alleen mentorgesprekken worden gevoerd indien zij zelf aan de bel trekken. Hier ligt een verbeterpunt voor de opleiding.

De opleiding geeft in het zelfevaluatierapport aan dat het systeem met name in de lagere leerjaren goed werkt. In de hogere leerjaren komt het nog wel eens voor dat studenten 'onzichtbaar' worden. De opleiding heeft met extra begeleiding maatregelen genomen om de studenten zoveel mogelijk weer bij de studie te betrekken. De commissie heeft hiervoor waardering. De opleiding heeft een voor studiebegeleiders en decanen toegankelijk systeem van studievoortgangregistratie. Het OOPS is als studieregistratiesysteem nog in ontwikkeling en biedt goede mogelijkheden.

Studenten krijgen na elk semester een overzicht van hun studieresultaten. De commissie vindt dit voldoende.

De commissie concludeert uit het bovenstaande dat de studiebegeleiding voor BKV voldoende is. De studiebegeleiding op de docentenafdeling kan worden verbeterd.

Het pleit voor de opleiding dat ze in het kader van de herstructurering de studiebegeleiding nog nader onder de loep wil (gaan) nemen.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

BKV

Studenten Autonome kunst volgen geen stage. Er is de cursus 'zakelijke beroepspraktijk' en de module Gemengd Bedrijf (zie 2.2. voor de wijze waarop deze beoordeeld worden). Verder kan de student deelnemen aan projecten met opdrachtgevers van binnen en buiten de opleiding zie (zie ook 2.2). Deelname aan deze projecten is structureel in het programma ingebed (er is 18% van de ruimte voor projecten en keuzevakken). De commissie vindt dit op zich een goede zaak, maar kan zoals vermeld in 2.2 de effectiviteit van dit onderdeel niet beoordelen.

Studenten kunnen als ze dat willen ook stage lopen bij een galerie. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding op zich voldoende mogelijkheden tot confrontatie met de beroepspraktijk aanbiedt, het is aan de student daarvan optimaal te profiteren.

Studenten vormgeving lopen in het derde of vierde studiejaar een stage van drie maanden.

Studenten zoeken zelf een stageadres of krijgen via de opleiding een adres. De commissie heeft

niet kunnen achterhalen in hoeverre de kwaliteit van de door de studenten aangedragen adressen echt wordt beoordeeld: de commissie heeft de indruk van niet.

De commissie vindt dat de opleiding dit moet controleren. De verdere procedure – zoals startgesprekken met de stagebegeleider op de opleiding – staat beschreven in de studieprogramma's. Er is een handleiding om het verslag te schrijven.

Uit documenten komt niet precies naar voren hoe studenten door de stagebegeleider op de stage worden voorbereid en begeleid in het formuleren van leerdoelen. Gemiddeld genomen toonden studenten zich tijdens de visitatie echter tevreden over de voorbereiding. De commissie concludeert hieruit dat de uitvoering in orde is.

De doelen van de stage – zoals vermeld in de studiegids – zijn soms nogal mager en erg globaal (bijvoorbeeld “de stage moet naar tevredenheid van de stagebegeleiders zijn verlopen”). De stageverslagen die de commissie heeft ingezien waren weinig gestructureerd en – uitzonderingen daargelaten – van onvoldoende kwaliteit. Sommigen toonden originaliteit in aanpak. Vaak bevatte een stageverslag een chronologische opsomming van wat er gedaan was, zonder reflectie op vooraf gestelde doelen, gerealiseerde doelen, sterke en zwakke punten tijdens de stage enzovoort. Ook studenten gaven aan dat de stageverslagen ‘niet echt serieus worden genomen.’ De handleiding zou in de praktijk niet functioneren. De commissie beveelt aan om aan deze punten nadrukkelijk aandacht te besteden.

De commissie heeft van sommige studenten kritiek op de begeleiding van de stage gehoord. Een duidelijke conclusie kan de commissie niet trekken, daarvoor waren geluiden te wisselend (wisselend bij afgestudeerden, wisselend bij vormgeving – studenten KMT en theater waren uitgesproken positief over de begeleiding van de stage). De kritiek richtte zich met name op de stagebegeleider. Formeel heeft iedere opleiding een stagebegeleider, deze laat zich niet bij alle opleidingen tijdens de stage zien. Als reden wordt door de studenten overbelastheid van de betreffende functionaris genoemd. De tijdens de visitatie aanwezige stagebegeleiders gaven aan dat er praktisch nooit contact is met de opleiding, ook niet in geval van twijfel. Er worden ter beoordeling ‘wat regels ingevuld’. Er is geen contact over het verslag. De commissie vindt dat de opleiding dit (ook voor het imago van de opleiding richting stage-instellingen) moet verbeteren. Studenten kunnen ook een stage in het buitenland lopen. De commissie heeft geen informatie gezien over de wijze waarop deze stages worden begeleid.

Docentenopleiding

De commissie is van mening dat de opleiding te weinig doet aan de voorbereiding van de stages. Studenten geven aan bijvoorbeeld niet in staat te zijn tot het schrijven van een les en geen instrumenten te hebben aangereikt gekregen over hoe de omgang met pubers het best gestructureerd kan worden.

De stagebegeleiding wordt voornamelijk gedaan door de stagebegeleider van het stageverlenende instituut. De studenten geven verder aan dat er te weinig mogelijkheden zijn voor het kiezen van verschillende schooltypen en dat slechts twee stages daarvoor sowieso te weinig zijn.

Het werkveld geeft aan graag betrokken te worden bij de beoordeling van de stagiaire maar dat dit niet gebeurt. Er wordt over de stagiaire uitsluitend gerapporteerd in de vorm van voldaan/niet voldaan. De stagiaire krijgt wel veel feedback van de stagebegeleider maar van een gestructureerd overleg tussen stagebegeleider en opleiding komt het slechts zelden.

BKV en docentenopleiding

De commissie heeft geconcludeerd dat de kwaliteit van het stagebeleid wisselend per afstudeer-richting is. Bij sommige afdelingen behoeft de begeleiding en de onderwijskundige onderbouwing verbetering. Het gaat dan om expliciete criteria waaraan de stageplaatsen of andere confrontaties met de beroepspraktijk moeten voldoen en de criteria waarop de student wordt beoordeeld. De studenten geven aan dat ze wel voldoende in de stage leren. De commissie concludeert hieruit – onder voorbehoud gezien de wisselende kwaliteit per afstudeerrichting - dat de stages op zich effectief zijn, maar organisatie en begeleiding –over het geheel genomen- onvoldoende.

De commissie beveelt de opleiding aan de stages (en andere confrontaties met de beroepspraktijk) uitdrukkelijk mee te nemen bij de herstructurering. Met name het onderwijskundig kader (doelstellingen van de stage, formuleren van doelstellingen door studenten, kwaliteit van het stageverslag, wijze van beoordeling) behoeft volgens de commissie verbetering.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*Op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

De commissie heeft met betrekking tot het rendement, studieduur en uitval geen specifiek eigen beleid van de opleiding aangetroffen. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding praktisch alleen cijfers. Deze hebben betrekking op studenten die vanaf de propedeuse instroomden (de uitval in de propedeuse is hierin dus niet meegenomen): na vier jaar heeft 25% van de studenten autonoom het diploma, tussen de 10 en de 20% van productontwerp, 25% van ruimtelijk ontwerp en 25% van visuele communicatie. Na vijf jaar is dit opgelopen tot 40% van de studenten autonoom, 40% van productontwerp, 40% van ruimtelijk ontwerp en bijna 50% van visuele communicatie. Het rendement van de docentenopleiding is na vier jaar ongeveer 35%. Na zes jaar heeft bijna de helft van de instroom autonoom het diploma, voor productontwerp iets meer dan 40%, 55% van ruimtelijk ontwerp en ongeveer 50% van visuele communicatie en de docentenopleiding. Het totaalrendement ligt dus iets onder de 50% voor de totale opleiding na 6 jaar gerekend vanaf het begin van het tweede jaar. In het zelfevaluatie-rapport zegt de opleiding 'dat het rendement van 50% na vijf jaar dicht in de buurt van het HBO gemiddelde ligt.' Ondanks de laatste toevoeging vindt de commissie het rendement zeer mager. Ook de gemiddelde verblijfsduur is met 5,3 jaar (5 voor de docentenopleiding) ruim langer dan de bekostigingsnorm van 4,5 jaar. Ook de uitval in de hoofdfase (15 tot 20% van het totaal) is naar de mening van de commissie te groot. Het versterkt de opmerking van de commissie (zie paragraaf 6.1) dat de propedeuse onvoldoende selecterend is.

De commissie maakt uit het zelfevaluatierapport op dat er – afgezien van de WOM-mentoren die de studievoortgang moeten bevorderen - tot nu toe geen maatregelen genomen zijn om het rendement te verbeteren. Ook in de verbeterpunten wordt geen beleid aangekondigd. Op grond van het bovenstaande vindt de commissie dat de vraag 'zijn de op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen voldoende effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement' met onvoldoende moet worden beantwoord.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld. De contacten met het werkveld voor de docentenopleiding zijn nog **onvoldoende**.*

De opleiding onderhoudt op verschillende manieren (vele) contacten met het relevante werkveld. Zo heeft het merendeel van de docenten actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk van de beeldende kunst, worden er contacten met beroepsorganisaties en verenigingen onderhouden, worden oud-studenten uitgenodigd voor gastdocentschappen, zijn er projecten/samenwerkingsverbanden met instellingen waardoor studenten kennis kunnen maken met de beeldende beroepspraktijk, zijn er contacten met academies binnen Europa, student/docent-uitwisselingen, internationale projecten, enzovoort. De samenwerking met regionale culturele instellingen komt volgens de commissie niet duidelijk over het voetlicht, ook valt op dat er met name contacten in het buitenland zijn. Opvallend is dat er voor de docentenopleiding in het zelfevaluatierapport uitsluitend contacten worden beschreven op het beeldende terrein. Er zijn geen docenten werkzaam in het voortgezet onderwijs. De oriëntatie van de docenten binnen de docentenopleiding richt zich vooral op het beeldend deel van de opleiding en veel minder op de docentkant van de opleiding. Deze constatering ligt in het verlengde van de opmerkingen die de commissie heeft gemaakt over de zware nadruk van het programma op het beeldend onderwijs en de onderbelichting van de docentcomponent van het onderwijs.

Contacten zijn er dus genoeg, maar de commissie kan niet vaststellen dat er systematisch gebruik gemaakt wordt van (de feedback van) deze contacten voor de beleidsontwikkeling en voor de verbetering van het onderwijs. Ook stageverlenende instanties zijn – zo bleek tijdens de visitatie – nog niet gestructureerd betrokken bij (de ontwikkeling van) van het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk. Wel wordt er gewerkt aan Raden van Advies, dat zijn vertegenwoordigers uit het werkveld die zich buigen over bijvoorbeeld de stages of de wijze van selecteren van studenten. Bij de faculteit Theater is een Raad van Advies, in 2001 is zo'n raad geïnstalleerd bij BKV en bij KMT is de Raad van Advies in voorbereiding. De commissie dringt er op aan deze raden meermalen per jaar bijeen te laten komen en de bijeenkomsten een plaats te geven in evaluatiecycli dan wel te betrekken op momenten dat programma's worden gewijzigd. Samenvattend concludeert de commissie dus dat er veel contacten zijn, maar dat deze niet zichtbaar zijn ingebed in het beleid en de feedback van de contacten op de opleiding niet duidelijk is. De commissie beveelt aan dit te verbeteren. Bovendien is er meer aandacht nodig voor de externe contacten die de docentenopleiding betreffen.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport voorbeelden van eigen onderzoek en contacten met universiteiten in binnen- en buitenland. De opleiding doet veel onderzoek. Dat heeft verband met de ambitie van de hogeschool om door te groeien naar een kunstuniversiteit (in samenwerking met de Universiteit Utrecht).

De hogeschool heeft een eigen Centrum voor Onderzoek, heeft recent lectoren aangesteld en het streven is dat op termijn 20% van de BA-studenten naar de MA-programma's kan doorstromen. Er worden voor de faculteit Beeldende Kunst lectoraten voorbereid op het gebied van reflectieve beeldende vorming, interieur architectuur en visuele communicatie.

De in het zelfevaluatie-rapport genoemde onderzoeksprojecten voor de faculteiten BKV, Theater en KMT zijn interessant. Ze hebben deels een toegepast, deels een wetenschappelijk karakter. Sommige vervullen zoals het zelfevaluatie-rapport formuleert 'een brugfunctie tussen kunstpraktijk en academisch onderzoek'. De commissie heeft veel waardering voor het beleid van de hogeschool in dezen. De docentenopleiding is voornemens een lectoraat Kunsteducatie in te richten, maar de commissie heeft op het moment van de visitatie geen onderzoeksprojecten kunnen waarnemen. De uitwerking van de wetenschappelijke oriëntatie op afdelingsniveau (dus in het curriculum) wordt nog niet voldoende duidelijk. De opleiding zegt dat 'om de doorstroom van de bachelors naar de mastersopleidingen te stroomlijnen het zelfstandig onderzoek en de reflectie daarop structureel in de curricula van de bachelorsopleidingen moeten zijn ingebed. Een aantal opleidingen zou hun curriculum op dit punt al hebben aangepast. De commissie heeft hierover niet voldoende helderheid gekregen.

Het is de commissie niet duidelijk wat de contacten met wetenschappelijke instellingen (afgezien van een enkel project) opleveren en hoe de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek (artistiek onderzoek, onderzoek naar overdrachtstechnieken, onderwijsonderzoek). Op grond van het bovenstaande – dus het feit dat de doorwerking van de wetenschappelijke oriëntatie in het curriculum nog niet voldoende uit de verf komt – komt de commissie tot het oordeel onvoldoende.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De opleiding is – zoals eerder aangegeven – verdeeld over drie faculteiten. Op het moment van de visitatie 'hingen' er nog afstudeerrichtingen onder de faculteiten, in de nieuwe situatie zijn/ worden deze binnen de Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving verdeeld over the Utrecht School of fine Arts, the Utrecht School of Product Design, the Utrecht School of Spatial Design, the Utrecht School of Visual Communication, the Utrecht School of Visual Art and Education en de School voor Kunsteducatie. De postpropedeutische fase van de afstudeerrichting Theatervormge-

ving is ondergebracht in de Utrecht School of Theatre and Design en de afstudeerrichtingen Audiovisuele media en Beeld- en mediatechnologie zijn ondergebracht in de Utrecht School of Media and Technology. Het hoofd van een School is altijd vertegenwoordigd in het faculteitsbestuur. De wijze waarop docenten zijn georganiseerd verschilt. Bij BKV (inclusief docentenopleiding) opereren docenten in vakgroepen, soms gelieerd aan de afdeling, soms afdelingsoverstijgend. Bij Theater is er een kernteam docenten en bij KMT wordt er gewerkt in onderwijsteams die het onderwijs in de verschillende teams verzorgen. Faculteiten hebben een veelheid aan ondersteunende bureaus, onder andere op het gebied van onderwijs, beheer en studentenprojecten.

Het feit dat de opleiding is verdeeld over meerdere faculteiten heeft tot gevolg dat er binnen de profielen op sommige punten soms een ander beleid wordt gevoerd. Elke faculteit heeft – samenhangend met opleidingen en beroepssectoren – immers zijn eigen prioriteiten, onderwijsvisie enzovoort.

In termen van structuur is er sprake van een lijnorganisatie: Faculteit-School-Hoofd-vakgroep/team. Het hoofd van een ‘School’ is vertegenwoordigd in het faculteitsbestuur. Deze constructie wordt –getuige de gesprekken tijdens de visitatie – gewaardeerd: de lijnen zijn kort. Maar van ‘een door de visie op onderwijs’ gewenste inrichting en structuur kan niet gesproken worden. De breedte van het opleidingsaanbod heeft de structuur bepaald.

Een uitzondering hierop vormen – op microniveau – de onderwijsteams binnen de faculteit KMT die per onderwijsblok zijn samengesteld.

De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten zijn omschreven. Er is een reglement Interne Organisatie BKV, er zijn jaartaakgesprekken. Er is een groot aantal overlegcircuits. Er zijn voldoende inspraakmogelijkheden voor docenten en studenten. De Opleidingscommissie (OC) heeft blijkens het zelfevaluatierapport een belangrijke taak. Echter, de leden voelen zich getuige hun opmerkingen tijdens de visitatie gedwarsboemd door de bureaucratie. Reacties op adviezen laten lang op zich wachten, soms is het behandelingstraject zo lang dat het voor een bepaalde kwestie inmiddels ‘te laat’ is. De commissie vindt dit demotiverend voor de inzet van de leden (die toch al moeilijk te vinden zijn).

De opleiding kent meerdere OC’s en FMR’s. Minstens tweemaal per jaar zijn er plenaire bijeenkomsten voor docenten waarin het onderwijsbeleid wordt besproken.

De commissie spreekt over inrichting en organisatie van de opleiding het oordeel ‘voldoende’ uit, maar is van mening dat de opleidingsorganisatie steeds complexer wordt. De uitvoering van beleid wordt door de ingewikkelde structuur belemmerd. De commissie adviseert dringend te waken voor bureaucratie.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat er niet één opleidingscultuur beeldende kunst en vormgeving is. Dat lijkt de commissie –gezien de omvang en de heterogeniteit van de profielen – inderdaad onmogelijk. Wel heeft de commissie kunnen constateren dat er de afgelopen jaren hard is gewerkt om het ‘beroepsgericht onderwijzen en studeren’ gestalte te geven. De curricula (uitgezonderd de docentenopleiding) zijn daarvan een belangrijk voorbeeld. De hogeschool/faculteit geeft belangrijke impulsen aan vernieuwing door middel van pilots, projecten enzovoort. Er is met name bij Autonome Beeldende Kunst voldoende ruimte voor intercollegiale feedback, en de commissie heeft de indruk dat docenten en studenten serieus genomen worden. De commissie heeft geconstateerd dat de studenten redelijk tevreden zijn met de cultuur. Ook docenten zijn in het algemeen tevreden over de cultuur, maar gaven tijdens de visitatie niettemin verschillende signalen. Enerzijds vernam de commissie dat ‘docenten steeds meer van hun eiland afkomen’, dat er ‘een dynamische, energieke werksfeer hangt’ en ‘dat er nog meer mogelijk zou moeten zijn’, anderzijds werd gesproken over ‘verzakelijking’ en een ‘logge en bureaucratische organisatie’. Meerdere docenten gaven –desgevraagd – aan dat hun ambitie (dan ook) op afdelingsniveau ligt, en niet op faculteitsniveau. Autonome Beeldende Kunst lijkt in deze op zichzelf te staan. De integratie van deze afdeling met de andere verloopt nog niet optimaal. De commissie vindt dat jammer, tijdens de visitatie werd meermalen gesteld ‘dat vormgevers veel aan de inbreng van autonoom kunnen hebben’.

Bij de docentenopleiding wordt er in het zelfevaluatie-rapport op aangedrongen meer onderling overleg in te voeren. De commissie is van mening dat, gezien de door haar en door de opleiding gewenste grotere focus op het docentschap binnen het curriculum, er inderdaad tijd en aandacht zal moeten zijn voor teambuilding en verdere inhoudelijke afstemming.

De commissie vindt dat de heterogeniteit en de omvang van de school de sfeer wat afstandelijk maakt. De commissie beveelt dan ook aan minder te investeren in het structureren van de organisatie en meer in de ‘menselijke aspecten’ ervan.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

Het personeelsbeleid van de opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving is – door de spreiding van de opleiding over meerdere faculteiten – niet volledig uniform. De kaders van beleid zijn aangegeven in het personeelsplan van de hogeschool. Het tempo waarin aan de verschillende instrumenten op de faculteiten worden geïmplementeerd verschilt echter.

Zo worden er nog niet op alle faculteiten functioneringsgesprekken gehouden. Bij de Faculteit Theater gebeurt dit wel: deze faculteit betreft bij functioneringsgesprekken ook de uitkomst van studentevaluaties. Op de twee andere faculteiten vinden – met name met het Onderwijsgevend

Personeel – nog geen functioneringsgesprekken plaats. Gegevens uit studentevaluaties worden soms informeel ter sprake gebracht. Wel zijn er zogenaamde jaartaakgesprekken, in deze gesprekken komt niet alleen de jaartaak aan de orde, maar ook zaken als deskundigheidsbevordering. Medewerkers kunnen ook om een functioneringsgesprek vragen (bijvoorbeeld als ze wensen hebben op het gebied van mobiliteit). De commissie dringt erop aan zo spoedig mogelijk met iedereen functioneringsgesprekken te houden. Docenten van de docentenopleiding geven aan zeer dringend behoefte te hebben aan meer coaching. Binnen deze afdeling is er geen teamgevoel (het is ieder voor zich). De commissie hoopt en verwacht dat met de komst van de nieuwe directeur het personeelsbeleid zal verbeteren.

Ook op het gebied van personeelsplanning is nog niet iedere faculteit even ver. De faculteit BKV vervult wat dat betreft een voorbeeldfunctie: deze faculteit beschikt over een model waarmee de kwalitatieve behoefte aan personeel kan worden geprognosticeerd. Taak- en functiedifferentiatie is al enige tijd hogeschoolbreed ingevoerd.

Waar het gaat om de vereiste kwalificaties die (nieuw) personeel moet hebben, beschikken alle faculteiten over een duidelijke visie. In geval van vacatures kan men terugvallen op procedures die op hogeschoolniveau zijn ontwikkeld.

Met betrekking tot deskundigheidsbevordering heeft de commissie op de faculteiten praktisch hetzelfde beleid aangetroffen: de voor deskundigheidsbevordering toegemeten tijd bedraagt 10% van de betrekkingssomvang of iets hoger (14%). Het is de commissie opgevallen dat de deskundigheidsbevordering nog niet duidelijk gekoppeld is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid. Docenten kunnen zelf een aanvraag voor onderzoek dan wel deskundigheidsbevordering doen; soms wordt vanuit de faculteit bepaalde deskundigheidsbevordering aangeboden (zoals didactische bijscholing voor docenten bij de Faculteit Kunst, Media & Technologie). Een gedegen scholingsplan heeft de commissie tijdens de visitatie nog niet aangetroffen. Dit is jammer gezien de behoefte van bijvoorbeeld de docenten van de docentenopleiding aan stages in het voortgezet onderwijs. De opleiding is van plan de deskundigheidsbevordering duidelijk(er) in het licht te stellen van de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden (ook in het kader van het lectorenplan) en van het ontwikkelen van specifieke vaardigheden op het gebied van onderwijs geven/managen. De commissie juicht dit toe.

Studenten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van docenten, al signaleren ze verschillen qua didactische kwaliteiten en inzet. Wel zouden ze graag meer jonge gastdocenten willen hebben. Ook ervaren sommige studenten dat oudere docenten tijdens projecten gemotiveerder les geven dan tijdens de reguliere lessen. De commissie heeft tijdens de visitatie geconstateerd dat er hogeschoolbreed een goed raamwerk voor het personeelsbeleid is. Er is een HKU-personeelsplan, er is een sociaal jaarverslag, taken en functies alsmede de interne organisatie van de faculteiten zijn beschreven in de Reglementen Interne Organisatie. De commissie constateert dat “op papier” alles in orde is. Het is de commissie echter niet duidelijk in hoeverre dit alles echt bijdraagt aan de kwaliteit van het personeelsbeleid gezien de soms sombere opmerkingen van de docenten.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

Over het algemeen zijn studenten en docenten tevreden over de faciliteiten. De opleiding heeft de laatste jaren een beleid gevoerd dat er op gericht was de ICT-faciliteiten te versterken. De voorzieningen op dit gebied zijn nu goed: studenten en docenten hebben voldoende toegang tot actuele informatie- en communicatiemiddelen. De 'traditionele' werkplaatsen die de commissie onder ogen heeft gehad, steken daar wat karig bij af: ze zijn klein, rommelig en deels verouderd (de commissie heeft de locaties van Theatervormgeving en AV en KMT niet bezocht, maar duidelijke berichten gekregen dat de faciliteiten daar goed zijn). Het gebouw als zodanig komt slecht onderhouden over en weinig inspirerend.

De bibliotheek is relatief klein en slecht voorzien. De opleiding geeft desgevraagd aan dat er een verbinding is met de universiteitsbibliotheek (het Kunsthistorisch Instituut), maar de commissie vindt dat studenten ook in eigen huis zicht zouden moeten hebben op nieuwe belangrijke publicaties.

Studenten Autonome Beeldende Kunst vinden het jammer dat hun ateliers zich buiten het gebouw bevinden, dat is niet bevorderlijk voor de integratie met de afdeling Vormgeving. De commissie kan zich dat voorstellen. Ook ervaren studenten Autonom minder toegang tot de computerwerkplaatsen: deze zijn meestal bezet door studenten van Vormgeving. Samenvattend concludeert de commissie dat aan een belangrijke eis van deze tijd: voldoende ICT-middelen - is voldaan. De overige faciliteiten zijn daardoor wat achterop geraakt. De commissie beveelt aan hier aandacht aan te besteden. Positief waardeert de commissie de avond- en (gedeeltelijke) weekendopening van de Faculteit BKV.

11. Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **voldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Hogeschool voor de Kunsten beschikt over een goed kwaliteitszorgsysteem. Er is een Handboek Kwaliteitszorg. Taken en verantwoordelijkheden op het gebied van kwaliteitszorg zijn duidelijk beschreven. De aanpak kan per faculteit enigszins verschillen. De faculteit BKV heeft een aparte stuurgroep Kwaliteitszorg die onder meer de evaluatie- en verbeteracties nagaat. Op de faculteiten wordt geëxperimenteerd met scans op basis van het EFQM-model. Elk jaar wordt binnen de faculteit een aantal onderwerpen extra onder de loep genomen en gekeken waar verbetering mogelijk is.

Maar het systeem is nog niet volmaakt. Het zelfevaluatierapport geeft aan dat het in de uitvoering op sommige punten hapert, met name waar het gaat om het evalueren van de onderwijskwaliteit.

Er worden diverse acties ondernomen, maar een en ander loopt nog niet naar tevredenheid. Studentenenquêtes worden veelvuldig gehouden. In principe worden de resultaten teruggekoppeld naar de begeleiders, maar ook wordt geconstateerd dat de verwerking vaak te tijdrovend is, nog los van het feit dat het moeilijk is de enquêtes van studenten terug te krijgen. Binnen de opleiding is geen eenduidige opvatting over welk instrumentarium de voorkeur verdient. Per afstudeer-richting zijn er verschillen in aanpak van de kwaliteitszorg.

Het terugkoppelen van de resultaten naar studenten is nog niet naar tevredenheid geregeld. Studenten gaven tijdens de visitatie verder meermalen aan dat ze vaak niet weten waar ze naar toe moeten als ze klachten hebben over de opzet/invulling het curriculum.

Ook met betrekking tot kwaliteitszorg dreigt het gevaar van bureaucratie. De commissie beveelt aan de kwaliteitszorg op de werkvloer beperkter op te zetten en de instrumenten toe te spitsen op het praktisch nut.

11.2 *Het zelfevaluatierapport*

*Het zelfevaluatierapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

De commissie heeft waardering voor het zelfevaluatierapport Beeldende Kunst en Vormgeving. Informatie over een groot aantal afstudeerrichtingen moest worden gebundeld. De informatie in het rapport was daarom noodgedwongen globaal, aanvullende informatie werd met name aangetroffen in de studieprogrammaboeken/prints van OOPS. Deze gaven een goed inzicht. Het zelfevaluatierapport geeft per onderdeel eerst een beschrijving van de feitelijke situatie, opgesplitst per profiel of faculteit, daarna vindt een evaluatie plaats, gevolgd door een conclusie en duidelijke acties of beleid ter verbetering. Een sterkte/zwakte analyse wordt niet systematisch gegeven, maar in de verbeterpunten vindt men deze in feite terug. IJkpunten worden niet altijd behandeld. Opmerkelijk is dat de opleiding aangeeft dat de uitspraken die in de verbeterpunten alinea's staan, 'door niemand anders dan door beleidsmakers zijn gemaakt'.

De commissie vindt dat het in zo'n geval wel zaak is om, zoals de opleiding aangeeft, veel aandacht te besteden aan de uitwerking van de inhoud van het rapport.

Het materiaal voor het zelfevaluatierapport is aangedragen door de afstudeerrichtingen. Het zelfevaluatierapport zoals het uiteindelijk is vastgesteld door het College van Bestuur is onder meer voorgelegd aan de faculteitsbesturen en inspraakorganen. De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen constateren dat er binnen de opleiding bij het management draagvlak is voor het zelfevaluatierapport, docenten herkenden zich niet altijd in de 'HKU-taal'. Niet alle bestaande afstudeerrichtingen herkenden zich even goed in het rapport. Dat heeft te maken met het feit dat (zoals hierboven reeds aangegeven) de zelfevaluatie op een hoger niveau (dat van profielen) is beschreven, terwijl de praktijk van alledag zich nog op afdelingsniveau afspeelde. Het zelfevaluatierapport geeft dan ook aan 'dat het niet een breed gedragen en voor alle betrokkenen

bekend zelfonderzoek is. Het rapport is zonder dat we daarop uit waren exclusiever geworden, abstracter van de realiteit en abstracter voor de mensen door wie de opleiding gestalte krijgt: de docenten en de studenten. Toch gaf het rapport de commissie op hoofdlijnen voldoende zicht op 'the state of the art' van de opleiding Beeldende kunst en Vormgeving en was het een goed uitgangspunt voor de visitatiebezoeken.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht is groot in omvang en omvat sterk uiteenlopende studies. Dat maakt het (be)sturen van de opleiding tot een moeilijke opgave. De commissie heeft geconstateerd dat de sturing op procedures ruim voldoende is. Ook aan planvorming ontbreekt het niet. Er is zelfs een neiging tot bureaucratie.

Vergeleken met het sturen op procedures en planvorming is het volgens de commissie een stuk minder gesteld met de inhoudelijke sturing van de faculteit. Zo heeft de commissie overall gesproken geen goed uitgekristalliseerde visie op het beroep aangetroffen. Ook is er te weinig visie op de betekenis van de theorie voor het beeldend vak. Per afdeling loopt de kwaliteit van de processen (zoals bijvoorbeeld de stagebegeleiding) sterk uiteen. Het keuzeprogramma – op zich waardevol – functioneert onvoldoende. Met betrekking tot de uitvoering van de kwaliteitszorg lopen de meningen binnen de opleiding over de keuze van het instrumentarium uiteen.

De commissie constateert ook dat de opleiding weinig keuzes maakt. De neiging bestaat opleiding en organisatie steeds meer uit te laten dienen: nóg een afstudeervariant, wéér een nieuw project. De commissie maakt uit het zelfevaluatierapport op dat voor vrijwel elk knelpunt in de organisatie voorgenomen beleid, een plan of een project bestaat. Dat versnipperd de energie van de organisatie.

De commissie vraagt zich af of het gebrek aan centrale regie te wijten is aan de (overigens door de opleiding positief beleefde) organisatiestructuur. De voorzitter van het faculteitsbestuur is een primus inter pares. Zo'n constructie is volgens de commissie principieel onverenigbaar met de regisserende functie die een hoofd zou moeten hebben.

De commissie heeft het oordeel voldoende over de eindtermen, het binnenschools curriculum, buitenschools curriculum, de samenhang en integratie, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de toetsen, de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de studievoortgang, de studiebegeleiding en voortgangsbewaking, de contacten met het werkveld, de inrichting en structuur van de opleiding, de cultuur van de opleiding, het personeelsbeleid, de kwaliteitszorg, de faciliteiten en het zelfevaluatierapport.

Onvoldoende beoordeelt de commissie het beroepsbeeld, de bewaking van de kwalificaties, de selecterende en verwijzende functie van het eerste jaar, de stagebegeleiding, - beoordeling en - organisatie, de bereikte resultaten m.b.t. de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten en de wetenschappelijke oriëntatie.

Aanbevelingen

- Bezie de inrichting van de faculteit en de managementstructuur;
- Waak voor bureaucratie;
- Kijk kritisch naar de cultuur van de opleiding (aandachtspunten: de afstand tussen beleidsmakers en de werkvloer, de beleving van de cultuur door het personeel);
- Grijp het herstructureringsproces waarin de afstudeerrichtingen worden ondergebracht in profielen nadrukkelijk aan om te komen tot het formuleren van een gemeenschappelijke visie;
- Versterk het beroepsbeeld, besteed meer aandacht aan de zakelijke kant van de beroepspraktijk;
- Licht de organisatie en de onderwijskundige onderbouwing van het buitenschools curriculum door;
- Formuleer een visie op de functie van de theorie voor het beeldend vak;
- Kies gezamenlijk de kwaliteitszorginstrumenten voor de afdelingen;
- Versterk de integratie van de afdeling Autonome Beeldende Kunst met de ontwerpafdelingen.

13. Kengetallen Hogeschool voor de Kunsten, Beeldende Kunst en Vormgeving

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel, voltijd

	Oktober 92	93	94	95	96	97	98	99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Totaal aantal ingeschreven studenten	1476	1507	1552	1491	1397	1394	1398	1382
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	213	247	278	266	284	272	277	252
Vooropleiding instroom , havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	338	392	421	370	373	395	382	380
Totaal aantal geslaagden	171	175	233	302	265	213	199	
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	122	106	147	202	172	141	126	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	5,6	5,6	5,4	5,3	4,9	4,5	4,5	
Aantal studiestakers	152	147	122	124	111	129		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,8	2,5	2,5	2,7	2,4	2,0		
Stu-di-estakers naar vooropleiding, havo, %								
Stu-di-estakers naar vooropleiding, vwo, %								
Stu-di-estakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar					0		X	X
Diploma behaald na 3 jaar		0	0		0	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	16	22	22	21	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	47	43	41	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	56	48	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	16	27	19	21	20	24	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	26	34	26	27	29	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	32	40	29	33	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	36	43	33	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	38	47	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	38	X	X	X	X	X	X	X

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel, deeltijd

	Oktober 92	93	94	95	96	97	99	99
	x-7	x-6	x-5	x-4	x-3	x-2	x-1	X
Totaal aantal ingeschreven studenten	416	293	217	159	117	87	61	42
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo	37	29	35					
Vooropleiding instroom , havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	58	37	50	25	16	17	16	20
Totaal aantal geslaagden	84	70	43	33	42	35	34	
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	23	34	21	9	19	9	9	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,7	5,2	5,1	5,4	5,6	4,8	5,3	
Aantal studiestakers	50	38	34	21	5	3		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,4	3,0	2,7	4,2	5,8	4,2		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar.							X	X
Diploma behaald na 3 jaar						X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar					X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	27	28	14	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	30	31	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	46	38	46				X	X
Percentage uitval na 2 jaar	57	52	60			X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	68	66	69		X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	65	69		X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	65	69	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	65	X	X	X	X	X	X	X

Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam

Opleiding:	Beeldende Kunst en Vormgeving
Clusters:	<ul style="list-style-type: none">● Autonome Beeldende Kunst● Visuele Communicatie● Ruimtelijke vormgeving● Product vormgeving
Visitatiedata:	7 en 8 maart 2002

Samenvatting

De commissie heeft een positief beeld van de opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving van de Gerrit Rietveld Academie.

De commissie is onder de indruk van het ontwikkelingsniveau van de opleiding. Het basisjaar is helder beschreven en de latere jaren zijn beschreven in de (concept)opleidingsmanifesten. De opleiding is verwickeld in een ingrijpend herstructureringsproces. Delen daarvan zijn voltooid, grote delen echter nog niet. Belangrijk is dat er een begin is gemaakt met de explicitering van allerlei uitgangspunten en processen. De opleiding maakt een ambitieuze en dynamische indruk, is open en sterk internationaal gericht. Sterk punt is het onderwijsconcept dat uitgaat van individueel op maat gesneden onderwijs. De ondersteunende processen zijn grotendeels op orde. Zwakste punt van de opleiding is het buitenschoolse curriculum, met name in de latere jaren. Desalniettemin worden er afgestudeerden afgeleverd die weerbaar zijn en die in staat moeten zijn om als kunstenaar /vormgever een eigen beroepspraktijk te vormen.

De commissie heeft voor het merendeel van de beoordeelde kwaliteitsobjecten een voldoende gegeven.

Inleiding

De Gerrit Rietveld Academie is in 1924 ontstaan door het samenvoegen van drie hogescholen tot het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs. In 1968 werd de naam veranderd in Gerrit Rietveld Academie (GRA). De GRA is een zelfstandige hogeschool. Sinds september 2000 is men bezig met een ingrijpende herstructureringsoperatie die de bestaande afdelingsstructuur moet omvormen tot een clusterstructuur met een viertal clusters: Beeldende Kunst, Visuele communicatie, Productontwerp en Ruimtelijk Ontwerp. De 14 afdelingen worden afstudeerrichtingen binnen de clusters. De herstructurering zal ook gevolgen hebben voor de opbouw van het curriculum. De voortgezette opleidingen van de GRA worden verzorgd door het Sandberg Instituut. De directeur daarvan maakt deel uit van het college van bestuur. De opleiding kende een deeltijdopleiding die met ingang van het studiejaar 2000 -2001 werd opgeheven. De deeltijdopleiding is daarom niet apart in dit rapport meegenomen.

De opleiding had in het studiejaar 1999 624 voltijd - en 241 deeltijdstudenten. Het aantal docenten bedroeg toen 148 verdeeld over 44.1 fte. De student /FTE ratio bedroeg toen 19.6.

Het door Rietveld ontworpen academiegebouw zal worden gerenoveerd en uitgebreid met nieuwbouw.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **goede** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding heeft een duidelijke eigen visie op het beroep. Deze is onder meer vastgelegd in het Instellingsplan van 2000.

De opleiding heeft als doel het toerusten van talentvolle jonge mensen met zodanige competenties, dat zij in staat zijn om zelfstandig een beroepspraktijk in de beeldende kunst of vormgeving te creëren. Werken ze eenmaal in die praktijk, dan moeten ze op eigen kracht hun kunstproductie gaande kunnen houden en tevens uitgroeien tot de artistieke inspirators van hun vakgebied.

De opleiding tracht dit te bereiken door niet uit te gaan van het vlietende leven van de dagelijkse kunstpraktijk, maar zich te baseren op meer vaste waarden en de individuele kwaliteiten van de student. Juist door de nadruk te leggen op het individuele op maat gesneden onderwijs, wil de opleiding zich profileren. Kenmerkend voor kunstenaars en vormgevers is, dat zij beschikken over een krachtig conceptueel vermogen, een drang naar vernieuwing, een authentieke eigen visie. De kunstenaar is iemand die grenzen opzoekt, ze verkent en ze overschrijdt. Dit ziet de commissie als een kenmerkend uitgangspunt van de opleiding.

De opleiding gaat er daarbij van uit dat de autonome kunst en toegepaste kunst één wereld vormen. De opleiding onderschrijft de beroepsprofielen en startkwalificaties van het rapport Beroep Kunstenaar, maar plaatst daarbij wel een aantal kritische kanttekeningen.

Omdat de opleiding de beroepspraktijk ziet als zeer dynamisch en daarmee als sterk veranderlijk, is het van belang dat zij op de hoogte blijft van de belangrijkste (internationale) ontwikkelingen, zowel in de kunst als in de maatschappij als geheel. In een aanvulling op het zelfevaluatierapport heeft de opleiding duidelijk gemaakt dat zij een goed zicht heeft op die ontwikkelingen en in het bijzonder op die welke de commissie in haar beoordelingskader heeft aangegeven.

Uit de gesprekken met studenten en docenten heeft de commissie op kunnen maken dat het hierboven beschreven beroepsbeeld breed wordt gedragen.

De commissie komt tot de conclusie dat de opleiding over een goede expliciete en adequate visie op het beroep beschikt. Positief vindt ze ook dat dit beroepsbeeld via de opleidingsmanifesten aan de studenten duidelijk wordt gemaakt.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **voldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

De opleiding geeft eerlijk aan dat eindtermen lange tijd een impliciete aangelegenheid zijn geweest. Ze bestonden voornamelijk in de hoofden van individuele docenten. Wel zag de opleiding nut en noodzaak van eindtermen voor het onderwijsproces. In het kader van de clustervorming heeft de opleiding dan ook een inhaalslag gemaakt. In het zelfevaluatierapport wordt een aantal meervoudige eindtermen beschreven. De commissie noemt ze meervoudig, omdat een deel van de eindtermen in feite

uit meerdere eindtermen bestaat. De eindtermen zijn respectievelijk worden vastgelegd in de opleidingsmanifesten van de clusters. Daarin komen ook de verschillen per cluster naar voren. De beschreven eindtermen dekken, zoals de opleiding ook nog eens heeft aangegeven in een aanvullend stuk, grotendeels de verschillende aspecten die de commissie in haar beoordelingskader als relevant heeft benoemd.

Alleen de kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar ontbreekt als expliciete eindterm. Voor het cluster Ruimtelijk Ontwerp geldt dat de eindtermen zodanig zijn, dat ze overeenkomen met de toetsingscriteria van het architectenregister. Positief vindt de commissie dat er voor de propedeuse een aantal specifieke doelen is geformuleerd.

De opleiding is bezig de eindtermen te vervangen door bredere competenties. Daarbij neemt men de beroepsprofielen uit het rapport Beroep Kunstenaar als ijkpunten. Dat wil zeggen dat men er van kan afwijken. Vooruitlopend op de landelijke ontwikkeling heeft de opleiding voor het cluster Beeldende Kunst een aantal competenties geformuleerd. Duidelijk wordt aangegeven hoe die zich verhouden tot de startkwalificaties uit Beroep Kunstenaar. De opleiding wil het resultaat verder uitwerken ook voor de andere clusters. De commissie staat positief tegenover deze competentiebepaling, maar vraagt zich wel af of de competentiebeschrijvingen die ze heeft gezien niet te algemeen en breed zijn om werkelijk sturend voor het curriculum te werken en te bepalen of studenten de nastreefde startkwalificaties werkelijk hebben bereikt.

De opleiding stelt in het zelfevaluatierapport dat de eindtermen een hechte eenheid vormen met het beroepsbeeld. De commissie kan dat onderschrijven. Ze vindt de bestaande eindtermen voldoende relevant voor de beroepspraktijk.

2 Curriculum

De studieduur van de opleiding bedraagt vier jaar. De opleiding kent een gezamenlijke propedeuse. Daarna kiest de student voor een afdeling/afstudeerrichting. In de komende jaren wil de opleiding deze tweedeling vervangen door een indeling in vier fasen, die meer tegemoet komt aan de ontgrenzing van vakgebieden. In het basisjaar bestaat het programma volledig uit opdrachten en zijn er geen facultatieve onderdelen. De propedeuse is sterk gericht op selectie en oriëntatie. Vanaf het tweede jaar zijn de keuzemogelijkheden voor studenten aanzienlijk groter. De studie is in vier componenten verdeeld: de artistieke, de theoretische, de technische en de zakelijke. Alleen studenten binnen de afdelingen Textielvormgeving, Industriële vormgeving, Keramiek en Architectonische vormgeving lopen een verplichte stage aan het eind van het derde of het begin van het vierde jaar. Het vierde jaar staat in het teken van het afstuderen waarbij soms ook een scriptie verplicht is.

Er wordt gewerkt met een jaarklassensysteem. Het studiejaar is verdeeld in twee semesters. Aan het einde van elk semester vinden afsluitende beoordelingen plaats.

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het onderwijsprogramma, zoals hierboven kort beschreven, is in grote lijnen helder. Op concreter niveau was er met uitzondering van de propedeuse moeilijk een beeld van te krijgen. Op het moment van visitatie was het programma nog sterk afdelingsbepaald. Er zijn dan ook grote verschillen.

Curricula lopen uiteen van sterk gericht en gestructureerd naar volledig vrij. Bovendien is er weinig vastgelegd. Leerplannen per afdeling ontbreken en ook de studiegids geeft op dit punt onvoldoende informatie. Desalniettemin heeft de commissie op basis van gesprekken en diverse andere documenten toch een beeld kunnen krijgen. Ze vindt het positief dat de opleiding ook zelf inziet dat het voor een buitenstaander niet makkelijk is een helder overzicht te krijgen. Men wil daar verandering in brengen en de (concept) opleidingsmanifesten zijn daarvan een voorbeeld. Op basis van wat ze heeft gezien en gehoord, heeft de commissie een positief beeld van het curriculum.

Op twee punten wil ze een kanttekening maken. De eerste betreft het theorieonderwijs. Zowel door vertegenwoordigers uit het werkveld als door afgestudeerden is er stevig kritiek geuit op het theoretische niveau. Oorzaak is dat teveel theoretische kennis als reeds bekend wordt verondersteld en teveel wordt aangenomen dat studenten zich de theorie wel eigen maken. Ook de sterke nadruk op de houdingsaspecten leidt ertoe dat kennis en kunde in het gedrang komen. Daarbij gaat het om verschillende vakgebieden als kunstgeschiedenis en filosofie. Ouderejaarsstudenten wezen erop dat versterking van de vaktheorie, onder andere de plaatsing van het vak in de geschiedenis, noodzakelijk is. Ook werd geklaagd over een gebrek aan kennis van de zakelijke kant van de beroepspraktijk. De commissie stelt vast dat de opleiding de problemen onderkent en aan verbetering werkt. Het verplichte Studium Generale, waarvan de inhoud zeer inspirerend is, is daarvan een goed voorbeeld. Wel vraagt de commissie aandacht voor de manier waarop dit onderdeel getoetst wordt. Ook het inmiddels ingevoerde programma voor de zakelijke kant van de beroepspraktijk geeft een goede aanzet. De opleiding moet zeker haar voornemen om deze component extra aandacht te geven, uitvoeren.

Een tweede opmerking betreft de leerdoelen. In het zelfevaluatierapport wordt gezegd dat de toetsing volledig is afgestemd op het bereiken van de leerdoelen. Die leerdoelen heeft de commissie niet aangetroffen. Volgens het zelfevaluatierapport is het zo dat studenten zelf leerdoelen formuleren. De commissie vindt dat op zich een zinnige aanpak voor een opleiding die groei naar zelfstandigheid en de ontwikkeling van reflectief vermogen hoog in het vaandel heeft. Anderzijds zegt de opleiding uitdrukkelijk dat ze geen "vrijplaats voor ongebreidelde zelfexpressie" wil zijn en daarom een duidelijk programma aanbiedt. Voor dat programma zouden er toch ook door de opleiding geformuleerde leerdoelen moeten zijn die gerelateerd zijn aan de nagestreefde eindtermen/competenties. Deze scheppen dan een kader waarbinnen de student zijn eigen leerdoelen kan formuleren. In een plan van aanpak voor het cluster Beeldende Kunst heeft de commissie een aanzet aangetroffen van leerdoelen per programmaonderdeel. Ze wil de opleiding aanbevelen om leerdoelen in termen van waarneembaar gedrag ook te formuleren voor de andere clusters.

De oriëntatie op beroep en studie is voldoende. Belangrijk daarbij is het vakklascontact waarin studenten kennis kunnen maken met twee afdelingen naar keuze. Daarnaast werken ook de opdrachten eraan mee dat studenten met diverse richtingen in aanraking komen. De voorbereiding op de zakelijke en

commerciële kant van de beroepspraktijk is al aan de orde geweest. Binnen een paar vormgevingsafdelingen speelt de stage als beroepsvoorbereidend onderdeel een belangrijke rol. De opleiding als totaal is sterk gericht op persoonlijkheidsontwikkeling. De student leert daarbij dat het kunstenaarsbestaan een keihard vak is. Uit gesprekken blijkt dat de studenten de oriëntatie op beroep en studie positief waarderen.

Naast het verplichte programma is er in alle post -propedeutische jaren vrijheid voor de student om eigen keuzes te maken. Dit in het kader van het streven van de opleiding om uit te gaan van individuele studieprogramma's. Dit blijkt goed te werken. Het aantal verplichte gemeenschappelijke onderdelen verschilt per afdeling en per jaar.

Het verplichte studiemateriaal dat de commissie heeft gezien is op zich beperkt in omvang. Er worden weinig verplichte boeken gebruikt. Er wordt wel veel met krantenknipsels gewerkt en die zijn actueel. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van dia's, films en videobanden. De boeken voor de theorievakken waren degelijk en actueel. Veelvuldig wordt naar actuele artikelen en boeken verwezen.

Daarvoor is een goede collectie nieuwe en actuele boeken aanwezig. De commissie heeft een positief oordeel over het studiemateriaal.

De commissie concludeert dat de opleiding een eigen, sterk op de individuele ontwikkeling gericht curriculum heeft. Er is sprake van een toenemende zelfstandigheid van de studenten en er zijn voldoende keuzemogelijkheden. De oriëntatie op studie en beroep is voldoende. Nadere aandacht en invulling vragen de theoretische component van het curriculum en de formulering van heldere leerdoelen. Hoewel de commissie een aantal kritische kanttekeningen heeft geplaatst, komt zij tot een voldoende voor het curriculum.

2.2 *Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum*

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereik van de eindtermen van de opleiding.*

De directe confrontatie met de feitelijke beroepspraktijk vindt in het eerste jaar op diverse manieren plaats. Daarvoor zijn geen specifieke leerdoelen geformuleerd. Docenten die zelf als kunstenaar werkzaam zijn, vormen een eerste aanrakingspunt met de praktijk. Er geven gastdocenten les, er worden diverse kunstenaars uitgenodigd (o.a. in het Studium Generale) en er zijn excursies naar galeries en musea. Studenten geven aan dat dat er meer zouden kunnen zijn. Ook in de studentenonderzaging van 1998 werd op dit punt niet hoog gescoord. Kritiek was er met name van de potentiële ontwerpers die niet of nauwelijks in contact komen met de ontwerppraktijk, eigenlijk onbegrijpelijk met zoveel ontwerp bureaus in de stad. De commissie vindt dat het buitenschools curriculum in de propedeuse voor verbetering vatbaar is. Van het tweede en derde jaar heeft de commissie een tegenstrijdig beeld gekregen. Studenten gaven aan dat er vanuit de afdelingen weinig wordt georganiseerd. Contacten met de praktijk zijn een zaak van eigen initiatief. De opleiding geeft aan dat er wel degelijk veel wordt georganiseerd. Blijkbaar is er sprake van een discrepantie tussen aanbod en perceptie daarvan door studenten. De opleiding wijst op stages en praktijkopdrachten, maar die worden niet op alle afdelingen aangeboden en niet structureel door alle studenten uitgevoerd. De commissie heeft voor de stages geen leerdoelen aangetroffen en voor de praktijkopdrachten geen duidelijke doelen en richt-

lijnen. Daar de commissie ook geen stageverslagen heeft gezien -volgens de studenten worden die ook niet altijd gemaakt - kan de commissie niet beoordelen of opdrachten zinvol zijn voor de beroepsuitoefening. Het is dan ook moeilijk vast te stellen wat nu werkelijk de betekenis van een stage voor de studenten is. Een goed initiatief is het praktijkbureau dat de afdeling Grafisch Ontwerpen wil oprichten. Al met al heeft de commissie geen positief beeld gekregen van de confrontaties met de beroepspraktijk door de hele opleiding heen. Mogelijk verklaart dat ook de matige evaluatiecijfers van alumni betreffende de voorbereiding op het beroep.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

Hoewel de inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen niet in relevante opleidingsdocumenten is vastgelegd, kan er toch een beeld van gekregen worden. De tot dusver geproduceerde (concept)opleidingsmanifesten geven een duidelijke samenhang per studiejaar en het programma als geheel. Een verticale samenhang ontstaat door de globale opbouw van het curriculum. Er is sprake van een algemene oriëntatie in het eerste jaar en een eerste oriëntatie op het gekozen vakgebied in het tweede jaar. Het derde en vierde jaar geven de mogelijkheid om zich door verdieping en verbreding te bekwamen in de gekozen discipline wat uiteindelijk culmineert in de scriptie en het afstudeerwerk. Daarnaast is er sprake van een toenemende complexiteit, de opleiding geeft daar duidelijke voorbeelden van, die samengaat met een toenemende zelfsturing en vrijheid van de student. Verder is er sprake van een duidelijke rode draad, namelijk de voortdurende gerichtheid op de persoonlijke ontwikkeling van de studenten die centraal uitgangspunt is voor de opleiding.

In het basisjaar wordt samenhang bereikt doordat het curriculum is opgebouwd rond een aantal wezenlijke onderdelen van de beeldende praktijk, zoals beeldend onderzoek. In de latere jaren gebeurt dat door het simultane aanbod van de artistieke, theoretische, technische en zakelijke componenten die steeds op elkaar betrokken worden.

De opleiding wijst op de hoge scores in de HBO-Monitor van 1999 waarin alumni aangeven dat 88% de samenhang tussen de vakken voldoende vindt. De commissie wil dat wat nuanceren, want uit de laatste grote studentenonderzaging van de Academie blijkt dat studenten op het item 'praktijk/theorie sluit aan' een 2.7 (op een vijfpuntsschaal) scoren. Een uitkomst waarvan de opleiding vindt dat er iets mee zou moeten worden gedaan. De commissie sluit zich daarbij aan. Studenten geven aan dat er geen sprake is van overlappingsen.

Belangrijke momenten voor integratie zijn de integrale beoordelingsmomenten, het werken in projecten, de stages en de afstudeerprojecten.

De commissie verwacht dat met de nieuwe vormgeving van het curriculum, dus de verdeling in vier fasen en de introductie van een deels gezamenlijk programma per cluster de samenhang nog versterkt zal worden. Daarbij moet wel aandacht gegeven worden aan de samenhang met en van de theorievakken.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Daar de commissie haar oordeel hier niet baseert op een beoordeling van het artistieke werk (zie Algemeen Deel), moet het gebaseerd zijn op meer indirect bewijs: de mening van afgestudeerden en werkveldvertegenwoordigers, maar ook op randvoorwaarden in de opleiding die het vertrouwen geven dat eindtermen werkelijk gehaald worden: te denken valt daarbij aan toetsen (presentaties), normen voor het afstuderen.

Het oordeel is bovendien niet alleen gebaseerd op de eindfase, omdat ook al eerder in de opleiding eindtermen gehaald worden.

Hoewel binnen deze uitgangspunten niet alles even positief is beoordeeld (leerdoelen bijvoorbeeld), is de commissie van mening dat de afgestudeerden merendeels in voldoende mate beschikken over de benodigde kwalificaties om als beginnend beroepsbeoefenaar te functioneren.

Er is sprake van een positief beeld, maar met een aantal duidelijke kritiekpunten. Daarbij realiseert de commissie zich, dat een groot deel van de kritiekpunten inmiddels wordt ondervangen door de ingezette verandering van het curriculum.

Tot het uiteindelijke examen behoort niet alleen het beeldend werk, maar ook een scriptie of ander theoretisch werkstuk. De commissie heeft een aantal scripties bekeken. Over het algemeen vindt ze deze van voldoende niveau en getuigend van een persoonlijke aanpak. Er zaten ook heel matige tussen. De commissie heeft niet de indruk gekregen dat dit een sterk ontwikkeld onderdeel van de opleiding is. Wel goed vindt ze de aanvragen voor subsidie bij het Berlagefonds om eindexamenwerk te financieren. Afgestudeerden geven aan dat ze vrij makkelijk al dan niet zelfstandig aan het werk konden en dat de aansluiting op de opleiding goed was. Dit wordt bevestigd door cijfers uit de Kunstenmonitor. Wel geeft het merendeel aan te worstelen met financiële problemen. Wat ze in de opleiding vooral missen, is een goede kennis van de zakelijke kant van de beroepspraktijk en een degelijke theoretische basis. Vanuit de toegepaste hoek is er kritiek op de vaktheoretische onderbouwing. Afgestudeerden zijn verder heel positief over de bagage die ze hebben meegekregen. Ze noemen specifiek het vermogen zelfstandig te werken, het kunnen omgaan met vrijheid en het kunnen beoordelen van eigen kunnen (reflectief vermogen).

De door afgestudeerden genoemde kritiek werd in algemener zin ook vanuit de werkveldvertegenwoordigers gehoord (zie de paragraaf 2.1). Het werkveld is doorgaans positief over het afstudeerwerk als zodanig. Men roemt de creativiteit en de ideeënrijkdom. Gewaardeerd wordt ook de attitude: enthousiasme, gretigheid, het in durven nemen van een onafhankelijke positie, het durven overschrijden van grenzen. Positief is men ook over de sociale en communicatieve vaardigheden. Men vindt dat studenten goed over hun werk kunnen praten en goed op de hoogte zijn van actuele ontwikkelingen. Een indruk die de commissie tijdens het bekijken van het werk en de gesprekken erover met studenten ook heeft gekregen.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding beschrijft in het zelfevaluatie-rapport een aantal instrumenten dat zij inzet om de kwalificaties van afgestudeerden te borgen. In de praktijk blijken daar echter wel wat haken en ogen aan te zitten. Zo wordt er gewezen op de Kunstenmonitor. Dit instrument levert op zich interessante en bruikbare informatie op over de loopbaan van alumni. Die is echter niet specifiek genoeg om na te gaan of de gerealiseerde kwalificaties werkelijk voldoende zijn om in de beroepspraktijk te kunnen functioneren. De opleiding wijst in het zelfevaluatie-rapport ook zelf overtuigend op de tekortkomingen van dit instrument.

Daarnaast maakt ze gebruik van externe deskundigen. Hun inbreng is waardevol, maar zij vormen toch een beperkte representatie van het werkveld en houden zich niet direct en systematisch bezig met curriculum en eindtermen. Probleem is bovendien dat er - ondanks het vrij grote aantal buitenlandse afstudeerenden - geen buitenlandse deskundigen participeren.

Van een gestructureerd alumni-beleid is nog geen sprake. De contacten met afgestudeerden zijn bij veel afdelingen beperkt en incidenteel. De werkveldadviesraad, die er officieel wel is, functioneert sinds 1999 nauwelijks meer. Er wordt geen structureel onderzoek gedaan door middel van enquêtes onder afgestudeerden en werkveld. Goed is dat de opleiding de gegevens bijhoudt van aan afgestudeerden toegekende stipendia, beurzen, prijzen, tentoonstellingen etc. Wat er tenslotte ontbreekt, is een mechanisme om alle verkregen gegevens systematisch te verwerken en indien nodig een doorwerking te geven naar het curriculum. De commissie concludeert daarom dat er geen duidelijke methode is om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. Wel vindt ze het positief dat de opleiding zelf de lacunes ook ziet en een aantal beleidsvoornemens heeft geformuleerd. Zo wil ze de werkveldadviesraad reactiveren en het alumni-beleid intensiveren. De commissie adviseert er aan toe te voegen het uitvoeren van eigen onderzoek onder afgestudeerden en werkveld bijvoorbeeld na twee en na vijf jaar na het afstuderen. De opleiding krijgt dan ook de beschikking over de langere- termijngegevens waar zij behoefte aan heeft.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **voldoende** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding beschikt over een duidelijke visie op het onderwijzen aan en leren van kunststudenten. Deze visie is gebaseerd op het eigen beroepsbeeld en beschreven in het instellingsplan. In die visie staan de individuele kwaliteiten en ontwikkeling van de student centraal. Hij/zij moet weerbaar gemaakt worden voor de vaak harde werkelijkheid van het kunstenaarsbestaan. Houding, waaronder een grote mate van zelfstandigheid, en mentaliteit staan daarom op de eerste plaats. Belangrijk uitgangspunt is verder dat de afgestudeerde zelfstandig een beroepspraktijk gaande moet kunnen houden. Ook hiervoor zijn zelfstandigheid en zelfwerkzaamheid voorwaarden. Uit deze uitgangspunten volgen volgens de opleiding twee benaderingen: de zelfrealisatiebenadering en een benadering lijkend op probleemgestuurd onderwijs. De laatste wordt met name toegepast in het basisjaar. De overheersende werkvorm is dan ook het werken met opdrachten. Daarnaast is er nog een groot scala aan andere werkvormen, die in het zelfevaluatie rapport worden genoemd: hoorcolleges, werkgroepen, instructies, workshops, projecten, excursies etc. De commissie vindt dan ook dat de gekozen werkvormen en studieactiviteiten een actieve kennisverwerving en beroepshouding stimuleren. Een deel van de werkvormen (bijvoorbeeld groepsopdrachten, projecten, het exposeren) bevorderen een integratie van kennis, vaardigheden en houding. Studenten waarderen de werkvormen positief. Over het studiemateriaal heeft de commissie eerder een opmerking gemaakt.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De formele procedure van de toetsing is duidelijk en wordt in het Onderwijs- en Examenreglement (OER) beschreven. Ook is er een beoordelingsprotocol (december 2001). De toetsing vindt in feite op twee niveaus plaats. Er is een continue toetsing van werk en opdrachten die tot stand komt in een voortdurende discussie tussen studenten en docenten tijdens de werkbesprekingen. De student wordt steeds gedwongen zich te verdedigen en te verantwoorden. Studenten zijn dus in principe al op de hoogte van het oordeel van de docenten over de ontwikkeling van hun werk. De feitelijke beoordeling vindt plaats aan het einde van een semester aan de hand van werk van de student en gebeurt door een beoordelingscommissie onder leiding van een 'onafhankelijke voorzitter'. Het oordeel van individuele begeleidende docenten is daarbij het uitgangspunt. Het eindoordeel komt tot stand door consensus over niveau en ontwikkeling van de student. Studenten nemen actief deel aan de beoordeling. Het resultaat wordt door de mentor schriftelijk vastgelegd. Studenten krijgen daarvan een afschrift. Op deze wijze is inhoudelijke feedback voldoende geregeld. Het viel de commissie op dat studenten al na drie maanden heel goed weten hoe hun kansen liggen. De toetscriteria zijn te vinden in het Onderwijs- en Examenreglement en worden ook opgenomen in

de opleidingsmanifesten. De theorie wordt deels in de totale beoordeling, deels apart getoetst. De toetsing van de theorie is verschillend per klas en/of afdeling. Criteria voor deze toetsing heeft de commissie niet gezien.

Uit de gesprekken met studenten en uit evaluatiegegevens blijkt dat zij overwegend tevreden zijn over de wijze van toetsing. Er werden wel wat kritische opmerkingen gemaakt.

Zo vinden ze dat aspecten als motivatie, inzet en aanwezigheid strenger beoordeeld mogen worden. Ook vindt men de beoordeling niet altijd duidelijk en de groepen die beoordeeld worden soms te groot. Mogelijk is dat de verklaring voor de enige lage score op toetsing (2.9 op een vijfpuntsschaal op het item 'gelijkwaardige beoordeling').

Doordat de commissie geen leerdoelen heeft gezien, kan ze niet beoordelen of de toetsing adequaat is gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd. Wel zijn ze geschikt om de beoogde brede competenties te toetsen en dekken ze de activiteiten die aan de toetsing voorafgingen. Al met al vindt de commissie het beoordelingssysteem van de opleiding voldoende, met name omdat de toetsing van de beeldende vakken goed geregeld is. Verbeterpunt is met name het vastleggen van de toetscriteria voor de theoretische vakken.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **goed** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding zet voorlichtingsactiviteiten (open dagen, brochures) in om de instroom enigszins te sturen. De opleidingsmanifesten moeten in die voorlichting een belangrijke rol gaan spelen. Daarnaast speelt de Oriëntatiecursus die gedurende 31 zaterdagen wordt georganiseerd een belangrijke rol. 40% van de Nederlandse instroom heeft die cursus gevolgd. Het aantal aanmeldingen overtreft verre het aantal toegelaten studenten: in 2000/2001 respectievelijk 1001 en 248. In totaal 44 % van de toegelaten studenten is afkomstig uit het buitenland. Voor potentiële allochtone studenten is er een speciale oriëntatiecursus in het leven geroepen.

De opleiding kent een heldere en adequate toelatingsprocedure. Deze is beschreven in het Onderwijs- en Examenreglement en de studiebrochure. Studenten die zich aanmelden, komen eerst terecht in het toelatingsspreekuur. Ze laten werk zien en voeren een gesprek van een half uur. Daaruit volgt een advies over deelname aan het toelatingsexamen. Daarna worden de kandidaten, hun werk en gemaakte opdrachten door twee commissies beoordeeld. Een Commissie Toelatingen velde het eindoordeel. Studenten oordeelden zowel in de gesprekken als in evaluatiegegevens positief over de procedure. Potentiële studenten dienen te voldoen aan de eisen die wettelijk zijn voorgeschreven. Daarnaast hanteert de opleiding nog een zevental criteria. Voorlichting en toelatingsprocedure zijn onderdeel van de vierjaarlijkse grote studentenonderzoeken. Goed vindt de commissie het initiatief van de opleiding om te onderzoeken of de selectie een voorspellende waarde kan hebben voor mogelijke problemen bij de studievoortgang.

Het is mogelijk om in een hoger jaar dan het eerste in te stromen. Ook hier is er een toelatingscommissie die daarover en over eventuele vrijstellingen een beslissing neemt. Belangrijkste criteria zijn geschiktheid voor de studie en beeldende mogelijkheden. De regeling is opgenomen in het OER.

De opleiding beschikt niet over aparte deficiëntieprogramma's. Problemen die zich voordoen, worden

in principe via de intensieve persoonlijke begeleiding gesignaleerd en opgelost. Voor buitenlandse studenten is er een cursus Nederlands. Studenten waren over het algemeen tevreden over de aansluiting op de vooropleiding. Waren er al problemen, dan werden deze in overleg met de mentor opgelost. De commissie vindt dat de opleiding over een goed instroom - en toelatingsbeleid beschikt.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **voldoende** sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding hanteert in feite twee vormen van selectie. In het basisjaar worden studenten in aanraking gebracht met zoveel mogelijk aspecten van het kunstenaarschap en beeldende activiteiten. Tevens wordt er een goed beeld gegeven van de werkwijze op de Academie. Zo is de student in staat om zelf te bepalen of de Gerrit Rietveld Academie de juiste keuze is geweest, een vorm van zelfselectie dus. Daarnaast hanteert de opleiding een bindend studieadvies. Op basis van inhoudelijke argumenten wordt bepaald in hoeverre de student geschikt is voor de verdere studie. Criteria zijn onder meer het beeldend vermogen, de potentie een effectieve werkwijze te kunnen ontwikkelen, vermogen tot reflectie en tot analyse van het eigen werk en communicatieve vermogens. Voor een negatief advies dient de overtuiging te bestaan dat de student geen enkele afstudeerrichting met succes zal afronden. Een bindend advies gaat vooraf door een waarschuwing na de kerstbeoordeling. In de hele procedure spelen mentor en decaan een belangrijke rol. De procedure is beschreven in het OER en het Studentenstatuut.

Een probleem dat de commissie ziet in de uitvoering, is dat de feitelijke vaststelling van geschiktheid nu na het basisjaar ligt. De echte confrontatie met de beroepspraktijk vindt immers plaats in de vakstudie. Daar blijken blijkens de kengetallen nog vele studenten af te vallen. Positief is dat de opleiding de problemen ook ziet en deze probeert op te lossen. Eén is er al genoemd bij de paragraaf over instroombeleid, een ander is het laten participeren van docenten uit de vakklassen in de propedeuse. Ondanks deze problematiek acht de commissie het selectiebeleid voldoende, juist omdat de opleiding door aanscherping van haar beleid voortdurend werkt aan verbetering.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

In het zelfevaluatierapport wordt weinig concrete informatie over de studielast gegeven. De opleiding omvat blijkens het OER de noodzakelijke 168 studiepunten waarbij 1 studiepunt staat voor 40 studiebelastingsuren. Er is geen exacte verdeling van studiepunten over bepaalde programmaonderdelen, althans die heeft de commissie niet gezien. Bij elk beoordelingsmoment worden er 21 studiepunten toegekend over de hele voorgaande periode. Niet duidelijk is op grond waarvan die 21 punten tot stand zijn gekomen. Dat maakt de studielast ondoorzichtig. Voor een deel is de zwaarte en spreiding

van de studielast een zaak van de studenten zelf. Als gevolg van de individuele begeleiding is er een permanente bewaking van de studielast. Hoewel de commissie inziet dat het, gezien de opzet van de opleiding, moeilijk is exacte studielast te bepalen, vindt ze toch dat de opleiding dit inzichtelijker en controleerbaarder zou moeten maken. Zeker ook gezien de curriculumopzet zoals die uit de opleidingsmanifesten blijkt. Het moet toch mogelijk zijn om aan de onderdelen van het lesprogramma van bijvoorbeeld het cluster Ruimtelijk Ontwerp op basis van schatting en ervaring studiepunten toe te kennen. Studenten geven aan dat de opleiding zwaar is, maar niet op een negatieve manier. Je bent in feite constant bezig, maar dat is in het kunstenaarsbestaan ook zo. Alumnigegevens wijzen uit dat niemand de studie als te moeilijk of te zwaar ervaart. De studielast maakt formeel geen onderdeel uit van de studentenevaluaties. Wel is deze, zoals gezegd, onderdeel van de begeleidingsbesprekingen. Vooral op basis van de praktische uitvoering vindt de commissie de opleiding qua studielast studeerbaar. De formele borging zou versterkt moeten worden.

Afgezien van de permanente toetsing, zijn de werkelijke toetsmomenten duidelijk. Deze worden aan het begin van het studiejaar vastgelegd en aan de studenten bekend gemaakt. In paragraaf 4.2 is al duidelijk gemaakt dat er sprake is van directe en voldoende feedback. De uitslag is direct na de beoordeling bekend. De schriftelijk rapportage volgt wat later. Herkansingen voor de eerste beoordeling vinden plaats bij de eindbeoordeling. Herkansingen bij de eindbeoordeling zijn (bij uitzondering) mogelijk in het eerste semester van het volgende jaar. De commissie is er uit een oogpunt van studeerbaarheid in principe niet voor dat studenten kunnen blijven zitten. Over uitslagmomenten en planning van toetsmomenten heeft de commissie van de studenten geen klachten vernomen. De toetsingsprocedure maakt deel uit van de studentenondervraging. Afgezien van de formele borging van de studielast zijn er voldoende waarborgen voor een efficiënte voortgang van de studie.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert een **voldoende** systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

De individuele begeleiding is één van de hoofdpijlers onder het onderwijsconcept van de Gerrit Rietveld Academie. Hier spelen de docenten een belangrijke rol. Zij zijn, als coach, in belangrijke mate verantwoordelijk voor de begeleiding van het artistieke ontwikkelingsproces. Voor studieproblemen is, in het basisjaar, de mentor van een groep aanspreekpunt. Deze is tevens verantwoordelijk voor toezicht op de studievoortgang. De studievoortgang wordt bijgehouden door de afdelingscoördinator. Een globale taakomschrijving voor de mentor is opgenomen in een notitie Taken van de mentor. Van de andere studiebegeleiders zijn taken en verantwoordelijkheden voor zover de commissie heeft kunnen nagaan niet helder en expliciet gedefinieerd. Voor meer algemene en persoonlijke (studie)problemen kan de student terecht bij de studentendecaan.

De opleiding is bezig het bestaande informatiesysteem te ontwikkelen naar een studentenvolgsysteem. Het is niet duidelijk of er al cohortanalyses (kunnen) worden gemaakt. Studenten worden na elke beoordeling over de resultaten geïnformeerd. Gezien het feit dat er slechts twee keer per jaar studiepunten worden toegekend, is het ook voor studenten zelf nogal eenvoudig om bij te houden hoe ze ervoor staan. De actuele stand van zaken wordt besproken tijdens de individuele gesprekken. Studenten geven in gesprekken aan dat zij de begeleiding als goed ervaren. Zij geven aan dat er ge-

noeg persoonlijk contact is, maar dat veel afhangt van je eigen initiatief. Ook evaluaties geven aan dat de begeleiding wordt gewaardeerd. Hoewel de formele borging van het begeleidingssysteem verbetering behoeft, vindt de commissie de begeleiding in de uitvoering zeker voldoende.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperiodes) dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperioededoelen).*

De commissie heeft in paragraaf 2.2 reeds een aantal kritische opmerkingen gemaakt over de stages. De commissie moet vaststellen dat duidelijk beleid en uitvoering op dit punt ontbreken.

Bij slechts vier afdelingen is een stage verplicht. Bij andere afdelingen kan er een stage of praktijkopdracht uitgevoerd worden. Dat wil niet zeggen dat op dit moment elke student dat ook werkelijk doet. Voor de stages zijn er geen duidelijke doelen vanuit de opleiding geformuleerd evenmin als voor de praktijkopdrachten. Ook zijn er geen duidelijke richtlijnen, noch voor studenten, noch voor begeleiders. Een stagegids of -handleiding ontbreekt.

Studenten zoeken zelf een stageplaats. Voor de uiteindelijke keuze moeten ze toestemming krijgen. Studenten maken een stageplan, maar de controle daarop is beperkt. In principe worden de studenten begeleid door een docent van de opleiding. Uit gesprekken met studenten en afgestudeerden bleek echter dat deze begeleiding sterk te wensen overlaat. In feite moeten ze van begin tot eind van de stage alles zelf doen, steun is er weinig. Ook vertegenwoordigers van het werkveld lieten weten dat er geen of nauwelijks contact is met de opleiding tijdens de stage. Ook zijn de meeste niet betrokken bij de beoordeling van de stage. Criteria voor beoordeling heeft de commissie niet aangetroffen. Evenmin heeft de commissie stageverslagen kunnen inzien. Ondanks deze kritiek waren studenten positief over de stage-ervaring op zich en waren stageverleners enthousiast over de studenten. De commissie ziet ook dat vrijwel elke stage al een vormende waarde op zich heeft. Er is echter veel meer uit te halen als de opleiding meer sturend optreedt en de stage /opdracht meer een geïntegreerd onderdeel van het totale curriculum uitmaakt.

De commissie is met de opleiding van oordeel dat het buitengewoon belangrijk is dat studenten tijdens de opleiding praktijkervaring opdoen. De commissie vindt ook dat, indien er stages en opdrachten worden georganiseerd, de opleiding de verantwoordelijkheid heeft die zo goed mogelijk te ondersteunen en te begeleiden. Daarvan is op dit moment geen sprake. Ze wil dan ook de opleiding dringend adviseren om in het kader van de clustervorming de voorgenomen verbetering van de situatie rond stages en praktijkopdrachten hoge prioriteit te geven. Het oprichten van praktijkbureaus per cluster kan daarbij een eerste stap zijn.

7 **Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten**

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **voldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

Uit het zelfevaluatie-rapport wordt duidelijk, dat de opleiding een goed zicht heeft op de door- en

uitstroomgegevens van de laatste jaren. Daarbij wordt niet alleen gebruik gemaakt van eigen gegevens, maar ook van externe informatie. Op grond daarvan wordt ook beleid gevoerd. Zo probeert men gegevens over uitval te verklaren op basis van informatie uit exit -formulieren. Veranderingen die de opleiding op dit moment doorvoert, zijn deels gericht op verhoging van de rendementen. De opleiding geeft terecht aan dat rendementsgegevens op zich niets zeggen. Ze zijn van belang in combinatie met kwaliteitseisen en genomen en te nemen maatregelen. Cijfers zijn daarmee op zich relatief, afhankelijk van normen, maar geven wel indicaties voor het te voeren beleid. Daarom verbaast het de commissie enigszins dat de opleiding voor rendement, studieduur en uitval geen streefcijfers heeft geformuleerd. Juist de discrepantie tussen streefcijfer en resultaat kan aanleiding zijn oorzaken op te zoeken. Zo is de opleiding tevreden met een rendement van 50 à 55% over vijf jaar in vergelijking met de landelijke situatie. Niet duidelijk is of dat ook echt is wat de opleiding wil bereiken. Uit gesprekken is gebleken dat de opleiding meer wil. De commissie adviseert de plannen ter verbetering meer te documenteren, dat wil zeggen te voorzien van doelstellingen (streefcijfers) en te ondernemen stappen.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding een opsomming van de instellingen/personen waar zij contacten mee onderhoudt.

De docenten zijn (merendeels) zelf ook werkzaam in de beroepspraktijk, wat een eis is bij de aanstelling. Er wordt in ruime mate gebruik gemaakt van gastdocenten. Ook moet genoemd worden de inbreng van externe deskundigen. Belangrijk zijn de netwerken van coördinatoren en docenten.

Daarnaast heeft de opleiding als instituut vele contacten met culturele instellingen. Naast relaties met nationale (kunstonderwijs)instellingen zijn er ook internationale contacten onder meer ten behoeve van studentuitwisselingen. De commissie oordeelt positief over deze veelheid van contacten.

Wat de commissie heeft gemist, is dat er ook op een structurele manier met de contacten wordt omgegaan. De bestaande contacten hebben een sterk ad hoc -karakter en zijn sterk individueel bepaald. Stagebiedende bedrijven en gastdocenten worden nog niet stelselmatig betrokken bij de beleidsontwikkeling ten aanzien van confrontaties met de beroepspraktijk. De opleiding lijkt toch te los van de beroepspraktijk haar beleid te bepalen.

Een mogelijkheid om tot een structureler werkwijze te komen, is de werkveldadviesraad. Deze functioneert zoals eerder gezegd, de laatste jaren - behalve tijdens het visitatietraject - nauwelijks meer.

De commissie juicht het dan ook toe dat men deze raad wil reanimeren. De ideeën over een evaluatiedag met die raad spreken haar aan. Daarnaast dient de relatie met de stage- en praktijkopdrachtgevers geïntensiveerd te worden. De opleiding zou veel aan de feedback vanuit het werkveld kunnen hebben. Hoewel op het punt van de inbedding van de externe contacten in het beleid van de opleiding nog wel wat te doen valt, komt de commissie toch tot een voldoende, mede omdat de opleiding de problematiek zelf ook ziet en werkt aan verbetering.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De academie voert structureel overleg met de Universiteit van Amsterdam, wat er onder meer toe geleid heeft dat studenten aan wederzijdse programmaonderdelen kunnen deelnemen. Verder zijn er nauwe banden met het Instituut voor Kunst en Cultuur van de Universiteit van Amsterdam. Een aantal docenten doet zelf onderzoek; een aantal heeft een nevenaanstelling bij een universiteit. In het kader van de toetsing zijn er contacten met de Educatieve Faculteit van de Hogeschool van Amsterdam. De academie heeft inmiddels een lectoraat toegewezen gekregen waarbij samengewerkt wordt met de Universiteit van Amsterdam.

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding een aantal gebieden aan waar de wetenschap onderwijs-

inhoudelijk voor de opleiding relevant kan zijn. Tijdens het Studium Generale wordt daar door gastlessen van gerenommeerde wetenschappers aandacht aan besteed. Er is voor zover de commissie heeft kunnen nagaan nog geen beleid dat erop gericht is structureel kennis te nemen van relevant onderzoek en de resultaten ervan op te nemen in het curriculum. Ook scripties gaven daar geen blijk van. Hoewel de wetenschappelijke oriëntatie deels nog in opbouw is, komt de commissie op grond van het totaal aan activiteiten tot een oordeel voldoende.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen (geen oordeel) bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken. Gezien de fase van verandering waarin de organisatie zich op het moment van visitatie bevindt, kan de commissie geen duidelijk oordeel geven over de effectiviteit en efficiëntie van die veranderende organisatie. Wel is ze van mening dat de bestaande (afdelingsgerichte) organisatie voor de ontwikkelingen waar de opleiding voor staat **onvoldoende** efficiënt en effectief is.*

De organisatie bevindt zich in een veranderingstraject dat in 2000 is ingezet. Daarvoor bestaan zowel organisatorische als onderwijskundige redenen. Het bestaande concept van de afdeling als organisatie-eenheid wordt verlaten. Daarvoor in de plaats komen er vier clusters (zie inleiding). Deze clusters worden geleid door een clustercoördinator. Deze is verantwoordelijk voor het profiel en het onderwijsprogramma van het cluster. De clustercoördinatoren gaan eens per maand overleg voeren met het college van bestuur dat eindverantwoordelijk is. De clusters zullen niet allemaal op dezelfde manier gaan werken. Er wordt rekening gehouden met hun eigenheid. Vier clusters functioneren inmiddels. Eén cluster moet nog ingevoerd worden. De afdelingen blijven wel bestaan, maar krijgen een beperkte taak. Ze zijn verantwoordelijk voor een differentiatie of een deel daarvan. Ze worden geleid door een hoofd dat verantwoordelijk is voor de onderwijsuitvoering.

Het is de bedoeling dat de clustering ook leidt tot een betere overleg - en beslisstructuur in de afdeling. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende geledingen zijn helder, maar moeten nog vastgelegd worden. De commissie vindt de clustering een goed middel om de duidelijkheid en overzichtelijkheid te vergroten.

Tot voor kort werd de opleiding geleid door het college van bestuur. Daaronder functioneerden de afdelingscoördinatoren die leiding gaven aan de afdeling. Afdelingen en docenten hadden een sterke mate van autonomie.

Niet duidelijk is hoe binnen de afdelingen het overleg is geregeld. De bestaande structuur werkte wel op afdelingsniveau, maar is niet efficiënt en effectief op het niveau van de academie als geheel. De inspraak voor studenten en docenten is geregeld in de Medezeggenschapsraad en de Opleidingscommissie. In het kader van de clustering wil men een aantal deelcommissies vormen die elk een cluster vertegenwoordigen, maar wel gezamenlijk vergaderen en advies uitbrengen. Hoewel het uiteindelijk functioneren van de gekozen inrichting en structuur nog moet blijken, boezemen de plannen en inmiddels gerealiseerde verbeteracties, de commissie vertrouwen in dat er een adequate onderwijsorganisatie zal ontstaan.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **voldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

In het zelfevaluatie rapport zegt de opleiding dat in de Rietveld Academie een bijzondere mentaliteit heerst. De commissie heeft die herkend. Er heerst een sfeer van vrijheid, een sfeer waarin veel mogelijk is. Tegelijkertijd is er sprake van een sterk beroep op de eigen verantwoordelijkheid en het afleggen van verantwoording. Experimenten worden gestimuleerd, maar de academie moet geen vrijplaats worden voor ongebreidelde zelfexpressie. Men probeert duidelijk te maken dat kunst geproduceerd wordt binnen een culturele en maatschappelijke context. Daarvoor is een open en naar buiten gerichte houding noodzakelijk, en die is er ook. Studenten en (gast)docenten zijn betrokken, enthousiast en gemotiveerd. De sfeer wordt ook sterk bepaald door het grote aantal buitenlandse studenten.

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat een belangrijk aspect van de cultuur is dat studenten en docenten serieus worden genomen.

Uit documenten, bijvoorbeeld het Basisjaarboek, blijkt dat docenten voortdurend nadenken over inhoudelijke en onderwijskundige vernieuwingen. Die vernieuwingsgezindheid blijkt ook uit de veranderingen die op dit moment worden doorgevoerd en die hiervoor zijn beschreven. Daarbij speelt het management een belangrijke initiërende en stimulerende rol. De opleiding maakt een ontwikkeling door van een afdelingsstructuur, naar een clusterstructuur en van vakgericht naar meer beroepsgericht onderwijs. Deze cultuuromslag is zeker nog niet volledig, maar de visie en intenties erachter worden breed gedragen. Het nieuwe onderwijsconcept maakt samenwerking en intensief overleg noodzakelijk. Van de volstrekte autonomie van docent en afdeling wordt afscheid genomen. Dat gaat niet van de ene dag op de andere. Daar komt nog bij dat door de vele kleine aanstellingen, de betrokkenheid van docenten bij de studenten vaak sterker is dan bij de opleiding. In die zin is het een goede zaak, dat de opleiding de komende jaren bij bepaalde afdelingen tot grotere aanstellingen wil komen. De commissie vindt de cultuur binnen de organisatie voldoende bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

Het personeelsbeleid is vastgelegd in een document Personeelsbeleid Gerrit Rietveld Academie. Daarin zijn personeelskwalificaties en procedures voor werving en selectie vastgelegd. Zo eist de academie dat alle docenten een eigen beroepspraktijk als beeldend kunstenaar en/of vormgever hebben en neemt men niet allen in vaste dienst aan. Dit om een actuele inbreng in de programma's te garanderen. De opleiding heeft een duidelijk beleid ten aanzien van functioneringsgesprekken.

Deze worden in principe gehouden door de coördinator van de afdeling of een lid van het college van bestuur. Resultaten daarvan worden schriftelijk vastgelegd. In de gesprekken met docenten is dui-

delijk geworden dat de uitvoering van het beleid sterk per afdeling verschilt. Sommigen hadden wel regelmatig een functioneringsgesprek, anderen niet. Een expliciet scholingsplan heeft de commissie niet aangetroffen. Scholing vindt voornamelijk plaats op initiatief van de docenten. Daar is een budget voor. Het is niet zo, althans de commissie heeft daar geen beeld van gekregen, dat scholing ook vanuit de opleiding geïnitieerd wordt. Alleen voor docenten zonder didactische aantekening is er een didactische cursus. De kwaliteit van de docenten wordt door middel van een groot aantal vragen meegenomen in de studentenondervraging. Daar komt een positief beeld uit naar voren, dat werd bevestigd in de gesprekken met studenten.

Docenten gaven aan dat de werkdruk groot is. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de stijgende student/docentratio. De situatie wordt binnen de organisatie onderkend en de medezeggenschapsraad doet een inventariserend onderzoek op basis waarvan bekeken wordt welke maatregelen nodig en mogelijk zijn. Hoewel het personeelsbeleid niet op alle fronten even sterk functioneert, heeft de commissie er in zijn totaliteit toch een positief beeld van.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **voldoende** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding beschikt over voldoende, goed geoutilleerde werkplaatsen. Daarbij is er een onderscheid tussen algemene en afdelingsafhankelijke werkplaatsen. Aandachtspunt (en kritiekpunt van studenten) zijn de digitale werkplaatsen.

De opleiding is bezig daar een adequate infrastructuur voor te ontwikkelen. Benodigde middelen zijn niet altijd toereikend. Studenten zijn tevreden over de begeleiding in de werkplaatsen. Er wordt gewerkt aan een informatieve werkplaatsengids. De bibliotheek omvat een grote collectie boeken.

Men is bezig een moderne mediatheek te realiseren. Voor de interne informatievoorziening speelt het Buro Rietveld een belangrijke rol. Een deel van de studenten beschikt over een eigen werkplek en atelier. Jongerejaarsstudenten geven aan een eigen werkplek zeer te missen. Hoewel verbeteringen op bepaalde punten nodig zijn, wat de opleiding zelf ook aangeeft, zijn de faciliteiten zeker voldoende. De staat van onderhoud van het Academiegebouw is matig tot slecht. Het is wel nog altijd ruim en overzichtelijk. De plannen ter verbetering liggen klaar (zie Inleiding).

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

De opleiding beschikt niet over een uitgewerkt kwaliteitszorgplan. Dat houdt tevens in dat er niet voor verschillende aspecten van de opleiding beargumenteerde kwaliteitscriteria geformuleerd zijn die de nagestreefde kwaliteit weerspiegelen. Alle geledingen binnen de organisatie hebben uiteraard hun verantwoordelijkheid t.a.v. de (onderwijs)kwaliteit, maar dat is niet gerelateerd aan een heldere en expliciete systematiek. Wel is er een aantal gebieden gedefinieerd die naar de mening van de op-

leiding het onderwijsproces beïnvloeden. Dat wil niet zeggen dat er op het gebied van kwaliteitszorg niets gebeurt of dat er geen kwaliteitsbewustzijn, met name bij het management, zou heersen. Dat is wel degelijk het geval. Er worden diverse instrumenten ingezet om de gerealiseerde kwaliteit te meten. Te denken valt aan de vierjaarlijkse studentenondervraging, de exitgesprekken en -formulieren, de HBO-Monitor.

Daarbij merkt de commissie op, dat zij een vierjaarlijkse enquête als voornaamste instrument om het 'dagelijkse' onderwijsproces te meten, beperkt vindt. Het wordt dan moeilijk om snel en adequaat op belemmeringen en lacunes te reageren. Ze wil niet pleiten voor een overdaad aan enquêtes, maar een regelmatigere bevraging van met name het primaire proces lijkt haar raadzaam. De commissie constateert dat op basis van enquêtegegevens acties voor kwaliteitsverbetering en vernieuwing worden ondernomen.

Wat echter niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem (hoe eenvoudig ook) op grond waarvan resultaten worden vergeleken, op elkaar worden betrokken en op mogelijke gemeenschappelijke oorzaken worden onderzocht. Ook is er het risico dat veel kennis en informatie verloren gaat. De opleiding beschrijft in het zelfevaluatie-rapport een aantal maatregelen die zij wil gaan nemen. De commissie wil adviseren, zeker als de herstructurering zijn beslag heeft gekregen, om ook een cyclisch evaluatiesysteem te ontwikkelen en dat vast te leggen in een kwaliteitszorgplan. Mogelijk kan binnen een dergelijk systeem ook de opleidingscommissie een sterkere rol gaan spelen. Hoewel er dus positieve zaken te melden zijn, beoordeelt de commissie dit aspect van de opleiding in het licht van de evaluatievraag als onvoldoende.

11.2 *Het zelfevaluatie-rapport*

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelf-onderzoek mogen worden gesteld.*

De commissie vindt het zelfevaluatie-rapport helder opgebouwd, leesbaar geschreven en sterk vormgegeven. Na een informatief hoofdstuk wordt er steeds aangegeven wat men goed doet en wat men wil verbeteren. Analytisch zijn deze paragrafen niet altijd even sterk. Het rapport biedt over het algemeen voldoende informatie op grond waarvan duidelijk is hoe men tot een bepaalde beoordeling is gekomen. Met name in de paragrafen betreffende effectiviteit en efficiëntie is het informatiegehalte echter mager en wordt er niet op ijkpuntniveau beschreven. Daardoor heeft de commissie veel in andere documenten moeten zoeken. Een verwijzing naar dergelijke vindplaatsen in het zelfevaluatie-rapport had veel tijd kunnen besparen. Hiervoor is al opgemerkt dat verbeteracties voortkomen uit resultaten van onderzoeken en enquêtes. Het zelfevaluatie-rapport besluit met een samenvatting van voornemens.

Uit het zelfevaluatie-rapport zelf en uit de gesprekken is duidelijk geworden dat de aanpak van de zelfevaluatie degelijk is geweest, met veel inzet is gedaan en dat alle geledingen zijn gehoord. De inhoud van het rapport wordt dan ook herkend en breed gedragen. Wel vond men dat de werkelijkheid wat poëtischer is dan de zakelijke benadering in het rapport. Positief is dat men het rapport van de vorige visitatiecommissie, hoewel afgekeurd, toch heeft gebruikt voor de verdere ontwikkeling. Ondanks enkele kritische opmerkingen vindt de commissie dat het rapport voldoet aan de eisen die aan een valide zelfonderzoek mogen worden gesteld.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

Zoals uit de rapportage duidelijk is geworden, heeft de commissie een overwegend positief beeld van de opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving van de Rietveld Academie.

De commissie trof tijdens de visitatie een opleiding aan die zich in een ingrijpend herstructureringsproces bevond. Delen zijn voltooid, grote delen nog niet. De marsroute is echter duidelijk. Belangrijk is dat er een begin is gemaakt met de explicitering van allerlei uitgangspunten en processen. De opleiding maakt een ambitieuze en dynamische indruk, is open en sterk internationaal gericht. Binnen een sfeer van vrijheid en openheid voor experimenten tracht men met een sterke persoonlijke begeleiding studenten voor te bereiden op de harde beroepspraktijk. Er worden afgestudeerden afgeleverd die weerbaar zijn en die in staat moeten zijn om als kunstenaar /vormgever een eigen beroepspraktijk te vormen.

De commissie heeft voor het merendeel van de beoordeelde kwaliteitsobjecten een voldoende gegeven. Twee aspecten: beroepsbeeld en instroombeleid werden met een goed gehonoreerd. Vier onderdelen werden als onvoldoende beoordeeld: het buitenschools curriculum (inclusief het stagebeleid), de borging van de eindkwalificaties en het kwaliteitszorgsysteem.

De commissie ziet voor haar positieve oordelen een aantal oorzaken. Allereerst beschikt de opleiding over een overtuigende visie op het kunstenaarschap die weer geleid heeft tot een eigen en eigenzinnige visie op kunstonderwijs. Deze visies liggen aan de basis van een inspirerend curriculum en een adequaat ondersteunend proces. Sterke punten daarbinnen zijn de instroomselectie, de toetsing en de begeleiding.

Daarnaast moet zeker ook de positieve cultuur genoemd worden. Docenten, die allen ook in de praktijk werkzaam zijn, zijn sterk betrokken bij het vak, de afdeling en de studenten. Te hopen valt dat straks die betrokkenheid er ook is ten opzichte van de grotere clusters. Er wordt hard en met grote inzet gewerkt. De relatie tussen studenten en docenten is uitstekend. De betrokkenheid van de docenten bij de studenten maakt het begeleidingssysteem mogelijk dat past bij het onderwijsconcept van de opleiding. Belangrijk is ook de externe gerichtheid die het onder meer mogelijk maakt het curriculum actueel te houden. Daarbij speelt zeker ook de stad Amsterdam als culturele omgeving en de input van de vele buitenlandse studenten een belangrijke rol.

De commissie ziet naast het positieve ook een aantal zaken die verbetering behoeven. Dat is allereerst het buitenschoolse curriculum. De commissie vindt dat het zwakke punt van de opleiding. Het is eigenlijk verbazingwekkend dat een opleiding die zo gehecht is aan externe contacten zo weinig maakt van het buitenschools curriculum. Uitgezonderd het eerste jaar is contact met de concrete beroepspraktijk te afhankelijk van de individuele student. Er wordt wel van uitgegaan dat studenten in principe op stage gaan of een praktijkopdracht doen, maar dat is niet gegarandeerd en de organisatie daar omheen functioneert niet. De commissie heeft daar duidelijke dingen over gezegd. Ze vindt dat hier de grens tussen vrijblijvendheid en opleiden tot zelfstandigheid wordt overschreden.

Ook is de commissie van mening dat de opleiding nog te weinig gebruik maakt van de mogelijkheden die haar vele contacten bieden. Structurering, onder meer door het reactiveren van de werkveldadviesraad en het opzetten van alumnibeleid, is hier van belang.

Een belangrijke oorzaak voor een aantal onvoldoende oordelen en een aantal kritische opmerkingen in het rapport is het feit dat de kwaliteitszorg als systeem nog in de kinderschoenen staat. Er wordt wel gemeten, maar er is geen systeem. Ook is er nog te weinig sturing op resultaten: de borging van de kwalificaties, het ontbreken van streefcijfers voor de rendementen. In dit verband wijst de commissie er ook op dat de Academie nog geen sterk ontwikkelde schriftelijke cultuur heeft. Zaken worden dikwijls informeel en ad hoc geregeld. Er is een begin gemaakt met explicitering en een zekere formalisering maar op een groot aantal terreinen ontbreken die nog.

De commissie komt tot een aantal aanbevelingen:

- Ga door met het vastleggen van beleidsuitgangspunten, procedures en afspraken zoals ten aanzien van het curriculum, de studielast, de begeleiding, het stagebeleid.
- Breng de bestaande evaluatieactiviteiten onder in een bij de opleiding passend kwaliteitszorgsysteem.
- Leg duidelijk de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende geledingen ten aanzien van de kwaliteitszorg binnen dat systeem vast.
- Maak binnen het bestaande herstructureringsbeleid expliciet een actiepoint van de verbetering van het buitenschools curriculum. Met name het beleid ten aanzien van stage en praktijkopdrachten dient concreet gestalte te krijgen (doelen, richtlijnen, begeleiding, beoordeling, plaats in curriculum).
- Werk, mede voor de borging van de eindkwalificaties, aan een structurering van de bestaande externe contacten.
- Formuleer voor de door de opleiding aangeboden programmaonderdelen expliciete leerdoelen en relateer deze aan de nagestreefde competenties/eindkwalificaties.
- Werk aan een betere samenhang tussen praktijk- en theorievakken.

13 Kengetallen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	1018	977	987	911	863	887	879	865
Totaal aantal docenten	162	169	185	182	188	167	167	148
Omvang docerend personeel in FTE	44,5	46,4	50,9	50,1	51,7	48	48	44,1
FTE/student ratio	22,9	21,1	19,4	18,2	16,7	18,5	18,3	19,6
Instream propedeuse, eerste keer hbo	167	152	155	135	135	136	189	119
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	259	255	292	254	266	280	301	240
Totaal aantal geslaagden	143	148	189	175	158	159	150	
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'	86	87	115	95	84	88	66	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren(vt)	5,2	5,3	4,9	4,6	4,6	4,5	4,4	
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren(dt)	4,9	4,9	5,3	4,8	5,1	5,3	5,0	
Aantal studiestakers	107	95	86	87	62	81		
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,4	2,6	2,3	2,3	2,5	2,3		
Studiestakers naar vooropleiding, havo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, in procenten								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, in procenten								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar						1		
Diploma behaald na 2 jaar								
Diploma behaald na 3 jaar		1	1	1				
Diploma behaald na 4 jaar	20	30	31	33				
Diploma behaald na 5 jaar	44	53	44					
Diploma behaald na 6 jaar	48	56						

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	32	19	28	22	17	20		
Percentage uitval na 2 jaar	40	25	37	28	30			
Percentage uitval na 3 jaar	47	31	42	36				
Percentage uitval na 4 jaar	50	37	45					
Percentage uitval na 5 jaar	51	41						
Percentage uitval na 6 jaar	52							

Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans, Den Haag

Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten

Opleiding:	Beeldende Kunst en Vormgeving
Clusters:	<ul style="list-style-type: none">• Autonome Beeldende Kunst• Visuele Communicatie• Ruimtelijke vormgeving• Product vormgeving
Visitatiedata:	17 en 18 oktober 2001

Samenvatting

Het gaat helemaal niet slecht met de KABK al vindt de commissie dat er nog veel te verbeteren is. Ondanks zware tijden op management gebied blijft de academie een frisheid uitstralen die goede hoop voor de toekomst geeft. De commissie is van mening dat de academie deze positieve kracht nodig heeft om van een "los" verband, waar veel van het toeval afhangt, te groeien naar een organisatie die nog meer in staat is het beste uit haar studenten en docenten te halen door goede initiatieven in de organisatie te verankeren, de organisatie verder te structureren en het onderwijs verder te moderniseren.

Onder de nieuwe directeur zijn er reeds vele positieve aanzetten gedaan. De implementatie van deze nieuwe beleidsvoornemens zijn, gezien de recentheid van de voorstellen, nog niet voltooid of ingezet en dus ook vrijwel niet door de commissie beoordeelt. In het *concept kwaliteitszorg* (oktober 2001) merkt de opleiding op dat "geformuleerd beleid nog geen uitgevoerd beleid betekent". De commissie concludeert hieruit dat de opleiding zich zeer wel bewust is van de valkuil die de vele goede voornemens tot beleid in zich draagt. Namelijk, het beleid is verwoord en daarmee ingevoerd. Niets is minder waar en de commissie is het dan ook eens met de opleiding als deze aangeeft dat voor elk in te voeren beleid een plan van aanpak gemaakt wordt waarin wordt aangegeven hoe en binnen welke termijn het nieuwe beleid wordt geïmplementeerd, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de communicatie met de betrokkenen.

Inleiding

De Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (KABK) is de oudste academie van Nederland. Gesticht in 1682 verkreeg zij in 1957 het predikaat Koninklijk vanwege het 275-jarig bestaan. In 1990 is de KABK gefuseerd met het Haagse Koninklijk Conservatorium tot de Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans (HBKMD).

Sinds de fusie heeft de HBKMD twee faculteiten te weten de faculteit Muziek en Dans (het Koninklijk conservatorium) en de faculteit Beeldende Kunsten (de KABK).

De beide faculteiten verzorgen gezamenlijk de Interfaculteit Beeld en Geluid.

De beide faculteiten zijn afzonderlijk gehuisvest. De Academie is gevestigd in een speciaal voor de opleiding gebouwd (1938) en recent gerenoveerd pand.

De dagelijkse leiding van de Hogeschool berust bij het college van bestuur. Het CvB wordt gevormd door de beide faculteitsdirecteuren. Naast het CvB is er een Raad van Toezicht.

Per 1 oktober 2000 studeerden er ongeveer 1800 studenten (inclusief vooropleidingen) aan de Hogeschool. De Koninklijke Academie herbergt ongeveer 650 voltijd en 300 deeltijdstudenten. De studenten worden begeleid door ruim 100 docenten, ongeveer 25 werkplaatsassistenten en 25 algemene medewerkers.

In september 2001 is er besloten om tussen de Universiteit Leiden en de HBKMD een vergaande vorm van samengaan te realiseren die zal moeten leiden tot de oprichting van de negende faculteit van de Universiteit Leiden, de Faculteit der Kunsten. Daar de organisatie tijdens het schrijven van het zelfevaluatie rapport nog volop in beweging was, bleken er tijdens het bezoek van de commissie al veranderingen te hebben plaats gevonden ten opzichte van het zelfevaluatie rapport. Bovendien liggen er vele voornemens ter verandering, zowel op het organisatorisch als inhoudelijk vlak die na het bezoek van de commissie geëffectueerd moeten worden. De commissie is van veel van deze voornemens op de hoogte via schriftelijke stukken die de commissie voorafgaand (of nagezonden) aan het visitatiebezoek ontving, maar de commissie kan voornemens nauwelijks meenemen in haar beoordeling omdat ze nog niet zijn ingevoerd en er dus ook nog geen resultaat van is. De commissie is gehouden aan het beoordelen van de situatie zoals ter plaatse tijdens het bezoek aangetroffen en beschreven in het zelfevaluatie rapport. Voornemens kunnen en mogen deze oordelen niet beïnvloeden.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een nog **onvoldoende** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepsveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat haar visie gebaseerd is op de ontwikkelingen in het werkveld en de aanstaande eigen positionering van kunstenaars en vormgevers. Niet duidelijk wordt welke ontwikkelingen bedoeld worden, duidelijk wordt echter wel dat individualisering een ontwikkeling is in het werkveld. De conclusie die de opleiding daaruit trekt is dat een duidelijke herkenbare artistieke signatuur juist niet aanwezig moet zijn omdat dit in overeenstemming is met de stand van zaken in de hedendaagse kunst. De academie geeft ruimte aan het bestaan van diversiteit van opvattingen en een duidelijke signatuur zou deze diversiteit verminderen of bemoeilijken. Onder een visie verstaat de commissie een inhoudelijke beargumenteerde leidraad waarop de academie concreet beleid kan baseren. Het is dan een toetssteen voor de weg die met het onderwijs is ingeslagen, maar vooral voor de weg die de academie wil volgen. Het zelfevaluatie-rapport blijkt echter niet het enige document te zijn waarin uitspraken over de visie op het beroep worden gedaan.

In het beleidsstuk 'Lijnen' (maart 2001), worden vele voornemens geformuleerd die nog niet tot een daadwerkelijk beleid zijn te vertalen. Ook in de studiegids van 2001-2002 wordt de visie van de opleiding steeds duidelijker omschreven. De commissie concludeert hieruit dat de visie van de opleiding op het beroep zich nog in een ontwikkelstadium bevindt. Het is daarbij nog niet mogelijk te constateren of de visie (welke visie dan ook; uit de studiegids of juist die uit 'Lijnen') voldoende breed wordt gedragen.

Een visie is een sturend element in de opleiding en heeft als zodanig dan ook meer een interne dan een externe functie en dient tevens als basis voor een interne evaluatie van het onderwijs. Het moge uit bovenstaande duidelijk zijn dat de commissie een dergelijke visie nog niet heeft aangetroffen.

De commissie dringt er op aan in het definitieve beroepsbeeld van de opleiding in ieder geval de relevante ontwikkelingen in de beroepspraktijk te verwoorden en een relatie te leggen met de relevante beroepsprofielen en startkwalificaties van het rapport Beroep Kunstenaar van de Projectorganisatie kunstvakonderwijs.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn nog **onvoldoende** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

* 'Lijnen' is een notitie voor de docenten van de KABK, opgesteld door de directeur over richtingen die hem voor ogen staan bij de ontwikkeling van het kunstvakonderwijs aan de KABK. Maart 2001.

De opleiding geeft aan dat zij parallel in de tijd met Van Heusden (rapport *Beroep Kunstenaar*) de startkwalificaties heeft ontwikkeld. Het is niet duidelijk hoe de eigen beroepsvisie van de opleiding hierbij als uitgangspunt heeft gefungeerd.

Voor ABK en Vormgeving zijn vier algemene startkwalificaties opgesteld die vrijwel identiek zijn per richting.

- 1- een afgestudeerde student heeft een professionele attitude ontwikkeld
- 2- een afgestudeerde student beheerst alle stadia en aspecten van het werkproces
- 3- een afgestudeerde student is voldoende theoretisch gevormd
- 4- een afgestudeerde student heeft kennis van en inzicht in zijn werkveld, vakgebied en beroepspraktijk

De opleiding interpreteert de startkwalificaties op vrije wijze getuige de tekst in het zelfevaluatie-rapport welke stelt dat de inhoud van het onderwijs hiervan op 'eigenzinnige' wijze is afgeleid omdat docenten van mening zijn dat 'beroepspraktijk' niet vanzelfsprekend gelijk te schakelen is met 'zelfstandig ondernemerschap'. Uit de bijlage bij het zelfevaluatie-rapport blijkt dat er per afstudeerrichting per studiejaar nog nadere invulling wordt gegeven aan de algemene startkwalificaties. Hier wordt aangegeven dat naast het behalen van de algemene startkwalificaties ook de in het proko (=project kunstvakonderwijs) genoemde startkwalificaties moeten worden behaald. Hoe deze PROKO startkwalificaties echter worden uitgewerkt in de leerdoelen blijft onduidelijk.

De commissie constateert dat er wel verwezen wordt naar de startkwalificaties van PROKO maar daarvan afgeleide eindtermen zijn nog niet geformuleerd.

De commissie is van mening dat de relevantie van de algemene startkwalificaties voor als nog onvoldoende zijn met het oog op de beroepsvoorbereiding. De vier algemene startkwalificaties zijn zo ruim gedefinieerd dat hiervan nauwelijks een sturende werking uit gaat. Bovendien worden er bij de onderwijseenheden niet aangegeven op welke wijze de startkwalificaties moeten worden behaald. De opleiding geeft aan dat dit niet hoeft omdat de startkwalificaties in alle modules tot uiting moeten komen. Dit lijkt de commissie een onmogelijke eis.

De commissie concludeert dat het bouwwerk "de eindtermen" nog onder constructie verkeert. Een totaal overzicht in de vorm van een blauwdruk ontbreekt, de algemene startkwalificaties zijn te algemeen geformuleerd en de leerdoelen per leseenheid zijn op zich relevant maar missen de link met de algemene startkwalificaties en de PROKO eindtermen.

2 Curriculum

De KABK heeft twee initiële opleidingen, de opleiding Autonome Beeldende Kunst (ABK) en de opleiding Vormgeving. Beide opleidingen worden zowel in voltijd als in deeltijd aangeboden. De opleiding ABK kent als afstudeerrichting Beeldende Kunst en, samen met het Koninklijk Conservatorium, de interfaculteit Beeld en Geluid.

Binnen de opleiding Vormgeving worden drie profielen onderscheiden; het profiel Visuele communicatie (met als afstudeerrichtingen Grafische en Typografische Vormgeving en Fotografische Vormgeving); het profiel Ruimtelijk Ontwerp (architectonische/interieur vormgeving) en het profiel

Product (textiel en modevormgeving). In 2002 start de KABK met een tweede fase opleiding Type en Media. Er is geen algemeen basisjaar voor alle studenten. De student stroomt gelijk in de gekozen studierichting in. Na de propedeuse is de hoofdfase verdeeld in een vakstudie- en een eindstudiefase. De studie wordt afgesloten met een eindexamen.

De beschrijving in de studiegids van de opleidingen is niet op profielniveau maar volledig op afstudeerrichtingniveau.

2.1 *Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum*

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Het is de commissie duidelijk geworden dat de academie steeds meer aandacht schenkt aan het formaliseren van de curricula. In de studiegids van 2001-2002 worden op heldere wijze de verschillende curricula beschreven. Ook de bijlage bij het zelfevaluatierapport geeft inzicht in de opbouw en te behalen leerdoelen van de verschillende curricula. Deze, met het oog op de beroepsuitoefening, zinvolle leerdoelen zijn over het algemeen helder geformuleerd. Op basis hiervan beoordeelt de commissie de curricula als voldoende. Wat de commissie nog mist is een zogenaamde "blauwdruk" van de curricula waarin duidelijk is op welke wijze de leerdoelen per leereenheid zijn afgeleid van de eindtermen (zie paragraaf 2.1).

In de curricula wordt veel gewerkt met opdrachten. De kwaliteit van deze opdrachten is over het algemeen voldoende maar kan nog verder verbeteren (met name bij fotografische vormgeving FV). In de uitvoering heeft de commissie in het gebouw uitwerkingen van opdrachten gezien die de commissie positief beoordeelt. De presentatie van de studieresultaten door de hele academie heen door middel van de "site specific" tentoonstelling, het aankleden van de gang door middel van de 'banners' en de buitententoonstelling 'tenten' werden door de commissie gewaardeerd. Er zijn ten aanzien van het curriculum nog wel enkele verbeteringen mogelijk.

De commissie constateert dat er (afgezien van de afstudeerfase) binnen de curricula te weinig mogelijkheid bestaat voor het volgen van een keuzeroute. De commissie betreurt dit. De opleiding geeft aan dat de curricula inderdaad behoorlijk 'dicht getimmerd' zijn en dat dit in de nabije toekomst moet veranderen. Het opzetten van de xFac (de Extra Faculteit) heeft tot doel dwars door alle studierichtingen heen projecten op te zetten. Door de projecten van de xFac wordt de ontschotting tussen de verschillende studierichtingen bevordert en het volgen van een persoonlijk studietraject mogelijk gemaakt. De commissie waardeert dit initiatief positief. De commissie beveelt aan het volgen van deze projecten binnen de studiebelasting van de eigen afstudeerrichting te laten vallen.

Het opleidingsmanagement geeft aan dat zij bezig is om binnen de curricula meer samenwerking en meer keuze mogelijkheden te creëren maar dat dit een kwestie van een lange adem is. De commissie is van mening dat het door haar bestudeerde studiemateriaal over het algemeen nog niet up-to-date is. Er wordt in het studiemateriaal te weinig aandacht geschonken aan de nieuwe

media, de maatschappelijke ontwikkelingen, multimedia en de grensvervaging tussen de verschillende kunstvormen. Hier ligt een duidelijk verbeterpunt voor de opleiding.

Studenten autonome beeldende kunst geven aan dat de theoretische vorming zwaarder zou mogen zijn en dat de opleiding onvoldoende aandacht schenkt aan de positie van de student/kunstenaar in de wereld. Deze opmerking wordt door het werkveld herkend. Het werkveld geeft aan dat de studenten autonome beeldende kunst onvoldoende weet hebben van de context waarin zij zich bewegen. De studenten hebben, volgens het werkveld, niet een sterk ontwikkeld begrip van de artistieke familie en van het heden, de toekomst en verleden van de kunst.

Zowel alumni als huidige studenten geven in *de enquête* aan dat zij de voorbereiding op het uitoefenen van een zelfstandige beroepspraktijk onvoldoende vinden. Er treedt tijdens de opleiding wel een verbetering op maar in de hoogste leerjaren geven studenten nog steeds in meerderheid aan een matig tot slecht beeld te hebben.

In "Lijnen" geeft de directeur aan dat de voorbereiding op de meer zakelijke en bedrijfsmatige aspecten van de beroepspraktijk ook binnen het curriculum thuis hoort en gedurende het hele studietraject onder de aandacht moet worden gehouden. De commissie steunt dit argument en vindt het positief dat er, naast de bestaande Memotraining reeds beroepsoriëntatiedagen zijn gehouden die voor alle laatstejaars studenten toegankelijk zijn. De commissie dringt aan op een structurele en systematische inbedding van de beroepsvoorbereiding die reeds een aanvang neemt in de propedeuse.

Samenvattend meent de commissie dat de inhoud van de curricula over het algemeen voldoende is. De commissie constateert verder dat de opleiding bezig is eindtermen op te stellen en daadwerkelijk te vertalen naar leerdoelen in de verschillende curricula maar dat de uitwerking daarvan nog niet zijn volledige beslag heeft gekregen. Het studiemateriaal, de beroepsperspectieven, het 'dichtgetimmerd' en vakgericht zijn van de curricula en het gebrek aan individuele keuzeroutes zijn allen onderdelen die nog kunnen worden verbeterd. Positief is dat het management dienaangaande reeds acties heeft ondernomen.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **onvoldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

In het zelfevaluatierapport zegt de opleiding dat zij confrontaties met de beroepspraktijk als onontbeerlijk en inherent aan de opbouw van het curriculum en de samenstelling van het docentencorps beschouwt. De opleiding gaat er vanuit dat de eerste kennismaking met de beroepspraktijk van de studenten gebeurt door de praktijk van de docenten zelf. Er wordt hier door de opleiding niet in gestuurd door dit bijvoorbeeld systematisch in het lesprogramma op te nemen. Studenten geven aan dat de ene docent het soms wel doet en de andere docent nooit en dat het onderwijs al met al erg vakgericht is. Met andere woorden het automatisch binnen brengen van de eigen praktijk door docenten en daardoor de studenten bekend maken met de beroepspraktijk blijkt zeker niet automatisch voldoende te gebeuren. Er worden door de opleiding nog

vele andere (op zichzelf prima) activiteiten aangeboden die tot doel hebben de studenten te confronteren met de beroepspraktijk, bijvoorbeeld gastdocenten, masterclasses, projecten, workshops, trainingen en de Studium Generale. De commissie heeft echter een duidelijk doel (wat moet de student nu leren bij deze activiteit) per confrontatie met de beroepspraktijk onvoldoende aangetroffen. Dit geldt ook voor de stages die wel verplicht zijn voor de vormgevingstudenten en niet verplicht voor Autonoom Beeldende Kunst studenten. De stageverleners en werkveld leveren forse kritiek op de wijze waarop de opleiding de studenten voorbereidt op de stage. Men geeft aan dat het te vaak onduidelijk is wat de studenten komen doen en dat de studenten geen stage-doelen hebben geformuleerd. Bovendien is er vrijwel geen contact met de opleiding betreffende de student. Studenten die wel op stage gaan geven aan daar erg veel van te hebben opgestoken, maar ook dat zij daar volstrekt onvoorbereid naar toe zijn gegaan. De opleiding heeft de studenten onvoldoende begeleid in het opstellen van leerdoelen die de student op de stageplaats kan gaan halen. Dit verwondert de commissie eigenlijk niet. De commissie is van mening dat de opleiding tot nu toe onvoldoende systematisch de leerdoelen van confrontaties met de beroepspraktijk heeft ingevuld. Dit komt waarschijnlijk mede doordat de commissie in gesprek met docenten heeft gemerkt dat het nut van stagelopen niet door alle docenten wordt ingezien.

De commissie vindt stages een zeer wezenlijk onderdeel van de vorming van de student. Bij navraag bij het werkveld geeft het werkveld aan stages zeer relevant te vinden (ook voor studenten autonoom beeldende kunst) maar dat de keuze voor een stageplaats zeer belangrijk is en dat dat dus niet zomaar aan de student kan worden overgelaten zoals nu gebeurt.

In "Lijnen" constateert de directeur dat het regelen van goede stageplaatsen een elementaire component is van het kunstvakonderwijs. Bovendien wordt aangegeven dat er zal worden gestreefd naar een stage in elke studierichting van minimaal drie maanden tot uiterlijk een half jaar. De directeur geeft aan dat dit menskracht gaat kosten in verband met stageplaatsen vinden en begeleiding van studenten.

De commissie staat positief tegenover dit beleidsvoornemen (iedereen op stage en de opleiding zoekt de stageplaats) en dringt aan op een spoedige implementatie daarvan waarbij de bovengenoemde andere kritiekpunten, zoals een betere begeleiding vanuit de opleiding en het formuleren van leerdoelen, gelijk kunnen worden aangepakt.

2.3 *Samenhang en integratie binnen het curriculum*

*Er bestaan **onvoldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De in het zelfevaluatierapport aangegeven samenhang tussen de verschillende programma-onderdelen vindt de commissie onvoldoende uitgewerkt en onderbouwd. De opleiding duidt aan dat de opbouw verloopt volgens 'inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden'. De volgtijdelijkheid wordt geïllustreerd aan het feit dat de student pas kan deelnemen aan een volgend studiejaar wanneer de gehele stof van het voorgaande studiejaar beheerst wordt. De zichtbare inhoudelijke samenhang en volgtijdelijkheid tussen de verschillende programma-onderdelen tijdens een studiejaar en tussen de studiejaar onderling is hiermee allerminst

gewaarborgd. Daarbij geeft de opleiding aan dat er met name bij twee studierichtingen (Modevormgeving en Beeld & Geluid) sprake is van een logische opbouw en een goed geïntegreerd studieprogramma. De commissie concludeert dan ook dat de rode draad in de meeste curricula vooralsnog onvoldoende herkenbaar is.

Ook ten aanzien van de afstemming tussen de theorie, praktijklessen en vaardigheidstrainingen heeft de commissie haar twijfels. Deze twijfels worden gevoed door uitspraken van studenten die het curriculum erg vakgericht en te weinig geïntegreerd vinden en de uitkomsten van *de enquête*. In dit evaluatieonderzoek geeft 43% van de docenten aan (zeer 17%) weinig (26%) overleg te hebben met de leiding van de afdeling over de opbouw van het curriculum (zie ook paragraaf 2.1). Van de docenten geeft 30% aan (zeer 6%) veel met collega docenten te overleggen terwijl slechts 12% vindt (zeer 5%) veel (7%) invloed te hebben op de totstandkoming van het curriculum te hebben. Dit zou kunnen betekenen dat het curriculum top-down wordt opgelegd en de docenten uitsluitend een uitvoerende taak hebben. Echter gezien het feit dat er weinig wordt overlegd met de hoofddocent/coördinator gaat de commissie er vanuit dat dit niet het geval is. De commissie is de mening toegedaan dat de docenten een grote autonomie hebben bij het bepalen van de lesinhoud en de lesdidactiek (zie ook paragraaf 9.1). Dit hoeft, gezien het intercollegiale overleg, niet te betekenen dat de docenten op hun eigen eilandje zitten en daar hun stokpaardjes berijden maar het kan wel. De commissie concludeert hieruit dat de centrale sturing onvoldoende is. De commissie vindt deze huidige gang van zaken onwenselijk en dringt aan op een verandering in dezen. De commissie is voorstander van een situatie waarbij elke docent weet wat de ander doet en hoe (zie ook paragraaf 4.1) waarbij het curriculum meer beroepsgericht en geïntegreerd kan worden zodat, zoals studenten nu nog aangeven, niet pas later wordt begrepen wat de docent nu eigenlijk heeft bedoeld (de stukjes vallen pas in het vierde jaar op zijn plaats). Een centrale regie in dezen is onontbeerlijk.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Het werkveld geeft in het gesprek met de commissie aan over het algemeen tevreden te zijn over de kwalificaties van afgestudeerden van de KABK.

Van studenten van textiel en modevormgeving (T&M) wordt gezegd dat zij breed zijn onderlegd in technieken en daarnaast de mogelijkheid bezitten overstijgend te denken.

Letterontwerp en typografie van de afdeling Grafische Vormgeving (GV) wordt door het werkveld betiteld als "terecht wereldberoemd". De Haagse studenten vertonen een goede combinatie van experimenteerkunst en ambachtelijkheid. Het werkveld geeft bij de autonome beeldende kunst (BK) aan zich enigszins zorgen te maken over de nieuwe koers van de academie. Het gevaar ligt op de loer dat de van oudsher goede ambachtelijkheid van de academie (bijvoorbeeld bij tekenen) verloren gaat als gevolg van het hoge vernieuwingsstreven van de KABK. De opleiding lijkt meer nadruk te gaan leggen op het wat en minder op het hoe. Het werkveld geeft aan deze tendens in

het kunstonderwijs vaker te zien maar vraagt zich dus af of dit de gewenste tendens is.

Kritiek wordt er door het werkveld geleverd op de afdelingen binnenhuisarchitectuur (onderdeel van AV) en fotografische vormgeving (FV). Het werkveld geeft aan dat er bij de afdeling binnenhuisarchitectuur sinds de laatste visitatie niets is veranderd terwijl dat destijds ook al zeer noodzakelijk was omdat er te weinig richting was en de studie te vaag. Ten aanzien van fotografie wordt aangegeven dat deze afdeling de laatste ontwikkelingen van zowel de technische als artistieke ontwikkeling van het beroep onvoldoende heeft bijgehouden.

Afgestudeerden, werkzaam in de beroepspraktijk, geven aan over het algemeen tevreden te zijn over de door hen verworven startkwalificaties.

De kritiekpunten van de alumni behelzen de gebrekkige didactische kwaliteiten van docenten, de slechte communicatie tussen docenten onderling en een slechte dóórstroming in het docentenbestand. De inhoudelijke kritiek spitst zich toe op de geringe voorbereiding op de beroepspraktijk, een gebrek aan verdieping in theoretische kennis van materialen en technieken en van algemene theoretische vakken zoals kunstgeschiedenis, filosofie, cultuur en ethiek. Bovendien vinden de oud-studenten dat er te weinig sprake is van integratie tussen de verschillende vakken waardoor de vakken onderling elkaar niet ondersteunen.

Opvallend is dat in *de enquête* het verschil in tevredenheid over de opleiding en de waardering over de inhoud van het curriculum parallel loopt met de mate van tevredenheid van het werkveld over de afgestudeerden. Studenten van de afstudeerrichtingen GV (78%) en M&T (84%) vinden achteraf de inhoud van het curriculum voldoende tot goed. Studenten van de afdelingen BK (65%), AV (63%) en FV(60%) zijn hier duidelijk minder tevreden over. De studenten van GV en van T&M zijn meer tevreden dan studenten van de andere afstudeerrichtingen. Bij deze beide opleidingen zijn 69% (GV) en 80% (T&M) tevreden tot zeer tevreden over de opleiding. De opleidingen BK (61%) en AV (66%) zitten hier niet ver vanaf terwijl de opleiding FV slechts 48% tevreden alumni telt. FV heeft mede als reactie op de kritiek en na een eigen constatering een nieuwe hoofddocent benoemd en een nieuw curriculum geïntroduceerd dat echter nog geen afgestudeerden heeft opgeleverd. De commissie heeft gezien de korte tijd dat het nieuwe programma draait hierover nog geen mening.

Alle afstudeerrichtingen kennen afstudeeropdrachten of afstudeerprojecten waarbij ieder een eigen wijze van beoordeling kent. Alumni geven aan dat de criteria waaraan het eindproduct moet voldoen niet altijd voldoende duidelijk zijn. Met name de alumni van Beeld en Geluid (B&G) geven aan dat de afstudeerkaders onvoldoende duidelijk zijn. De door de commissie bestudeerde scripties laten een wisselend beeld zien.

Over het afstuderen constateert de commissie dat er ten aanzien van de criteria en de hantering daarvan nog een verbetering mogelijk is.

Positief is de bundeling van de afstudeerhandleidingen en afstudeerbeoordelingscriteria in één gids. Deze bundeling kan het begin zijn van een betere formalisering van de afstudeertrajecten. De commissie concludeert uit bovenstaande dat er gezegd kan worden dat de studenten over het algemeen aan het eind van de opleiding voldoende gekwalificeerd zijn maar dat er op dit punt tussen de afdelingen van de academie nog een te grote discrepantie is.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt nog in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding heeft tot nu toe geen methode om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen. Weliswaar is er nu een schriftelijke enquête gehouden maar deze was éénmalig. Bovendien had de vraagstelling van deze enquête geen betrekking op de relevantie van de eindtermen en de mate waarin de eindtermen gerealiseerd worden binnen de opleiding. Wel werden de relevantie van het curriculum en het verloop van de beroepsloopbaan bevraagd. De opleiding schakelt bij de eindexamens een externe deskundige in. Deze externe deskundige heeft stemrecht in de eindbeoordelingscommissie en wordt om zijn bevindingen ten aanzien van de eindkwalificaties bevraagd.

De uitkomsten van *de enquête* worden soms wel (beroepsgerichtheid) en soms niet (slechte didactische kwaliteit docenten) gebruikt om het nieuwe beleid op te steunen. Alumni geven aan geen structureel contact meer te hebben met de opleiding maar dat er binnenkort een alumnivereniging gestart zal worden. De commissie is hier positief over en hoopt dat het alumnibeleid verder wordt uitgebouwd zodat er via deze weg een vinger aan de pols gehouden wordt ten aanzien van kwalificaties van de afgestudeerden.

Samenvattend concludeert de commissie dat de bewaking van de kwalificaties zeker de aandacht hebben van de opleiding maar dat er van een systeem dat de borging van de kwalificaties zeker stelt nog niet gesproken kan worden.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

De werkvormen/studieactiviteiten zijn over het algemeen voldoende didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.

Kernbegrippen in de visie van de opleiding op onderwijzen en leren van hbo-studenten zijn; toenemende zelfstandigheid van de student, aansluiting op de beroepspraktijk en plezier. Dit leidt echter niet tot een didactisch concept dat aangeeft op welke wijze de visie moet worden waargemaakt. Bovendien wordt in de visie te weinig aandacht geschonken aan het daadwerkelijk onderwijzen van hbo-studenten en aan de wijze waarop hbo-studenten leren.

In het zelfevaluatie-rapport wordt door de academie aangegeven dat de werkvormen overwegend gedelegeerd zijn aan individuele docenten en er geen overzicht is van de gehanteerde werkvormen en studieactiviteiten. Met andere woorden de keuze van de werkvormen/studieactiviteiten zijn nog niet zichtbaar vanuit de onderwijsvisie gemotiveerd en beschreven. Het valt derhalve niet aan te geven of de gebruikte werkvormen adequaat zijn gegeven de aard van de leerdoelen van de betreffende programmaonderdelen. Uit *de enquête* blijkt dat studenten redelijk tevreden zijn met de werkvormen. Opvallend daarbij is dat de praktijklessen (75% voldoende tot goed) en de opdrachten (82%) hierbij beter scoren dan de theorielessen (58%) en de projecten (55). De stages worden met 38% voldoende tot goed onder de maat beschouwd.

Zoals eerder gezegd (zie paragraaf 3.2) zijn alumni en huidige studenten over het algemeen niet onder de indruk van de didactische kwaliteiten van de docenten. Het is daarom naar het oordeel van de commissie onverstandig de docenten op het didactische vlak 'aan hun lot over te laten' en daarin als academie niet te steunen en te sturen. De commissie wil op deze plaats een lans breken voor het opzetten van een duidelijk didactisch programma. Onderwijs geven aan hbo-studenten die met behulp daarvan bijvoorbeeld zelfstandig moeten worden is een stapje verder dan een vak overdragen. Met andere woorden, onderwijzen met een didactisch doel is een vak dat moet worden aangeleerd. Op de KABK lijkt de onwenselijke situatie te bestaan dat de kwaliteit van de werkvormen en studieactiviteiten te sterk afhankelijk is van de individuele docent. De didactische kwaliteit van de lessen is in het algemeen nog onvoldoende gewaarborgd.

Het aanbieden van een didactische cursus wordt door de commissie als een goede eerste stap gezien (zie ook paragraaf 10.1).

In de uitvoering heeft de commissie in het gebouw uitwerkingen van opdrachten gezien die de commissie positief beoordeeld. Gezien de vakgerichtheid van het curriculum en de geringe onderlinge ondersteuning van de vakken concludeert de commissie dat er nog weinig sprake is van het bevorderen van integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding.

Samenvattend concludeert de commissie dat de huidige werkvormen nog onvoldoende worden onderbouwd door een didactische visie. In de uitvoering worden de werkvormen door de studenten als voldoende beschouwt.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

Het onderwijs is opgedeeld in semesters. Binnen elk semester lopen de studenten een aantal vakken die ieder afzonderlijk worden getoetst. Aan het eind van het semester wordt een selectie van het werk van de student uit het betreffende semester beoordeeld door alle docenten uit het betreffende semester. In principe moeten alle beoordelingen voldoende zijn maar er is een mogelijkheid tot compensatie bij de individuele beoordelingen.

De commissie is van mening dat over het algemeen gesteld kan worden dat de toetsen adequaat zijn gegeven het type leerdoelen dat nagestreefd wordt en dat de toetsen en de wijze van toetsing corresponderen met de inhoud van het betreffende programma onderdeel. Ten aanzien van de diepgang van de toets kan gesteld worden (naar aanleiding van de resultaten in *de enquête*) dat deze nog niet in alle gevallen optimaal is. Studenten geven aan over het algemeen tevreden te zijn met de individuele beoordelingen. Deze beoordelingen worden voldoende nabesproken zodat de student meestal voldoende feedback op het werk krijgt. De groepsbeoordeling wordt niet als onredelijk beschouwd maar doordat de student niet bij de daadwerkelijke beoordeling (bespreking van de studieprestaties door de docenten) aanwezig is en later geen feedback krijgt is het leereffect hiervan minder. De beoordelingsresultaten worden wel nabesproken met studenten die op één of meerdere studieonderdelen zijn achtergebleven. De commissie geeft de opleiding in overweging alle studenten aanwezig te laten zijn als toehoorder bij het vaststellen van de kwalificatie van de groepsbeoordeling. Of, indien dit niet mogelijk is, te proberen de groepsbeoordeling na te bespreken zodat de student een idee krijgt van zijn sterke en zwakke kanten. De beoordelingscriteria zijn ruim geformuleerd en zijn, volgens het zelfevaluatierapport, daardoor voor meerdere uitleg vatbaar. Studenten geven aan dit niet als storend te ervaren maar het is volgens de commissie nog wel een punt dat voor verbetering vatbaar is. Tot slot vinden de studenten het werken met het plus/min systeem (—, -,+,++) te onduidelijk omdat bijvoorbeeld achter de plus (+) een cijfer van 5,5 tot 7,5 kan schuilgaan. De commissie beveelt aan het verband tussen een + of – en een bepaalde cijferreeks achterwege te laten of weer over te gaan op het geven van cijfers.

Samenvattend is de commissie van oordeel dat de academie een voldoende systeem van beoordelingen heeft dat door studenten ook als eerlijk wordt gekenmerkt.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De commissie is van mening dat de opleiding in geschrifte onvoldoende duidelijk maakt wat de specifieke kwalificaties zijn waarover instromende studenten moeten beschikken om de opleiding te volgen. Er wordt ook geen expliciete rekening gehouden met het nieuwe eindexamenprofiel Cultuur en Maatschappij. In de studiegids wordt aangeduid dat elke student met een voldoende vooropleiding wordt aangenomen indien deze daarbij ook beschikt over “aantoonbare creatieve en beeldende vermogens”. Een nadere beschrijving van deze vermogens wordt vervolgens niet gegeven. De beoordeling van deze vermogens wordt gedelegeerd aan de hoofddocenten, die een intake gesprek houden, en de toetsingscommissies van de verschillende afstudeerrichtingen. In het zelfevaluatierapport wordt gezegd dat de criteria voor toelating die de toetsingscommissie hanteert niet afwijken van de criteria die bij een intakegesprek worden gehanteerd maar dat het intersubjectief oordeel van de toelatingscommissie de doorslag geeft. Dit verheldert niet het inzicht in de specifieke kwalificaties van de studenten, op grond waarvan de opleiding de student toelaat. Ook de opleiding constateert dit en streeft naar een nadere uitwerking van het toelatingsbeleid. In het nieuwe studiejaar zal de aankomende student volgens een vastgesteld protocol moeten aantonen dat hij over de bedoelde creatieve en beeldende vermogens beschikt. De toelatingsprocedure is wel helder beschreven in de studiegids.

Ten aanzien van zij-instromers wordt gemeld dat deze, afhankelijk van eerder behaalde resultaten in het kunstonderwijs, geplaatst worden in een studiejaar dat overeenkomt van de aangetoonde competenties.

De commissie heeft er begrip voor dat expliciete criteria moeilijk van tevoren zijn aan te geven gezien het individuele maatwerk dat moet worden geleverd.

De opleiding heeft een actief beleid gericht op werving. Er wordt een brochure uitgegeven, er is een open dag, er wordt deelgenomen aan de jaarlijkse studiebeurs in Utrecht en er is een oriëntatiecursus. Bovendien mogen leerlingen met een CKV profiel onder begeleiding op de academie werken. De commissie vindt al deze activiteiten nuttig en wervend.

De academie beschikt niet over een speciaal op allochtonen gebaseerde voorlichting en werving. Dit zou, mede gezien het feit dat de opleiding zich in ‘Lijnen’ omschrijft als een wit bolwerk in een voor 50% zwarte omgeving, wel moeten.

Naast de voortgangsgesprekken heeft de klassemotor of coördinator van de propedeuse tweemaal per jaar individuele gesprekken met de studenten. Deze gesprekken zijn mede bedoeld om studieproblemen en deficiënties bij individuele studenten in een vroeg stadium te onderkennen.. Samenvattend concludeert de commissie dat, mede door de nadere uitwerking van de toelatingscriteria, er een voldoende beleid gericht op de aansluiting van de instroom wordt gevoerd.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is onvoldoende sprake van uitvoering van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectiebeleid, waardoor er **onvoldoende** sprake is van een in een zo vroeg mogelijk stadium selecteren van kansrijke en geschikte studenten. De opleiding heeft geen verwijzingsbeleid.*

Er bestaan geen expliciet inhoudelijk beargumenteerde criteria die een indicatie moeten vormen voor de geschiktheid van de student voor het beroep en de verdere studie. In de praktijk komt het er op neer dat een student beide groepsbeoordelingen voldoende moet hebben en per semester eventueel 1 vak onvoldoende mag hebben. Met andere woorden alle onderdelen van de totale inhoud van het eerste jaar wordt als even belangrijk gezien voor de verdere studie en geschiktheid van de student voor het beroep. De commissie vindt dit te vrijblijvend. Als de opleiding een duidelijk beroepsbeeld heeft moet ze geschiktheidscriteria kunnen aanleggen voor de selectie van studenten. Zeker gezien het hoge uitvalpercentage in de hoofdfase dient er duidelijker te worden geselecteerd. Studenten geven aan heel wel te kunnen leven met de wijze waarop de opleiding omgaat met de selectie aan het eind van de propedeuse. Het is voor de commissie moeilijk na te gaan hoeveel studenten inderdaad een negatief bindend studieadvies krijgen omdat de opleiding deze cijfers niet aangeleverd heeft. Deze selectie lijkt niet heel streng te zijn. De commissie baseert deze uitspraak op de studieduur van uitvallers. De uitvallers hebben gemiddeld 2 jaar en 2 maanden aan de academie gestudeerd alvorens te vertrekken (2.1 jaar voor de voltijdstudenten en 2.3 jaar voor de deeltijdstudenten). De conclusie die de commissie hier uittrekt is dat de selectie aan het eind van de propedeuse onvoldoende functioneert.

In gesprekken met de studenten blijkt dat studenten voorstander zijn van een streng aanname- en selectiebeleid. Ook alumni geven aan dat de academie te lang probeert studenten binnen te houden. Zij dringen aan op een strengere voorselectie aan de poort of aan het einde van de propedeuse omdat de uitstraling van de academie vermindert indien 'slechte' studenten worden aangenomen of kunnen doorgaan.

De directeur breekt in 'lijnen' een lans voor een dermate verantwoorde selectie aan het einde van de propedeuse dat, uitzonderingen daargelaten, een student die de propedeuse haalt de studie met succes moet kunnen afronden. De commissie sluit zich hierbij aan. Samenvattend concludeert de commissie dat er weliswaar selectiecriteria zijn opgesteld maar dat deze criteria erg summier zijn en dat afspraken over de wijze waarop de criteria gehanteerd moeten worden ontbreken. Daarbij komt de te lange verblijfsduur van de uitvallers waardoor het selectiebeleid van de opleiding als onvoldoende wordt beoordeeld. De commissie heeft geen verwijzingsbeleid aangetroffen.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De waarborgen voor een efficiënte leerroute zijn weliswaar voldoende maar met name de schriftelijke borging van de leerroute en de bepaling van de studielast is nog onvoldoende. De commissie is van mening dat er zeker aandacht wordt besteedt aan dit aspect van de studieroute. Met name over de toetsmomenten, de snelle bekendmaking van de toetsresultaten, het aantal en de spreiding van de herkansingsmomenten en de communicatie hierover met de student via calendarium en via het internet heeft de commissie een positief oordeel. Deze onderdelen verlopen over het algemeen prima.

Ook de studielast heeft de aandacht van de opleiding echter op een minder gestructureerde wijze. De opleiding geeft in het zelfevaluatie-rapport aan geen aparte normen te hebben geformuleerd bij de aparte programmaonderdelen. Er is ook geen beargumenteerde opvatting over een realistische en evenwichtige spreiding van de studielast. Maar, indien dit noodzakelijk blijkt uit studenten-evaluaties, is de opleiding wel bereid de gesignaleerde problemen te analyseren en concrete maatregelen ter verbetering te nemen. Omdat er geen geschatte studielast bestaat per programma-onderdeel is het daarbij natuurlijk lastig om de feitelijke studielast terug te dringen. Met andere woorden, als van tevoren is bepaald dat een opdracht 40 uur aan studietijd zal kosten en dit blijkt feitelijk 80 uur te zijn, is het duidelijk dat er aan de opdracht moet worden gesleuteld of dat de werkelijke uren ook moeten worden berekend. Indien er van tevoren niet is bepaald hoeveel uren een opdracht in beslag mag nemen zijn de te nemen maatregelen ook diffuus. De commissie concludeert dat de opleiding zeker aandacht heeft voor de (spreiding van de) studielast maar dat deze aandacht nog onvoldoende steunt op beargumenteerde opvattingen over studielast en vastgestelde normen voor de studielast per onderdeel.

6.3 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

*De opleiding voert **voldoende** systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie.*

Op dit onderdeel is de discrepantie tussen goede bedoelingen van de opleiding die studie- en studentbegeleiding erg belangrijk vindt, en formele vastlegging en borging daarvan duidelijk. Formeel gezien bestaan er onvoldoende duidelijke afspraken over het doel, soorten en invulling van de begeleiding en de rol van de (vak)docenten hierin. De taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn niet expliciet en helder gedefinieerd. Daarbij geeft de opleiding in het zelfevaluatie-rapport aan dat de faciliteiten voor de studiebegeleiders nog vaak te kort schieten. In *de enquête* geven alumni aan de studiebegeleiding slecht (12%), onvoldoende (20%) of matig (34%) te vinden. Voldoende vindt 27% de studiebegeleiding en 8% komt tot het oordeel goed. In dezelfde 'enquête' wordt aan de huidige studenten niets over de studiebegeleiding gevraagd maar wel over de persoonlijke begeleiding. De studenten zijn hier positiever; slecht (4%), onvoldoende (10%) en matig 24%, voldoende (43%) en goed (16%). De commissie kan niet bepalen of er zich een verbetering in de studiebegeleiding heeft voorgedaan of dat, door de definitieverschillen, beide uitkomsten niet met elkaar zijn te vergelijken. Hoe dan ook, er blijkt een krappe 60% van de studenten tevreden met de begeleiding. Dit stookt met de importantie die de opleiding aan de studiebegeleiding toekent.

Het studievoortgangregistratiesysteem is op orde in die zin dat van elke student de persoonlijke studievoorgang wordt geregistreerd. Er bestaan geen mogelijkheden tot cohortenregistratie en cohortenanalyses. De commissie betreurt dit. De opleiding geeft aan dat de registratie geautomatiseerd wordt. De commissie vindt dit positief mede in het licht van de registratie van de door- en instroomgegevens (zie paragraaf 7).

Twee maal per jaar ontvangt de student informatie over de studieresultaten. Studenten geven aan dit voldoende te vinden.

Concluderend stelt de commissie dat de daadwerkelijke studiebegeleiding voldoende is maar dat deze nog niet voldoende is vastgelegd.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages dragen op **onvoldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen.*

De opleiding genereert vele confrontaties met de beroepspraktijk (zie ook paragraaf 2.2). De taken en verantwoordelijkheden van alle partijen, onder meer ten aanzien van de taakverdeling met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student, zijn nog onvoldoende helder beschreven in documenten. Er zijn dan ook voor de afzonderlijke confrontaties geen expliciete en voldoende concrete beoordelingscriteria geformuleerd die aan de doelen van de confrontaties worden ontleend. De commissie meent hierin een zekere kentering te bespeuren gezien de stagegids die medio september 2001 gereed is gekomen. In deze gids worden de bestaande regelingen per studierichting beschreven. De studierichtingen vullen het stagelopen allen op eigen wijze in. Er is nog geen consensus over wijze van leerdoelen formuleren, begeleiding, beoordelingscriteria enzovoort. De commissie meent, in navolging van de opleiding, dat deze consensus er wel moet komen. Met ingang van het studiejaar 2002-2003 zal voor de gehele opleiding een gelijksoortig stagebeleid worden ingevoerd.

De stageverlenende instituten geven aan dat de opleiding onvoldoende doet met de feedback die er vanuit de stageplaats wordt gegeven op de opleiding en de studenten. De commissie betreurt dit omdat juist deze informatie gebruikt kan worden om de curricula up-to-date te brengen en te houden. Studenten geven aan dat de begeleiding vanuit de opleiding tijdens de stage onvoldoende was. Er was tijdens de stage nauwelijks contact met de opleiding. In verlengde van paragraaf 2.2 constateert de commissie dat er ten aanzien van de formalisering van de externe contacten en de organisatie en begeleiding van de stages nog een verbetertraject ingezet dient te worden. Ook de beoordeling van de stages is nog niet op orde. De commissie dringt erop aan er voor alle afstudeerrichtingen concrete beoordelingscriteria geformuleerd worden, ontleend aan de voor deze stage vastgelegde doelen.

7 Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

In het zelfevaluatierapport geeft de opleiding aan dat de opleidingsorganisatie de laatste jaren onder zeer grote druk heeft gestaan door zowel interne personele problemen, een reorganisatie van afstudeerrichtingen en curricula en de tijdelijke verhuizing en de nieuwbouw. Dit heeft er mede toe geleid dat het gevraagde cijfermateriaal voor rendementsbepalingen slechts met grote moeite kon worden voortgebracht. De opleiding geeft aan dat zij in het verleden te weinig aandacht heeft

geschonken aan een expliciet en beargumenteerd beleid ten aanzien van rendement, studieduur en uitval. De opleiding had tot voor kort onvoldoende inzicht in de relevante door- en uitstroom gegevens en heeft dus ook geen gerichte verbeteracties kunnen voeren. Vanaf april 2000 is er sprake van een adequate registratie van instroom en uitstroomcijfers en zullen de gegevens worden gebruikt voor beleid.

De commissie kan niet anders dan concluderen dat op het gebied van de instroom en uitstroomregistratie en beleid en maatregelen dienaangaande de opleiding tot nu toe onvoldoende presteert.

De behaalde rendementen stemmen de commissie niet tevreden. Zoals eerder aangegeven in paragraaf 6.2 is de commissie van mening dat de verblijfsduur van studiestakers (2,2 jaar) te lang is. Dit zowel gezien de bekostiging die niet meer dan 1,35 jaar bedraagt maar ook gezien de studiefinanciering van de student die nu, na 2,2 jaar studie, de opleiding zonder diploma verlaat en een groot deel van zijn recht op studiefinanciering heeft verspeeld. De commissie vindt dit niet acceptabel.

De gemiddelde verblijfsduur van studenten die uiteindelijk met een diploma vertrekken is 4,2 jaar. Dit is binnen de bekostigingsnorm (4,5 jaar) en voor de commissie acceptabel alhoewel de commissie niet kan bepalen of deze verblijfsduur wordt beïnvloed door veel zij-instromers die in een later jaar instromen, korter verblijven en dus de gemiddelde verblijfsduur laten dalen. Het totale rendement van de opleiding bedraagt nog geen 50%. Met andere woorden slechts bijna de helft van de studenten die in het eerste jaar start krijgt uiteindelijk een diploma. De commissie vindt rendement mager mede gezien het feit dat er geen verklaring is voor dit rendement.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De contacten die de opleiding heeft met culturele instanties en andere kunst(onderwijs)-instellingen zijn legio. Bovendien worden er in coproductie met de beroepspraktijk projecten uitgevoerd. Ook hebben alle praktijkdocenten een relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. De commissie oordeelt hierover positief.

Deze evaluatievraag is in twee delen te bezien. Aan de ene kant wordt gevraagd naar de samenwerking en/of contacten van de opleiding met relevante (inter)nationale partners. Het andere deel van deze evaluatievraag richt zich op de meerwaarde van deze contacten voor de opleiding; worden deze contacten gebruikt om het curriculum aan te passen, om alle studenten bekend te maken met de nieuw opgedane kennis enzovoort??

Samenvattend concludeert de commissie dat er veel contacten zijn, het eerste deel van de vraag is dus positief te beantwoorden. De opleiding heeft zeker de behoefte en de bedoeling over de eigen grenzen heen te kijken. Maar over de relevantie van de contacten valt te weinig te zeggen omdat deze in het algemeen niet zijn ingebed in een beleid. Er wordt volgens het werkveld in het algemeen weinig gedaan met de informatie die vanuit het werkveld komt (zie paragraaf 6.4). De commissie heeft geen procedure aangetroffen die de extern opgedane kennis beschikbaar maakt voor de totale organisatie.

Er is tot nu toe ook onvoldoende sprake van het op gestructureerde wijze betrekken van (stageverlenende) instanties en/of gastdocenten bij het ontwikkelen van beleid. Ook ten aanzien van de internationale contacten is de aanwijsbare benutting daarvan in de beleidsvoering nog niet voldoende gestructureerd. Het werkveld geeft aan dat contacten met andere (buitenlandse) academies over het algemeen weinig opleveren voor de verbetering van het onderwijs naar inhoud en organisatie.

Het tweede deel van de vraag moet dus met een onvoldoende worden gewaardeerd. De opleiding constateert dit ook en heeft een verbetertraject ingezet. De contacten zullen op hun waarde worden beoordeeld en indien deze contacten voldoende van kwaliteit zijn (zoals bijvoorbeeld de contacten met Milaan en Sicilië) worden zij in een soort "witboek" opgenomen. De commissie steunt dit beleidsvoornemen van harte en dringt aan op een spoedige implementatie.

In totaal beoordeelt de commissie de contacten met het werkveld als voldoende echter deze contacten zijn nog te weinig structureel in de opleiding ingebed.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

Voor deze paragraaf geldt hetzelfde als voor de paragraaf betreffende de externe contacten. Ook hier geldt dat de opleiding zeker contacten onderhoudt met onderzoeksinstituten en expertisecentra maar dat deze contacten voornamelijk op een ad hoc basis worden aangegaan en onderhouden. De opleiding zegt in het zelfevaluatie-rapport ook dat de uitwisselingscontacten met wetenschappelijke instituten nog niet voldoende structureel zijn. De commissie is van mening dat de mate waarin de opleiding zich op de hoogte stelt van relevant onderzoek tot nu toe op een incidentele basis plaats vindt. Er is geen beleid dat er op gericht is structureel kennis te nemen van relevant onderzoek en de resultaten hiervan op te nemen in het curriculum. Dit geldt niet alleen voor artistiek onderzoek maar ook voor onderwijsonderzoek. In verband met de wijziging in de rol van de docent (van vakdocent naar coach) zou ook onderwijsonderzoek een belangrijk punt van interesse voor de opleiding dienen te zijn.

De HMDBK is in september 2001 een samenwerking aangegaan met de Universiteit Leiden met als doel de oprichting van de Faculteit der Kunsten. De commissie waardeert dit initiatief. De studenten van beide instituten hebben de mogelijkheid bij het andere instituut keuzevak(ken) te volgen. De commissie is van mening dat een verbreding en verdieping van de studie zeker nastrevenswaard is. Echter de huidige curriculumorganisatie op de KABK scheidt nog onvoldoende zekerheid dat de bedoelde keuzevrijheid ook daadwerkelijk kan worden genoten. Daar komt bij dat de commissie tot nu toe geen beleid ten aanzien van keuzevakken heeft gezien. Mag een student per studiejaar vrij een keuzevak kiezen of moet dit gerelateerd zijn aan de afstudeerrichting en hoeveel studiepunten worden er per jaar vrijgemaakt voor deze keuzevrijheid, 2, 10?

De andere voornemens die voortvloeien uit deze samenwerking vallen buiten het bestek van deze visitatie en blijven derhalve in dit rapport onbesproken.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **onvoldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

De inrichting en structuur van de organisatie wordt niet zozeer bepaald door de visie op onderwijs als wel door de indeling van de opleiding in afstudeerrichtingen. In de huidige organisatie staat de directeur aan het hoofd van de organisatie. De organisatie bestaat verder uit zes afstudeerrichtingen geleid door een hoofddocent/coördinator. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, de verschillende geledingen binnen de organisatie en van de individuele docenten zijn niet omschreven. Het is voorts onduidelijk wie formeel verantwoordelijk is voor de sturing en bewaking van de inhoud van het onderwijsprogramma, de onderwijsvisie, de onderwijscondities en de onderwijsontwikkeling. In *de enquête* geven docenten aan volledig (37%) tot grotendeels (59%) autonoom te opereren ten aanzien van de opbouw en inhoud van de lessen. Daarbij wordt aangegeven dat deze inhoud en opbouw van de lessen minder

dan één maal per jaar (33%) tot nooit (44%) worden geëvalueerd door de leiding van de afdeling. Het lijkt dus duidelijk dat de informele verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderwijsprogramma bij de uitvoerende docenten ligt. De commissie heeft al eerder aangegeven (zie paragraaf 2.3) dit niet de meest wenselijke situatie te vinden.

Er kan, vindt de commissie, worden gesteld dat de organisatiegraad laag is. Er zijn geen structurele overlegverbanden aangetroffen die de onderwijsontwikkeling of de onderwijsuitvoering betreffen. Ook overleg ten aanzien van studiebegeleiding en stagebegeleiding is niet opgenomen in een organisatie blauwdruk. Het overleg dat docenten voeren met andere docenten betreft voornamelijk overleg met vakgenoten. Interdisciplinair overleg komt vrijwel niet voor.

In de huidige situatie is er nog geen sprake van een efficiënte en effectieve besluitvormingsstructuur.

De opleiding beschikt nog niet over de (wettelijk verplichte) opleidingscommissie. De commissie ervaart dit als een omissie zeker omdat de besluitvormingslijnen zo onduidelijk zijn dat inspraak voor docenten en studenten niet vanzelfsprekend gewaarborgd is. Studenten geven aan onvoldoende bij besluitvorming te worden betrokken en derhalve onvoldoende inspraak te hebben. Gezien de kleine docentaanstellingen en de diffuse organisatie is ook de inspraakmogelijkheid voor de gemiddelde docent niet gewaarborgd. In het stuk "topstructuur" wordt er voor de toekomst iets meer duidelijkheid gegeven maar de gewenste overleg structuur blijft ontbreken. Ook na lezing van dit document blijft de commissie zich afvragen op welke wijze het beleid en de besluitvorming, op alle niveaus tot stand komt.

De commissie komt tot de conclusie dat de huidige organisatie nog onvoldoende bijdraagt aan het effectief en efficiënt realiseren van de onderwijsdoelen, maar dat er aanzetten zijn om hier verbetering in aan te brengen.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is tot nu toe **onvoldoende** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De opleiding bevindt zich in een overgangsfase waarvan ook de gewenste onderwijskwaliteit deel uit maakt. Er is een start gemaakt met het centraal stellen van de student (studentprofielen) en het gezamenlijk werken aan beroepsgericht onderwijzen en studeren. In de uitwerking tot nu toe zijn deze uitgangspunten onvoldoende gerealiseerd. Docenten geven in *de enquête* aan praktisch en/of inhoudelijk een grotere bijdrage te willen leveren aan het onderwijsprogramma van de eigen afdeling. Dit is echter gezien de kleine aanstellingen niet zo eenvoudig te realiseren. De commissie constateert dat er onder de nieuwe directeur hard gewerkt wordt om een klimaat gericht op continue verbetering en innovatie te creëren.

In het zelfevaluatie rapport wordt aangegeven er met name tijdens de groepsbeoordelingen tussen docenten intercollegiale feedback wordt gegeven ten aanzien van de coachende rol in het onderwijsleerproces. Er is hier echter geen structuur voor zodat dit op ad hoc basis gebeurt. De commissie vindt dit onvoldoende.

Het management is zich bewust van de noodzaak tot het creëren van een draagvlak voor vernieuwingen. De commissie heeft na gesprekken met docenten geconstateerd dat docenten nog niet duidelijk hebben wat de onderwijsvernieuwingen nu daadwerkelijk gaan betekenen. Docenten geven aan blij te zijn dat er ambities worden neergelegd maar de actuele uitwerking daarvan is ten tijde van het bezoek van de commissie nog onvoldoende duidelijk. De commissie constateert dat docenten aangeven zeker bereid te zijn tot inhoudelijke en onderwijskundige vernieuwingen (ontschotting, beroepsgericht) maar dat zij hiervan nog geen concreet plan hebben gezien. Opvallend is dat in het zelfevaluatie-rapport zowel de kleine als de grote aanstellingen als argument worden gebruikt om de stagnatie in de onderwijsontwikkeling te verklaren. De kleine aanstellingen hebben geen binding en willen alleen hun (vak)lessen afdraaien en de grote aanstellingen willen geen verandering en leiden tot verstarring. Het lijkt de commissie dat de opleiding zal moeten laveren als Odysseus tussen Scylla en Charybdis.

De commissie heeft tijdens haar bezoek een open en vriendelijke atmosfeer aangetroffen waarin alles mogelijk lijkt, of zou moeten zijn. Ook studenten geven aan de sfeer als prettig te ervaren waarin de contacten met de meeste docenten en medewerkers plezierig verlopen.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

<i>Er wordt een onvoldoende expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.</i>
--

De academie heeft nog geen expliciet personeelsbeleid geformuleerd. Op onderdelen gebeurt er wel wat maar een samenhangend beleid is nog niet voorhanden. In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat het college van bestuur het beoogde personeelsbeleid heeft geformuleerd maar een afschrift hiervan was op de academie niet voorhanden en zal dus ook niet sturend zijn in het academiebeleid.

De opleiding tracht, bij de aanneming van nieuwe docenten, enigszins aan te sluiten bij het onderwijsbeleid en bij enkele gewenste personeelskwalificaties. De commissie heeft geen procedures voor de werving en selectie van nieuw personeel aangetroffen.

Ten aanzien van het bestaande personeel beschikt de opleiding niet over een overzicht van de personeelskwalificaties. De aandacht voor professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning komt slechts langzaam op gang. Opmerkelijk is de afhoudende houding van de docenten ten aanzien van aangeboden scholingsactiviteiten. In het zelfevaluatie-rapport geven docenten aan vaak niet overtuigd te zijn van de noodzaak tot bijscholing. Het argument hiervoor is dat er goede resultaten worden behaald met de studenten. Dit argument overtuigt de commissie niet. Er is altijd nog iets te leren, nieuwe inzichten en vaardigheden op te doen, zowel op het vakinhoudelijke als het didactische en onderwijskundige vlak. De commissie is van mening dat scholing een integraal onderdeel van de taakopvatting van de docent zou moeten zijn.

Een scholingsplan dat gerelateerd is aan het voorgenomen onderwijsbeleid is er nog niet. Gezien het feit dat de opleiding nog geen overzicht heeft over de competenties van de docenten is het ook nog niet mogelijk gericht scholing aan te bieden die de eventueel ontbrekende competenties zouden opheffen.

De commissie vindt dit onvoldoende en dringt aan op het opstellen van een scholingsplan dat voorziet in een meerjaarlijkse vakinhoudelijke, onderwijskundige, didactische en werkveldgericht scholing van docenten.

De academie stelt nieuwe docenten in staat zich didactisch te bekwamen door middel van een cursus die zowel uit een theoretisch als praktisch deel bestaat. De commissie steunt dit initiatief (zie ook paragraaf 4.1) en geeft de opleiding in overweging deze cursus als verplicht in te voeren gezien de matige resultaten op evaluatievraag betreffende de didactische kwaliteiten van docenten in *de enquête*.

Er zijn geen functioneringsgesprekken. Wel zijn er overleggen met de hoofddocent waarin ook de scholingvragen aan de orde kunnen komen. De commissie vindt dit onvoldoende en dringt aan op implementatie van functioneringsgesprekken.

10.2 Faciliteiten

<p><i>De faciliteiten zijn voldoende tot goed adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.</i></p>
--

De opleiding is gehuisvest in recent gerenoveerd monumentale 'oude' panden, verbonden door nieuwbouw, vlak bij het centraal station van Den Haag. In 1999 zijn alle studierichtingen van de KABK onder één dak gekomen. In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding aan dat er ten aanzien van het oorspronkelijke gewenste programma van eisen nogal wat concessies zijn gedaan als gevolg van een krap budget en extra kosten om het achterstallige onderhoud te verrichten. De commissie heeft bij haar bezoek een gebouw aangetroffen waarin vele, goede faciliteiten zijn gehuisvest. Deze faciliteiten worden, naar het oordeel van de commissie, goed onderhouden en bijgehouden. Er is een stimulerende werk- en studieomgeving.

De commissie oordeelt positief over de bibliotheek waarin voldoende wetenschappelijke publicaties te vinden zijn. De tijdschriften zijn in aantal en qua niveau goed relevant.

De video's en CD's zijn nog niet in een toegankelijke catalogus opgenomen. Het aantal computers en hun toepassingsmogelijkheden, de toegang tot internet, gebruik van scanners enz. wordt door de commissie als voldoende beoordeeld. Er zijn hier wel verbeteringswensen maar gezien de razendsnelle ontwikkelingen op dit gebied zal dit wel altijd zo blijven.

De werkplaatsen zijn goed geoutilleerd, schoon, goed onderhouden en, voor zover de commissie kan beoordelen, veilig.

Het aantal werkplaatsen voor de studenten, de inrichting en de openingstijden daarvan zijn over het algemeen voldoende. Het voornemen om elke ABK student vanaf het tweede jaar een eigen werkplek te geven.

11. Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat onvoldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

In het zelfevaluatie rapport geeft de opleiding aan dat er nog geen streng gestructureerd systeem van kwaliteitszorg aanwezig is. De commissie sluit zich hierbij aan. Er is wel zorg (op sommige onderdelen) maar geen systeem en er zijn geen documenten waarin de zorg voor kwaliteit wordt vastgelegd.

Er is nog onvoldoende sprake van beargumenteerde kwaliteitscriteria voor de verschillende aspecten van de opleiding (curriculum, organisatie, voorzieningen etc) die de kwaliteit weer spiegelen die de opleiding nastreeft. De daaruit voortvloeiende systematische evaluatieactiviteiten die worden nabesproken en leiden tot verbeteracties komen op die grond niet op een structurele basis voor. Ook de verdeling van taken en verantwoordelijkheden als mede de organisatie van de verschillende activiteiten in het kader van kwaliteitszorg zijn niet expliciet en helder beschreven.

De opleiding heeft een verbetertraject ingezet ten aanzien van de kwaliteitszorg. In oktober 2001 is er een eerste conceptrapport betreffende de kwaliteitszorg binnen de KABK verschenen. Afgewacht moet worden hoe de processen, procedures, protocollen, reglementen, werkwijzen, criteria enz. in een kwaliteitshandboek of beschrijving van de interne procedures wordt vastgelegd. Dit geldt natuurlijk niet alleen voor het onderwijs en de studenten maar betreft ook zeker de zorg voor het personeel, de organisatie, de financiën en de faciliteiten. Maar het conceptrapport geeft, naar de mening van de commissie, goede houvast voor het opzetten van een kwaliteitszorgsysteem dat bijdraagt aan het realiseren van een zo hoog mogelijke kwaliteit van de afgestudeerde studenten.

11.2 Het zelfevaluatie rapport

*Het zelfevaluatie rapport beantwoordt **onvoldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

De commissie is van mening dat het zelfevaluatie rapport voor een deel onduidelijk, onvolledig en niet rechtstreeks antwoordend op de vragen of ijkpunten is. Dit heeft zeker te maken met het feit dat veel relevante documentatie pas na de voltooiing van het zelfevaluatie rapport beschikbaar is gekomen. Dit verklaart de summiere verwijzingen in het

zelfevaluatie-rapport naar de gebruikte en beschikbare informatie. Hierdoor is het zelfevaluatie-rapport lastig te lezen en is de betrouwbaarheid van de informatie vaak niet te beoordelen. De meest bruikbare informatie komt uit later ter beschikking gestelde informatie.

De gewenste toekomstige situatie wordt in het zelfevaluatie-rapport maar zeer ten dele beschreven. De opleiding heeft ter voorbereiding op het schrijven van het zelfevaluatie-rapport aan een onafhankelijk bureau de opdracht gegeven een evaluatieonderzoek te doen (in dit rapport aangeduid als *de enquête*). De commissie vindt dit positief.

Door deze enquête geeft de opleiding er blijk van een open en eerlijke wijze van (zelf)evaluatie te hebben gepleegd die de commissie als zeer waardevol kwalificeert.

Omdat er nog veel niet op schrift staat binnen de opleiding was het voor de commissie lastig te achterhalen op basis van welke gegevens de opleiding tot een bepaald oordeel komt en hoe de sterkte/zwakte analyse tot stand is gekomen.

Het zelfevaluatie-rapport is na consultatie met docenten tot stand gekomen. De commissie heeft niet de indruk dat de verbeteracties die in het zelfevaluatie-rapport worden benoemd door de docenten als onbelangrijk worden geschouwd. Wel is het duidelijk dat het beleidsstuk 'Lijnen' wat scherper op het netvlies aanwezig is.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

In voorgaande paragrafen heeft de commissie een positief oordeel uitgesproken over het binnenschools curriculum, de gerealiseerde kwalificaties, de werkvormen, de toetsen, de instroom, de studiebegeleiding, de studievoortgang, de contacten met het werkveld en de faciliteiten.

De commissie vindt de volgende onderdelen echter voor verbetering vatbaar; het beroepsbeeld, de eindtermen, het buitenschools curriculum, de samenhang, de bewaking van de kwalificaties, de selectie in de propedeuse, de stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie, de rendementen, de wetenschappelijke oriëntatie, de organisatie, de cultuur, het personeelsbeleid, de kwaliteitszorg en het zelfevaluatie-rapport.

Het gaat helemaal niet slecht met de KABK al zou je dat niet zeggen aan het aantal onvoldoendes dat de commissie heeft toegekend.

Ondanks zware tijden op management gebied blijft de academie een frisheid uitstralen die goede hoop voor de toekomst geeft. De commissie is van mening dat de academie deze positieve kracht nodig heeft om van een "los" verband waar veel van het toeval afhangt te groeien naar een organisatie die nog meer in staat is het beste uit haar studenten en docenten te halen door goede initiatieven in de organisatie te verankeren, de organisatie verder te structureren en het onderwijs verder te moderniseren.

Ondanks de problemen met het management is de opleiding overleefd. Het team verdient daarvoor complimenten. De begrijpelijke terugtrekking van een ieder op de eigen basis (de afstudeerrichting, het vak) zal echter moeten worden teruggedraaid.

Onder de nieuwe directeur zijn er reeds vele positieve aanzetten gedaan. De implementatie van deze nieuwe beleidsvoornemens zijn, gezien de recentheid van de voorstellen, nog niet voltooid of ingezet. In het concept kwaliteitszorg merkt de opleiding op dat “geformuleerd beleid nog geen uitgevoerd beleid betekent”. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding zich zeer wel bewust is van de valkuil die de vele goede voornemens tot beleid in zich draagt. Namelijk, het beleid is verwoord en daarmee ingevoerd. Niets is minder waar en de commissie is het dan ook eens met de opleiding als deze aangeeft dat voor elk in te voeren beleid een plan van aanpak gemaakt wordt waarin wordt aangegeven hoe en binnen welke termijn het nieuwe beleid wordt geïmplementeerd, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de communicatie met de betrokkenen.

De commissie heeft begrip voor de gecompliceerde onderwijssituatie waarin de opleiding zich bevindt. Niet alleen zijn er vele afstudeerrichtingen maar binnen dezelfde afstudeerrichting zullen er zich, met name in de afstudeerfase, ook nog individuele verschillen voordoen tussen studenten. Dit vraagt dus om maatwerk.

Samenvattend heeft de commissie een redelijk stuurloze opleiding aangetroffen die onder nieuw bewind bezig is een vaste koers te gaan varen. De beoordeling betreft echter altijd de bestaande en niet de gewenste toekomstige situatie.

De commissie beveelt de opleiding aan:

- Stel uw prioriteiten heel scherp. Het gevaar bestaat dat er op veel terreinen van alles wordt aangepakt. Dit kan zeer verwarrend werken.
- Gezien de sturende werking van het beroepsbeeld beveelt de commissie aan het beroepsbeeld zo spoedig mogelijk nader uit te werken en te gebruiken als toetssteen voor de eindtermen en leerdoelen die ook nog nader uitgewerkt dienen te worden.
- De commissie is van mening dat maatwerk geleverd moet worden binnen een duidelijk vastgesteld kader. Dit kader geeft de inhoud van het curriculum weer, de wijze waarop het curriculum is georganiseerd en de wijze waarop de inhoud van het curriculum wordt waargemaakt. De kaders kunnen relatief ruim zijn zodat er per studierichting een eigen invulling aangegeven kan worden. Echter het kader moet wel worden opgevat als ijkpunten die door elke student moet worden gehaald. Bijvoorbeeld;
 - elke student loopt een stage van drie tot zes maanden waarbij in ieder geval de volgende (nog te specificeren) leerdoelen moeten worden behaald.
 - elk curriculum voorziet in een opbouw van de zelfstandigheid van de student die een geëxpliciteerde vertaling heeft in de didactische aanpak gedurende de studie.
 - Elke student heeft per studiejaar een aantal vrije studiepunten die worden ingevuld met keuzevakken bij ander afstudeerrichtingen, de xFac of de keuzevakken bij de universiteit.
 - De criteria voor de afstudeerfase beslaan in ieder geval (nader te specificeren).
 - Enz.

Door deze kaders te stellen blijft de inhoud van het onderwijs met name de zorg van de afstudeerrichting maar heeft het management sturingsmogelijkheden op de organisatie en voorwaardelijke zaken die de continuïteit en de kwaliteit van het curriculum en dus van de afgestudeerden garandeert.

- De formalisering van de organisatie moet zijn beslag krijgen. De tot nu toe informele organisatie dient een steviger structuur te krijgen met beschreven procedures, taakinhouden, inspraakmomenten en een duidelijke besluitvormingslijn.
- Binnen de curricula moet een substantieel deel van de studiepunten worden vrijgemaakt voor keuzevakken enzovoort. Bovendien zullen de curricula zich verder dienen te ontwikkelen naar meer beroepsgerichte curricula in plaats van een verzameling vakken.
- De zorg voor het personeel moet worden aangescherpt. Met name ten aanzien van de (didactische) scholing, functioneringsgesprekken met in het verlengde daarvan professionalisering en mobiliteit van personeel, moet er nog veel gebeuren.
- De confrontaties met het beroepsveld moeten veel meer dan nu gebeurt voorzien worden van daadwerkelijke leerdoelen en beoordelingscriteria. De stages zijn dermate belangrijk dat zij door de opleiding veel meer moeten worden geformaliseerd. De feedback uit het werkveld dient daarbij systematisch te worden verwerkt.

13. Kengetallen HBKMD. BKV

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel BKV Deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	416	376	334	304	299	319	322	307
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instream propedeuse, eerste keer hbo								
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	99	96	87	77	77	95	84	72
Totaal aantal geslaagden	65	66	44	46	41	42	49	X
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'								
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	3,0	4,6	4,9	4,9	5,1	5,1	5,1	X
Aantal studiestakers	46	45	52	35	35	27	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	1,8	2,1	2,5	2,2	2,0	1,9	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar						X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	1%				X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	31%	32%	40%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	36%	42%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Deeltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	28%	25%	24%	25%	19%	21%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	47%	40%	32%	44%	27%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	58%	48%	39%	50%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	59%	54%	42%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	62%	57%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	62%	X	X	X	X	X	X	X

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel**BKV Voltijd**

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	915	951	945	831	775	731	676	648
Totaal aantal docenten								
Omvang docerend personeel in FTE								
FTE/student ratio								
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	203	172	187	176	153	154	135	158
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	276	270	271	236	221	215	187	210
Totaal aantal geslaagden	178	189	208	149	134	129	122	X
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	101	91	97	104	79	91	92	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,6	4,3	4,2	4,3	4,5	4,4	4,3	X
Aantal studiestakers	81	90	100	91	89	93	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	2,2	2,1	2,1	2,4	2,2	2,5	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar		1%			1%	X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	31%	26%	30%	34%	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	46%	44%	45%	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	47%	46%	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten) BKV Voltijd

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	17%	23%	21%	20%	24%	23%	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	28%	34%	29%	31%	36%	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	40%	41%	36%	36%	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	46%	47%	45%	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	51%	53%	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	53%	X	X	X	X	X	X	X

Hogeschool van Rotterdam, Rotterdam

Willem de Kooning Academie

Opleiding: Beeldende Kunst en Vormgeving

- Autonome Beeldende Kunst
- Visuele Communicatie
- Productontwerp
- Ruimtelijk ontwerp

Visitatiedata: 13 en 14 maart 2002

Samenvatting

De Willem de Kooning Academie werkt doeltreffend aan een actueel onderwijsprogramma en een goed functionerende onderwijsorganisatie. De commissie heeft met betrekking tot het beroepsbeeld een duidelijke visie aangetroffen. Die visie is consistent aanwezig: op alle niveaus van de opleiding wordt ze als vertrekpunt gehanteerd. De ondersteunende processen zijn veelal op orde. Op veruit de meeste evaluatievragen scoort de opleiding voldoende; op sommige vragen scoort ze goed.

Inleiding

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving is onderdeel van de Willem de Kooning Academie in Rotterdam. Naast deze opleiding heeft de academie een geclusterde eerste en tweedegraads lerarenopleiding en een tweetal voortgezette opleidingen: een voortgezette opleiding Interieurarchitectuur en een voortgezette opleiding Autonome Beeldende Kunst.

De opleiding Beeldende Kunst en Vormgeving heeft een voltijdopleiding, een deeltijdopleiding en duale variant. In 1999 is de academie begonnen met de herstructurering van de toen bestaande studierichtingen in de domeinen Autonome Beeldende Kunst, Communicatievormgeving 2d (visuele communicatie) en Communicatievormgeving 3d (ruimtelijk- en productontwerpen). Deze herstructurering ging gepaard met verschuivingen in de onderwijsinhoud en aanpassingen in de onderwijsorganisatie. Dit herstructureringsproces zal in 2002 voltooid zijn.

De Willem de Kooning Academie had in het studiejaar 1999/2000 in totaal 850 ingeschreven studenten voltijd, ruim 31 fte aan docenten en een student/docent ratio van 24,7. Voor deeltijd zijn de cijfers: 428 ingeschreven studenten, ruim 5 fte aan docenten en een student/docent ratio van 25,9. De opleiding is gehuisvest in voormalig bankgebouw in het centrum van Rotterdam. Het gebouw is geschikt gemaakt voor een onderwijsbestemming en uitgebreid.

De Willem de Kooning Academie maakt deel uit van de Hogeschool Rotterdam. Naast de sector kunstonderwijs, die behalve de Willem de Kooning Academie ook de Academie van Bouwkunst omvat, biedt de hogeschool opleidingen in de sectoren Techniek, Gezondheidszorg, Welzijn en Arbeid, Economie en Lerarenopleidingen. De opleidingen zijn georganiseerd in 16 clusters. De Willem de Kooning Academie vormt binnen deze clusters het cluster Beeldende Kunst en Vormgeving.

I. BEROEPSVOORBEREIDING EN -KWALIFICATIE

1 Inhoudelijk opleidingskader

1.1 Beroepsbeeld

*De opleiding heeft een **goed** duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en het nationale en internationale beroepenveld waarvoor wordt opgeleid.*

De opleiding heeft een duidelijke visie op het beroep en de beroepspraktijk. Deze visie komt ruimschoots naar voren uit het zelfevaluatie-rapport en de Studiegids. De visie op het beroep is expliciet, helder en goed beargumenteerd. In de beroepsvisie wordt benadrukt dat de kunstenaar/vormgever in een maatschappelijke context functioneert. Die aandacht voor de maatschappelijke kant van het beroep (niet alleen bij Communicatievormgeving maar ook bij Autonome Beeldende Kunst) kan worden beschouwd als essentieel voor de profilering van de Willem de Kooning Academie. Verder heeft de opleiding oog voor een groot aantal ontwikkelingen die volgens de commissie relevant zijn voor zowel het vak als het opereren van de kunstenaar/ontwerper in de hedendaagse praktijk. Tegelijkertijd gespecialiseerd zijn en multidisciplinair kunnen werken worden van groot belang geacht. Grensverlegging binnen de kunsten en toepassing van de technologie worden gestimuleerd. De aandacht die de academie schenkt aan internationalisering en digitalisering is opvallend. De academie probeert zich zo goed mogelijk op de hoogte te stellen omtrent de internationale beroepspraktijk en de eisen die deze aan de kunstenaar/vormgever stelt. De aandacht voor digitalisering is mede ingegeven het feit dat er in de omgeving van Rotterdam grote behoefte is aan afgestudeerden die op dit gebied goed gekwalificeerd zijn. De commissie heeft waardering voor het door de academie gepresenteerde beroepsbeeld en heeft zich er tijdens het bezoek van verzekerd dat ook de meer orthodoxe kanten (de ambachtelijkheid) van het beroep tijdens de opleiding voldoende worden belicht.

1.2 Eindtermen

*De eindtermen van de opleiding zijn **goed** relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding.*

Voor Autonome Beeldende Kunst werkt de opleiding toe naar de Startkwalificaties Beeldende Kunstenaar zoals beschreven in Beroep Kunstenaar. Daarom heeft de opleiding niet nog eens 'eigen' eindtermen opgesteld. De te behalen competenties komen duidelijk naar voren uit de beschrijvingen van het onderwijs in de verschillende studie jaren. Voor Communicatievormgeving 2D en -3D heeft de opleiding per studiejaar (zelfs per semester) te behalen competenties geformuleerd. Behaalde competenties worden in de loop van de studie aangevuld en uitgebreid. De competenties waarover de student aan het eind van de opleiding moet beschikken sluiten uitdrukkelijk aan bij de Start- en basiskwalificaties voor ontwerpers zoals beschreven in Beroep Kunstenaar (deze zijn als bijlage bij de Studiegids gevoegd). Voor Interieurarchitectuur gelden de toetsingscriteria van het Architecten Register van het SBA. Het geheel van competenties c.q. beschrijvingen geeft een goed inzicht in de kennis, vaardigheden en beroepshouding die de student aan het eind van de studie naar de mening van de opleiding verworven moet hebben. De samenhang met de beroepsvisie is duidelijk. Door de commissie belangrijk gevonden kennis en

vaardigheden als inzicht in de historische achtergronden van het vak, een eigen visie op de ontwikkeling van het vak, het vermogen verbaal over het werk te kunnen communiceren en kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar zijn eveneens in de eindtermen terug te vinden.

2 Curriculum

2.1 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

De opleiding heeft een gemeenschappelijke propedeuse (die ook door de studenten van de Lerarenopleiding wordt gevolgd). In het eerste semester krijgt de student een breed inzicht in de verschillende disciplines. In het tweede semester richt de student zich deels op de vakstudie waarvoor hij zich bij het begin van de studie heeft ingeschreven. De Academie heeft bewust voor de brede propedeuse gekozen. Een smal opgezette opleiding vindt de academie niet meer van deze tijd.

Na de propedeuse kiest de student voor Autonome Beeldende Kunst, Communicatievormgeving 2D of Communicatievormgeving 3D. Bij Autonome Beeldende Kunst wordt door de jaren heen toegevoerd naar een persoonlijk idioom. De startkwalificaties Beeldend Kunstenaar gelden hierbij als leidraad. Communicatievormgeving 2D omvat een groot aantal studietrajecten die opleiden tot de beroepen grafisch ontwerper, artdirector, illustrator, interactief vormgever, audiovisueel ontwerper en animator.

Communicatievormgeving 3D omvat twee richtingen: Modeontwerpen en Interieurarchitectuur. Modeontwerpen heeft drie afstudeerprofielen: Couture, Ready to wear en Forecast.

Interieurarchitectuur heeft vanaf studiejaar 2002-2003 twee afstudeerprofielen:

Interieurontwerpen en Ruimtelijk Ontwerpen. Het visitatiebezoek wijst uit dat het brede studieaanbod voor veel studenten een reden is om voor de Willem de Kooning Academie te kiezen. Ook waarderen de studenten dit brede aanbod tijdens hun studie.

*De opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum zijn **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

De inhoud van de afzonderlijke programmaonderdelen wordt uitvoerig beschreven in de Studiegids. Soms ontbreken expliciet geformuleerde leerdoelen per programmaonderdeel, maar de beschrijvingen zijn dusdanig helder en gedetailleerd, dat de inhoud van de programmaonderdelen duidelijk naar voren komt. Bovendien zijn, zoals in paragraaf 1.2 aangegeven, bij *Communicatievormgeving* per leerjaar/semester de eindtermen opgenomen.

De commissie vindt het curriculum relevant voor de beroepsuitoefening. De opleiding geeft in de Studiegids per domein duidelijk aan wat haar opvattingen zijn ten aanzien van beroep en beroepsprofiel en geeft vervolgens voor de domeinen afzonderlijk een opleidingsprofiel. De commissie krijgt zo een helder beeld van de wijze waarop de visie van de academie in het curriculum is vertaald.

De propedeuse is, zoals hierboven aangegeven, oriënterend. Studenten geven een voorlopige studiekeuze aan op het moment dat ze zich aanmelden, en moeten in de loop van het studiejaar een definitieve keuze maken. Hiertoe fungeren onder andere de lessen 'beroepsoriëntatie', waarin wordt ingegaan op de positie van het vak in de praktijk. Studenten vinden dat de propedeuse zijn oriënterende functie goed vervult. Daarbij tekenen ze wel aan, dat het vrij makkelijk is om tijdens de hoofdfase over te stappen. Het *rapport Kwaliteitszorg Propedeuse* (een door de opleiding gehouden onderzoek onder studenten) geeft aan dat het onderdeel beroepsoriëntatie voor verschillende studies nog kan verbeterd.

Het curriculum van de hoofdfase is beroepsgericht. Bij *Autonome Beeldende Kunst* is het curriculum naarmate de studie vordert steeds meer een afspiegeling van de beroepspraktijk: de student werkt in een (groeps)atelier en moet in toenemende mate werken vanuit (in samenspraak met zijn begeleiders) eigen geformuleerde doelstellingen. Een tentoonstelling van het eigen werk is een verplicht onderdeel van de eindfase. Kennismaking met de beroepspraktijk vindt ook plaats via het studieonderdeel 'Kunst in de Openbare ruimte, in Opdracht (KiO)'. Hierin doet de student via deelname aan projecten kennis en vaardigheden op bij het vervaardigen van kunst in de publieke ruimte, bijvoorbeeld objecten voor speelplaatsen, wandschilderingen enzovoort. Voorts is er de Zakelijke Scholing en Beroepsvoorbereiding waarin praktisch wordt gewerkt aan bijvoorbeeld een aanvraag voor een subsidie. In dit studieonderdeel krijgt de student ook informatie over fondsen, subsidiestructuur, belastingen enzovoort. De commissie vindt dit een goede voorbereiding op de beroepspraktijk. De studenten geven aan tevreden te zijn over de beroepsgerichtheid, maar misten anderzijds vaardigheden op het gebied van presentatie van het eigen werk. De commissie heeft een wat tegenstrijdig beeld (zie paragraaf 3.1).

Het curriculum van Communicatievormgeving bereidt goed voor op het beroep. Bij *Communicatievormgeving 2D* bestaat het curriculum van meet af aan voor een belangrijk deel uit zowel praktijk- als ontwerp opdrachten. Ook *Communicatievormgeving 3D* bestaat voor een belangrijk deel uit praktijk- dan wel ontwerp opdrachten. Verder biedt de opleiding studenten van *Communicatievormgeving 2D* de mogelijkheid om naast een verplicht basispakket studietrajecten te kiezen en zo meerdere disciplines te combineren. Hiermee wordt ingespeeld op de hedendaagse beroepspraktijk. De commissie heeft hiervoor waardering. Echter ontstaat soms de indruk dat de invloed van de praktijk wel érg dominant is waardoor de aandacht voor het creatieve proces die voor een goede studie onontbeerlijk is, teveel door overwegingen van meer commerciële aard onder druk zou kunnen staan. Voor *Communicatievormgeving 3D* is - vanwege de complexe vaardigheden die moeten worden aangeleerd - terecht gekozen voor een meer lineaire opzet. Aan het eind van de studie moet de student *Communicatievormgeving 3D* een complexe ontwerp opdracht kunnen uitvoeren en een scriptie schrijven.

Het studiemateriaal dat commissie heeft gezien was door de docenten samengesteld en actueel. De student kan 8 studiepunten naar eigen keuze invullen met extra-curriculaire activiteiten. De commissie vindt dit een goede zaak

De commissie vindt dat ook het theorieonderwijs van goede kwaliteit is. Kunst- en cultuurgeschiedenis worden breed opgevat en deels toegespitst op de gekozen vakrichting. Er is aandacht voor niet-westerse cultuur en reflectie op eigen en andermans werk wordt gestimuleerd. De thematische benadering van de theorie bevordert het leggen van een relatie tussen theorie en praktijk. Gesprekken met afgestudeerden, studenten (met name die van Autonome Beeldende Kunst) en verantwoordelijke docenten alsmede bestudering van het curriculum geven een positief beeld.

2.2 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

*De opbouw en de inhoud van het buitenschools curriculum zijn **voldoende** relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding.*

Alle studenten – met uitzondering van studenten Autonome Beeldende Kunst – moeten een stage lopen. De stage vindt plaats in het derde jaar en duurt drie tot zes maanden (soms kan een student twee kortere stages lopen). De – voor de beroepsuitoefening relevante – doelen van de stage zijn summier beschreven in de stagegids en de Studiegids (als eindtermen van een bepaald semester). Dit zou volgens de commissie nog kunnen worden aangescherpt. De student kan de beroepspraktijk verder verkennen via projecten. Voor studenten Communicatievormgeving 2D is er daarnaast de AdCom-studio waar studenten onder verantwoordelijkheid van docenten opdrachten voor bedrijven en instellingen uitvoeren.

De doelen van de projecten staan vermeld in de Studiegids. Vaak wordt bij projecten samengewerkt met de stad Rotterdam. De commissie vindt dit interessant en leerzaam voor de studenten.

Studenten Autonome Beeldende Kunst lopen zoals gezegd geen stage (zij doen het vak Kunst in de Openbare Ruimte en de Zakelijke Scholing en andere beroepsgerichte activiteiten). Tijdens de visitatie kwam ter sprake dat studenten Autonome Beeldende Kunst in de stad Rotterdam actief zijn bij de inrichting van bijvoorbeeld Kunstenaarsinitiatieven. De commissie kreeg een levendig beeld van activiteiten die niet expliciet in de Studiegids zijn opgenomen, maar toch een goede beroepsvoorbereiding voor de student Autonome Beeldende Kunst zijn.

Samenvattend concludeert de commissie dat de opleiding door een stage en de mogelijkheid tot het uitvoeren van opdrachten voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk biedt, zeker in combinatie met de binnenschoolse activiteiten.

2.3 Samenhang en integratie binnen het curriculum

*Er bestaan **voldoende** inhoudelijk beredeneerde en volgtijdelijke verbanden tussen de verschillende curriculumonderdelen.*

De curricula van de opleiding vertonen een duidelijk inhoudelijk en volgtijdelijk verband. De samenhang wordt duidelijk uit de beschrijvingen van het curriculum en op sommige plaatsen in de Studiegids expliciet toegelicht.

Bij Autonome Beeldende Kunst wordt de student een brede basis aangeboden. In de loop van de studie maakt hij steeds meer keuzes. Het uiteindelijke doel is te komen tot werk met een persoonlijk beeldend idioom en te beschikken over de startkwalificaties zoals beschreven in Beroep Kunstenaar. In de beginjaren vervult het vak Ideeontwikkeling een spilfunctie. Vakken als tekenen, grafiek en fotografie ondersteunen het vak ideeontwikkeling en zijn bedoeld om de uitdrukkingmogelijkheden van de student te verrijken. Het vak Kritische Studies leert de student in de eindfase van zijn studie het eigen beeldend werk te toetsen aan eigentijdse visies op kunst, vormgeving en cultuur. Dit vak bevordert de integratie van theorie en praktijk. Bij Autonome Beeldende Kunst staan de verschillende curriculumonderdelen dus in dienst van de artistieke ontwikkeling van de student.

De samenhang tussen onderdelen van Communicatievormgeving 2D wordt aangebracht door de student zelf (dit curriculum bestaat immers uit een groot aantal keuzetrajecten). De student wordt in zijn keuze begeleid door zijn studentmentor. Over het totaal van de studie is duidelijk een volgtijdelijk verband tussen de curriculumonderdelen zichtbaar: de student ontwikkelt een eigen visie en leert stapsgewijs het ontwerptraject beheersen. In het begin biedt de studie een groot aantal vakken die de student zowel inhoudelijk als technisch een fundament moeten geven. Naarmate de studie vordert, neemt de complexiteit van de opdrachten toe. De theorie-onderdelen behandelen vakgeschiedenis en onderwerpen op het gebied van communicatie en bevorderen het reflecteren over de betekenis van het vak en het belang van communicatie in de hedendaagse samenleving.

Het volgtijdelijk verband tussen de vakken bij Communicatievormgeving 3D is vergelijkbaar met Communicatievormgeving 2D. Samenvattend is de lijn: ontwikkelen van een eigen visie en ontwerpcapaciteiten, door middel van steeds complexere opdrachten. De theorie is gericht op (de geschiedenis van) het betreffende vak, waarbij geheel in lijn met het beroepsbeeld wordt ingegaan op maatschappelijke aspecten die de invulling van het vak heden ten dage bepalen.

3 Kwalificaties van afgestudeerden

3.1 De gerealiseerde kwalificaties

*De door de studenten aan het eind van de opleiding verworven kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden zijn **voldoende** toereikend om adequaat te functioneren in de beroepspraktijk.*

Uit gesprekken met werkveld en stagebegeleiders blijkt dat zij over het geheel genomen tevreden zijn over de kwalificaties van afgestudeerden en studenten. Afgestudeerden en stagiaires van de opleiding kenmerken zich volgens de gesprekspartners met name door hun praktische instelling, goed teamwork, doorzettingsvermogen en goede technische vaardigheden. Ze zijn direct inzetbaar. De praktische instelling van de afgestudeerden en de volgens de gesprekspartners typisch Rotterdamse houding van de 'handen uit de mouwen steken' overheerst volgens hen zodanig, dat conceptuele vaardigheden (die de afgestudeerden wel degelijk hebben) vanzelfsprekend worden gevonden. De commissie vernam ook een kritiekpunt: de afgestudeerden Autonome Beeldende

Kunst zouden meer met het beroepspraktijk in aanraking gebracht moeten worden. De commissie heeft niet bij het werkveld kunnen checken of de afgestudeerden voldoen aan de startkwalificaties van het Architectenregister van het SBA. Het aan de commissie gepresenteerde werk doet vermoeden van niet. De commissie kreeg tijdens de visitatie tegenstrijdige berichten over het al dan niet aansluiten van Autonome Beeldende Kunst bij de 'buitenwereld'. Enerzijds maken afgestudeerden en werkveld hier melding van, anderzijds roemt ditzelfde werkveld de plaats die de academie in de culturele infrastructuur van Rotterdam inneemt en de vele kunstenaarsinitiatieven.

Afgestudeerden signaleren met betrekking tot hun beroepsmatig functioneren geen onoverkomelijke lacunes. Ze laten zich positief uit over het onderwijs op de academie en de mogelijkheden die de academie hen heeft geboden om zich te ontwikkelen. Desgevraagd noemden sommigen een tekort aan zakelijke kennis (bijvoorbeeld op het gebied van belastingen) en een gebrek aan redactionele vaardigheden. Studenten Autonome Beeldende Kunst hadden meer contact met de buitenwereld willen hebben. Opvallend was, dat veel afgestudeerden een eigen bedrijf hebben. De commissie kreeg sterk de indruk dat de afgestudeerden initiatiefrijk zijn.

De commissie heeft tijdens de visitatie een wisselend beeld van de competenties van studenten op het gebied van theorie (kunst- en cultuur) gekregen. Ze ziet een discrepantie tussen de kwaliteit van het curriculum en de werkstukken van studenten. Scripties hebben vaak originele onderwerpen, maar schieten meermalen te kort als het gaat om het formuleren van probleemstellingen en het trekken van conclusies. De commissie heeft twijfels of de in de Studiegids opgenomen Kaderregeling eindexamenscripties wordt nageleefd. Ze beveelt aan hieraan aandacht te besteden.

De commissie komt alles overziend tot het oordeel voldoende voor de kwalificaties van de afgestudeerden. De commissie doet dit op met name grond van de positieve uitlatingen van werkveld en stagebegeleiders.

3.2 De bewaking van de kwalificaties

*De opleiding beschikt in **onvoldoende** mate over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen.*

De opleiding peilt op verschillende manieren of het onderwijs adequaat is (geweest). Er zijn contacten met alumni. Gesprekken met externe deskundigen (gecommitteerden, stageverleners enzovoort) en de enquêtes die de academie houdt bij stagebegeleiders en gecommitteerden zijn ook een belangrijk instrument voor de bewaking van de kwalificaties op de academie. De commissie waardeert dit onderzoek, maar het is de commissie tegelijkertijd niet duidelijk wat er met de verwerking van de resultaten gebeurt. De opleiding gebruikt de eindexamentoonstellingen om reacties van het werkveld te peilen. Er is een beroepenveldcommissie. Last but not least zijn er de docenten die veelal zelf in de beroepspraktijk werkzaam zijn en geacht worden aan te kunnen geven of het curriculum (nog) relevant is. De commissie trekt hieruit de conclusie dat de bewaking van de kwalificaties dus zeker de aandacht heeft, maar dat de opleiding nog niet beschikt over een systeem om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties te meten. De commissie beveelt aan om

meer structuur aan te brengen in de activiteiten die de academie nu onderneemt en hiervoor duidelijker procedures te ontwikkelen. Op dit moment beoordeelt de commissie de bewaking van de kwalificaties nog als onvoldoende.

II. EFFECTIVITEIT EN EFFICIËNTIE: HET BEDRIJFSECONOMISCH EN STUDEERBAARHEIDSPERSPECTIEF

4 Het onderwijsleerproces

4.1 De werkvormen en studieactiviteiten

*De werkvormen/studieactiviteiten zijn **goed** didactisch verantwoord met het oog op het realiseren van de eindtermen/leerdoelen en een effectief leerproces van studenten.*

De opleiding heeft een goed beargumenteerde onderwijsvisie. Voorbereiding op het beroep in de hedendaagse samenleving vormt de basis van deze visie. De werkvormen moeten een afspiegeling van de beroepspraktijk zijn. In paragraaf 1.1 kwam naar voren, dat de opleiding multidisciplinariteit (dus meerder disciplines kunnen beheersen) en het werken in multidisciplinaire teams als belangrijke elementen uit de hedendaagse beroepspraktijk beschouwt. De opleiding is doende de inrichting van het onderwijs daar zo veel mogelijk op aan te laten sluiten. Ze heeft daartoe bewust gekozen voor vraaggestuurd onderwijs met - in de toegepaste afdelingen - een probleemgestuurde aanpak. Concreet komt het erop neer dat studenten bij *Communicatievormgeving 2D* (en op termijn *Communicatievormgeving 3D*) uit een breed, geïntegreerd aanbod een individueel studietraject kunnen samenstellen en veel opdrachten doen. Deze opzet geeft hen de mogelijkheid zich breed in het eigen vak en aanverwante disciplines te oriënteren. De opzet doet ook een (groter) beroep op hun zelfstandigheid. Verder werken studenten steeds vaker in multidisciplinaire teams aan een ontwerpbeurt. Ze worden daarbij individueel of in kleine groepen begeleid; soms trekt de opleiding voor het project een speciale gastdocent aan.

Ook bij *Autonome Beeldende Kunst* wordt gestreefd naar werkvormen die een afspiegeling van de beroepspraktijk zijn. Studenten Autonome Beeldende Kunst werken in een studio die met een of meerdere studenten wordt gedeeld. Ze worden individueel begeleid.

De opleiding licht het belang van de verschillende werkvormen toe in de Studiegids. De commissie heeft hiervoor waardering. Duidelijk is, dat de opleiding serieus over werkvormen heeft nagedacht. Met name het werken in projecten en in de individuele ateliers bevorderen de integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding.

Studenten zijn tevreden over de actualiteit van het onderwijs. Die wordt bevorderd doordat docenten opdrachten uit de eigen praktijk meenemen. Ook noemen studenten in dit verband het Studium Generale van de academie. Dit behandelt actuele ontwikkelingen in de (grootstedelijke) cultuur.

4.2 Toetsen: inhoud en niveau

*De wijze van toetsing is **voldoende** relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen.*

De commissie heeft uit de gesprekken met studenten tijdens de visitatie opgemaakt dat de beoordelingsprocedure naar tevredenheid verloopt. Dit geldt voor alle studenten (dus voor zowel die van Autonome Beeldende Kunst als voor studenten van de toegepaste richtingen). Tijdens, of

na een semester, wordt het werk dat studenten bij een bepaald vak gemaakt hebben, beoordeeld. Vervolgens is er een integrale beoordeling van alle vakken die een student in het semester heeft gevolgd. Docenten geven dan - in aanwezigheid van de student en mede studiegenoten - gezamenlijk een oordeel over het totale studieresultaat. Bij dit oordeel betrekken de docenten ook de wijze waarop de student zijn werk heeft geselecteerd en presenteert. De academie wil met de integrale beoordeling bereiken dat de samenhang tussen de verschillende vakken duidelijk wordt en de ontwikkeling van de student zichtbaar wordt. Daarom kan het voorkomen, dat de integrale beoordeling in bepaalde gevallen onvoldoende beoordelingen van één of meerdere vakken van het betreffende semester overstijgt. De commissie heeft ervaren, dat de integrale beoordeling door de studenten inderdaad als een belangrijk leermoment ervaren. Na afloop van de integrale beoordelingen wordt op de bevindingen teruggekomen tijdens werkbijeenkomsten. Studenten kunnen naar aanleiding van de beoordeling desgewenst ook een gesprek met de mentor aanvragen.

De procedure en de criteria voor de beoordeling zijn opgenomen in de *Onderwijs- en Examenregeling* en de studiegids. Studenten hebben geen klachten over de wijze waarop de criteria worden gehanteerd (specifieke criteria staan vaak ook apart bij de opdracht vermeld). Wel vinden ze, dat de beoordelingen beter op schrift gezet kunnen worden. Sommige studenten melden tijdens de visitatie, dat ook de feedback bij de integrale beoordelingen volgens hen beter kan en dat de integratie tussen de vakken soms niet genoeg uit de verf komt. Docenten zijn zich hiervan bewust. Het *rapport Kwaliteitszorg Propedeuse* (een eigen onderzoek van de opleiding onder studenten) geeft ook aan dat de integrale beoordelingen beter kunnen.

De theorievakken hebben geëigende werkvormen als tentamens, referaten, werkboeken en dergelijke.

In zijn totaliteit beoordeelt de commissie het onderdeel 'toetsen' als voldoende.

5 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

*De opleiding voert een **voldoende** expliciet en effectief beleid uit gericht op (verbetering van) de aansluiting op de vooropleiding en andere relevante kenmerken van instromende studenten.*

De opleiding ontplooit een groot aantal voorlichtingsactiviteiten: voorlichting op middelbare scholen door middel van folders en mondelinge presentaties, open dagen, en voorlichting op onderwijsbeurzen. Ook de eindexamenexposities worden ingezet voor werving. De opleiding doet veel moeite om allochtone studenten binnen te krijgen. Daartoe heeft ze samenwerkingsverbanden met diverse typen scholen uit het voortgezet onderwijs gesloten. Gepoogd wordt, om door middel van specifieke activiteiten deze leerlingen gaandeweg vertrouwd te maken met de mogelijkheid van het volgen van een kunstopleiding. Vooralsnog levert dit weinig resultaten op. De commissie heeft waardering voor de pogingen die de academie doet.

De opleiding verzorgt een introductie cursus van 28 bijeenkomsten. Tevens is er een (kortere) oriëntatie cursus. Beide cursussen zijn bedoeld om de potentiële student in staat te stellen zich een

beeld te vormen van de diverse studiemogelijkheden en te onderzoeken of een studie op de Academie bij hem zou passen. De cursussen geven niet automatisch toelating tot de academie, men moet toch een toelating doen. Uniek is het 'Kunstlyceum': een vooropleiding voor gemotiveerde leerlingen van HAVO en VWO die een studie Autonome Beeldende Kunst of toegepaste kunst overwegen.

De selectie van studenten vindt plaats op grond van een aantal onderdelen. Er is een toelatingsgesprek, leerlingen moeten werk laten zien dat ze thuis gemaakt hebben, een vragenformulier invullen en een (thuis uitgewerkte) opdracht presenteren. Tijdens het toelatingsgesprek wordt de aspirant-student in staat gesteld het meegebrachte werk toe te lichten en zijn keuze voor de studie te motiveren. Daarbij wordt, volgens de opleiding, met name gelet op de motivatie voor het beroep. De toelatingscriteria staan vermeld in een brochure voor aspirant studenten.

De coördinator van een studiedomein beslist (in samenspraak met de mentor) over vrijstellingen voor het studieprogramma bij studenten die (omdat ze al een andere opleiding gevolgd hebben) direct in de hoofdfase kunnen instromen. De regeling is opgenomen in de *Onderwijs- en Examenregeling*. Informatie over vrijstellingen is te vinden in een aparte brochure.

Het is de commissie niet gebleken dat de effectiviteit van de toelating regelmatig wordt geëvalueerd. De toelatingsprocedure zelf wordt wel bij aspirant studenten geëvalueerd. Er is ook een aanmeldingsanalyse. De commissie beveelt aan om ook de effectiviteit van de toelating te onderzoeken gezien het rendement van de opleiding.

Over de aansluiting op de vooropleiding heeft de commissie van studenten geen klachten gehoord. Er is geen sprake van overlappings (bijvoorbeeld met kunstgeschiedenis, dat ook in het voortgezet onderwijs wordt gegeven). Eerstejaars studenten toonden zich tijdens de visitatie met name tevreden over het zogenaamde entreepracticum voor studenten met een mbo-opleiding. Deze studenten beschikken vaak wel over technische vaardigheden, maar hebben soms een intellectuele achterstand en zijn minder goed uitgerust op het punt van ideevorming. Ze krijgen daartoe elke week een middag extra training. De commissie waardeert dit initiatief.

De begeleiding van studenten in het eerste jaar is ook in zijn totaliteit goed geregeld. Studenten hebben een klassenmentor bij wie ze voor begeleiding terecht kunnen. Verder zorgt een systeem van afspraken voor regelmatig contact tussen student en mentor.

Op hogeschoolniveau is er het decanaat. Studenten kunnen daar aankloppen bij meer algemenere dan wel persoonlijker problemen op het gebied van de studie of studeren.

6 Doorstroom van studenten

6.1 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

*Er is **onvoldoende** sprake van uitvoering van een onvoldoende expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten.*

De opleiding stelt zich op het standpunt dat studenten zelf in staat moeten zijn om te beslissen of ze voor de studie geschikt zijn. De propedeuse heeft – zo stelt de opleiding – niet voor niets een oriënterend karakter en het onderwijsprogramma is zo opgezet, dat studenten een goed inzicht in de diverse facetten van het vak krijgen. De opleiding vindt verder dat de integrale wijze van toetsing alsmede de toepassing van het Bindend Negatief Studieadvies de student voldoende helderheid geeft over zijn perspectieven voor de rest van de studie. Ze zet in op zelfselectie. De commissie heeft op grond van de Studiegids kunnen constateren dat bij de integrale beoordelingen aan het eind van het eerste en tweede semester inderdaad op een groot aantal voor het vak en beroep benodigde competenties wordt gelet, en dat de opleiding ook kijkt naar vorderingen in de kennis van het beroep alsmede naar de studiehouding. Verder wordt het door de studenten gemaakte werk ook beoordeeld op kwaliteiten die voor de gekozen richting nodig zijn.

De student wordt toegelaten tot de hoofdvakstudie als hij alle studiepunten (20) van het normblok kunstvakken en een deel van de studiepunten (8) van het normblok theorie heeft gehaald. Bij 32 studiepunten mag hij in ieder geval door naar de hoofdfase.¹

De opleiding geeft een bindend negatief studieadvies als de student 25 studiepunten of minder heeft gehaald (of als hij geen 7 studiepunten van de 10 studiepunten van het normblok kunstvakken in het tweede semester (waaronder de integrale beoordeling) heeft gehaald). De details van de regeling zijn opgenomen in de *Onderwijs- en Examenregeling*). De commissie vindt de norm '25 studiepunten' laag. Docenten melden dat het zelden of nooit voorkomt dat een student een negatief studieadvies krijgt. Bij onvoldoende resultaat wordt gewerkt met herkansingen. Het risico voor de student is studieovertraging.

Volgens de kengetallen zoals opgenomen in het zelfevaluatie-rapport verliet in het studiejaar 1999/2000 25% van de studenten na het eerste jaar de opleiding. In de jaren daarvoor was dit 19 en 20%. In de hogere jaren loopt dit percentage nog op tot 30-35% in zijn totaliteit. De commissie concludeert hieruit, dat de selecterende functie van de propedeuse beter kan en dat het beleid van de opleiding niet voldoende vruchten afwerpt

De commissie komt tot het oordeel onvoldoende.

6.2 Studievoortgang

*Er zijn **voldoende** waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten.*

De opleiding geeft de studielast per vakonderdeel aan in de studiegids. De schema's zijn dermate overzichtelijk opgesteld, dat de student een planning kan maken. De opleiding vindt het belangrijk dat de student zich hierbij zelfstandig opstelt, maar biedt uiteraard begeleiding. De studielast is evenwichtig over de semesters verdeeld. Geëxpliciteerde normen heeft de commissie niet aangetroffen, maar dat lijkt de commissie voor vakken die vaak niet meer dan 1 studiepunt

¹ Voor de deeltijdopleiding gelden overeenkomstige cijfers.

bedragen ook niet nodig. Studenten omschreven de studie tijdens de visitatie als zwaar. Het is volgens hen zaak om de studie goed bij te houden. De studielast die het programma van de opleiding met zich mee brengt, is volgens de studenten zwaar maar niet buiten proporties. Dat zij ook eigen tijd in de studie steken, is volgens hen een keuze waarvoor zij zelf verantwoordelijk zijn.

De tijdstippen van tussen- en integrale beoordelingen zijn opgenomen in de Jaaragenda die voor alle studenten geldt. De integrale beoordelingen zorgen niet voor een piekbelasting, omdat hier immers werk wordt beoordeeld dat de student al gemaakt heeft. Studenten hadden tijdens de visitatie geen klachten over de termijn waarop de uitslag van de toetsen bekend is. Omdat de integrale beoordeling een negatief oordeel over een bepaald vak kan overstijgen (zie paragraaf 4.2) is er eigenlijk alleen sprake van herkansingen bij negatieve beoordelingen. In dat geval moet de student in het volgende kwartaal naast het reguliere programma een taak doen. De commissie vindt dit een goede regeling, omdat zo wordt voorkomen dat de student een studieachterstand oploopt.

De studielast is onderwerp van gesprek in het docentenoverleg en de kwaliteitszorgcommissie van studenten. Deze functioneert goed (zie paragraaf 11.1). De commissie vindt dat er voldoende voorwaarden zijn voor een efficiënte studieroute.

6.3 *Studiebegeleiding en voortgangsbewaking*

*De opleiding voert **goed** een systematisch beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleem-signalering, -oplossing en -preventie.*

De commissie ziet een duidelijke relatie tussen de opzet van het onderwijs en de studiebegeleiding. Zo richt de begeleiding in het eerste jaar zich onder andere op de vraag of de studierichting die de student bij de aanmelding heeft opgegeven, voor de hem de juiste is. Daarnaast heeft de begeleiding in het eerste jaar een coachende functie (bijvoorbeeld hoe je als student moet leren studeren op een kunstopleiding). In de hoofdfase wordt de student begeleid bij het kiezen van zijn individueel studietraject (dit geldt met name voor de Communicatievormgeving 2D en -3D). De verantwoordelijkheid voor de studentbegeleiding ligt bij zogeheten studentmentoren. Dit zijn leden van het docententeam, die van de studievoortgang van de student een dossier bijhouden. Student, mentor en coördinator hebben toegang tot dit systeem. Studenten geven aan dat de begeleiding door de studentmentoren goed werkt en dat ze – als ze dat willen – ook gemakkelijk bij andere docenten terecht kunnen. Docenten geven aan dat de uren-toewijzing voor het mentoraat goed is geregeld. Voor problemen van meer persoonlijke aard kan de student terecht bij de decaan van de academie. Dit alles staat helder beschreven in de Studiegids.

Hierboven werd al aangegeven, dat er van elke student gedurende zijn studie een dossier wordt bijgehouden. Dit dossier omvat de studievoortgang van de student. De door de student behaalde studiepunten worden bijgehouden met het registratiesysteem CATS/CAAS. Studenten en docenten kunnen uit CATS/CAAS gegevens opvragen. Studenten ontvangen tweemaal per jaar een overzicht.

Vermeldenswaard is dat de opleiding werkt aan de ontwikkeling van het digitaal portfolio. Dit portfolio bevat werkstukken en beoordelingen van de studenten en biedt zo een goed inzicht in het verloop van zijn studie. Daarmee is het een belangrijk onderwijsinstrument. De commissie juicht de ontwikkeling van het digitaal portfolio toe.

De commissie vindt – alles overziend – dat de studiebegeleiding goed geregeld is.

6.4 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

*De begeleiding, beoordeling en organisatie van de stages (of de werkperioden) dragen op **voldoende** efficiënte wijze bij aan het realiseren van de stagedoelen (werkperiodedoelen).*

Zoals vermeld in paragraaf 1.4 lopen studenten Communicatievormgeving in het derde jaar een stage. De doelen staan vermeld in de Studiegids. De academie heeft een stagegids, waarin het totaal van de stage (van sollicitatie tot taakverdeling en van beoordeling tot en met verzekeringen) wordt beschreven en geregeld. Het beoordelingsformulier dat het bedrijf moet invullen, is zorgvuldig opgesteld. De opleiding beschikt over een bestand met adressen (vaak oud-studenten, wat het contact tussen stageadres en opleiding bevordert). Studenten kunnen ook zelf suggesties voor een stageadres doen. Stageadressen die door studenten worden aangedragen, worden door de opleiding gecheckt. De coördinatie van de stages is in handen van een speciaal stagebureau.

Studenten geven aan dat de stage ook in de praktijk goed geregeld en begeleid wordt. Van de terugkomdagen wordt enthousiast gebruik gemaakt. Stagebegeleiders die de commissie sprak, waren unaniem tevreden. Ze waardeerden de zakelijke wijze waarop de academie omgaat met de stage (bijvoorbeeld door contractlegging). De aansluiting van het niveau van de stagiaires op de betreffende stageadressen werd door de stagebegeleiders goed genoemd. Concluderend stelt de commissie dat de organisatie en begeleiding van de stages goed geregeld is. De stageverslagen die de commissie gezien heeft, waren verzorgd, maar schoten te kort op het punt van reflectie op leerdoelen. De commissie beveelt aan stringentere eisen te stellen aan de stageverslagen.

7 **Bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten**

*De op instroom en/of doorstroom gerichte maatregelen zijn **onvoldoende** effectief in de zin dat ze bijdragen tot een aanvaardbaar rendement.*

Studenten van de Willem de Kooning Academie ronden de studie zelden in vier jaar af (in '96/'97 was dat 33% van de instromers). Het gemiddelde rendement is 57%. De opleiding meldt hierover, dat ze streeft naar een totaal studierendement van 60%. Afgezien hiervan heeft de commissie in de zelfevaluatie geen beleid met betrekking tot rendement, studieduur en uitval aangetroffen. De opleiding heeft wel inzicht in de (ontwikkeling van de) relevante gegevens van de afgelopen jaren, maar doet daar kennelijk weinig mee. De commissie mist een analyse van eventueel tegenvallende resultaten en verbeteracties. Dat de academie op dit punt slecht scoort, heeft volgens de opleiding

te maken met het feit dat de managementinformatie vanuit de hogeschool zoals de academie stelt, 'kritische herziening en aanpassing behoeft', waardoor de opleiding lang van de juiste informatie verstoken is geweest. Maar toch: de commissie moet op dit moment de evaluatievraag met een onvoldoende beantwoorden.

III. **CONDITIES VOOR KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT: HET ORGANISATIEONTWIKKELINGSPERSPECTIEF**

8 **Externe relaties**

8.1 *Contacten met het werkveld*

*De opleiding houdt in **voldoende** mate voeling met relevante nationale en internationale ontwikkelingen in het werkveld.*

De opleiding onderhoudt op verschillende manieren contacten met ontwikkelingen in het werkveld. Allereerst is er de feitelijke inbreng van (jonge) docenten en gastdocenten met actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk. Verder wordt er veelvuldig samengewerkt met Rotterdamse kunstinstellingen. Ook zijn er contacten met het werkveld (ontwerpbureaus en dergelijke), met stageverleners, geëngageerden enzovoort. De opleiding heeft een werkveldcommissie. Er zijn contacten met academies in het buitenland, die zich (volgens de opleiding) in toenemende mate richten op gezamenlijke curriculumontwikkeling. De commissie heeft waardering voor het feit dat de opleiding enquêtes heeft ontwikkeld waarin stageverleners en externe deskundigen (die bij het eindexamen betrokken zijn) hun mening kunnen geven over de kwaliteit van het curriculum en de competenties voor studenten.

Helaas gaat de opleiding in de zelfevaluatie niet in op de vraag of er systematisch gebruik gemaakt wordt van (de feedback van) bovengenoemde contacten en de resultaten van de enquêtes voor de beleidsontwikkeling en voor de verbetering van het onderwijs. De commissie leidt hieruit af dat er wat dit betreft nog verbeterpunten liggen. Maar de commissie is positief over de wijze waarop de opleiding zijn netwerk organiseert.

8.2 *Wetenschappelijke oriëntatie*

*De opleiding houdt in **onvoldoende** mate voeling met voor haar relevante wetenschappelijke ontwikkelingen.*

De opleiding noemt in het zelfevaluatie rapport tal van initiatieven die (zijdelings) mogelijkheid geven tot het houden van voeling met relevante wetenschappelijke ontwikkelingen. In de ogen van de commissie springt met name de betrokkenheid bij de ontwikkeling van onderwijsmethoden en curricula eruit. Die is (onder andere) vrucht van contact met netwerken als ELIA (European League of the Arts), NICA (Network for International Cooperation in the Arts) en het Public Art Observatory. Een ander interessant initiatief is de samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam. De commissie maakt uit het zelfevaluatie rapport echter op, dat deze voor studenten van de opleiding vooral praktisch gericht is (studenten Communicatievormgeving 2D ontwerpen communicatiemiddelen voor projecten). De commissie beveelt aan ook andere vormen van samenwerking te onderzoeken, waarbij kunststudenten kunnen meedoen met (bijvoorbeeld) projecten op het gebied van kunstgeschiedenis. Hoe interessant op zich zelf ook, van de in het zelfevaluatie rapport genoemde initiatieven wordt eigenlijk niet goed duidelijk wat ze concreet bijdragen tot de wetenschappelijke oriëntatie (de commissie laat de tweede faseopleidingen van de Academie buiten beschouwing omdat de evaluatievraag betrekking heeft op de initiële opleiding).

Ook met betrekking tot de wetenschappelijke oriëntatie binnen de opleiding geeft de opleiding geen overtuigende voorbeelden. Wel blijkt uit alles, dat de academie ambities heeft. Ze is actief (bijvoorbeeld binnen het CUMULUS-netwerk). Ze heeft de blik op de buitenwereld gericht. De lijst van internationale instituten waarmee studentenuitwisseling plaats vindt, is indrukwekkend. De academie heeft ook een aanvraag voor een centre of excellence op het gebied van digitale media gedaan. De bedoeling is, dat zowel studenten en docenten van de initiële als de voortgezette opleidingen hieraan deelnemen. Het centre of excellence zal de wetenschappelijke oriëntatie zeker een impuls geven. De commissie waardeert de ambities van de academie, maar heeft anderzijds te weinig zicht gekregen op de relevantie van de (huidige) activiteiten met betrekking tot de wetenschappelijke oriëntatie, om tot het oordeel voldoende te kunnen komen.

9 De opleidingsorganisatie

9.1 Inrichting en structuur

*Inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding dragen **voldoende** bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken.*

Aan het hoofd van de academie staat een directeur. De opleiding bestaat sinds 1998 uit drie clusters of domeinen: Autonome Beeldende Kunst, Communicatievormgeving 2D (visuele communicatie) en Communicatievormgeving 3D (ruimtelijk- en productontwerpen). De structuur van de opleiding is dus bepaald door de breedte van het opleidingsaanbod.

De coördinatoren van de domeinen vormen, samen met de directeur en de coördinator van de propedeuse, het managementteam (de coördinatoren van de overige opleidingen van de academie maken het managementteam compleet). De coördinator van een domein is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding en het binnen de opleidingsdoelen optimaal functioneren van het domein op onderwijskundig gebied. De domeinen Communicatievormgeving 2D en -3D hebben aparte seniormentoren. Deze zijn belast met het aansturen van de individuele studietrajecten. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten (waaronder de studentmentoren) zijn – ook volgens de docenten die de commissie tijdens de visitatie heeft gesproken – goed omschreven. De academie werkt aan een docentengids om docenten beter op de hoogte te stellen van hun aanvullende taken naast hun lestaak. De commissie vindt dit een goed initiatief.

De academie heeft een groot aantal overlegcircuits (zoals domeinoverleg, docentenoverleg, mentorenoverleg, vakonderdeeloverleg). Daarnaast is er veel informeel contact. Medewerkers toonden zich tijdens de visitatie tevreden over de wijze waarop besluitvorming (bijvoorbeeld over onderwijszaken) verloopt. In geval van vernieuwingen worden studiedagen georganiseerd. Er zijn de gebruikelijke inspraakmogelijkheden voor docenten en studenten: Opleidingscommissie (voor met name het Onderwijs) en Clustermedezeggenschapsraad (voor het beleid van de opleiding). Opvallend was, dat de commissie tijdens de visitatie vooral enthousiasme aantrof over een orgaan dat strikt genomen tot de kwaliteitszorg behoort: de kwaliteitszorgcommissie.

Het is de commissie gebleken, dat de directeur een duidelijk stempel op de organisatie zet. De wijze waarop dit gebeurt, vindt de commissie soms iets te nadrukkelijk. Daar tegenover staat dat de commissie op een groot aantal gebieden duidelijk sturing ziet. De academie vaart een eigen koers, wat ook mogelijk gemaakt wordt door de besturingsfilosofie van de hogeschool (uiteeraard moet de koers wel passen in het op hogeschoolniveau uitgezette beleid). Binnen de opleiding wordt dit als positief ervaren, omdat men zo eigen initiatieven kan ontplooiën. Dat gebeurt dan ook duidelijk op gebieden als studievoortgangsbewaking, faciliteiten en personeelsbeleid.

Alles bijeengekomen komt de commissie tot het oordeel voldoende.

9.2 Opleidingscultuur

*De cultuur binnen de organisatie is **goed** bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De commissie heeft tijdens de visitatie een grote betrokkenheid van de medewerkers aangetroffen. De sfeer is plezierig. Ook de studenten zijn tevreden over de opleiding. Studenten en docenten worden serieus genomen. Er was tijdens de visitatie een teamgeest onder de docenten voelbaar.

Medewerkers voelen zich duidelijk onderwijskundig gebonden aan de Academie. De afgelopen jaren is hard gewerkt om het 'beroepsgericht onderwijzen en studeren' volgens de nieuwste inzichten gestalte te geven. De student staat, gezien de inspanningen van de opleiding om te komen tot individuele studietrajecten, inderdaad centraal. De academie maakt een sterk naar buiten gerichte indruk. De commissie vindt dit positief.

De commissie vindt de cultuur aangenaam en innovatief. Dat heeft wellicht ook te maken met het feit dat de academie een tamelijk jong, vernieuwingsgezind docententeam heeft (de commissie had de indruk dat het team van Autonome Beeldende Kunst zich wat traditioneler opstelde). Al met al komt de commissie tot het oordeel goed.

10 (Personele) voorzieningen en faciliteiten

10.1 Personeelsbeleid

*Er wordt een **voldoende** expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit.*

De Academie presenteert in het zelfevaluatierapport een duidelijke visie op personeelsbeleid. Ze zet in op jong personeel (wat voor Communicatievormgeving mogelijk is doordat in het verleden zeer terughoudend is gewerkt met vaste dienstverbanden) en op flexibiliteit. Verder wil de academie meer vrouwen aantrekken (het aantal vrouwelijke studenten neemt toe). De opleiding streeft naar flexibiliteit om de vele studietrajecten gestalte te kunnen geven. Ze zit wat dit betreft, blijkt uit het zelfevaluatierapport, midden in het proces van het opzetten en

perfectiëren van die flexibilisering. De commissie onderschrijft de opvatting van de academie, dat zo'n organisatie op langere termijn een inhoudelijke verrijking van het onderwijs en een zinvolle flexibilisering van het personeelsbestand met zich mee zal brengen.

De taakomschrijvingen van het personeel worden zowel met de individuele betrokkenen als in een gezamenlijk overleg besproken en vastgelegd. De commissie heeft tijdens de visitatie vernomen dat de docenten tevreden zijn over de manier waarop dat gebeurt. De directeur van de academie houdt functioneringsgesprekken met coördinatoren, mentoren en administratief medewerkers. Ook hier ziet de commissie een visie, namelijk dat de coördinatoren zoveel mogelijk integraal management bedrijven en als uitvloeisel hiervan functioneringsgesprekken met de docenten houden. In de functioneringsgesprekken worden – indien nodig – uitkomsten van studentevaluaties of klachten van studenten meegenomen.

De opleiding geeft docenten de kans hun kennis op peil te houden via het bezoeken van seminars en symposia. Er is didactische bijscholing van docenten (waarin de docenten van de lerarenopleiding een rol spelen). Al met al beantwoordt de commissie de evaluatievraag met een voldoende, en tekent erbij aan dat zij waardering heeft voor de visie die uit het beleid spreekt, en de voortvarende manier waarop wordt gewerkt.

10.2 Faciliteiten

*De faciliteiten zijn **goed** adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit.*

De Academie is gehuisvest in een voormalig bankgebouw met uitbouwen in het centrum van Rotterdam. Het hoofdgebouw heeft een gesloten karakter. De ruimtelijke indeling is volgens de commissie niet bevorderlijk voor de integratie tussen de afdelingen. Maar het karakter van dit gebouw is het enige minpunt dat de commissie over de faciliteiten te melden heeft. De commissie beoordeelt de faciliteiten als zeer goed. Er is voldoende ruimte voor werkplaatsen, theorielokalen en tentoonstellingen. De voorzieningen zijn goed. Computer- en AV-mediafaciliteiten zelfs zeer goed. Hier worden de investeringen die de academie de laatste jaren in hoogwaardige technologie heeft gedaan duidelijk zichtbaar. De werkplaatsen zijn goed geoutilleerd, opvallend schoon, en veilig. De bibliotheek is goed voorzien op het gebied van vakliteratuur, heeft ook faciliteiten op het gebied van internet, en wordt door de studenten veelvuldig bezocht. De commissie heeft tijdens de visitatie geen klachten van studenten over de faciliteiten gehoord, noch over de faciliteiten zelf, noch over openingstijden, noch over het personeel dat er werkt.

11 Kwaliteitszorg

11.1 Het interne kwaliteitszorgsysteem

*De opleiding beschikt over een **onvoldoende** adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst.*

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding twee belangrijke instrumenten voor kwaliteitszorg aan: de medewerker kwaliteitszorg en de kwaliteitszorgcommissie. De kwaliteitszorgcommissie (die bestaat uit een heterogene groep studenten en wordt begeleid door de kwaliteitszorgmedewerker) bestudeert de evaluaties van het onderwijs en brengt daarover advies uit. Het al eerder in dit verslag aangehaalde *rapport Kwaliteitszorg Propedeuse* is een goed voorbeeld van onderzoek. Tevens bespreekt ze knelpunten in de onderwijsorganisatie en geeft ze aan in hoeverre de beschrijvingen in de Studiegids kloppen met de realiteit. Studenten laten zich (zoals reeds gemeld in paragraaf 9.1) zeer positief uit over de Onderwijscommissie. De notulen gaven de visitatiecommissie goed inzicht in wat er gedaan werd. De opleiding houdt enquêtes onder stagebegeleiders en geëncmitteerden bij het eindexamen en uiteraard leveren mondelinge evaluaties ook gegevens omtrent de kwaliteit van het onderwijs op. Wat echter nog niet gebeurt, is dat de evaluatieresultaten samenkomen in een cyclisch systeem, dat het mogelijk maakt resultaten met elkaar te vergelijken, op elkaar te betrekken en naar gemeenschappelijke oorzaken voor kwaliteitsproblemen te zoeken. Er is dus nog geen plan. Ook wordt niet duidelijk in hoeverre de hogeschool kaders aanbiedt, met andere woorden: wat de relatie is tussen het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool en de activiteiten van de academie. Het college van bestuur gaf aan dat er met betrekking tot de kwaliteitszorg nog wel wat te verbeteren valt. Een specifiek aandachtspunt is de terugkoppeling naar de kwaliteitszorgcommissie van evaluatie-uitkomsten en eventueel daarop gebaseerde verbeteringen. Uit de voorafgaande paragrafen moge duidelijk zijn, dat de academie wel degelijk kwaliteitsbewustzijn heeft – en ook de nodige activiteiten ontwikkelt – maar dat de kwaliteitszorg als systeem in de opleiding nog onvoldoende vorm heeft gekregen.

11.2 Het zelfevaluatie-rapport

*Het zelfevaluatie-rapport beantwoordt **voldoende** aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld.*

Het zelfevaluatie-rapport is helder geschreven, overzichtelijk vormgegeven en zeer informatief. Op adequate wijze wordt verwezen naar de studiegids. In die zin verdient het rapport een compliment. Het concept-rapport is voldoende met de betrokkenen besproken en het rapport zelf wordt door de betrokkenen breed gedragen. De commissie vindt wel dat het rapport een wat afstandelijke indruk maakt. De visitatie liet een levendiger beeld van de opleiding zien.

Het rapport bevat voor de onderscheiden onderdelen van de opleiding geen expliciete kwaliteitscriteria. Daar staat tegenover, dat uit het rapport heel duidelijk de visie van de opleiding ten aanzien van de verschillende kwaliteitsaspecten naar voren komt.

De hoofdstukken in het zelfevaluatie-rapport bevatten veel beschrijvingen en weinig analyses. De commissie had graag gezien dat de opleiding meer aandacht had besteed aan evaluatie van de behandelde onderwerpen en voorgenomen verbeteracties. Daar staat tegenover dat het eind van ieder perspectief een beleidsagenda bevat en dat het hoofdstuk over de zelfevaluatie een sterkte-zwakke analyse van de hele opleiding biedt. Deze sterkte-zwakke analyse geeft de commissie met name inzicht in de omgeving waarin de academie opereert, maar is met betrekking tot onderwijs en

onderwijsorganisatie erg globaal. De visitatie bood de commissie echter genoeg gelegenheid om sterke en zwakke punten na te gaan. Het rapport bevatte ruim voldoende aanknopingspunten voor de gesprekken.

Ondanks de gesignaleerde minpunten beoordeelt de commissie het rapport als goed.

12 Slotparagraaf: analyse en aanbevelingen

De Willem de Kooning Academie werkt doeltreffend aan een actueel onderwijsprogramma en een goed functionerende onderwijsorganisatie. De commissie heeft met betrekking tot het beroepsbeeld een duidelijke visie aangetroffen. Die visie is consistent aanwezig: op alle niveaus binnen de opleiding wordt ze als vertrekpunt gehanteerd. Ook de ondersteunende processen zijn veelal op orde. Hier is eveneens consistentie tussen uitvoering en beleid waarneembaar. Een voorbeeld is de studiebegeleiding, die past bij de vele differentiatie in studieroutes. Ook het personeelsbeleid is daar op geënt. Een ander voorbeeld betreft de investeringen die gedaan zijn op het gebied van computers en AV-media. Deze zijn het gevolg van het door de opleiding geformuleerde speerpunt 'digitalisering' en hangen samen met het beroepsbeeld.

De commissie kreeg een beeld van een academie die als onderwijsorganisatie heel goed georganiseerd is en met nadruk naar buiten gericht is. Door de wens aan de vraag uit de maatschappij te 'voldoen' zouden creatieve processen wel eens geremd of in een vroeg stadium naar de praktijk omgebogen moeten worden. Hoewel de commissie geen aanwijzingen heeft dat dit ook het geval is, zou het jammer zijn als de balans tussen deze twee factoren teveel in het voordeel van 'de buitenwereld' beslecht wordt.

In de voorafgaande paragrafen heeft de commissie haar oordeel over de evaluatievragen uitgesproken. Veruit de meeste vragen werden gezien het bovenstaande voldoende of goed beoordeeld.

Goed beoordeelde de commissie: het beroepsbeeld, de eindtermen, de werkvormen, de studiebegeleiding en voortgangsbewaking, de opleidingscultuur en de faciliteiten.

Voldoende beoordeelde de commissie: het binnenschools curriculum, het buitenschools curriculum, de samenhang en integratie van de vakken, de gerealiseerde kwalificaties, de instroom en aansluiting op de vooropleiding, de studievoortgang, de organisatie-, begeleiding- en beoordeling van de stage, de contacten met het werkveld, de inrichting en structuur van de organisatie, het personeelsbeleid en de zelfevaluatie.

Onvoldoende beoordeelde de commissie de bewaking van de kwalificaties, de selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar, de bereikte resultaten met betrekking tot de kwantitatieve door- en uitstroom van studenten, de wetenschappelijke oriëntatie en het interne kwaliteitszorgsysteem.

Waar sprake is van een onvoldoende, betekent dit doorgaans dat de academie op het betreffende terrein 'nog niet ver genoeg is'. De commissie vertrouwt erop, dat dit mettertijd in orde zal komen.

De commissie heeft gelet op het bovenstaande eigenlijk maar één advies: ga door op de ingeslagen weg.

Aanbevelingen:

- Maak het onderscheid tussen beroepsbeeld Autonome Beeldende Kunst en de toegepaste richtingen expliciet;
- Versterk de afdeling Autonome Beeldende Kunst;
- Houd de balans tussen artistieke en maatschappelijke relevantie in evenwicht;
- Verbeter de bewaking van de kwalificaties;
- Verbeter de selectieve functie van de propedeuse;
- Verbeter het rendement van de opleiding;
- Ontwikkel een kwaliteitszorgsysteem.

13 Kengetallen Willem de Kooning BKV voltijd

Blanco	Gegevens onbekend
X	Kan op logische gronden niet voorkomen

Instream, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	655	631	594	684	734	765	802	850
Totaal aantal docenten	87	95	79	79	83	92	84	109
Omvang docerend personeel in FTE	22,3	27,7	29	27,9	29,4	26,9	29,7	31,9
FTE/student ratio	29,3	23,4	20,5	23,8	24,0	26,2	26,1	24,7
Instream propedeuse, eerste keer hbo	141	6	121	189	182	193	144	169
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	164	178	150	273	239	237	202	246
Totaal aantal geslaagden	2	119	112	109	132	91	130	X
Aant. geslaagden uit prop.instream 'eerste keer hbo'		89	79	80	38	40	79	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren		4,6	4,5	4,6	4,9	4,2	4,2	X
Aantal studiestakers	132	35	57	58	58	69	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren	3,1	'2,8	2,3	1,7	1,5	1,3	X	X
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar				1		X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	29		28	30	X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	50		47	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	50		X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	26	67	24	20	17	23	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	33	100	33	29	26	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	40	100	41	32	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	45	100	42	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	45	100	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	45	X	X	X	X	X	X	X

Kengetallen deeltijd

Blanco Gegevens onbekend

X Kan op logische gronden niet voorkomen

Instroom, uitstroom, ingeschreven, personeel

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Totaal aantal ingeschreven studenten	455	487	502	476	490	492	473	428
Totaal aantal docenten	55	57	54	52	44	42	47	43
Omvang docerend personeel in FTE	5,7	5,2	4,3	4,1	4,1	4,1	4,0	5,0
FTE/student ratio	42,4	38,3	44,2	40,1	3,1	33,4	30,5	25,9
Instroom propedeuse, eerste keer hbo	54	2	36	27	42	23	19	19
Vooropleiding instroom, havo, in procenten								
Vooropleiding instroom, vwo, in procenten								
Vooropleiding instroom, mbo, in procenten								
Tot. aant. instromende studenten: 'instroom opl.'	103	168	107	81	109	97	98	80
Totaal aantal geslaagden	29	42	59	67	75	62	63	X
Aant. geslaagden uit prop.instroom 'eerste keer hbo'	2	23	16	17	14	9	16	X
Gemiddelde studieduur geslaagden, in jaren	4,4	5,0	4,8	4,9	4,8	4,8	5,0	X
Aantal studiestakers	43	23	20	16	15	23	X	X
Gemiddelde studieduur studiestakers, in jaren								
Studiestakers naar vooropleiding, havo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, vwo, %								
Studiestakers naar vooropleiding, mbo, %								

Opleidingsrendement, in percentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Diploma behaald na 1 jaar								X
Diploma behaald na 2 jaar							X	X
Diploma behaald na 3 jaar						X	X	X
Diploma behaald na 4 jaar	6		11		X	X	X	X
Diploma behaald na 5 jaar	26	50	50	X	X	X	X	X
Diploma behaald na 6 jaar	33	50	X	X	X	X	X	X

Uitvalpercentage van instroom propedeuse, eerste keer hbo (instroomcohorten)

	'92	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99
Percentage uitval na 1 jaar	28	50	17	30	21	30	X	X
Percentage uitval na 2 jaar	44	50	28	41	33	X	X	X
Percentage uitval na 3 jaar	59	50	31	59	X	X	X	X
Percentage uitval na 4 jaar	61	50	42	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 5 jaar	65	50	X	X	X	X	X	X
Percentage uitval na 6 jaar	65	X	X	X	X	X	X	X

Bijlage 1 Formele taakstelling van de commissie

Bij de start van het project sectorale kwaliteitszorg in 1990 heeft het bestuur van de HBO-raad als taakstelling voor visitatiecommissies geformuleerd: het op landelijk en hogeschoolniveau geven van een beredeneerde beoordeling van de onderwijskwaliteit alsmede het doen van beredeneerde aanbevelingen voor kwaliteitsverbetering op elk van deze niveau's (Basisdocumenten 1990).

Vanuit deze taakstelling ontwikkelt elke visitatiecommissie voorafgaand aan de bezoeken een beoordelingskader dat duidelijk maakt wat de commissie onder het begrip kwaliteit verstaat én dat specificeert welke criteria of ijkpunten de commissie hanteert bij de kwaliteitsbeoordeling.

Ervaringsgegevens alsmede evaluatieve constatering over het functioneren van het stelsel voor sectorale kwaliteitszorg hebben het bestuur van de HBO-raad ertoe gebracht om, met gebruikmaking van de inmiddels opgebouwde expertise, nadere richtlijnen te formuleren ten aanzien van de taakstelling en de werkwijze van visitatiecommissies (Taakstelling en werkwijze van visitatiecommissies; nadere bestuurlijke aanwijzingen 1997).

Met deze aanscherping van de instructie voor visitatiecommissies worden verschillende doelen beoogd. Ten eerste acht het bestuur het wenselijk dat de beoordelingsfunctie van visitaties wordt versterkt, in die zin dat het oordeel van de commissie ten aanzien van de verschillende aspecten van een opleiding op een duidelijke en voor de lezer van het rapport toegankelijke wijze wordt verwoord.

Daarnaast wordt een grotere mate van uniformiteit in de beoordeling door verschillende commissies nagestreefd. Voorts kunnen de richtlijnen een bijdrage leveren aan de objectiveerbaarheid en daarmee controleerbaarheid van het beoordelingsproces. Dit kan mede leiden tot een verhoging van de methodologische kwaliteit van de rapporten.

De bovenbedoelde richtlijnen zijn met ingang van 1997 van kracht geworden. De bestuurlijk vastgestelde richtlijnen betreffen zowel het beoordelingskader van visitatiecommissies als de opbouw en de inhoud van visitatierapporten. Zij dienen te worden beschouwd als uitwerking van respectievelijk aanvulling op de in de Basisdocumenten 1990 beschreven gedragsregels.

De aanscherping betreft onder meer de volgende punten:

- De commissie heeft tot taak in ieder geval een beoordeling te geven ten aanzien van de bestuurlijk vastgestelde kwaliteitsobjecten.
- In het kader van deze beoordeling wordt de commissie geacht minstens een beredeneerd antwoord te geven op de door het bestuur per kwaliteitsobject vastgestelde evaluatievraag respectievelijk -vragen.
- De commissie dient ten aanzien van de te hanteren beoordelingscriteria rekening te houden met de per evaluatievraag geformuleerde ijkpunten, die aan de commissie als bestuurlijke aandachtspunten zijn meegegeven. Dit laatste betekent dat de ijkpunten voor de commissie niet een verplichtend karakter hebben, maar dat zij deze kan aanvullen, uitwerken en/of wijzigen.
- De commissie dient rekening te houden met eventueel voor de betreffende opleidingen vastgestelde specifieke aandachtspunten.
- De eindrapportage dient te voldoen aan de bestuurlijke richtlijnen voor de opbouw en de inhoud van het eindrapport.

Bijlage 2 Samenstelling visitatiecommissie Beeldende Kunst en Vormgeving¹

voorzitter

F. Lubbers, (Frank) adjunct-directeur/hoofdconservator Van Abbemuseum sinds 1989; voordien conservator en waarnemend hoofdconservator Museum Fodor Amsterdam.

Leden

C.A. de Baan, (Christine) voorzitter commissie stimuleringsubsidies Fonds voor Beeldende Kunsten Vormgeving en Bouwkunst;

J.J. Budel, (Jasper) vierdejaars student Willem de Kooning Academie te Rotterdam, lid tot februari 2002;

drs. J.W.M. Buys, (Ans) rector Sint-Janslyceum, voormalig lid onderwijsraad en diverse besturen culturele instellingen;

H. Eijkelboom, (Hans) beeldend kunstenaar;

K. van Hees, (Klaas-Jan) derdejaars student Design Academy Eindhoven;

O.M. Houwers, (Olga) derdejaars student Fontys Hogeschool voor de Kunsten Tilburg;

drs. R.A. Huisman, (Rob) directeur Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers;

G.P.J. Kuijer, (Ruud) beeldhouwer;

L.P.P. Pennock, (Lon) beeldend kunstenaar;

U.C. Poot, (Mieke) interieurarchitect BNI, partner O'' architecten te Amsterdam;

M.A.P. Schaap, (Manon) creative director, Image, product strategy;

A.C.M. Schwartzmans, (Annette) rector Markland College, voormalig lid ARO (Adviesraad Onderwijs), voormalig lid en secretaris ARVO (Adviesraad voor het voortgezet onderwijs), voormalig adviseur KPC-groep, voormalig lid onderwijscommissie Raad voor de Cultuur;

A. Swinkels, (Annemiek) derdejaars student Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, lid vanaf februari 2002.

Secretarissen

Drs. J.D. Spittje, (Jeannette)

Drs. J.H. Boerke, (Jan)

Drs. A.H.J. Boots, (Alice)

¹ Deze antecedenten gelden op het moment van installatie van de commissie in mei 2001

Bijlage 3 Visitatierooster en overzicht van gevisiteerde opleidingen

Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	14.45-20.30	08.30-18.45		
39(2001)	25-09-2001	26-09-2001	Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Academie voor Beeldende Vorming, Amsterdam	Docentenopleiding
41	10-10-01	11-10-01	Fontys Hogescholen, Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Tilburg	Docentenopleiding
42	17-10-01	18-10-01	Hogeschool van Beeldende Kunsten, Muziek en Dans, Den Haag. Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag	BKV
44	01-11-01	02-11-01	Hogeschool Zuyd, Academie Beeldende Kunsten, Maastricht	BKV Docentenopleiding
45	07-11-01	08-11-01	Hogeschool voor de Kunsten, Faculteit voor Beeldende Kunst en Vormgeving, Utrecht	BKV Docentenopleiding
46	13-11-01	14-11-01	Hogeschool Brabant, Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost, Den Bosch	BKV

Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	09.00-20.30	08.30-18.45		
8 (2002)	18-02-02	19-02-02	Design Academy, Eindhoven	BKV IM
9	27-02-02	28-02-02	Hogeschool Brabant, Academie voor Kunst en Vormgeving/St. Joost, Breda	BKV Vrije Beeldende Kunst Grafisch Ontwerpen Fotografie
10	07-03-02	08-03-02	Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam	BKV Autonome Kunst Ontwerpen Vrije Vormgeving
11	13-03-02	14-03-02	Hogeschool van Rotterdam, Willem de Kooning Academie, Rotterdam	BKV Docentenopleiding ABK Interieurarchitectuur
12	20-03-02	21-03-02	Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen, Academie Minerva, Groningen	BKV Docentenopleiding MFA Schilderkunst MFA IME
13	27-03-02	28-03-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Hogeschool voor de Kunsten, Faculteit Beeldende Kunst en Vormgeving, Arnhem	BKV Werkplaats Typografie MV&S FIA DAI (hoort bij AKI, bezocht in Arnhem)
Week	Dag 1	Dag 2	Hogeschool	Opleidingen
	14.45-20.30	08.30-18.45		
14	03-04-02	04-04-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. Christelijke Hogeschool voor de Kunsten, Constantijn Huygens, Kampen	BKV Docentenopleiding
15	10-04-02	11-04-02	ArtEZ, Hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving, bouwkunst, muziek, theater. AKI, Enschede	BKV

Bijlage 4 Totale beoordelingskader

KWALITEITSOBJECTEN EN IJKPUNTEN EVALUATIEVRAGEN

1. Beroepsbeeld

Heeft de opleiding een duidelijke en adequate eigen visie op het beroep en de internationale beroepspraktijk waarvoor wordt opgeleid?

- de visie op het beroep is expliciet, helder en goed beargumenteerd
- de visie is gerelateerd aan de relevante beroepsprofielen en startkwalificaties van het eindrapport *Beroep kunstenaar* van de Projectorganisatie kunstvakonderwijs.
- de beroepsvisie geeft er blijk van dat de opleiding zicht heeft op relevante ontwikkelingen binnen de (internationale) beroepspraktijk
 - o ontwikkelingen op het gebied van de digitalisering
 - o de theoretische onderbouwing van het beeldend vak
 - o de maatschappelijke relevantie van het beeldend vak
 - o de ethische component van het beeldend vak
 - o de ontwikkeling van West-Europa als een multiculturele samenleving
- in het beroepsbeeld komt de eigen profilering van de opleiding voldoende tot uitdrukking
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de visie op het beroep is afgestemd op de veranderende rol van de leraar in het studiehuis

2. Eindtermen

Zijn de eindtermen van de opleiding relevant met het oog op de beroepsvoorbereiding?

- bij de formulering van de eindtermen zijn de eigen beroepsvisie en het handelen van de beroepsbeoefenaar zichtbaar als uitgangspunten gehanteerd
- de eindtermen zijn dan wel worden gerelateerd aan de relevante startkwalificaties van het eindrapport *Beroep Kunstenaar* van de Projectorganisatie.
- de eindtermen geven inzicht in de specifieke kennis, vaardigheden, inzichten en (beroeps)houding die studenten aan het eind van de opleiding verworven moeten hebben
- in de eindtermen komen de volgende (beroepsgerichte) kennis, vaardigheden, inzichten en (beroeps) houding in ieder geval tot uitdrukking;
 - o kennis van de historische achtergronden van het beeldend vak
 - o eigen visie op de ontwikkeling van het vak
 - o het vermogen verbaal (schriftelijk, mondeling) over het werk te kunnen communiceren
 - o kennis van de zakelijke en commerciële aspecten van het beroep kunstenaar
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* bij de formulering van de eindtermen zijn de startkwalificaties van het beroep docent beeldende kunst en vormgeving (Projectorganisatie Kunstvakonderwijs 1999) zichtbaar als uitgangspunt genomen
- *Specifiek voor de opleiding tot interieur architect:* de toetsingscriteria van het architectenregister (Stichting Architectenregister) zijn bij

opleidingen, waarvan de afgestudeerden als Interieur Architect worden ingeschreven in het Architecten Register van het SBA, volledig terug te vinden in de eindtermen

3 Opbouw en inhoud van het binnenschools curriculum

Is de inhoud van het binnenschools curriculum relevant met het oog op het bereiken van de eindtermen van de opleiding?

- voor de afzonderlijke programmaonderdelen zijn heldere leerdoelen geformuleerd, die zo veel mogelijk beschreven zijn in concrete gedrags termen
- de leerdoelen zijn afgeleid van de eindtermen
- de leerdoelen zijn zinvol met het oog op de beroepsuitoefening
- vanaf het begin van de studie wordt in het curriculum (door middel van beoordeling en selectie) een reëel en adequaat beeld geschetst van de beroepspraktijk, van beroepsperspectieven van studenten en de daaraan gekoppelde verdere studiemogelijkheden
- er bestaat een adequaat evenwicht tussen het verplichte programma en de keuzeroutes van studenten
 - o de verhouding tussen het gemeenschappelijke programma en de differentiaties worden per opleiding gespecificeerd
- het studiemateriaal is up to date; studenten komen in aanraking met relevante nieuwe theorieën en ontwikkelingen (binnen het vakgebied/de beroepspraktijk)
 - o nieuwe media
 - o nieuwe ontwikkelingen binnen het beroepenveld
 - o maatschappelijke ontwikkelingen
 - o ontwikkelingen op het gebied van multimedia en de grensvervaging tussen kunsten
- *Specifiek voor de docenten opleiding:*
 - o er bestaat binnen het curriculum een beredeneerd evenwicht tussen vakken die opleiden voor het kunstenaarschap en vakken die opleiden voor het leraarschap
 - o binnen het curriculum is er voldoende aandacht voor het omgaan van de studenten kunstvak met de verschillende leerstijlen (beschreven door bv Vermunt) die leerlingen in het voortgezet onderwijs hebben
 - o de voorbereiding op de nieuwe vakken Cultureel en Kunstzinnige Vorming 1,2 en 3 hebben een plaats gekregen in het curriculum
 - o de rol van ICT in het leerproces binnen het voortgezet onderwijs krijgt expliciet aandacht
 - o de verschillende kwaliteitszorgsystemen binnen het voortgezet onderwijs krijgen expliciet aandacht

4 Opbouw en inhoud van het buitenschools curriculum

Zijn de opbouw en de inhoud van de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) relevant voor het bereiken van de eindtermen van de opleiding?

- studenten worden vanaf het begin van de opleiding in aanraking gebracht met de beroepspraktijk
- er zijn per confrontatie met de beroepspraktijk (waaronder stages) duidelijke doelen geformuleerd, die oplopend zijn in moeilijkheidsgraad en inhoudelijk afgeleid zijn van de eindtermen
- deze doelen zijn relevant voor de beroepsuitoefening
- de opdrachten verbonden aan de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) zijn zinvol voor het realiseren van de doelen en met het oog op de beroepsuitoefening
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* - tijdens de stages komen de verschillende rollen van de leraar aan de orde (er is sprake van voldoende spreiding)
- Tijdens de stages is er expliciet aandacht voor Cultureel en Kunstzinnige Vorming 1, 2 en 3

5 Samenhang en integratie binnen het curriculum

Bestaan er inhoudelijk berede-
neerde en volg-tijdelijke
verbanden tussen de verschil-
lende programmaonderdelen?

- de inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen is in relevante opleidingsdocumenten geëxpliciteerd
- er bestaat een zichtbare inhoudelijke samenhang tussen de verschillende programmaonderdelen; er is een herkenbare rode draad binnen het curriculum
- theorie ,praktijklessen en vaardigheidstrainingen zijn op elkaar afgestemd
- docenten en studenten ervaren een inhoudelijke relatie tussen de verschillende programmaonderdelen en constateren geen overlappingen en/of hiaten
- *Specifiek voor de docenten opleiding;* -er is een duidelijke samenhang tussen de vakdidactische programmaonderdelen en de stage

6 De gerealiseerde kwalificaties

Zijn de door de studenten aan het eind van de opleiding
verworven kennis, inzichten,
houdingen en vaardigheden
toereikend om adequaat te
functioneren in de beroeps-
praktijk?

- de kwalificaties van afgestudeerden geven er blijk van dat de opleidingseindtermen gerealiseerd zijn, bij reflectie op (de afstudeer)werk(en) wordt er blijk gegeven van:
 - o een persoonlijke visie van de student
 - o een kritische instelling van de student
 - o het vermogen relevante feiten te verzamelen
 - o het vermogen een theoretisch kader te schetsen
- de relevante beroepspraktijk is tevreden over de kwalificaties van afgestudeerden
- afgestudeerden werkzaam in de beroepspraktijk constateren geen onoverkomelijke lacunes in de verworven startkwalificaties
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de afstudeerscripties geven blijk van :
 - o een persoonlijke visie van de student
 - o een kritische instelling van de student
 - o het vermogen relevante feiten te verzamelen
 - o het vermogen een theoretisch kader te schetsen

7 De bewaking van de kwalificaties

Beschikt de opleiding over adequate mechanismen om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te waarborgen?

- de opleiding heeft een methode om de inhoudelijke relevantie van de kwalificaties van afgestudeerden te toetsen
- de opleiding verricht regelmatig (bij voorkeur één maal per jaar) een evaluatieonderzoek onder zowel vertegenwoordigers van de beroepspraktijk als afgestudeerden
- o het evaluatie onderzoek onder afgestudeerden vindt bij voorkeur plaats door middel van terugkombijeenkomsten
- de vraagstelling van een dergelijk evaluatieonderzoek heeft in ieder geval betrekking op:
 - o de relevantie van de eindtermen;
 - o de mate waarin de eindtermen binnen de opleiding gerealiseerd zijn;
 - o de relevantie van het curriculum en
 - o het verloop van de beroepsloopbaan
- op basis van de uitkomst van het onderzoek onderneemt de opleiding, indien nodig, noodzakelijke verbeteracties

8 De werkvormen en studieactiviteiten

Zijn de werkvormen/studieactiviteiten didactisch verantwoord met het oog op:

- het realiseren van de eindtermen/leerdoelen;
- een effectief leerproces van studenten?
- de opleiding beschikt over een eigen goed beargumenteerde visie op het onderwijzen aan en leren van hbo-studenten
- aansluiting op de beroepspraktijk en de (toenemende) zelfstandigheid van studenten vormen kernelementen van deze onderwijsvisie
- de keuze van de werkvormen/studieactiviteiten zijn zichtbaar inhoudelijk vanuit deze onderwijsvisie onderbouwd en in relevante opleidingsdocumenten beschreven
- de werkvormen/studieactiviteiten zijn adequaat gegeven de aard van de leerdoelen van de programmaonderdelen (kennis, inzicht, vaardigheden, houding)
- de werkvormen/studieactiviteiten stimuleren een actieve kennisverwerving en beroepshouding (onder andere door het leren formuleren van en reflecteren op individuele leer- en ontwikkelingsdoelen)
- de werkvormen/studieactiviteiten bevorderen een integratie van kennis, beroepsvaardigheden en beroepshouding
- het studiemateriaal is geschikt met het oog op een efficiënte leerroute van studenten

9 Toetsen: inhoud en niveau

Is de wijze van toetsing relevant met het oog op het bereiken van de leerdoelen?

- de toetsen zijn adequaat gegeven het type leerdoelen dat wordt nagestreefd (kennis, inzichten, vaardigheden, houdingen)
- de toets en de wijze van toetsing correspondeert met de inhoud van het betreffende programmaonderdeel
- de toets en de wijze van toetsing zijn van voldoende diepgang
- de criteria voor de beoordeling van de toetsresultaten zijn helder en bij docenten en studenten bekend
- studenten krijgen van docenten en van de staf gerichte en inhoudelijke feedback over de behaalde toetsresultaten

10 Instroom en aansluiting op de vooropleiding

Voert de opleiding een expliciet en effectief beleid uit gericht op instroom en toelating: de vooropleiding/het voortraject, de préselectie en de aansluiting van studenten?

- de opleiding heeft een duidelijke en beargumenteerde visie op de specifieke kwalificaties waarover instromende studenten moeten beschikken om met goed gevolg de opleiding te volgen. Hierbij is nadrukkelijk ook rekening gehouden met het nieuwe eindexamenprofiel Cultuur en Maatschappij
- deze visie is vertaald in gerichte en effectieve activiteiten met betrekking tot de instroom en selectie van studenten
- de criteria en procedure voor de preselectie van (buitenlandse) studenten en voor zij-instromers zijn helder en bij docenten en studenten bekend
- er bestaan procedures om eventuele studieproblemen/deficiënties bij individuele studenten in een vroeg stadium te onderkennen
- de opleiding treft adequate voorzieningen, om feitelijk geconstateerde studieproblemen/deficiënties te verminderen
- de effectiviteit van de getroffen selectie- en aansluitingsmaatregelen wordt regelmatig geëvalueerd
- criteria voor de verlening van vrijstellingen zijn geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd
- de vrijstellingscriteria zijn bij docenten en studenten bekend
- het wel of niet verlenen van vrijstellingen wordt (naar studenten) inhoudelijk beargumenteerd
- de opleiding heeft een beleid gericht op de werving van allochtone studenten

11 Selecterende en verwijzende functie van het eerste studiejaar

Is er sprake van een expliciet en inhoudelijk gefundeerd selectie- en verwijzingsbeleid, waarbij in een zo vroeg mogelijk stadium een zo goed mogelijke selectie plaatsvindt van kansrijke en geschikte studenten (op basis van hun ontwikkelingsmogelijkheden in relatie tot de beroepspraktijk)?

- voor (het eerste jaar van) de propedeuse zijn expliciet inhoudelijke beargumenteerde criteria geformuleerd die een indicatie vormen voor de geschiktheid voor het beroep en voor de verdere studie
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* de opleiding beschikt hierbij over heldere en expliciet verwoorde criteria voor de geschiktheid voor het beroep docent beeldende kunst en vormgeving
- de criteria zijn bij docenten en studenten bekend
- er bestaan duidelijke afspraken over de wijze waarop de criteria gehanteerd dienen te worden

12 Studievoortgang

Zijn er voldoende waarborgen voor een efficiënte leerroute van studenten?

- de studielast is gebaseerd op beargumenteerde opvattingen over een realistische en evenwichtige spreiding en is in voldoende mate gewaarborgd
- voor de afzonderlijke programmaonderdelen zijn de normen voor de ingeschatte studielast geëxpliciteerd en inhoudelijk beargumenteerd

- er bestaan beargumenteerde opvattingen over spreiding en concentratie van de toetsmomenten
- de uitslag van de toetsing is binnen een redelijke termijn bekend
- er zijn voldoende herkansingsmogelijkheden die onnodig tijdverlies beperken
- de planning van de toetsmomenten is bij studenten bekend en wordt conform de afspraak uitgevoerd
- er vindt regelmatig onderzoek plaats of a) de ingeschatte studielast overeenkomt met de feitelijke studiebelasting van studenten en b) er sprake is van een (beargumenteerde) evenwichtige spreiding
- gesignaleerde problemen t.a.v. (spreiding van) studielast worden geanalyseerd op oorzaken en leiden tot concrete maatregelen ter verbetering

13 Studiebegeleiding en voortgangsbewaking

Voert de opleiding systematisch een beleid uit voor de studiebegeleiding gericht op probleemsignalering, -oplossing en -preventie?

- er bestaan duidelijke afspraken over doel, soorten en invulling van de begeleiding en over de rol van de (vak)docenten hierbij
- taken en verantwoordelijkheden van studiebegeleiders zijn expliciet en helder gedefinieerd
- studiebegeleiders hebben voldoende faciliteiten voor het uitoefenen van hun taak
- er bestaat een voor studiebegeleiders toegankelijk systeem van studievoortgangregistratie dat informatie kan genereren over;
 - o de studievoortgang van individuele studenten en (waar van toepassing)
 - o studieresultaten van studentencohorten gerelateerd aan (achtergrond-) kenmerken van studenten
 - o het strikt persoonlijke karakter van de studieloopbaan
- studenten worden regelmatig over hun studieresultaten geïnformeerd

14 Stagebegeleiding, -beoordeling en -organisatie

Dragen de begeleiding, beoordeling en organisatie van de confrontaties met de beroepspraktijk (waaronder stages) op een efficiënte wijze bij aan het realiseren van de hiervoor vastgestelde doelen?

- de opleiding is in staat om voldoende relevante confrontaties met de beroepspraktijk te genereren
- er bestaan documenten waarin voor wat betreft deze confrontaties taken en verantwoordelijkheden van alle partijen (individuen en instanties) helder zijn beschreven onder meer ten aanzien van de taakverdeling met betrekking tot de begeleiding en beoordeling van de student
- studenten ontvangen tijdig de relevante informatie over de confrontaties met de beroepspraktijk
- er zijn voor de afzonderlijke confrontaties expliciete en voldoende concrete beoordelingscriteria geformuleerd, die ontleend zijn aan de voor deze confrontaties vastgelegde doelen
- de beoordeling van de confrontaties wordt inhoudelijk beargumenteerd vanuit de hiertoe opgestelde criteria
- begeleiders, zowel vanuit de opleiding als gastdocenten of begeleiders binnen de stageverlenende instanties, hebben voldoende tijd/aandacht voor de begeleiding van studenten

Specifiek voor de docentenopleiding:

1. Er is beleid geformuleerd naar toetsing van de kwaliteit, de scholing en de begeleiding van stagebegeleiders uit stageverlenende instellingen.
2. De opleiding heeft inzicht in de te behalen kwalificaties op stageplaatsen.
3. Er zijn heldere afspraken tussen opleiding, stagiairs en stageverleners ten aanzien van de invulling van de stage, de begeleiding en de beoordeling;.
4. De beoordeling gebeurt door de opleiding (met nadrukkelijke inbreng van de stage- of werkbegeleider) en is gebaseerd op heldere beoordelingscriteria.

**15 Bereikte resultaten
m.b.t. de kwantitatieve
door- en uitstroom van
studenten**

*Zijn de op instroom en/of
doorstroom gerichte maat-
regelen voldoende effectief in
de zin dat ze bijdragen tot een
aanvaardbaar rendement?*

- de opleiding heeft (per fase van de opleiding; propedeuse en hoofdfase) een expliciet en beargumenteerd beleid geformuleerd ten aanzien van rendement, studieduur en uitval
- de opleiding heeft inzicht in de (ontwikkeling van) de relevante doorstroom- uitstroom gegevens van de afgelopen jaren
- tegenvallende resultaten ten aanzien van de kwantitatieve doorstroom en uitstroom van studenten vormen aanleiding tot nadere analyse en leiden tot gerichte verbeteracties.

**16 Contacten met het
werkveld**

*Houdt de opleiding in vol-
doende mate voeling met
relevante (internationale)
ontwikkelingen in de beroeps-
praktijk?*

- er wordt aantoonbaar systematisch en structureel gebruik gemaakt van (de feedback van) relevante werkveldcontacten voor verbetering van het onderwijs naar inhoud en organisatie
- (stageverlenende) instanties en regelmatig terugkerende gastdocenten worden op gestructureerde wijze betrokken bij (de ontwikkeling van) het beleid gericht op confrontaties met de beroepspraktijk (o.a. stages)
- het merendeel van de docenten heeft actuele relevante werkervaring binnen de beroepspraktijk
- de opleiding onderhoudt inhoudelijk beargumenteerde internationale contacten die aanwijsbaar benut worden bij de beleidsvoering
- de opleiding werkt structureel samen met culturele instanties en instellingen

**17 Wetenschappelijke
oriëntatie**

*Houdt de opleiding in
voldoende mate voeling met
voor haar relevante
wetenschappelijke
ontwikkelingen?*

- er bestaan gestructureerde relaties met onderzoeksinstituten/ex-pertisecentra die voor de opleiding relevant zijn
- de opleiding stelt zich op de hoogte van relevant onderzoek (artistiek onderzoek, onderzoek naar overdrachtstechnieken, onderwijsonderzoek)

18 Inrichting en structuur

Dragen inrichting en structuur van de organisatie van de opleiding bij aan het effectief en efficiënt realiseren van de gewenste (onderwijs)doelen en -taken?

- de door de opleiding gewenste inrichting en structuur van de organisatie wordt beredeneerd vanuit haar visie op onderwijs
- taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het opleidingsmanagement, van geledingen binnen de organisatie en van individuele docenten zijn omschreven
- het opleidingsmanagement stuurt en bewaakt de inhoud van het programma, de onderwijsvisie, de onderwijscondities en de onderwijsontwikkeling
- er zijn structurele overlegverbanden gericht op:
 - o onderwijsontwikkeling en onderwijsuitvoering;
 - o bepaalde deeltaken (zoals studiebegeleiding, stagebegeleiding etc.);
 - o interdisciplinair inhoudelijk overleg tussen docenten.
- er is sprake van een efficiënte en effectieve besluitvormingsstructuur
- bij de besluitvorming zijn er inspraakmogelijkheden voor docenten (waaronder de opleidingscommissie) en studenten

19 Opleidingscultuur

Is de cultuur binnen de organisatie bevorderlijk voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit?

- de opleiding maakt weloverwogen keuzes gericht op:
 - o het gezamenlijk werken aan beroepsgericht onderwijzen en studeren, waarbij de student centraal staat;
 - o het uitgangspunt dat docenten zich onderwijskundig en organisatorisch gebonden weten aan de opleiding;
 - o een werkklimaat gericht op continue verbetering en innovatie
- docenten stellen individueel en in teamverband hun onderwijs aantoonbaar in dienst van het beroep en het beroepsbeeld van de opleiding
- *Specifiek voor de docenten opleiding:* en vertonen hierbij een expliciete voorbeeldfunctie voor de student (het zelf in de praktijk brengen van de aangeboden stof)
- er is onder docenten sprake van intercollegiale feedback en het elkaar aanspreken op verantwoordelijkheden, vooral m.b.t. hun coachende rol in het onderwijsleerproces
- het management en de docenten zijn aantoonbaar bereid tot inhoudelijke en onderwijskundige vernieuwing; het management werkt voldoende aan draagvlak voor vernieuwingen
- studenten en docenten worden serieus genomen

20 Personeelsbeleid

Wordt een expliciet personeelsbeleid uitgevoerd dat is afgestemd op het (in te voeren) onderwijsbeleid en het handhaven/verbeteren van de onderwijskwaliteit?

- het opleidingsmanagement heeft een gericht personeelsbeleid dat tenminste:
 - o is uitgewerkt in een personeelsplan;
 - o past bij het onderwijsbeleid;
 - o uitgaat van expliciete personeelskwalificaties;
 - o aandacht besteedt aan professionalisering, mobiliteit en personeelsplanning.
- er zijn beschreven procedures voor werving en selectie; deze zijn gerelateerd aan het personeelsplan en de gewenste personeelskwalificaties

- het opleidingsmanagement voert een professionaliseringsbeleid uit, waarbij sprake is van een scholingsplan dat gerelateerd is aan het (voorgenomen) onderwijsbeleid
- het scholingsplan voorziet in een meerjaarlijkse vakinhoudelijke, onderwijskundige, didactische en werkveldgerichte bijscholing van docenten
 - o de docenten van de *docentenopleiding* stellen zich door middel van stages op de hoogte van de veranderingen in het voortgezet onderwijs
- het opleidingsmanagement voert jaarlijks functioneringsgesprekken met docenten en gebruikt daarbij in ieder geval de uitkomsten van studentevaluaties

21 Faciliteiten

Zijn de faciliteiten adequaat voor het leveren van de gewenste onderwijskwaliteit?

het faciliteitenbeleid sluit aan op het onderwijsbeleid en is ten minste gericht op:

- o een stimulerende werk- en studieomgeving;
- o toegang tot informatiebronnen, onder andere via actuele ICT-middelen
- de studie- en werkplekken zijn adequaat toegerust gegeven de toegepaste werkvormen
- de bibliotheek biedt toegang tot relevante wetenschappelijke publicaties en tijdschriften
- docenten en studenten hebben voldoende toegang tot actuele informatie- en communicatiemiddelen

22 Het interne

kwaliteitszorgsysteem

Beschikt de opleiding over een adequaat functionerend kwaliteitszorgsysteem dat voldoende garanties biedt voor het realiseren van de gewenste onderwijskwaliteit, nu en in de toekomst?

- de opleiding beschikt over een uitgewerkt kwaliteitszorgplan, dat mede gebaseerd is op het hogeschool-/faculteitsbeleid op dit gebied
- er zijn voor de verschillende aspecten van de opleiding (zoals curriculum, primaire proces, organisatie, voorzieningen etc) beargumenteerde kwaliteitscriteria geformuleerd die de kwaliteit weerspiegelen die de opleiding nastreeft
- via gerichte en systematisch uitgevoerde evaluatieactiviteiten wordt regelmatig nagegaan of (de onderdelen van) de opleiding beantwoordt aan de gestelde kwaliteitscriteria
- de uitkomsten van de evaluatie worden systematisch met betrokkenen, waaronder studenten, besproken
- bij tegenvallende resultaten wordt nader onderzoek gedaan naar oorzaken van de gevonden kwaliteitsproblemen
- kwaliteitsverbeterings- en vernieuwingsacties zijn mede gebaseerd op de uitkomsten van evaluatieonderzoek
- er is sprake van een realistische opzet en zorgvuldige implementatie van het kwaliteitsverbeterings-/vernieuwingsbeleid, waarbij rekening wordt gehouden met wat de organisatie aankan
- de verdeling van taken/verantwoordelijkheden alsmede de organisatie van de verschillende activiteiten in het kader van de kwaliteitszorg zijn expliciet en helder beschreven

23 Het

zelfevaluatie-rapport

Beantwoordt het zelfevaluatie-rapport aan de eisen die aan een valide en betrouwbaar zelfonderzoek mogen worden gesteld?

- naast een beschrijvend deel worden voor de onderscheiden onderdelen van de opleiding de kwaliteitscriteria geformuleerd waarnaar men streeft
- het rapport bevat voor de verschillende onderdelen van de opleiding een beargumenteerde beoordeling van sterke en zwakke punten
- het is duidelijk op basis van welke gegevens/informatie men tot een bepaalde beoordeling is gekomen
- in geval er sprake is van een niet positieve beoordeling wordt geanalyseerd wat de (mogelijke) oorzaken zijn van de kwaliteitsproblemen
- voorgestelde en reeds ondernomen verbeteracties vloeien logisch voort uit de sterke-/zwakteanalyse en de probleemdiagnose
- betrokkenen herkennen zich in de uitkomsten van de zelfevaluatie en onderschrijven de voorgenomen verbeteracties
- de opleiding laat zien op welke wijze zij zich verder heeft ontwikkeld sinds de vorige visitatie.

Bijlage 5 Het bezoekprogramma (raamwerk) voor hogescholen met uitsluitend een docentenopleiding.

Namiddag/avond dag 1

Tijd	Activiteit
15.00 uur	Overleg secretaris met contactpersoon van de opleiding.
15.30 uur	Aankomst commissieleden
15.40 uur	Selectie en bestudering van het ter beschikking gestelde materiaal
17.30 uur	Besloten commissievergadering op de hogeschool
19.30 uur	Commissie vertrekt naar hotel/restaurant

Dag 2

Tijd	Gesprekspartners, eventueel nader gespecificeerd
8.15 uur	(Aankomst commissie)
8.30 uur	Opleidingsmanagement
9.15 uur	Stageverleners en werkveld
10.00 uur	Koffiepauze
10.15 uur	Afgestudeerden
11.00 uur	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse
11.45 uur	Docenten over de propedeuse
12.30 uur	Besloten werklunch
13.30 uur	Studenten hoofdfase
14.15 uur	Docenten over de hoofdfase
15.00 uur	Faciliteitenbezoeking
15.45 uur	Theepauze
16.00 uur	Besloten commissievergadering
16.45 uur	Het college van bestuur en de (eventuele) faculteitsdirectie(s)
17.15 uur	Het opleidingsmanagement
17.45 uur	Besloten commissievergadering
18.15 uur	Mondelinge terugrapportage

Het bezoekprogramma (raamwerk) voor hogescholen met zowel een BKV als een docentenopleiding.

Namiddag/avond dag 1

Tijd	Activiteit
14.15 uur	Overleg secretaris met contactpersoon van de opleiding.
14.45 uur	Aankomst commissieleden
14.50 uur	Selectie en bestudering van het ter beschikking gestelde materiaal
17.00 uur	Besloten commissievergadering op de hogeschool
17.45 uur	Commissie spreekt met opleidingsmanagement
18.30 uur	Tweede besloten commissie vergadering
19.30 uur	Commissie vertrekt naar restaurant/hotel

Dag 2

Tijd	Gesprekspartners, eventueel nader gespecificeerd	
	BKV	Docentenopleiding
8.15 uur	(Aankomst commissie)	
8.30 uur	Stageverleners en werkveld	Stageverleners en werkveld
9.15 uur	Afgestudeerden	Afgestudeerden
10.00 uur	Koffiepauze	
10.15 uur	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse	Studenten (1e/2e jaar) over de propedeuse
11.00 uur	Studenten hoofdfase	Studenten hoofdfase
11.45 uur	Docenten over de propedeuse	Docenten over de propedeuse
12.30 uur	Besloten werklunch	
13.30 uur	Docenten over de hoofdfase	Docenten over de hoofdfase
14.15 uur	Presentaties en bezichtiging faciliteiten	
15.45 uur	Theepauze	
16.00 uur	Besloten commissievergadering	
16.45 uur	Het college van bestuur en de (eventuele) faculteitsdirectie(s)	
17.15 uur	Het opleidingsmanagement	
17.45 uur	Besloten commissievergadering	
18.15 uur	Mondelinge terugrapportage	

Bijlage 6 Lijst van te bestuderen materiaal

De commissie verzoekt u minimaal onderstaand materiaal ter inzage te leggen. Het materiaal waarvan u in de zelfevaluatie heeft aangekondigd dat het ter inzage zal liggen is vanzelfsprekend ook aanwezig. Mogelijkerwijze staat in onderstaande lijst materiaal dat reeds als bijlage is meegezonden met de zelfevaluatie. Desondanks verwacht de commissie de desbetreffende stukken ter inzage.

- Onderwijs- en examenregeling van 2000-2001 en 2001-2002.
- De nieuwste voorlichtingsbrochure en overig voorlichtingsmateriaal.
- Beleidsdocumenten van de opleiding waaruit in kwalitatieve en kwantitatieve zin blijkt hoe in de afgelopen jaren aan de opleiding gestalte is gegeven en welk beleid haar voor de komende jaren voor ogen staat (onder andere het instellingsplan). Eventuele relevante (beleids)documenten die na de afronding van het zelfevaluatie-rapport zijn verschenen.
- Recente evaluatierapporten van (aspecten van) het onderwijs, zoals verslagen van gecommitteerden, evaluaties door studenten en docenten, module-evaluaties.
- Een representatieve selectie uit het studiemateriaal al naar gelang het soort waarmee gewerkt wordt, zoals:
 - cursusboeken,
 - readers,
 - studieboeken,
 - moduleboeken,
 - studiehandleidingen
 - literatuurlijst
- Een representatieve set van stageverslagen en logboeken van studenten.
- Een representatieve set van beoordelingsmateriaal die het (eind)niveau weerspiegelen dat docenten van studenten verwachten:
 - vraagstellingen
 - toetsen
 - opdrachten

De commissie wil graag uitwerkingen van studenten zien van bovenstaande vraagstellingen, toetsen en opdrachten met het daarbij horende beoordelingsprotocol.

- Documentatie over het (geautomatiseerde) studievoortgangregistratiesysteem (en bij voorkeur een uitdraai als voorbeeld).
- Informatie over het interne kwaliteitszorgsysteem.
- Informatie over onder andere:
 - de organisatie van de opleiding en de plaats ervan in de hogeschool (voor zover niet in het zelfevaluatie-rapport beschreven),
 - het personeelsbeleid (onder andere een uitgewerkt voorbeeld van een functioneringsverslag en het bijscholingsplan) en
 - het financieel beleid

Bijlage 7 Literatuurlijst

Basisdocument 1990, Voorlichtingsdienst HBO-raad, Den Haag, 1990.

Beroep Kunstenaar. Voorstellen voor inhoud en organisatie van het kunstvakonderwijs in Nederland. Projectorganisatie Kunstvakonderwijs. Utrecht, mei 1999.

Broek, A. van den e.a. *Selectie in het kunstonderwijs*. Beleidsgerichte studies Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek no. 59. Den Haag, 1998.

Convenant tussen HBO-raad en Federatie van Kunstenaarsverenigingen. In: Hogeschoolbericht 248. 2001, pag. 1-2.

Differentiatie en profilering, Eindrapport van de visitatiecommissie beeldende kunst en vormgeving. HBO-raad, Den Haag, 1996.

Jos de Haan en Wim Knulst, *Het bereik van de kunsten, Een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende kunst en podiumkunst sinds de jaren zeventig*, Het culturele draagvlak 4, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2000.

Hijum, L.M.van. *Tweede fase opleidingen beeldende- kunstonderwijs Nederland: Huidige praktijk en ervaringen tot op heden*. Augustus 1999.

Hoger Kunstonderwijs in Vlaanderen en Nederland. Verslag conferentie. Rotterdam, 15 maart 2002.

Inspectie van het Onderwijs. Meta-evaluatie van het visitatierapport Beeldende kunst en vormgeving. Breda, 1997.

Kunsten-Monitor 1999. De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het kunstonderwijs Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, HBO-raad, vereniging van hogescholen, Den Haag. 2001.

Meer zicht op kwaliteit. Ministerie van OC&W. Zoetermeer, 9 juni 2000.

Nieuwe Bekostiging Kunstonderwijs. In: Hogeschoolberichten 237. 2000. pag 1-7.

Postacademisch Onderwijs. In : Metropolis M. Nr. 4, augustus/september 2002, pag. 13-36.

Ruiter, Frans de. *Ontwikkelingen in het Kunstonderwijs*. In: Thema 4, 1999, pag 20 – 25.
Steenkamp, F., *Keuzegids Hoger Onderwijs*, editie 2000-2001, Amsterdam 2001

Taakstelling en werkwijze van visitatiecommissies; nadere bestuurlijke aanwijzingen, HBO-raad, Den Haag. 1997.

Tijdelijke commissie ondersteuning herstructurering kunstonderwijs. *Kwaliteit en continuïteit: de kunst van kunstonderwijs*. Utrecht, 14 mei 2000.

Van de schaarste ende overvloed. Advies Cultuurnota 2001/2004. 16 Kunstvakonderwijs, Raad voor Cultuur.

Zicht op kwaliteit. Ontwikkeling van artistiek talent in het kunstonderwijs. Reactie van staatssecretaris Van der Ploeg op het rapport 'Beroep Kunstenaar'. Ministerie van OC&W Zoetermeer, 14 juni 1999.

Bijlage 8 Lijst van begrippen en afkortingen

BO:	Basisonderwijs
CKV:	Cultureel Kunstzinnige Vorming
CROHO:	Centraal Register voor Opleidingen Hoger Onderwijs
FTE:	Full-time equivalent
HAVO:	Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
HBO:	Hoger Beroepsonderwijs
ICT:	Informatie- en Communicatietechnologie
MBO:	Middelbaar Beroepsonderwijs
OCenW:	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (ministerie)
ROC:	Regionaal Opleidingscentrum
VMBO:	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VO:	Voortgezet Onderwijs
VWO:	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs

